

ARCHA

D
LU

2/

XX. ROČNÍK, SVAZEK 1

Kazimiera Illakowiczówna, přel. Otto F. Babler, <i>Jaro</i> 1	Adolf Gajdoš, <i>Józef Aleksander Ga- tuska</i> 44
Dominik Pecka, <i>Poznámky k dílu Ber- nanosovu</i> 2	<i>Józef Aleksander Gatuska</i> , přel. Adolf Gajdoš, <i>Z nových básní</i> . . . 46
Jeřich Lipanský, <i>Zimní ráno</i> 9	Richard Zemánek, <i>Náboženské umění</i> 50
Richard Zemánek, <i>Dřevoryt</i> 10	Zdeněk Spilka, <i>Pozdrav od moře</i> . . . 52
Stefan George, přel. Otto F. Babler, <i>Poslední z věrných</i> 14	Neznámý autor, z latiny přeložil Dr. Alfred Fuchs, <i>Nanebevzetí Panny Marie</i> 53
A. S. Chudobka, <i>Vzpomínka</i> 14	Jan Opasek, <i>Úsměvy zřídlení</i> 54
Jeřich Lipanský, <i>Nazaret</i> 15	Břetislav Štorm, <i>Nové hrady</i> 55
Jan Opasek, <i>Svatý Vít</i> 16	Vilém Nezbeda, <i>Loučení</i> 56
Friedrich Pater, přel. Otto F. Babler <i>Teorie komična</i> 17	J. M. Svoboda, <i>Chronogram</i> 57
Josef Svítill-Karník, <i>Listy z archivu</i> 21	Jarmil Olbrovec, <i>Tvé oči</i> 60
Vilém Nezbeda, <i>Pastel</i> 25	
Marcel Schwob, přel. J. Lipanský, <i>Sobec</i> 26	OKNA
Adolf Gajdoš, <i>Probuzení</i> 28	22. III. 1832 – 1932 61
J. Opasek, <i>Osamění</i> 28	Brněnské výstavy 61
Adolf Gajdoš, <i>Nepřítel</i> 29	Nové knihy Družstva sv. Jeronýma v Záhřebu 62
Štefa Jurklic, přel. Otto F. Babler, <i>Udravení</i> 31	Z nové literatury 65
Ad. Gajdoš, <i>Bloudění jarní noci</i> . . . 35	Zábavná literatura 69
Vilém Nezbeda, <i>Z nemocnice</i> 36	Poznámky a zprávy 70
Silvin Sardenko, přel. Otto F. Bab- ler, <i>A já že bych se nemodlil? . . .</i> 37	
Alois St. Novák, <i>Z potulek na Palati- nu a pod ní</i> 38	OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY
F. B. Děrda, <i>Getsemany</i> 42	Karel Němec, <i>Sv. Jiří</i> – Karel Němec, <i>Sv. František Serafinský</i> – Karel Němec, <i>V krčmě</i> – Karel Němec, <i>Noční dvůr.</i>

NOVÉ PUBLIKACE

*Příručka katolického skauta. Z angl. přeložil Josef Vachek. Úpravu navrhl a obrázek nakreslil dr. Jar. Hendrych. Vy-
dala Liga kat. junáků-skautů v Praze.
Stran 96 za 3 Kč. – Typograficky velmi
pečlivě vypracovaná knížka jest opravdu
dobrou a užitečnou příručkou pro kaž-
dého skauta, jenž chce pěstovati i ná-
boženský život. Vedle zásad skautingu
podává praktický návod k účasti na
mí sv., přijímání svátosti, účinné po-
moci bližnímu atd. Doporučujeme.*

*Obras Nanebevzetí Panny Marie od
mistra Fr. Urbana. Zesnulý K. Dostál
Lutínou vydal před lety malou, jedno-
barevnou reprodukci obrazu Urbanova,
jenž se svým pojetím zcela odlišil od
starších mistrů: P. Maria v celé postavě*

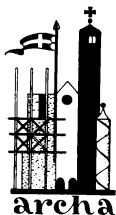
*v bílém hávu, podpírána anděly s ky-
ticemi lilii vznáší se nad záhonem lilii
do nebe. Krása tohoto obrazu vyniká
plně teprve nyní, když nákupem knih-
kupce R. Prombergera v Olomouci vyšla
jeho dokonalá reprodukce v jemných a
přece živých barvách, jež tvoří pěkný
soulad a působí zvláštním poetickým
kouzlem. Obraz (velikost 60x45 cm, ce-
na 25 Kč), zaslouží hojně pozornosti a
rozšíření v našich rodinách.*

*Linie. Nový, živě redigovaný časopis,
jenž vychází ve lhůtách třinečnických
v Č. Budějovicích za roční předplatné
12 Kč. Propaguje nové směry v umění.
V redakčním kruhu je také náš spolu-
pracovník básník Jos. Bartuška. Adresa:
Č. Budějovice, ul. Dra Aug. Zátky č. 31.*

ARCHA

sborník pro literaturu, umění, kulturu a život

XX. ROČNÍK

redaktor

Emanuel Masák

—

1932

Družina literární a umělecká v Olomouci

OBSAH

BÁSNĚ

- Ády Endre*, Adame, kde jsi? – Modlitba po boji 287
Adamatová Anna, * * * 198
Babler Otto F., přeložil básně St. Georgea, K. Illakowiczówny, S. Sardenka, R. Schaumann, M. Baringa, D. Pilkoviče, T. Debeljaka, A. Adamatové, J. Tuwima.
Baring Maurice, Pulchritudo 110
Birkenmajer József, Žně 153 – Meditace 156
Brjusov Valerij, Sebastian 199
Brzostowska Janina, Východ se štítu Babí hory 153 – Noc se štítu Babí hory – Tajemné vzkříšení 155
David Ladislav, Gioconda 129
Debeljak Tine, Z hlubin 181
Děra F. B., Getsemany 42
Fudis Alfred Dr., přeložil hymnus Neznámého autora
Gajdoš Adolf, Průzelení 28 – Čekárny 203 – Přeložil básně J. A. Gašusky, A. Madeje, J. Birkenmajera, J. Brzostowské, E. Kozikowského, E. Zegadłowicze, W. Hanyse, T. Szantrocha
Gašuska József Alexander, Z nových básní 46
George Stefan, Poslední z věrných 14
Gumilev Nikolaj, Na severním moři – U krbu 133
Hanyš Wiktor, Na salaši 157
Hanzelka Fr., Poslední touha 86 – Ráno 132
Illakowiczówna Kazimierza, Jaro 1
Chesterton G. K., Osel 90
Chudobka A. S., Vzpomínka 14
Karnik Jan, přeložil básně K. H. Rostworowského a Pietrzyckého
Kašpar Frant., Plzeňská Madona 73
Kozikowski Edward, Mokry rybník 153 – Zvonek Marie Panny v Goryczkovi 157
Lipanský Jitřich, Zimní ráno 9 – Z mladé Italské poezie 280
Madej Antoni, Oksyvo 105 – Hřbitov na Oksyvu 128
Nezbeda Vilém, Pastel 25 – Loučení 56 – Itálie 134
Neznámý autor, Nanebevzetí Panny Marie 53
Olbrovec Jarmil, Tvé oči 60
Opasek Jan, Svatý Vít 16 – Osamění 28 – Úsměvy zářícími 54
Pietrzycki Jan, Rytířská píseňka 287
Pilkovič Dora, Strom ve větru 172
Pfleger Bedřich Dr., přeložil básně Adyho Endrea
Rostworowski K. H., Bratru Polákovi 210
Rukavišnikov Ivan, * * * 200
Růžička Hynek Ch., Lampa 261
Sardenko Šilvin, A já že bych se nemodlil? 37
Schaumann Ruth, Hrdlička péla 81
Solovjev Vladimír, Uskutečněný sen 199
Spilka Zdeněk, Pozdrav od moře 52 – Cypřiše 201 – Z nových básní 229 – Přel. básně N. Gumileva
Štřížovský Frant., Nejdějte bratři 161 – Kvetoucí stromy 209
Szantroch Tadeusz, Podjaří – Srdce tuláka 158
Šanda Jan, Starý malíř 131
Šulc Jaroslav, Jaktář 129 – Dnes 210
Tesařík Josef, Noc 177
Trcek Jaro, přeložil básně G. K. Chestertona
Tuwim Julian, Šílenstvím bouří zpít 209
Vyplet Jaroslav, Rus 182 – Přeložil básně V. Brjusova, Vlad. Solovjeva, Ivana Rukavišnikova
Zegadłowicz Emil, O křídlech tuláčích 154

PRÓZA

- Babler Otto F.*, J. W. Goethe 61 – Bůh-Hrnčič 136, 294 – Přel. prózu F. Pa'a'atera, St. Jurklče, Fr. Blete. H. Belloca, P. Claudela, Ref. v Poznámkách a zprávách
- Bauše Ivo*, Pout Rích. Wagnera k sv. Gralu 164
- Belloc Hilaire*, Rozhovor s kočkou 179
- Benetka B.*, Pražák pláče nad sebou v Olomouci 288
- Blei Franz*, Tři psaní 82
- Claudal Paul*, Příroda a mravnost 262
- Děřda F. B.*, Světla soumraku 166
- Fuchs Alfred Dr.*, přeložil Tanerův Život bl. Anežky České
- Gajdoš Adolf*, Nepítšel 29 – Bloudění jarní nocí 35 – J. A. Gałuzska 44 – 7 Zlatá zrnka mezi veteši 137 – Zbór Czartaka 159 – O příslušnicích Hdoiorské republiky 218 – Ref. o nových knihách
- Habrína Ada*, Cizinec 285
- Hanzelka Frant.*, Setkání s básníkem 80
- Hejžil Jan Dr.*, Pracovitost Dra Podlahy 216
- Kyas Karel*, Nové knihy Družstva sv. Jeronýma v Záhřebu 62
- Lipanský Jetřich*, Nazaret 15 – Přeložil prózu Marc. Schwoba – Ref. o nových knihách
- Myslivec J. Dr.*, ref. v Poznámkách a zprávách
- Nezbeda Vilém*, Z nemocnice 36 – Thuly 173 – Ref. o nových knihách
- Novák Alois St.*, Z potulek na Palatnu a pod ním 38
- Pater Friedrich*, Teorie komična 17
- Pecka Dominik*, Poznámky k dílu Bernanosovu 2
- Pfleger Bedřich Dr.*, O poesli a jejím smyslu 87
- Prečan Leopold Dr.*, Biskupské poselství kat. novinářům a spisovatelům 211:14
- R.*, Sjezd kat. novinářů a spisovatelů v Olomouci 211 – Ref. o nových knihách, v Poznámkách a zprávách
- Remeš M. Dr.*, Přiborští rodáci, kteří vynikli jako kněži 202
- Schwob Marcel*, Sobec 26
- Slavík Bedřich*, České vydání Goethových spisů 106 – Vrchlický v kritice let devadesátých 232 – Výstava B. Němcové v Litomyšli 291 – Possuudky o nových knihách
- Spilka Zdeněk*, Lidský hlas 219 – Ref. o nových knihách v Poznámkách a zprávách
- Svitil Jos. Dr.-Karník*, Listy z archivu 21, 74
- Svoboda Jos. M.*, Chronogram 57 – Ref. o nových knihách
- Štorm Břetislav*, Nové hrady 55
- Tanner Jan*, Život blah. Anežky České 91
- Tesařik Jos.*, Mezi horami 178
- Vilinský Valerij Dr.*, Unavená duše 111 – Psycholog lidských osudů 162 – 7 Nik. Gumtlev 183 – Chvála detektivky 264 – Láška Ivana Karmanova 2068 – Ref. o nových knihách
- Zemánek Richard*, Dřevoryt 10 – Náboženské umění 50 – Historie v obrazech 130 – Brněnské výstavy 61, 135, 220, 290

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

- Karel Němec*, Sv. Jiří – Sv. Frantíšek Serafinský – V krčmě – Noční návštěva
- Arnošt Hrabal*, Procesí v bouři – Nud hrobem
- Rud. Michalík*, Kristus a nemocný
- B. Chlebovský*, Město mezi haldami – „Žofinka“
- Fr. Bilkovský*, Cesta k Betlemu – Dívka z Nazareta

OBRAZY V TEXTU

- Podobitna básníka Jos. A. Gałuzsky 45
- R. Zemánek*, Karmanov a Mařenka 273

KAREL NĚMEC – SV. JIŘÍ

JARO

K ochraně pučících stromů
a vyrážející trávy
modlím se, dárce času,
dárce světla a zdraví;
měj soucit s mladým listím,
měj s jetelem slitování,
ó Ty, jenž ve výši držíš
oblaka na své dlani.

Nedopust lovcům duší
s černou výzbrojí spárů
hlásat, žeš ničitel věčný,
že zemi oddáš zmaru,
že v moudrosti své hloubi
duch Tvůj nudou vadne,
že Ty, jenž všechno můžeš,
nás určil jsi zhoubě zrádné.

Prosíme v pokoře vroucí:
svatými zázraky svými
vysoko nad námi zadrž
železná křídla zimy,
rozpust ji ve svém ohni
a umyj rajským květem;
my pak už ve Velkém týdnu
na oltář růže Ti vpletem.

Bohorodičko, Panno,
bijící srdce všech světů,
vypros nám Otcovu lásku,
katův meč zadrž v letu,
ať velebíme Tě ústy,
jimž neznámy strasti i zmatky,
kvetoucím lánem žita
v měsíci Boží Matky.

POZNÁMKY K DÍLU BERNANOSOVU*

BERNANOS je básník metafysického kladu. Svět nadhmotný a nadmyslný pro něho existuje. Definoval-li se Gautier jako člověka, pro něhož svět viditelný existuje, jest možno říci, že Bernanos je člověk, pro něhož svět neviditelný existuje.

A určitěji řečeno: Jest básník mystické zkušenosti. Zkušenost tu označuje slovem *radost*, vyhýbaje se tak výměřům literárních psychologů i povrchní nomenklatuře patolůgů a psychoanalytiků.

Radostí rozumí Bernanos základní fenomen mystiky: nazírání, různé různými autory definované: zřením Boha přítomného (Poulain), pocitem neprostřední přítomnosti bytosti nadmyslné (Maréchal), cizím zásahem do osobního vědomí, jenž svými účiny prozrazuje božský původ (Pacheu).

Je zřejmo, že výraz Bernanosův, jímž dokonce nadpisuje druhý díl *Odpadlika*, je do té míry nepřesný, že nevystihuje podstatu mystického spojení, nýbrž jen její subjektivní stránku a citový akcent.

V mystickém spojení však nejdůležitější jest prvek objektivní, totiž působení Boží, které převyšuje to neb je v protivě s tím, co by způsobily snad pouhé příčiny řádu psychologického právě činné a působící.

Abý zdůraznila tento objektivní prvek, nazývá teologie mystická intuíci Boha nazíráním vlitým na rozdíl od nazírání získaného, v němž zjednodušení konů myslí a hnutí vůle je prostou souhrou zákonů psychologických, výsledkem naší osobní činnosti.

Rozlišují se čtyři stupně nazírání vlitého: modlitba v klidu nebo nazírání nedokonalé, v němž Bůh působí na vůli, na vyšší stránku ducha, aby je k sobě připoutal způsobem tichým, sotva pozorovatelným, nezabíraje však obraznosti a myšlení; modlitba sjednocení, v níž se působení Boží zvětšuje a zasahuje všechny mohutnosti; sjednocení extatické, jež záleží v tom, že Bůh uchvacuje všechny duševní potence a to tak mocně, že tělo se stává necitným; sjednocení přetvořující, zvané též duchovním sňatkem duše s Bohem, v němž nazírání všechny mohutnosti duše uchvacující se stává trvalým, nezpůsobuje však násilných jevů extatických, nýbrž pojí se ladně s prací apoštolskou a nejnámahavějšími povinnostmi stavu.

Bernanos uvádí na scénu osoby mající třetí stupeň nazírání vlitého – extatické sjednocení. Ve *Slunci satanově* jest to abbé Donissan, v *Odpadliku* slečna Frantlška Chantal de Clergerie.

Způsob, jak líčí jejich extase, je konfrontační – Bernanos totiž stavi proti sobě zjevů života mystického a vědu, která se pokouší o jejich vysvětlení, jakož i hloupý úžas davových, vesměs náhodných svědků jejich.

* Jiří Bernanos, *Pod sluncem satanovým*, přel. Boh. Reynek, Stará Říše 1929. – *Odpadlik*, přel. Jan Čep, Aventinum, Praha 1931.

Stupidnost vědy a stupidnost diváka jest terčem nelitostné ironie, která pablskuje neustále mezi řádkami i stránkami.

Věda sedla na lep zevních fenomenů, jimiž extase je provázána. Ty však nejsou podstatou mystického stavu, nýbrž jen zjevem průvodným, vysvětlitelným neschopností lidského instrumentu dokonale se spiritualisovati, prostě tributem duše lidské slabosti. Podstatou mystického stavu je sjednocení, jak vykládá svatá Terezie v XVIII. kapitole své autobiografie, sjednocení duše a Boha. Není to snění duše, nýbrž spíše mdloba, do níž padá duše s mocnou a sladkou rozkoší odpoutávající se od činnosti tělesných: oči se zavírají – a zůstanou-li otevřeny, člověk nic nevidí. Mluví-li někdo, člověk slyší zvuk hlasu, ale nerozumí. Duše nepřijímá služeb smyslů, spíše je pokládá za překážku své blaženosti a svého štěstí. Duše zapomíná na vše: dotěrný motýlek paměti vidí zde své křídla spálena – již nemůže poletovati sem a tam. Vůle se oddává lásce, ale neví, jak miluje. To vše, dodává svěřice, může se zdát arabským, ale děje se to tak. (Vie de Sainte Thérèse, écrite par elle-même, V. Lecoffre, Paris 1920, p. 166-176.)

Vnější jevy provázející extasi mohou být napodobeny, či lépe řečeno způsobeny příčinami všeho druhu. Jsou přirozené mdloby vzniklé z odhlablosti nebo mocného soustředění myšlenek. Jsou extase ďábelské simulované, patologické, chorobné výplody podvodu, hysterie, požití jistých jedů jako valeriany.

To svedlo mnohé patology, psychology, psychoanalytiku, že pokládali i stavy mystické prostě za něco chorobného: za následek špatného trávení, poruch sexuálního vývoje, ženskou hysterii, sublimaci libida. Byli autoři, kteří v tom smyslu počali psát biografie svatých.

Zapomnělo se ovšem, že mystikové se také pozorovali sami, a jak tvrdí Louis Bertrand v předmluvě k svému *Životu svaté Terezie*, sestoupili hlouběji než naši nejjemnější dramatikové nebo romanopisci, objevili končiny duše neznámé a nepřístupné našim moderním psychiatrům: zaznamenali hnutí, reakce, vnitřní osvětlení, zabarvení a odstíny, jež unikly odborníkům citového rozboru a tím spíše lidem laboratorní a jejich hrubým pomůckám. Svatá Terezie, která se velmi posmívala pošetilostem své doby, jistě by se pořádně vysmála nárokům naší psychofysiky nebo naší psychoanalysy. Abychom nekřivdili, stačí srovnatí skrovné výsledky, nepatrné a ostatně vždy sporné objevy těchto krátkozrakých pokusníků s bohatstvím, s úžasnou záplavou dušezpytných dokladů – po staletí stokrát zkoumaných a zkoušených přísnými a podezřívavými soudci – které nám zanechali mystičtí spisovatelé. (Sainte Thérèse, A. Fayard & Cie, Paris 1927, p. 18.)

Pro tyto metody moderní psychiatrie a psychanalysy má Bernanos nehlubší opovržení a dává je na jevo, kde se dá.

Starý kněz – abbé Chevanco – mluvil s takovým pohrdáním – snad až s přílišným pohrdáním – o těchto klamných zdáních, o těchto polo-upřímných přetvářkách, a což je ještě horšího: o nepravidelnostech mnohem tajnějších, poloduševních a polotělesných, náležejících do oblastí, která leží jakoby na přechodu ducha a těla, o různých poruchách, které

věda s vážnou tváří roztřídila a zkatalogisovala, poplenivši zahradu řeckých kořenů, aby je mohla pojmenovat, a které byly už nicméně předobře známy starým nizozemským mystikům z dvanáctého a z třináctého století, nemajícím ponětí o podivné učenosti pana Zikmunda Freuda. (Odp. ll. 72.)

Běda! Je-li pravda, že jest jenom nemocnou dívkou – tak o sobě myslí Chantal – jednou z těch ubožaček, které jsou zrakovány tělem a krví, které jsou pro zábavu psychologům a lékařům a o níž mluví pravě služebnice Boží spíše s odpořem než soucitem, co jí potom zbývá vlastního? Nic. (Odp. ll. 76.)

Úsudek psychiatra La Pérouse o Chantal: Jako lékař o ní nic nevím a nechci o ní nic vědět. Byl bych si jenom kdysi přál, abyste byl vzhledem k jistým dědičným vlivům se byl poradil s Baourem nebo snad s Duriagem . . . když přišla její kritická chvíle, doba dospívání. Příležitost je propasna, nemluvejme už o tom. (Odp. ll. 184.)

. . . Děvče se zdá normální, naprosto normální. Pravíte, že je velmi zbožná, ale co víc? Není mou věcí, abyh rozeznával náboženské zvnitřnění od jiných druhů sublimace. Takového člověka nepokládám za neuropatha, nýbrž za ducha ve stavu vratkém. (Odp. ll. 193.)

Podobně dobrozdání podává dr. Jolibois o světcí z Lumbres, jak patrnó z listu biskupova kanovníku Gerbierovi: – Nešťastný abbé Donissan odešel tento týden ze sanatoria ve Vaubecourtu, kde byl ošetřován s největší obětavostí doktorem Joliboisem. Tento praktik, žák doktora Bernheina z Nancy, včera mi vyložil nynější zdravotní stav našeho drahého dítká. Dal na jevo onu šíři hledisk a onu něžnou péči, kterým jsem měl příležitost podívat se již velmi často u mužů vědy, jež jejich studie na neštěstí odvrátily od víry. Přičítá tyto předchodové poruchy vážné otravě nervových buněk, nepochybně původu střevního. (Pod sluncem 237.)

Toto pohrdání Bernanosovo je oprávněno. Neviděla-li svatá Terezie Krista skutečně a opravdu, klesá v našich očích do řady hysterických pacientek, jakých je dost v každé nemocnici, a s nimiž si lékaři nevědí rady. Říci *hysterie* je ostatně snadné – je tím něco vysvětleno, napraveno, vyléčeno? Co je *hysterie*? Dnes vám řeknou v Salpêtrière, že *hysterie* jest vynález Charcotův – prostě mých, do něhož medicína strká vše, čemu nerozumí.

Je komické, tvrdí-li určité množství psychiatrů, že rozhodná chvíle ve vnitřním životě svatě Terezie prožita ve věku čtyřiceti let byla jen rubem sexuální krise, kterou každá žena v tom věku prožívá, anebo dokazují-li, že svátice byla jako Jana d' Arc *asexuée*, to jest nepodrobena pohlavní periodicitě. Můžeme se tázati, na jakém „vědeckém“ podkladě mohou něco podobného tvrditi, když tu jde o věci tajné, zcela intimní a téměř neporušitelně skryté? (Bertrand, Sainte Thérèse, p. 169 sq.)

Stejně podivno jest, vysvětlují-li mystické stavy Tereziiny činnosti podvědomí nebo vědomí transsubliminálního, což prý jest vědomí pod prahem podvědomí, tedy jakési podpodvědomí. Vnitřní hlasy, zjevení

a vldění nejsou prý nic jiného než náhlý vpád podvědomí do světa vědomí. Cinností podvědomí exteriorisují prý se vlastní úmysly duše i s jejich přesnými předměty a zjevují se zraku mystika jako projevy vůle Boží. Je prý to cosi podobného jako sen, v němž se vracejí do vědomí obrazy, ideje a tužby stavu bdělého. Je však rozdíl: ve snu prý vytváří podvědomí přeludy nesouvislé a nesmyslné, kdežto podvědomí stavů mystických jest inteligence, myšlenka neobyčejně tajná a důvěrná, takže se snadno zdá býti myšlenkou cizí, myšlenka trvalá a ukázněná zvyklostmi bdělého života, přísně ortodoxní a ovšem bohaté objevy, jež se bez nesnutí shodují s požadavky víry a tradice, jež každá taková duše přijímá.

Vážně vzato: co je nesnadnější připustiti, že existuje podvědomí, které je myšlenkou, slovem druhým já obdařeným všemi schopnostmi já vědomého, anebo připustiti, že existuje bytost transcendentní, jež ovlivňuje vědomé já tímž způsobem jako jiné bytosti, o nichž víme, že jsou cizí – táže se Bertrand významně. (Sainte Thérèse, p. 222-3.)

Mystikové Bernanosovi nevyňikají ničím, co by v očích světa něco znamenalo. Abbé Donissan jest podle úsudku představených pln schopností, ale pokažených divnou, přílišnou úsilností a tvrdohlavostí, bez vychování a chování, kněz, jenž se vyznamenává velikou zbožností, spíše horlivou než moudrou, zkrátka neokrouchanec, poloviční divoch, mající zalíbení v tělesné práci, pomáhající zedníkům při opravě kostela a vytlačující vozům vozy uvízlé v blátě. (Pod sl. 88.)

Abbé Chevance, bývalý farář v Costerel-sur-Meuse, zbavený úřadu proto, že ve své prostotě bez dovolení představených exorcisoval děvče, které zešlelo a stalo se postrachem dvou vesnic. Na nenadále vyléčení dívky se dívali lidé jako na provokaci, jež mohla uškoditi náboženskému miru v diecési. Uchyluje se do Paříže pokládaje se za nehodna kněžského úřadu nebo jeho autority. Vypomáhá u Panny Marie Vítězné, bydlí v podkrovní světničce v podnájmu u zlé a hašteřivé ženské, plachý a zdvořilý dobráček, jemuž přezdívali zpovědník služek, čekající trpělivě, až mu dá arcibiskup faru na periferii, ve čtvrti hadrářů, kam žádný jiný kněz nemá odvahy jíti.

Františka Jana Chantal, dcera historika a kandidáta Akademie pana de Clergerie – na pohled obyčejná slečna ze zámožné rodiny vystudovavší střední školu, jezdicí autem a dělající náky – jejíž zbožnost je zřejmé „la petite voie“ svaté Terezie Ježíškovy:

Dělat dokonale věci snadné, to bylo nikoli přáním, nýbrž potřebou této poddajné a zároveň neohlomné vůle, kterou abbé Chevance hněl s takovým uměním. (Odp. II. 50.)

Jak dovedl – abbé Chevance léčit její pochybnosti a nejistoty, jakou šetrnou rukou je dovedl rozptylovat, jak ji uměl pomalu uvést na její malou, bezpečnou a skrytou cestičku, která nebudí u nikoho závist! (Odp. II. 70.)

Podobala se létajícímu tělesu, její vzácná rovnováha byla divem obratnosti a vůle, vzdušnou hrou. Dočkala-li se zrady u nějaké přítelkyně anebo přesvědčila-li se u někoho o jisté nízkosti, netrpěla tím

nikdy napolo, ačkoliv to nijak neprozradila. Jsem tak lehká, přiznávala se . . . Chtěla bych být jenom nepatrným zrníčkem prachu, vznášejícím se ve vůli Boží. (Odp. II. 126.)

Ale vynikají před Bohem. Čím? Jasnovidnou znalostí lidských slabostí a hříchů, zázračnou mocí nad zlem.

Abbé Donissan jako farář arsský zná a miluje hříšníky – jeho zpovědnice je denně obléhána kajícími.

O kněžích jiného druhu praví abbé Donissan: Mnoho knih četli, ale málo zpovídali. Každý se chce jen líbit. Líbíme se jenom hlupcům, které uklidňujeme. Nejsme uspavači, Sabirouxi! Jsme v první řadě boje na smrt a naši malíči za námi. Kněží! Ale kněží ho neslyší, neslyší křiku nesporné bědy. Tož nezpovídají než své kostelníky. Nedrželi tedy nikdy před sebou, tváří v tvář, zvrácený obličej? Neviděli tedy zdvihati se některý z těch obličejů nezapomenutelných, již plných záští k Bohu, kterým nemáme už co dát, nic co dát! Lakomce vyžíraného svou rakovinou, chlipníka jako zdechlinu, ctižádostivce plna jediného snu, závistníka, jenž ustavičně bdí. Ale což! který kněz nikdy neplakal nemohoucností nad mysteriem utrpení lidského, Boha urážedného v člověku, jeho útočišti! . . . Nechtějí vidět! Nechtějí vidět! (Pod sl. 276.)

Jenom jistá čistota, jistá prostota, božská nevědomost svatých může vyzrát na zlo, může proniknout do jeho podstaty, do podstaty staré lži. Kdo hledá pravdu člověka, musí se zmocnit zázrakem soucitu jeho bolesti a co záleží na tom, zná-li či nezná její nečistý pramen? To, co vím o hříchu, říkával svatý farář z Arsu, dověděl jsem se z úst hříšníků. A co se dovědělo to staré, vznešené dítě z těch nesčíslných přiznání, plných hanby, z toho žalostného koktání, ustavičně se opakujícího, co v tom ve všem slyšelo jiného než sténání a chropot vysílené žádosti, která rozráží i prsa nejtvrdší? Jaká znalost zla by mohla zvítězit nad znalostí bolesti? Co může jít dále než soucit? (Odp. II. 55.)

Vše ostatní v díle Bernanosově jest opět jen konfrontace: světců s nepsnými, světa nadpřirozeného se světem přirozeným, radosti s přetvářkou, konfrontace, z níž podle slov abbého Cénabra každý hledí vyvázat, jak se dá.

Osohy vystupující v obou románech Bernanosových jsou vesměs vynikající vzdělanci, lékaři, kněží, spisovatelé, učenci, lidé s nejvyšších příčlů společenského žebříku. Na tyto lidi pohlíží svět s úctou. Hodnotí jejich povznesenost nad davový průměr, jejich vědění, zkušenosti, dovednost, vynalézavost. Jací však jsou v nejnižším svém nitru? Jaká jest jejich skutečná hodnota, jak se jeví jejich život v ozáření nadpřirozených světél?

Je tu doktor Gallet, poslanec a předbojník pokroku ve svém kraji, muž vážený a ctěný: v metafyzickém ozáření průměrný volnomyslenkář, muž nebojící se pekla, ale bojící se své žárivé ženy, učenec bez učivosti a manžel bez věrnosti.

Je tu Antonie Saint-Marin, spisovatel zastávající už půl století vrchnostenský úřad ironie, nazývající se posledním z Řeků, obklopený

zástupem mladých gramatikářů, kteří ho považují za div středozemské civilizace: ve světle metafysického však duchovní komediant první ideje, matlající ctihodná slova a vydávající luze pravdu, oděnou v cáry stařeckého úšklebku a neřestné ironie.

Je tu abbé Cénabre, autor Florentských mystiků, jemný zpytatel duší, slavný historik náboženského citu, neúnavný pracovník, bezúhonný kněz: v nitru však člověk bez víry, otrásaný strašnými krisemi přetvářky, dovedoucí však ve své nesmírné pýše zachovati zevní lesk, zdání vyrovnanosti až k vrcholu pokrytectví, na němž se stává duchovním vůdcem svěťice.

Je tu pan de Clergerie, otec svěťice, historik církevní, kandidát křesla ve Francouzské Akademii: ve skutečnosti bezvýznamný panák na tykvišti společenské vznešenosti, ubohý hypochondr, trpící stem domnělých neduhů a nerozumějící ničemu.

Je tu La Pérouse, psychiatr a slavný psychoanalytik, dovedoucí vyprávěti nejskrýtejší propasti lidského podvědomí tak, že jeho žáci vidí takřka tělesně, jak z úst jeho pacientů vylézá skrytý komplex podvědomí: ve skutečnosti ubohý šarlatán, neumějící pomoci nikomu a dělající si z lidí králíky k svým pochybným experimentům.

Je tu řada jiných: Jsou tu kněží zájmu více pozemských než duchovních, kněží víry zimomřivé, bojácné, smířující se s bludy světa a hříchy lidí, jsou tu smutné postavy lidí zžíraných smyslností, ctižádostí, démonickou zvrhlostí pudů, kteří všichni mají zdání lidí dobrých, moudrých a řádných. Nitro těchto lidí vidí čtenář rozpitváno neuprosným visektorem, přísným analytikem a neohlomným psychologem. Život jejich se jeví jako jediná přetvářka.

Slovem přetvářka je nadepsán první díl *Odpadlíka* a je také věnován rozboru duševních stavů pokrytce abbého Cénabra. V pojetí Bernanosově je pokrytec především nešťastník, který si neprozřetelně stanoví svůj poměr k bližnímu, dříve než má odvalu udělat pořádek v sobě samém, neboť se mu protiví vidět se takového, jaký jest. Hledá v sobě upřímnost, obětuje této nejisté sázce jisté výhody a na konec oklame sám sebe. Aby člověk mohl lháti užitečně, účinně a s plnou bezpečností, musí znáti svou lež a musí se jí učit milovat. (I. 164.)

Pokrytectví není neřest jako jiné neřesti, zároveň slabost i síla, pud i výpočet, něco, s čím by se mohlo smlouvat. Má-li býti lež tak naprostá, oživující všechny naše skutky, udržena až do konce, musí těsně obemknout náš život, zasnoubit se s jeho rytmem. Sotva se vloudí mezi nás a mezi ni sebe nepatrnější nesoulad, ihned se probudí naše pozornost, vůle se napne a vědomí upře svůj ztrnulý pohled na toto citlivé místo. Která vůle by dlouho vydržela takové úsilí? (II.) 316.)

Bernanos byl nazván básníkem světců. Zdá se, že ve svém chápání svatosti podlehl pokušení klimaxu a fascinaci nepravé vznešenosti. Málokdo z Francouzů dovedl odolati tomu pokušení. Pascal ovšem vždy. Bossuet téměř vždy. Lacordaire někdy. Hello zřídka. Bloy nikdy.

Bernanosova Françoise Jeanne Chantal de Clergerie je svěťice extatická. Úzkost její z poznání, že se jí dostalo výsady modlitby mystické,

instinktivní její hrůza před každou zvláštností v chování, jak ji mistrně a psychologicky správně líčí Bernanos, byla by v každém případě podobným znamením ducha Božího: to je nepochybně. Přes to může zjev Chantalín mýlit velké množství čtoucích, kteří neznají mystické teologie a mohou se domnívat, že extase je svatost, a kteří nevědí, že extase jest jen prostředek k svatosti. Extase totiž nedokazuje svatost, nýbrž naopak teprve svatý život dokazuje pravost extase. Někdo může mít dar mystické modlitby a při tom býti oddán mnohým nedokonalostem, jak tomu bylo u svaté Terezie. A naopak i veliká, heroická dokonalost a svatost je možná a ve skutečnosti i byla bez mystické modlitby, ač ovšem zpravidla Bůh spojuje heroickou dokonalost a svatost s mystickými stavy ve vnitřní modlitbě.

Povážlivé jest, že v obraze života Chantalína není heroického prvku. Trojí prvek lze rozeznávat v životě svatých: lidský, heroický a božský. Lidský: svatí nejsou schemata – vychází z nich vůně země, z níž vyšli, temperamentu, jenž jim byl vrozen, osudu, který je utvářel. Heroický: svatí se povnesli nad průměr – jen činy heroické jsou hodny úcty, jen neobyčejná síla a láska, která proniká život a září v nejnepatrnějších skutecích, jest hodna podivu. Není sice rozhodnuto učitelským úřadem církve, co je heroická ctnost, ale dá se vycítili, kde přestává lidské a kde se počíná nadlidské: heroj byli mučedníci, kteří podstoupili smrt pro víru, asketi, kteří konali neobyčejné skutky mrtvení, bohatí křesťané, kteří rozdali majetek, věrozvěsti, kteří obětovali život službě evangelia. Božský prvek: milost Boží, která svaté osvécovала a sílila. Bylo by kacířstvím pelagiánským domnívat se, že svatí činili něco velkého vlastními silami.

Nuže, v životě Chantalíně je ovšem prvek lidský – a hned potom božský. Chantal není heroická: nezřídá se ani jmění, ani svobody, neobětuje se bližním, nemyslí na chudé.

Také překvapuje naprostý nedostatek utrpení v životě jejím. Je to celkem salonní světice. Dcera bohatého a proslulého muže, probáňející se v autu rychlostí 120 km, reprezentantka domácnosti, disponující dokonalou kuchařkou, inteligentním šoférem a celým štábem služebnictva, mladá, zdravá, krásná – mohoucí parodovati na kterékoli stránce Balzacovy Úvahy o elegantním životě zrovna vedle Brummela – tu a tam se obírající myšlenkou jíti do kláštera. Ale netrpí. Chce, pravda, konati obyčejné věci s neobyčejnou láskou jako její vzor – žel nedostížený, svatá Terezie Ježíškova – je odevzdána do vůle Boží, poslouchá zpovědníka, ale to není heroism. A na konec umírá zavražděna perversním, démonicky záhadným Rusem Fjodorem, umírá smrti brutální, ovšem, ale *ne* mučednickou smrtí, která nemůže býti vysvětlována jako oběť Bohem přijatá, nýbrž jest a zůstane nehodou – tragickou, s'il vous plaît.

Druhá světecká postava Bernanosova – abbé Donissan – lidsky neznamenající téměř nic, kněz neohrabaný, nevzdělaný, jeví se především jako heros mrtvení, neúprosný, až nepřičetný flagelant, bíčující se kovovým řetězem: Oheň, který hořel v jeho očích, nebyl už z tohoto

světa. Slepé záští, jež jej vzněcovalo proti sobě samému, bylo z těch, jichž nic na tomto světě neukojí, a pro něž všechna krev plemene lidského, kdyby rázem mohla vytéci, byla by pouhou krůpějí vody na řeřavém železe. (Pod sluncem satanovým 130.)

Kromě bičování se umrtvuje abbé Donissan bděním. Přiznává se, že spí v noci sotva dvě hodiny. (Pod. sl. 110.)

Kajicnost není svatost, nýbrž opět jen prostředek k svatosti. Je pravda, že mnozí svatí konali nesmírné skutky mrtvení. To proto, že podlehli asketické náladě své doby. Často vynikali takovým zdravím, že beze škody snášeli nejtěžší kajicnosti. Přes to, jak víme, neodvažovali se ukládati nebo doporučovati je jiným. A mnozí litovali, že své zdraví výstředními kajicnostmi zničili. Svatý František želel, že svého bratra osla tuze trápil. Svatá Markéta Kortonská se trápila obavou, že jí čeká trest sebevrahů. Ne všichni kajicníci a flagelanti byli svatí. A kteří byli, nestali se jimi jen pro své kajicnosti. Následování hoden jest v životě svatých jen duch kajicnosti, ne však úkony kajicnosti.

Abbého Donissana nazývá Bernanos přímo světcem z Lumbres. Měl by tedy vyličen býti tak, jak skutečný světec vyličen býti má, aby místo úcty nevzbuzoval soucit. Na rozdíl od Chantaly jest abbé Donissan v lidském prvku své svatosti příliš ubohý. A v prvku heroickém odpuzující. (Viz zvláště nechutné líčení flagelace na straně 128 a násl. ve Slunci satanově!)

JETŘICH LIPANSKÝ

ZIMNÍ RÁNO

Na věži kostela zvony dosud dřímají
uhlíky žhoucích chvil v srdci dýmají
pod popelem let
zastřen tichem a dálkou je svět
dřímá i barokní město pod sněhem
nic už se nemění po přání mém
bloudil jsem vždycky bez domova
až smrt mne k jednomu místu uková
má realita není nic více než sen
neodvážil jsem se snít o kráse žen
samoten šel jsem životem, hořce chud
nad touhou po bohatství vítězil stud
v srdci obnaženém, chvějícím se chladem
i v nadbytku duše má umírala hladem
v plášti svém schoulený ve tmě jdu sám
do kláštera blízkého na roráty
své víry se nevzdávám i když v ní kolísám
zbývá jen naděje a za ní jsi Ty.

DŘEVORYT

Ke grafickému dílu Karla Němce

ČLOVĚK miluje ze svého života jen tak málo a jen tak krátce. Na ostatní nevzpomíná; sní však ve stínech vonících lučních květů a tvoří v onom sebezapomnění román vlastní minulosti. Miluje tak málo, neboť láska je vzácný květ ojedinelých chvíl a proto léta pevně srůstají a všedna v onu milost vplynou. Jak by snící poutník nehledal ve větvi stulenou zbožňovanou svých písní, jak by nevěřil stromovému listí, že vyrašilo zapomenuté minulé jaro, jež zastíní léto a ovine podzim. Vždyť chvějící se listky pukají z podivné věčnosti; z minulých roků. V roztažených dlaních nesou kapky dešťové, jež mohou sklouznouti až ke rtům snících a šumí, jak ony jsou v nich krásné. Stromy se jen chvějí pomalým dechem a nepohnutě stojí, poutníci čekající na smrt, jež místo zániku vlila jim lásku k ní i vzpomínkám. Podivným životem žijí lesy. Nepropadly takovému zapomínání na sebe a dručky ve snění či jen někdy znavené poutníky, až by se rozvoněly suchým dechem památníkových větvíček, těch starých upomínek na zapomenuté lásky; ani nesdružily se k tancům vln i bouří. Kmeny, větve s věncem listovými, květy vzepjavše se v jediný kalich, jež vstříc vznáší se k slunci, dešti, motýlu, zvládněly v očekávání věčné touhy, kdy že zazní hadí zpěv a vzývání, aby začaly tance. Vyhlížejí na všechny strany, až kdosi, jež snad z dálky, snad ze stínů větví již přichází vstříc jejich náruči, zasnoubí pokoru svoji s pokorou čekajících a všeptáváje slova životodárné lásky, na rukou ponese duši stromů pějící o snech a vzpomínkách. Pak promluví housle a viola a nikdo nepozná, či duše vyznává modlitby. Zapomeneme se ptát, když zmizel šedavý stín dřevorytcových očí, kdo nosil v srdci onu krásu, tak kouzelnou jako slova matčina. V krátkém zapomnění prožijeme život neživot kvetoucích stromů a snad nikdy nevzpomeneme, že prošli jsme utichlou zahradou, v níž žijí ti, kteří odložili všechna honosná roucha. Kouzlo i ráz stromů plně žije v dřevorytech, v něž se vlila duše lesa a vpila se, když splynula s tvůrcem, v měkký papír stopami těžké pryskyřice.

Rytec, jež kdysi dystal dřevěný špaliček, velmi miloval zkroutené sukovité větve a dobře mu bylo v jejich objetí. Z deštiček mohl pak vykoulit postavy odhodlané, srostlé se zemí, nebem a rosou, jasné temné ve větvovitých čnarách, přece však půvabné něžností a nadýcháností pudřenkového chmýří. Lesy tak objímají vzduch, až ulpěl v jejich listech a kůře, až se roztekl i na vrytých deskách. Dávné tisky snad byly vytvořeny jen pro potěšení tvůrcovo, pro jeho lásku ke keřům. Jistě jen k němu promlouvaly černé čáry, když po letech prohlížel ztuhlé listy, o dávném možná že i chvílkovým potěšení, jež se nikdy nevrátí, o modlitbách, v nichž pronášel své tužby, o nejkrásnější záři sluneční, jaká již více nevnikla jeho oknem, poněvadž tehdy byl mlád.

Nejstarší zachované tisky dřevorytové toť první dostaveníčka trochu ostýchavá, chvějící se upřímnou láskou, toť ony první večery vzájemného poznávání, kdy měkce tisknou ruce a kdy cítí kouzla svých bytostí. Poutník již probudil čekající lesy a přeje jim písň k tancům. Dávají sobě dary pohledem očí a vždy nacházejí půvab nový a nový. Staré dřevoryty obsáhly roky či chvíle života, kdož to ví, neboť okouzlují nepřebernými úsměvy; jako by potápěč na vše zapomenuv díval se na vlny a trsy korálů, rybky a živoucí květy mořské. Každý úsek dřevorytů hýčká něco jiného; úsměv nad shledáním, rozloučení s nadějí, že měsíc brzo opět zazáří, první vyznání, radost, snění o slovech, jimiž přivítá svou lásku. Musíme milovat staré listy, jsou tak hravé, živoucí a krásné; vždyť milenci, kteří sebe tušili, po prvé se setkali a vyznali.

Mistři zjevení, apokalyptických jezdců, pištcí tance smrti poznali sílu své lásky, a opojení její velikostí, jak se zahleděli v nově poznanou oblast, rozzářili oči jejím ohněm – vášní. Tehdy uvědomili si osudovou moc svého zanicení pro umění, jež mohlo roztržiti bytost jejich, aby samo, když je přinutilo přimknouti se k němu jako vůdci, zmohutnělo zápasem člověka o vlastní duši v absolutní moc vládnoucí životem. Nad zbožňování povýšili lásku, ježto nahlédli ve víry, jež se skrývají v obdivu a strhují v sebe opěvující, že až ztratí vlastní vůli i milenkou. Vášnivě vnikli v srdce umění a rozběsnili se touhou uviděti v jeho očích jen svůj obraz, uslyšeti ze rtů jen svoje jméno a svoji podobu jemu vtisknouti. Jak bychom mohli podhybovati, že odolaly dřevěné kresby přívalům lásky. Zaplavily je tak, že umělci jako bohové mořští vyvstali a v náručí vedli je oceánem vlastní snahy. To dal jim Bůh a oni nikdy nezapomněli na jeho dary a první setkání a tiše promlouvali za příbojů vášně pasáčekovým zvyváním horských květů. Tak mohli rozehrát všechny taneční písň hájů, tak stali se milenci šťasti; nás okouzlili přímou mužností, v níž i někdy zateskuili, ale i potěšili a polaskali jako chlapec rozbitého, dřevěného konika.

Jak bych nedlel rád mezi těmi starými papíry a nezapomínal na mnoho, co se stalo, když všichni se rozešli. Jak bych rukama nesejal dílo českého mistra, jenž probudil zapomenutou krásu a dokonalost, když svým srdcem se dotkl jejího čela. Prochází životem ve vyrovnaném poměru a důstojné vážnosti cestou hvězdy, jejíž nekonečná pout vede i našim ovzduším. Onen mistr byl tak rozsáhlý svoji záměrností, že na něj zapomínáme a jen matně někdy rozhodíme listy Herbáře a podivujeme se jeho modlitbě, již snesl v milující práci na bělavé listy. Ten starý český tiskař vznítíl úctu k umění, vyrovnal jí rozdíl, vyhasil vášeň a přece jen rozptýlil v dílo zvláštní půvab, poctivost své duše a její pokorné důstojenství. Neměli bychom věřiti, že vykouzlil vše jako v pohádce jedním ze tří přání?

Mnoho zapomenutých jmen nebo i anonymní dřevorytecké práce přecházíme bez hlubšího zájmu, když listujeme ve starých časopisech, dobojovavších zápasů, jejichž vítězství odhromila křídla a uzavřela v pouta zajímavé historie. Vždyť lovci krásy stíhají třeba jen fantom. Vracejí se

na místa známá a osvčující; nejkratší však pro ně jest pobídka k honbě, jež může i zabítí. Stíhají touhy duše a žíví je oparem, že strhnou i duši Věčnosti. Snad by putovali jako bludný rytíř za neznámým, neviděným, jen tušeným světlem, kdyby nerozbořili lásku pro každou vteřinu života a neuschovávali v srdci, co nehledá a neprosí o nic, neboť samo rozdává z dobroty duše své, co v sebe uzavírá vlastní dary, až je pokora poutníků snese do dlaní v kalich spojených. Proto na přídí lodičky rozžehli světlo rozumu a tak plují za cílem vlnami práce. Onu lampu rozsvítili, v hloubi však matně cítí, že srdce rozbušením a rozlitym teplem prozradí každé spočinutí ve stínu jediné pravdy. Dřevorytci se plaví stále dál. Prodirají se úskalími a i v ozvěnách volají po své lásce. Za chmurných, zapomínajících chvílí silou touhy prožívají dávná léta a dovedou i zazoufat, že vše již minulo. Avšak zase jako pták zatopený a omámený vlastním zpěvem prodirají se životem a oslnění sluncem tlumí zář i stín svých prací ve svit zamžených, ledových květů. Olšínkovým věncem stíní jejich hlavy divné sny horoucího mládí. Poddávají se jim i zoufale rozbíjejí fantomy uchvacující uzavřenou vysněnost dokonalého štěstí. Tak se zmltají v tenatech vlastních pochyb a pravd jako Faust prožívající po tolikáté nové mládí. Nezapomněl na dávné lásky. Ani dřevorytci. Kdož by černé tisky nemiloval, když jejich cesta třeba se jen dotkne i naší pouti za touhou.

Tak žily a žijí dřevoryty a kdo je miluje, pročití u některých mistrů aspoň část oněch ideových vztahů mezi tvůrcem a lesními kmeny a zpje se umělcovým úsilím o dobytí sebe. Že jsem je miloval, šel jsem, kam mě volaly letící mraky, a našel jsem mistra, jenž mnišským způsobem vyzývá krásu. Cela jeho – tot vesmír jím stvořeného světa, jenž mohl vyrůstí jen v jeho příbytku. Tak i onen rytec novoměstský, Karel Němec, bere výtvarné představy z kraje kolem Města a není, proč bych byl nevěřil, že kdesi v tůních lesních najdu bytosti z vyrytých listů, tak tajemné a pitvorné, není, proč bych byl nedoufal, že až zavru oči na vonící mezi v ochraně rudých rtů jeřabinových, neprobudím se klusotem koně, na němž pojedje sv. Václav. Neboť tam nad tou krajínou, jejíž cesty plazí se po kopcích někdy i nebem, leží divná mlha a bojím se zepatí kolemjdoucích, co že je to za kraj. Nedci, abych ztratil tu víru, že jsem v zapomenutém světě, v němž spí Šípková Růženka; přece vím, že toto pohádka a ty lesy zakleté princezny a v hájích rusalky a myslivci, vodníci a lesní víly, loupežníci a hrozní čarodějové, kdesi poustevna a lože ďábelských žen, vím, že najdu Jednou i podkovu koně sv. Václava. Jistě mé oči za prstí a spadalým listím ji uvidí, půjdu-li dílem ryce Karla Němce, neboť zdá se mi, že on již nahlédl ve všedny taje lesa a že jeho moudrost tato kouzla může vyloužití stylem pohádkáře i písmáka. Ale i on kdysi neslyšel šumot rusačlíných závoňů a dlouho stál pod okny, v němž mihal se stín jeho duše, než zapěl jí k počtě první píseň.

Dřevoryty středověkých mistrů, kteří neváhali zahleděti se v rytíře, sedláky i svaté, poněvadž ctíli jednu krásu, dovedou zajmouti potěšení pozorovatelů jistou formou, platnou pro básnický život umělců.

Sukovité tvary vrostly i v oči Karla Němce a někdy zřejměji vměstnal v ně těla bytostí z jiného světa. Ženy i na kartách zobrazené dobře poznaly dobrodiní práce, která jim vypjala tělo v tak pevnou tetivu, že prolomila tvary jí určené a krásná, prohloubená plastika překypěla ohnivou záplavou. Obě vyznání splynula a Němcovy gracie zmiňují se prosícím vlněním nymf, jímž navždy luna zapadá. Vždyť budou jen živořit a toužit v hlubinách i na výspáech. Tehdy snad skryl se opuštěn v srdce Němcův rodný kraj a jen matně zvoní hluboké stíny hvozdů i mraky zahmuřené i ozářené v trs slunečních květů. Přece již i tehdy horské mlhy stírají z gracií eleganci a sladkou nyvost i nudu; Němec nevykouzlil ženy, jejichž nejskvělejším šatem jest krása očí a rtů. Zápas o tělo netrval dlouho. Němec se hlouběji vnořil ve středověký život. Ze stínů smrkového dřeva vynáší pitky žáků, drábů, žoldněrských vojnů i počestných občanů a rozpoutá veselí nevázané a drsné v pití i v bouřlivé životnosti. Zapředl mne v onu středověkou vinárnu s krásnou, šelmovskou šenkýřkou. Poslouchám písně potulného žáka o pitkách a divoké lásce, ohnivé a nesmlouvavé, ale jen z přemíry šťastného života; vždyť přece jsem zahlédl, jak kabátcem zpěvákovým probleskl křížek teplý a otřelý. Toť ona zbožnost, jež životodárnou mizou prýští dílem Němcovým. Snad ona ulamuje mnohý hrot a snad ona vyvolala v malíři středověkou, zádumčivou satiru.

Nevim, zda onen žák toulal se Prahou a tam zpíval popěvky pobuřující ctihodné měšťanky. Přece však tuším, že s obdivem stanul u Zlaté uličky a velmi se divil, asi i s bázní, okénkům, za nimiž tušil alchymistická kouzla. Neviděl-li, což na tom. Karel Němec však vřekl zabloudil v háje vysočiny a zabořil tvář v koberec lesních květů. A ony otevřely mu kalichy, aby vdechl v sebe opojení vědomí synovské příslušnosti. A aby rozžal svíce ke čtení staleté moudrosti písmácké, aby zastínil louče, neboť vyvolá pohádkový svět. Rytec novoměstský našel národní tradici. Prolistuje národní historii, promítne v ní sebe a čerpá z tohoto splynutí kresby podtýně rozžehující oči dětí i venkovanů. Stál jsem ve stínu horského kostelíka i v létě příkrčeného, jako by se chtěl stuliti v náruč sněhu; na jeho stěnách sv. Rodina, andělé, proroci, ale nade vším převeliký bílý rytíř sv. Václav a sv. Jiří. Kolem běžely děti a já pochopil, jak blízky jest jejich duším. Jistě sám stal se na chvíli dítětem, když maloval v kázání sv. Františka Ježka s takovými ščetinami, lišku s labužnickým čenichem, kapra s vousama, ještěrky s hedvábným kruhým. Kolem kráčeli venkované a jejich sepnaté ruce spokoženě svíraly modlitební knížky a v souhlas neslyšitelně tleskaly. Všechny ovíval z Němcových sgrafit známý vánek, dech rodné země, ztrouchnivělá památka předků, věčně živá víra, věčně živá tradice. Dřevorytec láskou vyvolal ve špalíciích moudrost staletí, moudrost poustevníků, historii českomoravské vysočiny, dětí náboženských horlivců a hloubavých věřících. Malíř novoměstský vyrostl ve výzdobě kostela v písmáka, jenž zná život liter a starých, zežloutlých listů v knihách. S úsměvem, jakým pozdravujeme milé a známé svému srdci, obkroužíme rozkošnou křivku succuby, pohladíme vzdušné víly, jež tušíme za každou

bobulí jeřabinovou. Naši známí: kypící životnost grací, potutelná píseň bakalářova, dávné legendy, všedno sloučeno rozkvetlo v klasické linii. Milujeme přeletavě jako motýl a snadno zapomeneme, že nás kdosi potěšil. Jen tam, kde jsme tiše naslouchali, budeme se vždy vracet. Tak jsme stáli v objetí horského kostelíka. Co nám říkal, že po všech mracích posíláme mu své pozdravy!

STEFAN GEORGE – přel. OTTO F. BABLER

POSLEDNÍ Z VĚRNÝCH

On ještě v cizí zemi dlí,
i mně je proto prázdna vlast;
co cizinec jen bydlím v ní,
když Král je ve vyhnanství.

Cizími slastmi, slavnostmi
já nepočítám, čekaje
zde v létě v zimě na to jen,
kdy budu volán Králem.

A byt se sem už nevrátil
a nepozval mne do služeb –
jen v Jednom smysl mám i cíl:
Bych zemřel se svým Králem!

(Ze shírky „Nová říše“.)

A. S. CHUDOBKA

VZPOMÍNKA

Jásání skřivanů
od lesa, z polí –

Halali halo!...

Co se tam stalo?

Chodníčkem, pěšinou
šáteček zamával –
a v něm se srdce
jedno mi dalo.

NAZARET

Z knihy „Města, která nestárnou“

JSOU města věčně mladá, uchovávají svou podobu z dob, kdy všechno v nich ulpělo na dávné naději. Takový je Nazaret. Za dva tisíce let se tu téměř nic nezměnilo v životě lidí, neboť stárneme především duchem. Člověk může dosáhnouti málo, ale možnosti jsou stále větší, duch rozpínavější. Svět stárne chvatněji a dychtivěji. „Co mohou dosíci, chci hned“ – říká burzoa.

Nazaret zůstal tak malým jako v době Kristově. Pahorky kolem dokola jej dělí od světa. V údolí bílé a modře natřené domky chudých lidí, kláštery, hospice pro poutníky a dva nudné, mrtvé domy úřední. Na návrší – hospital Milosrdných bratří ve Štýrského Hradce. Těch několik staveb beze stylu neruší v celku obraz dávnověkého, orientálního městečka. Židovská osada změnila se v arabskou.

Zapomeňme na několik dní života tam za hebronskými horami. Nemysleme na čas, který tu předchází nepozorovaně, skoro beze stop. Zda jsou ještě na světě místa tišší a více okouzující než toto? Zda člověk může někde pokojněji žít i s větší poesii? Zde Ježíš prožil své dětství a žil ve skrytosti do mužného věku. Jistě chodil po některé z těch cest. K fontáně Miriam jistě chodila sv. Panna pro vodu. Ani dnes není jiné obecné studně v Nazaretu.

Ticho z dob pastevců. Občas přejde hlavní ulicí hlouček velbloudů ze sousedních měst. V sedle se dřimotně kolébá chlapec nebo zastřená žena. Emir se vztýčenou hlavou, pokrytou hedvábným šátkem s třásněmi, přejeje na bílé mehari. Zvedá se za ním oblak prachu.

U koryt studnice Miriam velbloudi poklekají, aby se napili. Zvedne se velbloud-vůdce se šnúrou zvonečků a modrých korálů a ostatní jdou za ním. Ztrácejí se na návrší mezi cypřiši, směrem k Haifě.

Všude, na pahorcích, skupiny cypřišů. Osamělý cypřiš je mnohem smutnější než ve skupinách. Kolem zdí pne se modré klematis. Na úbočích kvetou cyklameny a droboučké kvítky hvozdiku, slzičky Panny Marie.

Dnes celý svět kamsi spěchá. Kam?

I v Nazaretu se lidé nudí, odkudsi doznívá ke mně hlas gramofonu.

Od Jerusalema a od jezera genesaretského přijíždějí automobily s turisty. Průvodci ukazují jim místní pamětihodnosti. Když se podívali – ujíždějí dál.

Kontrasty jsou tu patrnější. Umění být mladým a veselým znaly jiné doby. Přítomnost zná jen stárnutí a strach před ním. Sestárni zkušeností a poznáním. Projdi životem ve dvalu, bez oddechu, odejdi ze scény co nejrychleji a sestup dolů do věčné temnoty. Opoj se dálkou a neurčitostí.

K jakému cíli se vlastně řítí ten, kdo si myslí, že překonal Boha?

Snadno se třeba Boha zbavil, ale ve svém spěchu se ani neptá, kam až možno dojít.

Na hřbitově vedle hospitálu odpočívají němečtí vojáci, padlí ve světové válce. Helmy a šavle skřížené na hrobech, cypresy, dřínové keřky podél zdi. Trochu dál, v roklí, vybělená kostra padlého zvířete. S této strany lze spatřit celý Nazaret: klášter Salesiánů na drulcé straně, horu Tábor, Hebron, pahorky judské.

Město světla. Není v něm Židů, ani jediného. Jsou vyloučeni z jeho oblasti. Zrodila se tu idea věčného mládí. Není třeba hledat větší moudrosti než: – Zrno, které umírá v zemi . . .

Nazaret připomíná ku podivu Ain-Karim, rodiště sv. Jana Křtitele. Assisi se podobá spíše Betlehému. Nazaret nikdy nezestárne. Vždycky uchová si svěžest malého, slunného městečka Orientu. Nezestárne ani v dějinách. Sedím na úbočí, pod dřínovým keřkem a naslouchám tepotu jeho života. Přišel jsem z daleka a jsem tu zcela sám. Přítel Williams z chijské university, jenž přišel také jako já sám, bloudí celé dny okolními krajinami. Zdá se mi, že tu nejsem cizincem, že jsem tu byl už od dávných dob.

JAN OPASEK

SVATÝ VÍT

Zpívající hra katedrál –
na zemi jest jich na tisíce,
přece však jedna jen svatého Víta.
Žrak láskou v jejích strunách hrál
dějiny království a říše
nazvané Římskou.
Pak víchr vzejetí usinal tiše
v šklebivé potvornosti chrličů.
Stín klesl v její požehnaný klín,
dech usínání vzpomínek
zachytil do náruče Smrti syn.
Kdes v děsu hlučí město,
nad ním se tyčí oko pozornosti
skvíci se diadém slávy.
Výkřiky úžasu Božích hostí.
Hlas její se rozezvučel
zpívajícími akordy zvonů.
Na čelo krásy svatosti
královskou připínáme sponu.

KAREL NĚMEC – SV. FRANTIŠEK SERAFÍNSKÝ

TEORIE KOMIČNA

NEŽ se pokusíme o definující stanovení pojmu komična, bude třeba, abychom si obsah tohoto pojmu živěji zpřítomnili tím, že vyzvedneme některé jeho příznaky. Co se týče pojmenování, budíž především konstatováno, že jej zde veskrz používáme v onom populárním smyslu, v němž se pod komičnem chápe celá hojnost úkazů, situací, projevů, výtvorů at už satirického nebo humoristického druhu, které mohou být nazvány „směšnými“, t. j. způsobilými vyluzovati smích nebo úsměv. Výrazů „komično“ a „směšno“ používá se tu tudíž vždy jakožto synonym. Vzhledem k tomuto komičnu hledala po způsobu Jeana Paula většina novějších autorů (na př. F. Th. Vischer) orientaci tím, že vyhledávala polární opak, jakým se jevílo především *vznešeno*. Vskutku se zdá, že není vhodnějšího prostředku k zachycení některého fenomenu než připoutání k jeho polárnímu opaku. Tím se stanoví místa obou zjevů v okruhu duchovních úkazů, a zároveň mohou podle principu analogie být vyhledávány odpovídající si vlastnosti, jež se pak ovšem – náležejíce k opakům – jako na různých stranách čáry odsečné – budou jevití zde s pozitivním, tam s negativním znamením. Tak je na př. patrné, že vznešeno ve všech svých podobách obsahuje stránku *pathetickou*. Pokud leží v obvodu lidských jevů, možno mluvit o vášnivě vážnosti, a jen oblast lidského vznešena přichází v úvahu jakožto opak komična, které samo leží jen v mezích úkazů lidských. Avšak také vznešeno přírody nevinnáme jinak, než že je *pathetické*, což se ještě zřetelněji projevuje v personifikacích, když na př. ve vznešenosti bouře bývá viděna vášnivá vážnost hněvu Jupiterova anebo Wotanova. Proti tomu je komično, zvláště ve svých čistých formách, na které nyní musíme především bráti zřetel, charakterisováno *úplným nedostatkem pathosu*.

Tato věc nemůže ničím být lépe ořejmena než poukazem na básnické znázornění obou opačných prvků v Goethově „Prologu v nebi“ k „Faustu“. Zde na jedné straně slova archandělů, která nutno nazvatí vznešenými, zasluhuje-li si toho názvu vůbec něco v novější literatuře. Na druhé straně Mefistofeles. Goethe neponechal zde duchu negace nic z velikosti, která je možná i v zlu a která se v novější řeči označuje „démonickou“. Nicotnost zlého principu u porovnání s vznešeností archandělů vyjadřuje básník v povaze Mefistofela stálým příměskem komična, a Mefistofeles sám udává svou estetickou kategorií slovy: „Můj pathos by tě jistě rozesmál.“ – Důkaznost literárních dokladů pro vědu je vždy pochybná; platí-li však někde básnická svědectví, je to v kategorii estetické, do níž spadá jak vznešeno tak také komično, a mezi takovýmito svědectvími má především zde uvedeného Goethovo jisté nárok na to, aby bylo považováno za platné. V kategorii estetický má právě síla uměleckého účinku zároveň moc zásadního a neodvolatelného důkazu, neboť zde konečně nemáme vyšší instance než právě

umělecký účinek – zdůrazňujeme: v estetické kategorii! Zde však může nám umělecké podání při znázorňování estetických principů prokazovat nejlepší služby. Vynecháním všeho nepodstatného, náhodného – v čemž spočívá dobrá část umělecké práce – uplatňují se fenoména v největší čistotě a zřetelnosti. Jak citelné je na př. „scvrknutí se“, shroucení záporného principu, představovaného Mefistofelem, když v uvedené scéně anebo v předposlední scéně II. části se při sporu o Faustovu nesmrtelnou duši střetne s vznešeným ztělesněním dobra v podobě andělů. Především příměs komičnosti znázorňuje nám toto také tělesné zničení negativního principu před vznešenem, pathetickým.

A zde nás básnické znázornění přivádí k druhé korespondující odlišnosti komična a vznešena, která ovšem nalezá výraz už v samotné řeči. Řeč vůbec může, zvláště tam, kde se obrazně vrací k názornosti, býti vodítkem živého poznání; aby se pak nestala svůdkyní myšlenek, nad tím bude museti bdíti pečlivě přezkoušení jejich výsledků a pokus o jejich potvrzování také jinou cestou. – Řeč označuje *vznešenem* ne pouze právě uvedenou estetickou kategorií, která byla blíže vyznačena příznakem pathetična, nýbrž má pro toto slovo – myslili se při něm na tvar reliéfu anebo optické čočky – prostě význam *konvexu*. A tím se znenadání objevuje také *morfologický* příznak vznešena povahy sice primitivní, ale zato velmi všeobecné. Vznešeným jeví se totiž člověk především ve své vášnivě vážnosti vůči vysokým věcem, na př. ve vášnivém, ušlechtilém nadšení anebo v ušlechtilém hněvu nad něčím. A fyziognomicky: oko září, rysy se napínají, prsa se klenou. Zde jest člověk zcela *sám sebou*, rysy jeho obličeje se nejcharakterističtěji soustředují. A fyziognomický výraz komična, smějíci se člověk: Odpovídá-li vznešenosti konvex, udá se jakožto polární opak a všeobecný formální příznak komična *konkáv* – a vskutku, člověk se prohýbá, *svíjí* smíchy. Je to pohyb, pathetičnu právě opačný. Tam klenutí prsou, zde stahování, svíjení celého těla. Tam jasné, otevřené vystupování rysů obličeje, jejich soustředění ve výraz nejindividuálnější charakteristiky – zde při smíchu zpětrhání fyziognomie četnými při smíchu přes obličej běžícími linkami vrásek, rozdíráni výrazu obličeje až k nepoznání. Týž obličej, který ve vystupňované vážnosti má svůj výraz, dal by se, kdyby byl fotograficky zachycen ve chvíli znetvářejícího smíchu, jen těžko poznati nebýt vousů, účesu a jiných příznaků, které tomu napomáhají. To platí zvláště o nadmíru charakteristické partii kolem úst. Na místo jejího výrazu, který tak individuálně doprovází změny citů, stoupá docela neosobní beztvárnost ústní dutiny, schopné jen vegetativní funkce, nikoli osobního výrazu. Zde především odehrává se *zničení* individuální fyziognomie smějícího se člověka, samo jen vnější odraz vnitřního dění duchovní negace, v níž nyní v podstatě bude nutno hledati komično.

Bylo by bezvýsledné sestavovati definici komična z pojmů. Jako ušlechtilá zvěř dovede uniknouti z obklíčení lovců a honců, tak bydom je nenalezli ani v oblasti pojmů, kterou jsme vymezili logickými příznaky, kterou jsme definovali. Podstata tohoto v nejvyšší míře prchavého fenoménu může býti vydestilována jenom z něho samotného,

jako sůl z mořské vody – abych se přiblížil metafoře Bergsonově. Má-li být zachyceno něco z jeho živosti povahy, bude nutno pustit se bezprostředně do samého živého komického zjevu. Takovýto zjev, druhu co nejprostšího a především čerpaný z *bezprostřední názornosti* nám při tom nejlépe poslouží. – Tento předpoklad nalezl jsem splněn v ilustraci jistého humoristického časopisu, která představovala typus měšťáka, žijícího v skromných poměrech, třeba mistra krejčího, jenž v nedělním úboru koná ranní vycházku, jda asi do kostela. Jakožto nepochybně doplnění svého svátečního úboru nasadil si mužíček na hlavu cylinder, a máje právě projít pod obloukem majestátně vysoké brány, příkrčil se v nezvyklém pocitu své velikosti, drže ruku nad vzácným kloboukem. – Nepoeměr mezi opravdovou výškou brány a domnělou velikostí človíčka s cylindrem, který se projevuje jeho příkrčenou dhůzí a obavou, aby nahoře nenarazil, měl silný komický účinek. Šlo nyní o to, abych zjistil předpoklady tohoto účinku. Bylo to: *mužíčkovo nebytí (tak) velikým (totiž jako brána), které se stalo zjevným.*

Abych dospěl k závěru všeobecně platnému, bylo mi eliminovati vše, co platilo jenom pro mužíčka v nedělním úboru, jak jsem to už nahoře vyznačil závorkami, a dostal jsem:

nebytí velikým, které se stalo zjevným,
načež jsem formulku redukoval i o poslední součástky, které zanechal zvláštní případ:

Nebytí, které se stalo zjevným,

čímž jsem, jak se domnívám, odhalil poslední prvky komična, jeho vlastní strukturu.

Jeho podstata spočívá tedy, jak je nyní na první pohled patrné, v *negaci*. Tuto negaci implicitně obsahovaly už všechny dřívější definice komična, zde však zjevuje se nejnezakrytěji. Neboť tato definice komična neodhaluje jeho vnitřní strukturu jinak než chemická formulka vnitřní stavbu molekuly. Jako synthese těchž prvků podle poměru, stanoveného v chemické formulce, vydá vždy totéž složení, tak je také výše uvedená *struktura* základem každého zvláštního případu komična. Byla zde odkryta jakožto ve své ztrnulosti nezměnná, všem jevům komična společná podstata. Odkrývati po každé onen proměnlivý prvek, který v mezích této všeobecné logické struktury utváří každý jednotlivý případ komična – to zůstává i nadále vyhrazeno intuitivnímu pohledu. Ve výše uvedeném případě, od něhož naše zkoumání vycházelo, byla to velikost, jejíž nebytí, které se stalo zjevným, způsobilo dojem komična. Prohlédněme si v tomto směru jiný případ, zda opět a v jaké zvláštní obměně se v něm vyskytuje ono všeobecné schéma.

Býti chudým, to jistě není nic komického, a šat chudého člověka jistě není s to vyvolat smích, daleko spíše dojetí a soucit. Vyslovené komické je však „*nebytí bohatým*“, stane-li se zjevným. Představme si to třeba ve zjevu nějakého chudáka, který se marně snaží dát si několika sebranými přívlastky vznešenosti – cylindrem, rukavičkami, hůlkou –

urozenější vzezření, zatím co ze všech děr a rozparků jeho obleku a obuvi čouhá špatně skrytá chudoba, máme před sebou docela onu ošumělou eleganci, jejíž drasticky směšného účinku už odedávna používali nesčetní komikové (v poslední době Charlie Chaplin). V tomto případě je tedy komický účinek založen na nebytí bohatým, které se stalo zjevným.

V obou případech byla představována podstatná vlastnost: že je někdo *malý*, že je někdo *duhý*. Ale tyto vlastnosti nebyly podány bezprostředně, pozitivně, nýbrž negací jejich opaku, *velikostí*, *bohatství*. Positivní znázornění by odpovídalo vážnosti umělecky vystupňované, pathosu; znázornění negativní odpovídá komičnu. Pathetično je tedy v poměru ke komičnu jako pozitivní forma k negativní, jako vypouklá, klenutá socha k vnitřní straně sádrového odlitku, jako vyvýšený relief k matici. Je to, jako by vystřihovač silhuet neukazoval samu černou siluetu – nýbrž jako by vzal zbylý černý papír, z něhož vystřihnul portret, a držel jej na bílém pozadí: i takto ukazuje tato negativní forma nepřímo, tedy nyní *bíle*, tutéž siluetu. Nejinak je *komickým* způsobem znázorněn některý rys povahy, který by mohl být také předmětem vážného znázornění. Komičnost a vážnost jsou pak v poměru jako hemigloby téže koule: jak daleko se nám jedna hemisféra klene vstříc, tak daleko se doplňující ji druhá kulatí dovnitř. Jedna zrcadlí – dovolí-li to její hladký povrch ze skla anebo z kovu – předměty a obličej, zvětšeně, *přehnaně*; vzpomeňme si na hrozivý výraz, jakým se obličej zrcadlí na pestrých skleněných koulích, které bývají v zahradách nasazovány na tyče k růžím. Tak přehnaně, k hrozivé vážnosti vystupňované jeví konvexní zrcadlo věci – čím bližší, tím větší. Duté zrcadlo proti tomu zkřivuje věci a obličej právě tak, jako sám smích fysiognomii roztahuje, a to komickým, směšným způsobem, takže se o humoristickém díle často tvrdívá, že ukazuje svět jako v dutém zrcadle, v zkřivujícím skle, a účinek t. zv. kabinetů smíchu spočívá právě v používání tohoto tělesného korrelátu satiry, kterčto – zkřivující zrcadlo – svět komicky zkřivuje podle fysických zákonů právě tak, jako je satira zkřivuje podle zákonů duchovní optiky.

Konvexní a konkávní zrcadlo jeví se nám tedy jako hemisféry jedné a téže koule. V jedné jako v druhé se zrcadlí svět – ač různým způsobem. A se všech bodů jejich povrchu je k středisku stejně daleko. Čím výše někdo dovede ve vášnivosti vystupňovati její vážnost, tím dále bude v humoru s to se od ní vzdálit. Jeho radius bude v komičnu sahati stejně daleko jako v pathetično, a zákony stereometrie potvrzuje na vyšší rovině věta, jejíž uznání Sokrates na Aristofanovi vynutil dialektickými důkazy, že totiž „největší básník tragedií je zároveň nejlepším spisovatelem komedií,“ což bylo později Shakespearem ve skutečnosti dosvědčeno.

LISTY Z ARCHIVU

I

MOJE STYKY S HVIEZDOSLAVEM

POVAŽUJI za veliký dar, poskytnutý životu mému Prozřetelností, že mi bylo popřáno přiblížit se několika významným současníkům, jež už přítomnost naše považovala za národní velikány a jejichž význam postupem času ještě poroste. Většina jich, naplnivši bohaté úkol sobě svěřený, odešla už na věčnost, ale žije a bude žít v dějinách národa. S jejich památkou bude a zůstane drahým všecko, co souvisí neb souviselo s jejich životem a dílem. Jako drahocennou relikvii chovám ve svém archivu jejich dopisy. Mnohé z nich obsahují cenný materiál životopisný nebo drobné poznámky, odnášející se k jejich dílu, významné i pro literárního historika. Proto bude potřeba, aby z nich stalo se veřejnosti přístupno aspoň to, co veřejnost právem může zajímati, zvláště když obsah sděleného jasnými barvami doplní obraz, uctiváný naší pamětí.

Nedávno skončené desetiletí od smrti *Hviezdoslavovy* utvrdilo mne v úmyslu, svoje literární vzpomínky zahájit korespondencí s tímto velikým básníkem naší podtatranské větve, jehož krásné osobnosti možno právem přisouditi řídký přívlastek: *Integer vitae*. Ale než dojdou k věci samé, budiž mi dovoleno povědět něco o sobě, aby se vysvětlilo, jak jsem se se svými literárními zálibami dostal na Slovensko a potom k *Hviezdoslavovi*.

Slovanský křest dostal jsem na gymnasiu v Německém Brodě. Tam vlivem spolubydělciho, staršího gymnasisty Nápravníka z Přebislavy, počal jsem se zajímati o Rusko i o Poláky, u něho také jsem uviděl první svazky „Slovenských Pohl'adů“ a v nich přestabikoval slavnou apostrofu lesů na počátku *Hviezdoslavovy* „Hájnikovy ženy“. Tento silný dojem byl však záhy zapomenut. Těkává mysl dlapecká měla sto jiných zájmů a radostí. A tak jsem se o Slovensko příliš nestaral, i když doma strýc Josef často v mé přítomnosti se spravedlivým hněvem láteril na maďarský útisk Slováků, rok od roku horší a hanebnější. Ani Heydukovy básně „Cymbál a husle“, s tolika od srdce zanatěnými verši o slovenské kráse a bolesti, nedovedly mne pro Slovensko trvale získati. To se podařilo o něco později jinému uměleckému dílu z pera plnokrevného a vášnivého Slováka. Byla to „*Sudá ratolest*“ *Svetozara Hurbana Vajanského*, nikoli však originál, nýbrž český přepis Mich. Ursinyho, známého dnes profesora brněn. techniky, vydaný okolo r. 1890 v „Příteli lidu“, beletr. sbírce z nákladu Beaufortova.

To bylo otevřené okno do kulturního i politického pekla utlačovaných Slováků. Kniha, jak svou drásavou aktualitou tak uměleckými

kvalitami, získala nešťastné větvi našeho národa celé mé srdce. Od té doby pídil jsem se v časopisech po zprávách ze Slovenska. Právě v ten čas počínal svou horlivou činnost Karel Kálal, i nebylo nouze o věcné poučení. Také v katolických listech oživil zájem o Slováky Alois Kolisek, Boh. Simonides, později F. V. Peřinka. K tomu jsem se dopídil konečně také vzácného spisu Rud. Pokorného „Z potulek po Slovensku“. To už bylo po skončených studiích, kdy v počátcích lékařské praxe na venkově oslazoval jsem si hořký a tvrdý chléb četbou nejenom Vajanského ale i *Hviezdoslava*, jehož dva nedávno vyšlé svazky epiky i lyriky jsem si opatřil a studoval se slovníčkem Salva-Káralovým v ruce. Konečně ze Sokolovy „Kroniky“ dozvěděl jsem se i o *Kukučinovi* a jeho skvělém románu „Dom v stráni“. Teď už jsem začal Slovensko, jeho dějiny i literaturu studovat systematicky. Znamenitě mi k tomu posloužil zvěčnělý P. Jos. Vévoda, vydavatel „Našeho domova“, jenž ze svých redakčních zásob daroval mi dvanáct úplných ročníků „Slovenských Pohľadů“. Vděčně mu toho vzpomínám. Probuzení a trvalý zájem si pak vynutil, že jsem předplatil a kupoval všecko, co na Slovensku vycházelo tiskem. Ale Slovensko, mimo pohraniční úzký pás od Holíče ke Skalici, jsem dosud okem nespátřil.

Ten čas navštívil mne ve Vel. Opatovicích ponejprv přítel Sigismund Bouška. Velmi se podívoval mému nadšení pro slovenské autory a poznamenal trochu s patra, že taková nepatrná literatura se spisovatelů úzkého obzoru nestojí za tolik zájmu. Ale já jsem své lásky ke Slovensku nikdy nelitoval a podnes vysoko si vážím zejména ethického jádra a mravní opravdovosti básníků slovenských. Jsou taci i mezi nejmladšími.

Čím déle jsem se obíral slovenskou literaturou, čím hlubší bylo moje přesvědčení, že Vajanský, *Hviezdoslav* a *Kukučín* vyrovnali se nejlepším osobnostem českého Parnasu, tím více mne mrzelo, že jejich díla jsou Čechům téměř úplně neznáma. Z Vajanského sice vyšly některé novely v českém přepise stejně jako výše už zmíněný román, ale *Hviezdoslav* byl u nás znám jenom podle jména a *Kukučín* ještě méně.

Proto s dosti těžkým srdcem a nemalým ostychem jsem se odhodlal, že se sám pokusím o rozbor díla jmenovaných autorů. Dokonce se mi nejednalo o propagaci kritickou, nýbrž o jednoduchou formulaci literárních dojmů vnučivého čtenáře, jemuž běželo o to, aby vzbudil trochu pozornosti pro spisovatele, které si zamiloval. Vznikla tak řada literárních studií, uveřejňovaných ve „Vlasti“, „Obzoru“, olomouckém „Pozoru“, „Národních listech“, „Máji“, „Zvonu“, „Cestě“ i jinde. Z nich největší pozornost vzbudil článek „Poesle pod Tatrami“, uveřejněný ve čtyřech číslech Škrdlovy „Vlasti“ roč. XXIII. Byl citován prof. Albertem Pražákem, Arne Novákem, dokonce i v literárně-dějepisné příručce pro střední školy.

Moje prosté články nezůstaly bez ohlasu ani na Slovensku, kde dobře postřehli, že jsou psány s láskou k slovenské práci literární a bez vrchnoporučnické povýšenosti, ve které si dost často líbovali čeští

spisovatelé, když psali o věcech slovenských. „Slovenské Pohľady“ za redakce Jos. Škultétyho několikráte s povděkem citovaly celé odstavce z mých propagačních článků. Odtud se o mé práci dozvěděl také básník *Hviezdoslav*, jehož lyriku jsem ve zmíněné už studii podrobil dost podrobnému rozboru.

Šedesáté narozeniny *Hviezdoslavovy* nemohly minouti bez oslav. Také já osmělil jsem se projevit básníkovi svůj hold k památnému výročí. Zároveň jsem mu poslal svou knížku „Chudobná žena“. Krátce poté obdržel jsem od něho první dopis, psaný velmi charakteristickým, drobným a zhuštěným písmem. Zní takto:

I

Slovutný pane!

Nesmierne mi lo prekvapili Ste ma svojim vz. dopisom od 27. I., v ňom tak od srdca k srdcu pozdravujúc ma k mojím, bohužiaľ, už 60-tím narodeninám, a krásnou prílohou jeho obohacujúcu moju skromnú knižku veľmi rozkošným príspevkom z bratskej poesie českej.

Ráče zato všetko prijať moju horúcu vďaku! Bár by mi tiež dopriano bolo, čímškôr nejakým novým dielkom svojim sa Vám môcť odvdáčiť! Do zbierky som už i nazrel a nachodím: nie je to „chudobná“, ale naopak *bohatá* žena z úrodných niv Vašej požehnanej mysle; teším sa už vopred radostnému pôžitku z nej pozdejšie, v dňoch pokojnejších –

Veľmi ľutujem, že belletr. časopis „Vlast“, kam ráčite pracovať, mi bližšie nenie známy; ale, tuším, naše časopisy boly sa upozornily svojho času na to; ďakujem Vám nie menej srdečne i za toto laskavé zaujímanie sa za moje chatrné spisy. Skutočne, až okúňam sa, zkusujúc, jak česká lit. verejnosť, odhovaná plejadami výtečných spisovateľov-básnikov, všima si predsa i našej skromnej spisby: bude to asi zväčša súcit s týranou Slovačou, no akokoľvek – milý a drahý súcit, zaväzujúci nás povďačnosťou bez konca. – Dokazujete skvele, že i pri rozdielnosti reči spisovej sme predsa len bratia-bliženci, nerozlučiteľní d'ľa srdca i ducha. Pán Bôh zaplat!

So srdečným pozdravením stíska Vám priateľskú pravicu

Váš uctivý priateľ' a brat

D. Kubín 30. I. 1909.

Pavol Országh.

Z dopisu měl jsem arci radost velikou. Mohu vám však odpřisáhnout, že jsem lichotivou zmínkou o své první sbírce veršů nijak nezpyšněl. Dokonce nechtěje básníka podezřívát z licoměrnosti, vím dobře, že při takovýchto nezávazných posudcích se lehko přidá kousek cukru pro potěšení autorovo. Se stejnou zdrženlivostí přijal jsem už

před tím velmi příznivou kritiku svých prvotin, kterou v II. roč. „Máje“ uveřejnil sám Jaroslav Vrchlický. Měl jsem z ní sice radost nemalou, nicméně cítil jsem, že tolik dhvály moje knížka nezasloužila. Vrchlického potěšilo, že se tu pietním věnováním přihlásil za čitele jeho díla mladý člověk v kritické pro něho době, kdy přední borci mladé generace velmi neurvale a s horlivostí lepší věci hodnou soustavně a vyřvalě sesměšňovali a znehodnocovali životní dílo největšího poety našeho národa. Za těch několik uctivých slov, jež jsem připsal na exemplář básníkovy věnování, odměnil se Vrchlický vrchovatě. Otevřel mi své bohaté, štědré a šlechtné srdce.

Téhož roku v červenci vypravil jsem se na delší cestu po Slovensku. Navštívil jsem v Turč. Sv. Martine Javanského, Škultétyho a Gašparíka, nechal se okouzlit vznešenou krásou tatranské přírody a konečně zajel na Oravský zámek. Cestou k imposantnímu památníku středověké historie zastavil jsem se v Dol. Kubíně, hodlaje se tu poklonit Hviezdoslavovi v jeho tuskulu. Ale neměl jsem štěstí. Básník byl zrovna na výletě ve své oblíbené krajině pod Babí Horou. Drobné příhody této své cesty na Slovensko popsal jsem téhož roku v pražské revui „Naše Slovensko“ (II. roč.), vydávané Ant. Reisem. Odtamtud dověděl se o mém zájezdu a zastávce v D. Kubíně také náš básník a poslal mi nový list.

II

Slovutný pane,

teprv teraz z „Nášho Slovenska“ dozvedám sa, že onen neznámy pán, ktorý dl'a udania mojich služobnic letos ma bol navštívil a na nešťastie moje nezastihol ma doma, boli Ste Vy, slovutný pane: aspoň tak ma poučuje tamejšia Vaša vzácná a roztomilá rozpomienka. Tedy Vy ste to boli, Vy, drahý priatelu môj!?! Odi nešťastná náhoda ba nehoda, pripravivšia ma o najmilšiu návštevu! – jak želielť mi príde pre ňu, ľutovať čo najhlbšie! Veď tak zriedka vychádzam obďalnejšie z domu, a, hľa, práve vtedy prepasiem osobnú známosť, ktorú prial by som si bol získať celou dychtivosťou srdca svojho! Ale nebolo Vám naskrze možno pobuďnúť v ten den tu v Kubíne, keďže už večer vrátil som sa domov? i bol by som si za milú povinnosť pokládal Vás kdekoľvek vyhl'adať a doprevodiť pod naše ústreštie, za hosťa uvítať a umiestiť Vás v mojom skromnom príbytku, dl'a možnosti tak od srdca opatrit' ... Kolká radosť, aký mimoriadny duševný požitok by to bol býval pre mňa a pre moju domácnosť! – No ufám sa, nebola to Vaša posledná návšteva na Slovensku, a vtedy – môžem dúfať? Len z opatrnosti prosím o maličkú návstievu, k vóli tej (následujúe těžko čítel'né slovo) náhode.

Ďakujem Vám, že Ste sa ke mne ustávali, želejúc opäť a opäť premeškania z mojej strany; ďakujem za laskavú rozpomienku v „Našom Slovensku“. Azda do šťastného videnia sa ešte!

Ráče prijat výraz hlbkej úcty a oddanosti mojej, z ktorou
trvám Váš, slovutný pane, zvláštny citel a uprimný brat
V D. Kubíne 3. X. 1909. *Pavol Országh.*

Lituji podnes, že jsem tehdy se v Kubíně nezdržel. S Hviezdoslavem jsem se setkal až po válce, v Luhačovicích, toho léta před smrtí básníkovou, jež krásný život, naplněný obětí a dobrým dílem, ukončila po mnohém utrpení dne 8. listopadu 1921. Toto setkání s básníkem na smrt dhorým popsáno v mé knížce „Listy z kronky“.

Ještě před válkou dostalo se Hviezdoslavovi po zásluze s české strany čestného uznání volbou za člena České Akademie věd a umění. Na moje blahopřání při této příležitosti odpověděl takto:

III

Slovutný pane,

za laskavé blahoželanie k akademickému členstvu, nímž som bol tak neočakávané – a hlboko cítim, i vysoko nad svoje skrovné zásluhy literárne – poctený a vyznačený sl. Českou Akademiou, ráče prijat moje srdečné poďakovanie.

Na vzájom prejúc Vám všetko dobré, pekné a príjemné vsvrchovanej miere do Nového roku, som s výrazom hlbkej úcty a so srdečným bratrským pozdravením Vašej Slovutnosti povždy oddaný ctiteľ

V D. Kubíne 29. XII. 1913.

Pavol Országh.

V následující části podám tři další, pro literární historii mnohem důležitější listy Hviezdoslavovy. V těchto třech prvých zračí se velmi jasně ušlechtilá, skromná a srdečná osobnost básníkovy. Co tu vděčnosti za každou nepatrnou pozornost se strany adresátovy!

VILÉM NEZBEDA

PASTEL

V mlhavém tlení se ztrácí
stíny bělostných bříz
Slunce paprsky vrací
větru zvýšené fis

Nad obloukem horské pily
se stápí zlato měsíční
Ve větvičkách družné víly
hladí řehavé jehličí

SOBEC

PŘES ŽIVÝ PLOT, který obklopoval šedivý pensionát na vrcholku mořského srázu, podávalo dítě balíček obvázaný růžovou stužkou.

– Vezni nejdříve tohle – pravil hlas dívky. Dej pozor, ať se to nerozsype. Pak mi pomůžeš. –

Jemný déšť padal právě na vrcholky skal, do hlubokých zátok a vlny vířily šuměly na úpatí srázu.

Plavčík, jenž naslouchal u zdi, se přiblížil a řekl tlumeně: – Pojď sem přec, pospěš si. –

Dívka křičela: – Ne, ne, ne! Nemohu. Jest třeba uschovatí můj papír, dci se postarati sama o své záležitosti. Sobče! Sobče! Jdi! Vidíš dobře, jak jsem promoklá! –

Plavčík se obrátil a uchopil balíček. Promoklý papír se protrhl a z trhlin unikaly trojúhelníky žlutého a fialového hedvábí, ozdobené květy, stužkami ze sametu, batistové kalhotky pro pannu, zlaté, duté srdéčko se řetízem a nová cívka červených nití. Dívka přistoupila ke hlohu, vztáhla své ruce a její rty se dýchely.

– Tu, vidíš – pravila. – Jak jsi byl umíněný. Všecky mé věci jsou zkaženy. –

Zvedla svůj nosík, její obočí se sblížilo, její ústa se napjala a dala se do pláče:

– Nech mne, nech mne! Nedci tě již. Jdi si. Jen mne rozpláčeš. Vráťím se ke slečně. –

Pak smutně sesbírala své ústřížky.

– Má hezká cívka se ztratila – pravila – a já chtěla vyšívati šaty pro Lili. –

Ze strašně otevřené kapsy její krátké halenky vyhlížela malá, pravidelná hlava z porculánu, s podivnou křtící plavých vlasů.

– Pojď – šeptal jí plavčík. – Jsem jist, že tě slečna již hledá. – Nedhala se věsti, osušujíc si oči, za ručku potřísněnou inkoustem.

– A co ještě dnes ráno? – zeptal se plavčík. – Včera jsi nechtěla. –
– Bila mne rukojetí od koštěte – pravila dívka tisknouc své rty. – Bila mne a zavřela do dřevníku, s pavouky a se zvířaty. Až odtud vyjdu, položím koště do její postele, spálím její dům i s uhlím a zabiju ji svými nůžkami. Ano! (Zašpičatěla svá ústa.) Ah! Zaveď mne daleko, abyh jí více nespátřila. Mám strach před jejím ostrým nosem a před jejími brýlemi. Však jsem se pomstila než jsem odešla. Představ si, že měla podobizny svého papa a své mana v sametových rámečcích postaveny na křbu. Starci, ne jako má mama a já. Ty ovšem to nemůžeš vědět. Namalovala jsem jim vousy. Jsou děsní. Je to dobře tak. Alespoň mi můžeš odpovědět. –

Plavčík pozvedl oči k moři. Bylo mlhavo a podmnurno. Záclona deště zastírala zátoku. Nebylo viděti úskalí ani výstražná znamení.

Chvílemi se vlhký rubáš utkaný z prodlužujících se krápějí protrhl v přívalu černých vln.

– Nelze přec jítí této noci – pravil plavčík. Jest nutno zajítí do chatrče u celnice, kde jest seno. –

– Nedci – je tam špinavo! – křičela dívka.

– Tedy snad – pravil plavčík – toužíš spatřítí svoji slečnu? –

– Sobče! – pravila dívka, již zachvátil hněv. – Nevěděla jsem, že jsi takový. Kdybych to byla věděla, Bože můj! Já tě neznala. –

– Nemusíš tedy odházet. Kdo pak mne volal, minulého jitra, když jsem šel kolem? –

– Já? Oh, lháří! Bývala bych neodešla, kdybys mně to nebyl řekl. Nedci spátí v seně. Chci svou postel. –

– Jsi volná – řekl plavčík.

Šla dále, pozvedajíc ramena. Po několika okamžicích:

– Jestliže přec jen dci – řekla – to proto, že jsem promoklá. –

Chatrč stála na mořském svahu a se stébel došků stékaly tiše potůčky vod. Vešli přtívrnými dveřmi. Uvnitř byla jakási alkovna, utvořená z vik beden a naplněná senem.

Dívka usedla. Plavčík jí ovinul nohy suchým senem.

– Píhá to – řekla.

– To hřeje – pravil plavčík.

Usedl nedaleko dveří a číhal na čas. Vlhkost jím lehce zachvívala.

– Není ti alespoň zima – řekla dívka. – Pak byl bys nemocen a co já bych si počala! –

Plavčík potřásal hlavou. Nemluvili již. Třebaže bylo zataženo, tušili přicházející soumrak.

– Mám hlad – řekla dívka. – Dnes večer jest u slečny pečená husa s kaštany. Oh! Ty nemyslíš na nic. Vzala jsem s sebou chlebové kůrky. Jsou měkké. Podrž je. –

Napřáhla ručku. Její prsty byly lepkavé studenou chlebnou kaší.

– Jdu hledat mořské raky – řekl plavčík. – Jsou nedaleko u Černého Kamene. Vypíjčím si loďku, dole u celnice. –

– Budu se báti, sama. –

– Nedce se ti jístí?

Neodpověděla.

Plavčík setřásl se své kazajky stébla sena a vyklouzl ven. Zahalil jej šedivý dešť. Slyšela mlaskati jeho kroky v blátě.

Pak nastaly prudké nárazy větru a zas velké mlčení. Přišel stín smutnější a silnější. Hodina večere u slečny minula. Minula i chvíle, kdy dívky uléhají. Tam dole, pod zavěšenými olejovými lampičkami, všecko spalo v bílých, krajkových postelích. Několik racků překřikovalo mořskou bouří. Vítr burácel a mořské vlny bušily do skalnatého srázu. V očekávání své večere dívka usnula, pak se probudila. Plavčík si patrně hrál s kraby. Jaký sobec! Ona ví, že loďe plují stále po vodě! Lidé se nudí, když není žádných lodí.

– Bude překvapen až uvidí, že spím – řekla si – neodpovím mu ani slova, jako bych spala. Tak to bude dobře. –

Kolem půlnoci byla ozářena světlem lucerny. Muž z vedlejší chatrče ji tu našel, vklouzl sem jako myš. Z jeho obličejů stékala voda a světlo . . .

– Kde je loďka? – pravil.

Vykřikla nevrle:

– Ah, já to věděla! Nejenže nedychtil krabů, ale ztratil i loďku! –

ADOLF GAJDOŠ

PROBUZENÍ

Noc božích snů. Tma čirá nad vodami.
I řekl Bůh: Budiž světlo!
Do přítí vnikl Jeho hlas,
za okny rudé světlo vzkvetlo.

Vše kolem zasněno. Sen. Přízrak. Vidina.
Život se probouzí a znova začíná.

V nádvoří zaspíval třikrát hlas kohoutí – –
Kdosi dnes třikrát nás zradí a zarmoutí – –

J. OPASEK

OSAMĚNÍ

Strach
již rozléval
své brůpěje
do úbočí skal;
bez útěchy
mizí hodiny,
v nichž každý sval
jak by zavolal,
výkřik jediný.
Úzkost volá naději,
volá do tišiny dnů,
nikdo neví, že jde sám,
opuštěn že kráčí v tuto hodinu,
nikým, nikým nepoznán.

NEPŘÍSEL

ČLOVĚK by byl ubohým strojem, nebýtí dobrodini spánku, život by byl hroznou trýzní, kdyby nebylo chvíli, kdy můžete být sami, můžete uprchnouti lidem a zavřítí se na nějaký čas se sebou samým. I tikání hodin vám překáží, zastavíte stroj a posloucháte jakousi nitrem osvěživě sálající symfonii ticha.

Absolutního ticha za večerního šera, kdy za okenní tabulí začíná život noci: po obloze pluje modré kolo měsíce a za ním proskakují temnou hlubinou bílé vločky hvězd . . .

Čtyři stěny světnice stačí najednou člověku, který před tím toužil po dobytí světů.

Náhle ticho jako by uzdravovalo rozedřevělého ducha a ze světla elektrické žárovky začínáme mítí tíživý dojem, že přece nejsme sami.

Neboť tušíme kroužení měřiče v elektroměru a mrtvou řeč mechanismu.

Na štěstí nastala kdesi porucha.

Krátké spojení následkem přepálení pojistek.

Elektrické světlo dvakráte bliklo a zhaslo.

Tma doplnila symfonii ticha.

Jen myšlenky, jak elektrické jiskry na vypínačích minula a přítomnosti přeskakují.

Z podvědomí nejčastěji se vybavují vzpomínky na dětství . . .

O zakletých princeznách stojících na schodišti, o skřítcích šukajících po haraburdí pavučinami obestřených komor, o loutkovém divadle s Kašpárkem a loupežníky a rytíři obránci chudých, o černém huňatém psu, o verneovském tajemném hradu v Karpatech, o indiánském náčelníku Rudé hvězdě a o sv. Mikuláši. –

Dětství jest taková hrouda zlatého písku, z něhož život vlnami času a nesvědomití lidé předčasně vylupují zlatá zrnka. –

Pekrásná symfonie ticha a tmy pluje kolem nás, natáčejíc pomyslný film smutné krásy. –

Každé pohnutí sledovaly dětské důvěřivé oči, neboť byl mikulášský večer a Svatý se stařecky bílým plnovousem, berlí a biskupskou mitrou chodil ulicemi.

Za ním pekelník.

Svatý kmet hodné odměňoval, zlé trestal.

Ještě v minulém roce zde byl.

A byl štědrý a laskavý.

Leč nyní se mnoho změnilo, všichni věděli, že již nikdo nevěří ve skutečného svatého Mikuláše.

Nikdo již nevěří, protože dětství bylo to tam.

Ach, jak těžko uvěřiti, když ztrácíme to, co nám bylo drahé.

Snad jest to sen, snad to přece není pravda, živá skutečnost; jest

možné, že se stane zázrak, že ten Svátý přece přijde, snad všichni klamali, závidějící darů dětství.

Dospělí netuší, co se děje v dětské duši.

Žal, hluboký žal. První zklamání.

Tajemný hrabě Monte Christo, i zakleté princezny na schodišti i skřítkci a víly i svátý Mikuláš, to vše jest nic. –

Jen klamné předstírání?!

Srdce může bolestí puknouti.

Hodiny pomalu jdou, velmi pomalu, snad i hodiny zradily.

Když jest po osmé hodině, přichází čas spaní a ač zde měl Svátý dávno býti, nepřišel . . . Nepřišel!

Šustot v síni, vrzání domovních dveří, skřipání závěsů okenních, chřestění železem, ne, nic z toho nebylo v souvislosti s příchodem svatého Mikuláše.

Tisíce dětí usínalo s prvním bolestným zklamáním v duši.

Nepřišel.

A nepříjde již nikdy!

Bílé pásmo filmu běží a na něm stíny, jež prolézají skulinami zastřešených oken.

Někde daleko, velmi daleko odjíždí vlak s lidmi, z nichž se mnozí již nikdy nenavrátí.

Jedni zítra náhle umrou, druzí zešílí z radosti, jiné zabije bolest, budou za živa pochováni. –

Dunění vlaku ustává a mizí konečně v hlubokém propadlišti dálek. Pásmo běží, scenerie se střídá, vše začíná tak jako krásná povídka o poslední cestě Corneta Kryštofa Rilke za láskou a smrtí:

Hory mizejí – sotva kde uzříš stromu zelenati se.

Nic se již neodvažuje z mrtvých vstáti.

Cizí chaty trčí žiznivě a kolem nich studně.

Nikde ani věže.

A všude stejný obraz.

Máme o dvě oči více.

Ještě někdy v noci se nám zdá, že nalezáme cestu.

Snad se ještě vrátíme.

Snad.

Slunce jest těžké, jako v hlubokém létě.

Avšak s létem jsme se již dávno rozloučili.

Šaty žen svítily dlouho na syté zeleni.

Jedeme již dlouho.

Pravděpodobně bude již podzim.

Alespoň tam, kde na nás smutné ženy vzpomínají. – – – – –

UZDRAVENÍ

NĚKDY se na nástěnném kalendáři stane omyl: utrhneš list a víš, že přijít je 15. ledna, ale na listu zatím stojí 20. června. Jeden letní den vplíží se doprostřed zimy.

Takovýto omyl stal se na nebeském kalendáři, když paní Mira 9. ledna vyšla na ulici.

Pravý, opravdový jarní den: nebe jasně modré, a po něm rozsety malé okrouhlé bílé obláčky. Země suchá, vzduch měkký a teplý. Kdyby nebyly k nebi čněly holé větve stromů, klam byl by dokonalý. V plném světle takového dne zpozorovala paní Mira, že si nevykartáčovala zimní kabát. Bože, bude asi ještě celý postříkaný blátem, vždyť jej měla naposledy na sobě, když byli na Půlnoční. A tehdy bylo hrozné bláto a pliskanice. To se rozumí, má celý kabát vzadu zastříkaný! Tehdy, když se vrátili z kostela domů, nechala kabát na věšáku v malé komoře. Na Boží hod zrána tolik práce a běhání, že si na kabát ani nevzpomněla, a odpoledne on se roznemohl. A od té chvíle ona z domu ani nevyšla. Ach, co na tom, co se má starat o kabát, dnes se nestará o celý svět, když on se uzdravil! Lékař řekl, že je mimo nebezpečí a že dnes smí snísti něco lehkého, nejlépe ryby a dušené ovoce.

Paní Mira vyšla v zabláceném kabátu do tohoto klamného jarního dne. Celý její obličej září jako to zimní nebe, které si na jeden den vypůjčilo jarní roucho.

Bože, je to možné, že by on byl inálem zemřel?! Je to možné, že ona, Mira, bděla u jeho lože noc za nocí, měnila obklady a zaznamenávala stupně horečky?!

A dnes! Jak slunce září, a také ty černé přišery zmizely z jejich domu ...

Nejdříve aby koupila rybu! Ne, nejdříve by měla zajít do kostela a poděkovat Pánu Bohu za jeho uzdravení. Právě před kostelem potkala jednoho jeho známého. Pozdravil a chtěl jít dále, ale paní Mira ho zastavila:

„Vy asi nevíte – Juraj byl velice nemocen.“

Ne, nevěděl. A teď musela paní Mira hledět starostlivě a smutně, ale dařilo se jí to jen stěží.

„Zápal plic, těžký, s komplikacemi – ale – teď už je mimo nebezpečí.“

Konečně směla se usmát plným obličejem.

„Spěchám, můžete ho navštívit, spěchám, víte, musím koupit ryby, pstruhu, dnes mu to lékař dovolil – na shledanou!“

Přešla kostel a zapomněla vejíti. Jeho známý hleděl za ní závistivým pohledem. Pomyslí si, jak dobře je tomu, kdo má ženu, která ho tak miluje. Ten Juraj je vůbec šťastný člověk! Zapomínal, že by ten Juraj

byl před několika dny málem zemřel. Ale toinu byl vinen jenom jasný obličej paní Miry.

Spěchala k tržnici. Dnes je teplý den, budou se snažit, aby ryby rozprodali co nejdříve. Ó, nemusí se báti, dnes je tu dost ryb. Paní Mira obchází stůl za stolem a pořád si myslí, že teď spatří ty červené a černé skvrnky. Ale není jich – samé mořské ryby. A lékař výslovně připomenul, aby nekupovala mořské ryby. A nejednou se zasmušila.

„Aj, paní, co bys dnes chtěla?“

„Tlustý španělský Žid, kterého znala ještě z dětství, vlídně na ni hleděl. Ji se zezdalo, že on teď někde zpod stolu vytáhne krásného skvrnitého pstruha.“

„Což nemáte pstruhu? Potřebuji pro nemocného. Lékař řekl, že smí jísti jenom pstruhu.“

Tlustý Žid červeného obličeje vzal se stolu stříbrně bílou rybu a přidržel jí ji až k obličejí.

„Podívej se na tuhle! Ta byla blíže Mostaru než moří! Kdykoli doktor předepíše rybu, já dávám takovouhle, a vždycky je dobře. Jen jí vezmi, na moji zodpovědnost.“

„Ona se bránila.“

„Ale – když doktor předepsal pstruha. Vite, můj muž byl nemocen. Zápal plic.“

„Šestnáct dinarů, jen si ji vezmi. Nic se neboj. Vždyť já tě znám, dokud jsi byla ještě takováhle – a vím taky, jak jsi s ním chodila: on tě tudy vyprovázival. Ať je to pro štěstí!“ a už se obrátil k jinému kupujícímu.

„Ona vzala rybu, vyňala a položila šestnáct dinarů a šla dále. Byla by rozhodně klidnější, kdyby nesla pstruha. Ale neošidí ji přece člověk, který ji zná už z dětství. A ta ryba se skutečně zdá jemnou a lehkou.“

A kam teď? Půjde na trh, aby tam koupila dobrá jablka. Tam je jeden obchod se samými jablky.

Jablka zůří na přihrádkách.

„Vezmi tahle, paní, to jsou kanadská jablka. Právě pro nemocného,“ říká jí bílý mohamedán a vybírá nejlepší jablka.

Paní Mira nezná kanadských jablek, ale věří bílému mohamedánovi. Tak. Teď má také jablka – má potom ještě koupiti čerstvé máslo. Mohla by ho koupit cestou někde v obchodě potravinami, ale paní Mira jde raději do tržnice, přímo k té tlusté paní, která na ni vždycky hledí tak vlídně a která se vždy zajímá o zdraví její rodiny. A paní Mira ani si nechce přiznat, že jde jenom proto do tržnice, aby mohla tlusté paní vyprávěti o jeho nemoci.

A nemýlila se; tlustá paní hned spustila:

„Ach, tak dlouho už jste tu nebyla! Nebyl snad někdo nemocen?“

Toho se paní Mira sotva dočkala. Teď má toho pravého posluchače. Tlustá paní poslouchala s největší pozorností a celou bytostí se do těžké nemoci vžila tak, že jí zavlhly oči. A když si je otírela kapesníčkem, hned se usmívala.

KAREL NĚMEC - V KRČMĚ.

„Inu, hlavní věc, že už je zase dobře. Všechno se zase spraví. A mám tu právě dobré máslo.“

Při tom vyňala z dřevěné skříňky zabalený kousek. Pak usedla a začala opět plést černou vlněnou punčochu, aby tak čekala na příštího kupce.

Jak je to pěkné, když tě všichni ve městě znají už z dětství! To je člověku tak milé a hřejivé, myslí si Mira, sestupujíc kamennými schody tržnice. Také ona měla ráda tyto lidi, kteří ji znají už od té doby, kdy ještě bývala hubenou, drobnou, červenolící dívenkou. A teď aby pospíšila domů. Nějaké maličkosti nakoupí ještě u hokynářky v jejich ulici, v blízkosti domu. Rybu, která byla blíže Mostaru než moři, jablka a čerstvé čajové máslo pevně přitiskla k sobě a spěchala nejkratší cestou, aby byla co nejdříve doma.

Vtom si vzpomněla, že nebyla v kostele. Aby se vrátila? Zastavila se, pak pozvedla pohled k modrému nebi. Jako by prosila nějakého dobrotivého otce za odpuštění, usmála se a zaseptala:

„Děkuji ti.“

Šla sadem. Všechno suché listí bylo odhrabáno, a tráva jako by se znova zazeleнала. Nikdy se paní Míře sad nezdál tak krásný jako v tento jarní den, který se vplížil doprostřed zimy. Bože, Bože, což se člověk může tak radovati?! Jak jí srdce bušilo!

Odtáhla máslo od těla, neboť cítila, kolik tepla z ní tryská. Nikdy dříve nevěděla, co znamená uzdravení po těžké nemoci. Takové štěstí, takové štěstí! Kdyby tak nyní potkala toho svého starého profesora, který vždy tak cynicky hovořil o lidském štěstí, aby mu řekla:

„Pohleďte mi do očí! Říkával jste, že je mládí plno snů a ilusí – ale život že je jiný. Ano, život je jiný, jiný,“ pověděla by mu nyní ona, „život je krásnější, krásnější všech nejkrásnějších mladých snů, všech nejsmělejších snů!“

Paní Mira se nadšením celá začervenala. Chtěla by ukázat celému světu, jak život dovede býti krásný. Myšlenkami dotkla se nehlubšího pramene lidského štěstí a začervenala se ještě více.

Branou sadu vyšla na širokou, rovnou ulici. Jak má připravit rybu? Nejlépe, aby ji usmažila na másle. Ano, a jablka bude dusit. Nesmí se zmýlit, aby do nich dala kus citronu, jak to obvykle dělává. A co má vařit zítřa? U mlékaře si objedná slepici. Dobrá slepičí polévka prospívá každému nemocnému. Ano, koupí ještě trochu karotek a květák.

Před ní se zvolna sunul velký temný vůz. To je nemocniční vůz. Na něm je červený kříž. Náhlým obratem přeskočily myšlenky paní Miry od karotky a květáku na tento temný vůz s červeným křížem, který zvolna před ní ujížděl. Jako by jí bylo nařizováno, aby za ním šla, přidala do kroku. Tam v tom voze je někdo nemocen, někdo tam leží s rozpálenou hlavou a stěží oddechuje, jako před třemi dny ležel její Jura.

Paní Mira zřira otevřela oči, jako by chtěla pohledem proniknouti mléčným sklem na nemocničním voze a spatřiti nemocného.

Obcházel ji veliký a neobyčejný soucit. Zazdalo se jí, že by nyní

dala i své vlastní zdraví za tolo neznámého nemocného v tom temném voze.

Vezou ho do nemocnice! Jistě, že nemá nikoho, kdo by o něho pečoval, jako ona pečovala o svého muže. Nad zabalenou rybou, jablky a máslem zkusila sepnouti ruce. Opět povzněla pohled k modrému nebi, ale ne tak, jako dříve v sadu, jako by vzhlížela k dobrotivému otci, nýbrž jako by její pohled hledal všemohoucího Stvořitele, jediného pána života i smrti.

„Uzdrav ho, Bože! Uzdrav ho, jako jsi uzdravil mého Juraje. Pro mou radost, jakou se raduji ze života, pro mou víru v Tebe, Všemohoucí, uzdrav ho!“

A opět byl její pohled upřen na temný nemocniční vůz. Ten pohled přenášel něco silného a pevného, co proudivo z její bytosti.

Ten nemocný musí se uzdravit! Musí se opět radovati ze slunce a modrého nebe tak, jak se ona dnes raduje. Musí, musí se uzdravit!

Vtom jí něco vypadlo. Protrhl se papírový pytlík, v němž byla jablka, a dvě vypadla. To jí trhlo a probudilo ji z toho podivného extatického stavu. Spěšně sebrala jablka a pytlík přitiskla pevněji k sobě, aby jí nevypadala.

A kam to až přišla?! Už minula svůj byt i hokynářku, u které se chtěla zastavit, a to jen tím, že šla pořád za tím nemocničním vozem. Ještě jeden pohled na temný vůz, a spěšně se vracela.

*

Nemocniční vůz přijel před nemocnici. Ošetřovatelé čekali s nosítky, aby odnesli sebevraha. Ale – když otevřeli dveře vozu, vyběhl z něho mladý muž. Udiveně hleděli ošetřovatelé na mladého muže, který z vozu vyskočil na zem, pohlédl vzhůru k modrému nebi, potom se rozhlédl vůkol a zvolal:

„Jsem živ!“

U prohlídky konstatovali lékaři, že vzal příliš malou dávku veronálu, ale mladý muž se jenom usmíval.

Svému příteli pak vyprávěl mladík toto:

„... jen jsem upadl do hlubokého spánku, a nevím ani, jak dlouho to trvalo. Najednou zaslechl jsem čísi krok, kroky, jdoucí za mnou ... jako bych šel nějakou cestou. Šel jsem rychle, málem letěl, a rozhledy kolem mne se stále měnily! Jeden krásnější než druhý! Bylo tam vše nejkrásnější, co je vůbec na světě. Vysoké sněhové pláně i hluboký stín temných lesů, horské potoky, tichá jezera i rozbouřená moře ...

A všude mne provázel oně krok. Cítil jsem, že je to krok ženy ... Snad, kdo ví, byly to kroky mé nebožky matky, která znova vzala na sebe všechny bolesti a utrpení, aby mne ještě jednou zrodila ...

Vtom jako by se mi oči byly opět zavřely, a už jsem jich nemohl otevřít. Schvátila mne nekonečná a nevýslovná touha po životě. A najednou se mi stalo jasným, kdo jediný mi může navrátit život, otevřít oči.

Otevřel jsem oči – a onem krok jako by se vzdaloval ...“

BLOUDĚNÍ JARNÍ NOCI

BLOUDÍME alejí, posetou květy, jež vadnou; rozsvítili jsme bílé světlo měsíce; do stínů haluzí, jež zvolna chřadnou, vetkáváme svůj těžký kříž a oddáváme se bolestnému toužení.

Vzdálení páchnoucích lagun mrtvých vod tušíme s nevidoucími zraky jarní hody zázračné krásy; v opojné vůni rozkvetlých korun se zpovídáme ze svých vratkých snění.

Modlime se pokorná a nejtajnější slova díky, chápajíce dumavou symfonii jarních nocí v závanech tajemství záhrobních dotyků a v červánčích ranní slavnosti.

Řeka, která jde od severu k jihu, jest vzácným relikviářem lidských srdcí utopenců, kteří přetrhali osnovu vážící je se životem; byli to lidé pravděpodobně slabí a ztracení, kteří ztratili víru ve vteřiny okamžiků, které samy za to stojí, aby jimi byla vykoupena bolest.

Sípkový keř visící na strmém břehu zplodil sto růžových poupat, houhajících se nad dýchajícím proudem.

Spánek nám zavřel oči a bílý měsíc, který daroval noci tolik nezapomenutelných vnaď, opustil rozkvetlé sady, zrcadlovité hladiny zámeckých rybníků a vonící ložnice milenek, které mívají nesplnitelné sny.

Na křišťálové obrubě bazenu hrají si dva pavoučci, zatím co hrochtající hrdlo nočního strážce kalí tekoucí vůni zaroseného jitra.

Jsou okamžiky, kdy váháme uvědomiti si, zdali jsme dosáhli hranice říchu aneb nejvyššího blaha a nejsladší rozkoše, které jest možno lidsky chápati, neboť není hranice mezi nepřičetností a toužením.

Preludy milenek, které na svých výpravách potkáváme a jež jsme zahrnuli hřejivou důvěrností svých myšlenek, mizejí ve spleti stálého střídání jasu a stínu věčnosti.

Sanktuarium svých duší uzavíráme sedmi zámky, nevydávajíc mrhám napospas bušení srdcí a hovory skrytých vzývání. Žijíce mnohonásobným životem kráčíme pohádkovými zahradami doprovázeni mysteriální zpěvy skřítků, ale také škodolibým řevem bésů. Nesčetněkrát zrazení, odcházejíme do ústraní hluchých samot, v nichž jedině nalzáme mír a uklidnění, jež ještě lze naléztí.

Strach ze samotářství vytvořil zkreslenou představu samotářů, lidí dhtějících jíti vedle cest jim lidskými příkazy naznačených.

A přece není samotářství abstrakcí pojmů, nýbrž skutečným krásným chápáním souladu člověka a věci, domněle neživé. Není mrtvých věcí, neboť řečí svojí, žívou a krásnou mluví k nám, chceme-li rozuměti. Vše hovoří řečí boží.

Kapradí, na něž dopadají duhově zbarvené paprsky světla, šedé dláždění ulice, již denně nevšimavě chodíme, omšelé zdi středověkých katedrál, jež zejí mystickým chladem, světlo dne, tma noci, proudící

řeka, mraky, které se nad námi točí, nebesa, horské rokliny, hrouda, již obrací pluh; vše hovoří a není mrtvých věcí.

O hradební zdi se rozrážejí chladivé vlny úsvitu. Je snad nutno vrátiti se mezi lidi. Ne, lépe zůstatí věren vidinám a očekávati zapadání v ústraní stínu, nežli naslouchati falešným tonům chladného slova.

Lépe chutnati vůni kvetoucího hlohu, nežli dusiti se mrtvolným pachem lidství. Mečem odhodlání rozetneme své člověčenství ve dvě. Oddělíme božství od lidství pozemšťana, oddávající se raději zajetí dočasné hrůzy očištného procesu.

V krvavých výparech bolesti hrůza minula mizí jako určený konik, jehož ocelové podkovy tlukou až do železných bran těžkého oblaku. Mosty, po nichž jsme převáželi těžký kříž – břímě života, se sřítily v propast bezedného toku dravé řeky.

Stříbrné trásničky svítání zvěstují příchod nového dne štěstí a blaženosti.

Zvonky na věžích chrámových začínají hráti: Aleluja! Aleluja! Aleluja!

VILÉM NEZBEDA

Z NEMOCNICE

PROČ tu trpím? ... Za lásku k lidem, za jejich bolest a pýchu ... za bolest města, které má veliké a široké srdce, do kterého se nevejdou ... za jeho studené zdi, jež jsou vyšší než lidské city a jejichž šedá pýcha odpuzuje ...

*

Pomalou, tichou a smířně se seznamuji se Smrtí. A tu uprostřed karbolu a bílých postelí ji vidím ... Smrt není děsivý přízrak, ohromné, strašné a posupné Nic ... Jak jsem vždy myslel ... Je to krásná, bílá paní. Proč jsem se jí tak bál? ... Vždyť přichází tak klidně ... tak tiše ...

A za ní jde něco Nového, něco Velkého, za co se každý po celý život tak krutě pere ...

*

Chtěl bych, aby mne maminka ještě jednou pohládila.

A JÁ ŽE BYCH SE NEMODLIL? . . .

Jitro se mladé modlí k Pánu,
večer se klaní Stvořiteli,
noc tichá před ním poklekne –
a já že bych se nemodlil,
když po milosti srdce prahne
více než jitro po slunci,
než po pokoji temnota,
než po tichosti žizní noc?!

K Tobě bych, Věčný, ruce sepal:
Což nejsou tehdy nejkrásnější,
když prst se k prstu přimyká,
jako by někdy prach a popel
se políbily v oné lásce,
jež v duši k Tobě nítí se? . . .

K Tobě bych, k Tobě rád se zvednul
ze slzavého údolí –
však nemohu dřív, dokud světa
poslední slzy nevypláči.
A někdy, když tak nebe Tvé
se třpytí světly nesčitelnými,
tu žasna hledím vzhůru, jako
bych před oponou stál, již nám je
zastřeno nebes jeviště . . .
Ó, jaké asi jsou ty věčné
výjevy na tom jevišti,
když sama rajska opona
tak krásná je a kouzelná?

Ach, k Tobě . . . K Tobě! – Nekonečné
dálky však strou se mezi námi!
Jich nikdo jiný nezměří
než nekonečná Tvoje milost;
jich nikdo jiný nepropluje
než modlitba má ze srdce.

Mně kdybys modlitbu dal nebyl,
kam nosil bych, kde požaloval
žaloby svoje nevýslovné?
V modlitby žhavé ukryty,
Ty vidíš je, Ty těšíš je,
můj vševedoucí Pane Bože!

Z POTULEK NA PALATINU A POD NÍM

ZA SVĚHO pobytu v Římě několikrát jsem se dostal na královský Palatin, po němž jsem nejraději bloudil sám a sám. Ze všech ruin zajímala mne nejvíce jižní část bývalých císařských paláců a obrovské zříceniny zvané „Septizonium“.

Císařské paláce či lépe řečeno jejich trosky mají podnes množství mohutných schodišť a podzemních klenutí, v nichž je nám podivně úzko. Na vzácné věci přišli při vykopávkách na těchto místech. Drahocenné látky se ihned na vzduchu rozpadávaly v prach; jenom nádherné sochy odolaly zubu času a putovaly třeba i zkomolené a otlučené do římských a francouzských muzeí, aby vypravovaly udiveným o bývalé své nádheře a slávě starého Říma.

Z podzemních prostor, kde možno zřítí dosud zbytky mosaik, přišel jsem do části nazývané Paedagogium, které bylo výchovným ústavem císařských pážat. Skládalo se z mnoha komnat, jak i dnes patrně, na jejichž stěnách nalezáme dosud zachovalé kresby, jména a neumělé rytiny. Římští chlápci bavili se podobně jako naši. A žerty tropiti si jeden z druhého také dovedli. O tom svědčí sgrafit osla a mlýnku i kříž Alexamenův, jenž uchován jest v museu u sv. Ignáce. Kříž ten ve zdi vyrytý je důkazem, že i mezi císařskými pážaty byli křesťané, již neušli posměchu svých druhů.

Největší ruiny Palatinu jsou stavby Septimia Severa, z nichž zachovalo se mnoho komnat o několika poschodích a mohutné konstrukce základů, jež do nedávna ještě nesly památné a hrdé Severovo Septizonium.

Stavba tato, dlouhá sto metrů, byla vlastně průčelím paláce; tvořila nový vchod ke všem stavbám na Palatinu a sestávala z několika nádherných sloupořadí o více poschodích. U Septizonia končila Via Appia, po níž do Říma přišel ze své vlasti Afriky císař Septinius Severus, jenž si přál, aby jeho krajanům přijíždějícím do Říma první padla do očí jeho stavba, která měla předčítí všechny římské stavby.

Sedmero sloupořadí v různých architektonických slozích stálo hrdé a neporušené mnoho století a zdálo se, že věky přetrvá. Ještě roku 1216 bylo zachovalé, takže v něm bydlelo svaté kolegium při volbě papeže Honorie III.

Ve středověku byly v Septizoniu slavnostně udělovány hodnostné stupě bakalářům, licenciátům a doktorům sedmera svobodných umění. Každé umění mělo vyhrazeno v sloupořadích jedno patro. A dnes zbývají z něho pouze mohutné zříceniny.

Když jsem procházel jednotlivými částmi jeho paláce, maně myslil jsem na Septimia Severa, jenž reprezentuje zvláštní postavu na císařském římském trůně.

V Římě postavil krásnou sochu z bílého mramoru reku a krajanu svému Hannibalovi, spolucísařů se zbavil násilím, a aby mohl své obrov-

ské plány uskutečnit, zabavoval křesťanům majetek. Jinak byl Severus a snad právě proto, že nebyl Římanem, strádám v jídle i šatu – div na tehdejší rozmařilou a požívačnou dobu. Měl rád filosofii i literaturu. Zajímavé jsou jeho výroky před smrtí, kdy poznal císař svou nicotu a malichernost svého životního snažení a podnikání. Když za pobytu v Anglii blížila se smrt k jeho lůžku, dal si přinésti popelnici a pravil k ní takto: „Za chvíli pojmeš muže, jemuž okršlek světa byl malý. Byl jsem pánem světa a není mně to nic platné.“ Že i při smrti myslil na práci, svědčí jeho poslední slovo: „Laboremus“!

Jako jiné římské památky, tak i Septizonium mělo smutné konce. Jindřich IV. rozdrtil větší jeho část obléhacími stroji a co zbylo, z toho pálili středověcí i novověcí stavitelé vápno. Nepatrný zbytek nádherného Septizonia zachránili papežové a umístili mohutné sloupy z něho ve drámě sv. Petra, kde u hrobu galilejského rybáře dosud hlásají jeho slávu.

Dlouho jsem bloudil ohromným labyrintem chodeb a schodišť ve stavbách Severových; ke konci vystoupil jsem na nejvyšší plateau ruin Septizonia, odkud jest překrásný výhled na lázně Caracalloy, Via Appia a římskou kampagni. Nejvíce však zrak můj upoutal bývalý Circus Maximus dole pod svahem Palatinu, na jehož místě jest dnes městská plynárna. Rozkládal se v širokém údolí mezi Palatinem a Aventinem a postavil jej Caesar. Diváků se vešlo na sedadla sto tisíc. Co divných myšlenek se rojí hlavou při pohledu na pusté dnes údolí, jež bylo zamilovaným dostaveníčkem starých Římanů a předmětem jejich tužeb a lásky. To bylo radosti, když Augustus dal cirk rozšířiti a okrášliti po vítězství nad Egyptem. Roku 10 př. Kr. dal z Heliopole přivésti obrovský obelisk a postavil jej do prostřed cirk. Na památku zdařilého jeho převozu byly raženy mince a obrovská loď, která jej vezla, ponechána na památku v Ostii. Cirk rozšířen tak, že pojal na stupňovitých sedadlech tři sta tisíc diváků.

Co vše as žřel Palatin, na jehož vrcholu jsem stál? Jízdy o závod, zápasy gladiatorů a šelem střídaly se v hrách jako v amfiteatru. Zdi cirk. barvy šafránové živě se odrážely od arény, jež posypána byla rumělkou nebo zelení. Již Caesar přivezl do cirk. 44 žiraf a jedenáct tygrů. Ohromná hekatomba divoké zvěře zbarvila svou krví arénu cirk.

Zvěř byla často natírána barvami, lvům zlacena hřívá, býci natírání bělí nebo purpurem. Lvi honili se cirkem se zajíci, vzali je do čelisti, avšak nezardousili jich, na býcích tančila polonahá děvčata, sloni psali chobotem písmena do písku, sedali si za stůl a hodovali.

Sloni zvláštním způsobem byli cvičeni pro římský cirk, a to jmenovitě ve stoletích po Kristu. Plinius píše s veškerou vážností, že jeden slon, jenž volněji dhápal než ostatní, sám sua sponte v noci se doučoval lekcí pro cirk při měsíčku.

Za jízdních závodů i dostihů byli účastníci rozděleni podle barev na čtyři části. Je zaznamenáno v dějinách o mnohých osobách, k jakým barvám se hlásili. Nero, Verus a Galligula držel se zelených, Vittelius a Caracalla modrých. Před i při závodech byly uzavírány vysoké sázky.

Vítězní koňové z cirku požívali téměř úcty bohů; jmenovitě kůň Paserinus, Tigris a Andraemon. Básníci nestačili je opěvovat. Calligula jmenoval výtečného svého cirkového běhouna senátorem, vedl jej s sebou na hostiny a ze zlatých mís mu dával oves a jiné pamlsky. Když měl v cirku vystoupiti, musilo býti naprosté ticho cestou, kudy byl veden, aby nebyl rušen.

V cirku na úpatí Palatinu odehrála se též idylická scéna Androkla se lvem, jenž byl měkčího srdce než všichni tehdejší Římané dohromady. V cirku pod Palatinem podstoupilo též mnoho křesťanů hrdinou mučednickou smrt. V něm častěji odehrávaly se scény, jak je Gerome namaloval na svých obrazech a které končily smrtí ubohých obětí dětí i žen, mužů i starců v zubech a spárech krvelačných šelem.

Zhasinal plamen živých pochodní,
jenž v cirku hořel mnoho dní,
když poslední kmet pod tlapou kles' tygra,
jenž lačně zatal chrup do jeho šije dedu . . .

A Národ římský tleskal dlouho bez oddechu.

Brzy po návštěvě Septizonia a Palatinu vydal jsem se s několika druhy na návštěvu památného chrámu sv. Anastasie pod Palatinem. Ulicí sv. Teodora přišli jsme na náměstí před jmenovaný kostel, neda-леко něhož stál v antice chrám Herculis Vimitoris, ve starém Římě pověstný tím, že do něho nevnikali ani psi ani mouchy. Zajímavé svědectví pro otevřené starořímské pohanské chrámy, které byly dostaveničkem lidí a zvířat, jež byla někdy na vyšší úrovni než Římané. Chrám sv. Anastasie měl v prvních dobách křesťanských veliký význam. Důležité církevní obřady odbývaly se v něm; římský papež často jej navštěvoval. V prvních stoletích chodili křesťané římsí na hod Boží vánoční ve slavném průvodu do tohoto chrámu, kde papežové v prvních dobách křesťanských sloužili jitřní vánoční mši svatou. Ještě dnes čte se při mši sv. na úsvitě na hod Boží vánoční modlitba k sv. Anastasii, mučednici Páně.

Mne vábil jmenovaný chrám proto, že stojí na zbytcích římského cirku, z něhož pod chrámem i vedle něho jsou dosud zachovány mohutné klenby.

Po prohlídce chrámu, který nedovává žádných uměleckých památek a proto není navštěvován, požádali jsme kostelníka, aby nám dovolil prohlédnouti si podzemí kolem chrámu. Ohotně vyhověl naší prosbě a půjčil nám dvě rozžaté svíčky, začež jsme mu byli velmi povděční. Po úzkých a špatných schodech sestoupili jsme z chrámu do úzké chodbičky, která byla plná holubího trusu. Malou brankou sestoupili jsme do temného podzemí, které utvořeno je z podpěrných klenb a různých skladišť bývalého cirku. Cítili jsme ihned, že jsme v jiném světě. Po polozbořených schodech sestupovali jsme stále hlouběji, přelézající občas mohutné travertinové zdi a stěny. Najednou ucítili jsme prudký

závan chladného vzduchu ve tváři a průvan zhasil nám jednu svíci. Úzkost se nás zmocnila, když průvan se zesiloval, hrozil nám zhasnouti i druhou svíci. Seskupili jsme se kolem ní a klobouky i „soprány“ chránili jsme její blikavý plamen, aby nám nezhasl. Beze světla bychom si polámali údy a nedostali bychom se snadno na světlo z rozsáhlého podzemního labyrintu.

Nechali jsme prohlídky a chráníce světlo jak jsme mohli nejlépe spěchali jsme k východu. Oddechli jsme si a po malém rozhodování jali jsme se prohlížeti hroby kardinálů v chrámovém podzemí, kam nemohl průvan. V minulém století bylo pod chrámem sv. Anastasie pohřbeno několik kardinálů a kněží, kteří věru našli zvláštní hrob. Na tomto světě, který nazýváme jest již sv. Pavlem církelem a během o závod, zavedli snad všichni o čest, hodnosti a purpur. Snad si ani nepomyslili, že i po smrti budou odpočívati ve stavbách starořímského cirku.

Kde dříve bylo slyšeti v kobbách řev šelem, úpění vězňů, otroků i křesťanů, nyní odpočívají v hrobovém tichu sluhové Kristovi. A mezi nimi dříme i slavný kardinál Reisack, jenž ve 20 letech měl již dva doktoráty. Ve zbytcích slávy našla i jeho sláva smutný, divný hrob. Bezděky přišlo mi na mysl, že lépe jest odpočívati v mělkém hrobě nad zemí, jenž libán jest sluncem a omývána jitiňní rosou, než v dusném sklepení byt i slavných kleneb Cirku Maxima. Plíseň a západ podzemí táhne nad mramorovou deskou a ticho zpívá na ní pohřební nenie věků. Než přece i do podzemí zaléhá nějaký zvuk. Nedaleko v kovárské dílně buší perlík do žhavého železa, které třeba kouti, dokud jest žhavé.

Padáme na kolena a modlíme se za kardinály roztržitý Otčenáš. Myslím při něm na Reisacka, jak byl asi přivítán nebeským vrátným, když se u bran nebes legitimoval jako několikeronásobný doktor.

Když přišli jsme do sakristie, byl již kostel uzavřen. Kostelník kysele se tvářil, když od nás nedostal zpropitné, které v našem případě nahrazeno bylo pouhým „Grazie“! Nemohli jsme za to, že jsme nesměli u sebe nositi žádných peněz.

Týž den odpoledne zabloudili jsme do jiného římského podzemí, do křesťanských katakomb, a já v duchu srovnával klenby, jež zbyly ze starého cirku, s prostými chodbami křesťanských katakomb. V duchu stavěl jsem vedle sebe ty dva světy, Circus Maximus a křesťanská Cimeteria, které současně žily vedle sebe. Pod sloupovým cirkem i v podzemních jeho kobbách pelešila nezaměstnaná luza římská po závoděch a hrách v aréně cirku, z něhož odcházelí patriciové a matróny do nádherných paláců, aby v nich v hýření a rozkošech zase jiným způsobem pokračovali v peristiled a trikliniích a z plných pohárů pili život krve a vína.

A za Římem, někde sotva tisíc kroků od cirku, hloučky ustrašených „fossorů“ vstupují do podzemí, aby se oddali se zbožnou písní a modlitbou na rtech své tajné práci, aby hloubili tajemné podkopy, z nichž měl vyšlehnouti obrovský výbuch duchovního obrodu, který povaliti a potříti měl onen hrozný a prázdňý život nahoře, jehož symbolem a heslem byl cirk.

Z cirku za noci odnášeny i odváženy byly drahé mrtvoly křesťanů-
mučedníků, jejich krev byla horčičným semenem lidstva, jež rozděleno
na dva tábory čekalo na smrtící ránu nebo přerod a spásu.

Podkopy rostly; přibývalo jich. Celý antický požívačný Řím byl
podminován. Plameny výbuchu začaly šlehati. Ztratily se arény cirků
a zarostly bodláčím a trním. Člověk cítí propastný rozdíl, kráčí-li po-
hanským nebo křesťanským podzemím. Obou světů a jejich zániku
lituje, avšak obou jinak. Na vrchu hostiny, orgie, hry a krev, pod zemí
agapy mystické lásky, obět těla a krve Spasitelovy, která jak výbušná
hmota napjala a rozepjala srdce lidské silou vůle života a lepší naděje.
Zarostly cirkvy, rumem a zapomenutím zapadly i katakomby a na tros-
kách obou roste do neslýchaných výšin chrám neviditelného Boha a
svatých jeho. Chvillemi sice zatouží duše zmatena útoky těla po orgiích
starých Římanů – než silnější je láska obětí a odřikání, která konečně
zvítězí musí i v člověku nad jeho horší částí, jako zvítězila Viktorie
křesťanská nad okřídlenou Viktorií pohanskou. –

F. B. DĚRDA

· GETSEMAN Y

Pod vonnými korunami stromů,
jež v soumrak již halily se v plášť stínů svých,
naposled ubíral se Ježíš
s učedníky svými v hodinách večerních.
To byl poslední den,
jenž mírná a moudrá slova vážil,
poslední večer,
kdy věrným přátelům
se srdce otevřelo jak rodný dům,
kdy každé slovo
něžné bylo jako květ
a mohutné jak celý svět.

V dále tichounce bublaly potůčky,
v zahradách se rozvíjely květy,
a zatím
co slunce skrývalo se za horami vzdálenými,
těžké noci vstříc
blížil se Ježíš s učedníky svými –

Jsem vinný kmen,
a Otec můj je vinařem,
jenž větve neplodné a suché snímá,

a plodné očistaje,
aby ještě více chutného vydávaly vína.
Vás prosím, přátelé,
slyšte mírnou mluvu mou;
kmen a ratolesti jeho jedno jsou,
a ratolesti bez kmene nikdy nekvetou.
Není přítelem mým,
kdo ve chvíli rozhodné rozmýšlí se a váhá – – –

Nenávist světa
kdyby kterýkoliv z vás těžce nes,
kdyby myslil slabé byl a zaváhati chtěl,
vězte,
že mne dříve svět než vás v nenávisti měl.
Vy se rozejdete
od moře k moři,
od pólu k pólu
do světa širokého
a buďte silní.
Pravím vám,
nikdy nebude služebník nad pána svého.
Projdete řetězy mučení,
řeží mečů,
ohní válek . . .

V myšlenkách zmlknul Ježíš chvíli,
jen ozvěna jeho slov doznívala ještě,
jak teskná hudba dále.

Země se zatím stměla
a z blízka bylo slyšet již,
smutnými listy oliv vánek večera jak vlní.

Před zahradou naposled
obrátil se Ježíš k učedníkům svým –
Přátelé,
slova má
ať srdce vaše smutkem nenaplní . . .

Mluva jeho zněla měkce,
jak z dále znějí zlaté hrany,
když přes Cedron, jenž tise plakal,
k zahradě přišli,
zvané Getsemany.

JÓZEF ALEKSANDER GAŁUSZKA

KRAKOVSKÝ básník Józef Aleksander Gałuszka upoutal svým dílem zaslouženě pozornost některých československých odutnávačů vína slovenské poesie, zejména v znovuzkříšené Polsce.

Naši popřevratoví poetičtí avantgardisté, oslnění frygickou čapkou západu, opomínají téměř úplně kulturní dění za východní hranicí.

V tomto přezírání jeví se snad základní rys kmenových rozdílů. Byla-li naše literatura poválečná provanuta duchem revolučním, socialistickým a mezinárodním, byla polská poesie ve zkřížené Polsce ve znamení perutí osvobozeného bílého orla národní a náboženská.

Ovšem také v Polsce se vyrojilo několik družin, nemajících nic společného s uměním než pomíjející módní hesla.

Józef Aleksander Gałuszka, jak zdůrazňuje v delší studii význačný polský kritik Jerzy Eugenjusz Plomleński, patří mezi nemnohé básníky poválečné generace v Polsce, kteří dovedli odolati vítězně snobismu módy, t. j. epidemii literárních spolků a skupin, v nichž bývá již sama legitimace ukazovatelem talentu.

Gałuszka byl jen krátkou dobu členem „Heljonu“, literární družiny krakovské, která zašla na neživotnost.

Tvorba básnickova jest velmi zajímavá, zachovávajíc tradiční formu básnickou, usiluje o nový výraz *expresse*, jako umělecké rovnováhy nových hodnot obsahových.

Podivné, že virtuos prostoty, nekoketující s moderností, která mozlou prací dosahuje úspěchů, nýbrž prostoty hluboce organické, která bývá vždy plodem znamenitého zvládnutí tajemství řemesla básnického, představuje se nám proti vši logice literární jako básník baroku.

V tomto smyslu v Polsce byli básníky baroku především Krasinski a Norwid a ze spisovatelů pozdějších Żeromski. Ze současných spisovatelů jest to J. Kaden-Bandrowski a rovněž J. Gałuszka.

Neběží o množství metafor a vůbec celého arsenálu uměleckých prostředků, které jsou nesporně psychofysickými náznaky a symboly duchovních dispozic tvůrce, běží především o hodnoty, které rozhodují o centrálním postoji vůči světu.

Barok Gałuszkův degraduje dnes všeobecně velebené monumentálnosti na úkor hodnot morálních.

Gałuszka jest zároveň par excellence básníkem dnešního světa.

To neznamená, že by v lyrice umělcově nebylo tónů podmětových a živlů osobitých, naopak, jest jich hodně. Živel osobitý zceluje se u Gałuszky ideálně s poesii současnou a rozdělení koloritu podmětného od předmětného bylo by bludem.

V lyrice nemá nic konvenčního, není v ní ani didaktiky, ani třídní noty. Jest báječně prostá, plna živelné původnosti a žáru bojuje proti zlu.

V jedné z nejlepších polských básní „Dopravní strážník“ vyjadřuje Galuszka svoji víru ve vítězství poražených. –

A při tom jest básník člověkem hluboce věřícím, pohližejším na zjev životní jako na dílo samého Boha. Nezná ústupků.

Potud soud Plomieńskiego.

Jiný vynikající kritik polský Pawel Hulka-Laskowski, posuzuje poslední dílo básníkovo „Cienie orłów“ („Stíny orlů“), praví doslovně:

Galuszka miluje světa člověka věrně a vášnivě; ve svých básních opakuje jako modlitbu soliloquium, v němž bezmocná láska se vzpírá Všemohoucímu, který zdánlivě neslyší volání hladových, zmrzačených a umírajících.

Zabýváme-li se v poslední době tvorbou básníka Galuszky, činíme tak nejen pro jeho básnické dílo vysoké hodnoty umělecké, avšak také proto, že jest představitelem literátů polských, kteří seskupeni kolem „Gazety literacké“ vystupují otevřeně jako umělci katoličtí.

Básnické dílo Galuszkovo obsahuje dosud 8 svazků: „Promień i grom” 1920, „Biesiada Kameleonów” 1921, „Uśmiechy Boga” 1922, „Dusza miasta” 1922, „Gwiazda Komandorji” 1925, „Ludzie bez twarzy” 1927, „Głosy ziemi” 1929 a „Cienie orłów” 1923. –

JÓZEF ALEKSANDER GALUSZKA – přel. ADOLF GAJDOŠ

Z NOVÝCH BÁSNÍ

DOPRAVNÍ STRÁŽNÍK

Ve dne i v noci na křižovatkách ulic
s lesklou stříškou u čapky jak v zemi vbit
v koleji spleti jak z oceli ulit
stojí bez tváře muž – monolit – – –

Člověk s číslem na šedivém plášti
čtyři nula sedmdesát pět –
rozstříknutý ve steh exemplářích
jak z teploměru rozříznutého rtuti změř – – –

Míjí ho davy proudící lid
do ulic uliček a loubí
jak známého jehož lze denně zřít
omšelá věc již nikdo nekoupí – – –

Míjejí ho hlučné tramvaje
krvavé oči limusin a aut
v stříbrných světlech elektrických bajek
šustících ticho na koncert-raut – – –

On jak němý dirigent orchestru
rukou rýsuje tajemný znak
zvolňuje ulic šilené presto:
města tepen nerytmicky takt – – –

Pozdě v noci v nečase vidhřici
u rýn plných hučícího deště
stojí ticho přikrčen ke zdi
zahalen v šedý voskový plášť – – –

Hluchó bijí na věžích hodiny –
srdce srdce vyje jako psi

na kamení ledových chodníků
dopadají kapky lidských slzí – – –

O slavnostech a výročních dnech
udržuje za sebou zvědavé ulice run –
povoz se náhle pana presidenta mihne
v atlasovém šelestění gum – – –

Ve dnech všedních bílou rukavicí
nad šedí hlav svítí jak hvězdou –
chodí pyšně jako pávi po ulicích
co sto kroků: ve dvou – ve dvou – ve dvou – – –

Avšak až kdysi at později či dříve
nadejde jeden z těch červených dní
až z ulic písně zahučí mstivé
pod praporem o purpurové krvi – – –

Tekráté davů zjitřených instou
nezadrží ani tvá vztyčená pěst –
boty zarazí v dláždění tvé číslo:
čtyři nula sedmdesát pět – – –

BUĎ POCHVÁLENA

Budiž pochválena, země, za moudrost svoji hlubokou,
za úsměv, s nímž stojíš nad hrobem i kolébkou –
za neutuchající sílu v tobě proudících štáv,
za plod, jenž z lůna tvého zelení k nebi prýští – – –

Valí se nad tebou řady nekonečných věčností:
padají na tvá prsa, jak listí stromů za jeseně – – –
Ty však setrváš v radosti pod mrtvých nebes nesmírností
oblíbenkyne slunce, blahoslavená země!

ÚPLNĚK MĚSÍCE

Mosazný měsíc devátou odzvonil –
plamenné ruce složil na střed klávesy:
hrá stříbře bílou pavuči symfonii
nad města tíš – – –

Mezi jehlicemi věží se zavěsil jak měděný gong –
děšť stříbra rozsypan na oknech rozevřených v hypnose –
Tesknota nepoznaná přes nebes hvězdné lány
na Velikém pádí Voze – –

Duše zdi: mlčící liliové stíny
na stříbře prázdných míst stojí zkamenělé --
čar smrti, jak preludium božského Chopina
pod prsty měsíce splývá stříbro-bíle --

PĚCHOTA: NA BOJIŠTĚ!

Jdou, jdou v rytmu: moře hlav --
jak bronzových soch jich tvrdá líce --
v hlavních, na čákách květů splav,
bílý pel, prachu metelice -- --

Plukovní marš-trubky ze zlata se zdají --
železná lýtka jako řeka dravá --
pohyby tisíců rukou vlají --
ráz -- dva, ráz -- dva: levá -- pravá, levá -- pravá --

Živá zeď, mlčící zeď
ulici středem protíná,
kamenné řeky tvrdý skřek,
z šedé ocele lavina --

Dav hučí -- květy -- vzlykot, pláč --
Prsa vypnout! jak víko truhly --
Mlčky jen zuby zatínáš --
víčka úžasem ztuhly -- --

Jen pryč! (tisíce očí -- tisíců očí léč!!)
Kéž to vše s gardistů pochodem míjí!
Plukovní marš: přes srdce křeč
tamburů paličky bijí -- --
Prsa vypnout!

Ó míti za sebou tu cestu na Golgotu -- --
(tisíce očí!) -- všem uniknout! --
a potom -- vše jedno -- potom:
vši -- hlad -- smrt!

CHODBY NEMOCNICE

Špitální chodby -- konce jim není --
v dlaždicích paprsek slunce se mění --
pořadovým číslem značeny sály, schody,
služba v bílých pláštích zívající tudy chodí -- --

Občas v nosítkách přenášejí chorého --
občas přispěchá lékař -- copak je nového? --

KAREL, NĚMEC - NOČNÍ NÁVRAT

Kterési dveře světnice haraší:
v komoru umrlčí mrtvého odnáši – – –

A znova klid – chvílemi průvan zafuní,
karbolu dechem, chloroformu vůní – – –

A za soumraku putuje tady divný host:
mátožný přízrak, vychrtlý, sama kost –
od dveří k dveřím své sune mrtvé hnáty,
potichu klepe – do záhrobí jde zváti – – –

Mátožné vidmo v nadlidské výši,
na chodbách nemocnic – to smrt se plíží – – –

PROSTÁ SLOVA

Tak velice mé srdce buší, když čekám na Tebe,
radostnou hymnou zvonů jsi vítána již z dále.

Vpadlas v mou duši jako zrno v přenejsvětější roli,
žiješ v mém nitru jako plod láskou a krví.

I já jsem Tebou živ jak chlebem svatým,
jak nebe objímáš mne hledem svých dobrých očí.

Jsi radost má, má láska a můj žal,
vinu Tě k prsoum mazlivě jak dítě.

Hovořím k Tobě vždy prostými jen slovy:
tak jako k matce, milence neb sestře.

Rozkvetlas v tichu slunce sněhobílým hlohem,
s nikým nemluvím o Tobě – jenom s Bohem.

NÁBOŽENSKÉ UMĚNÍ

UMĚNÍ jest podobno vlnovce, jejímž jednomu vrcholu odpovídá vždy jako protiklad vrchol opačného směru. Léta pracuje se k dosažení cíle vyčteného úkolu, aby s jeho dosažením začal se vyskytovat odpor a reakce, jež pracuje k popření a zcela opačným směrem. Přemožené výtvarné úsilí nezanikne, nýbrž udržuje se dále, aby v čase jemu určeném ohmĕněno zase ono stalo se předmětem snažení.

Tak od samého vzniku umělecké tvorby žije umění náboženské, jež jako stužka víne se celým jejím vývojem nabývají, v určitých periodách, vrchu výtvarné práce. Ve všech dobách byl jeho úkol zvláště vznešený. Nešlo tu jen, v jeho vrcholných dílech, o čistě umělecké snažení, šlo i o hlubší notu. Mělo význam širší – a to výchovný. Neučilo jen chápati krásu barev a tvarů, nýbrž svým obsahem pečovalo o podstatu života. Vzdělávalo duši, vedlo k dobru a ke snaze po dokonalosti, ať se již různě dobově chápala.

Byl to vždy myšlenkový i životní proud epochy dějinné, který vynášel to či ono umění. A umění náboženské znamenalo vroucí prožití a chápání vyšších cílů života.

Náboženství jest nutné k životu. Tvoří jeho podstatnou část. Bez něho jakoby člověk stál bez vůdce ve středu bludiště, z něhož vychází plno cest a on neví, která vede k východu. Jest podoben motýlu, jenž sám máje slabá křídla jest zmitán větrem. Náboženství jest oporou a vzpruhou. Tvoří pevný podstavec, na němž může bez obavy stavěti svoji sodu života. V umění jest projevem víry v Boha a jeho učení, které chce dovésti člověka k dokonalému chápání života. Po době svého největšího rozkvětu ustupuje svému odpůrci, jenž popírá nebo se nestará o jeho duchovní hodnoty. Toto periodické střídání děje se od počátku dějin.

Po době počátečního růstu dospívají antičtí národové s vrcholem svého mravního života i vrcholu svého umění. Výtvoři svými mluví v svém pojetí o ctnostech a moudrosti životní. V každém případě chtějí zdokonalení člověka. Obracejí se k jeho duši, uzavírajíce svoji viru v lásku a dobro ve skvělé, všem přístupné mluvě tvarů. Vítězí duchovní život. Dosáhne již však hranice svých možností a celé umění začíná se omezovati na pokožku a ladný tvar těla. Umělci netvoří postavy z vnitřku, naplníce je svoji ideou. Ževnějšek jest jejich prvním i posledním zákonem krásy. Celé zářící a jasné umění zvrhne se v anatomické podání svalstva, neozivujíc hmotu ničím jiným než laciným, příliš zřejmým affekten. Opakují a přemilají se staré zásady. Umění hrozilo ustrnouti již v bahně nemohoucnosti, když přišlo křesťanství se svým zákonem a pravdou života a podchytilo klesající tvorbu. V katakombách sytilo staré formy a technickou schopnost novým obsahem. To, co vy-přestovaly dlouhé doby, vzalo za základ, na němž budovalo svůj chrám.

Přišly epody, jež dosáhly vrcholu svého chápání výtvárných forem a života. Základem je kostrou jejich byla hluboká víra, jež učila láse ke Kristu, k dobru a bližnímu. Nebyla v onom církevním umění jen hlavní věcí myšlenka náboženská, takže by snad na ostatek stačila zkroucená tvář, v sloup obrácené oči a veliké slzy: ruku v ruce s vírou šlo i umělecké snažení. Neboť nespáťovali v tomto uměleckém směru jen snadno prodejný fabrikátní výrobek, nýbrž nejvyšší projev umělecké tvořivosti.

V umění náboženském nesmí být kompromisu mezi obsahem a formou. Ke svému obsahu vyžaduje vysoký způsob výtvarného podání, jež se nesmí snížit k srdcervoucím obrázkům. Svoji vírou i tvarem stejně dokonale má mluvit k nejšířším vrstvám lidovým a učiti je chápati pravou krásu. Jistě není pravým uměním náboženským ono, které na svoje téma chce upozorniti vnější affektovaností a banalitou. Jak snadný je krok k takové laciné a sentimentální citovosti, ukazují dějiny výtvarných umění. To jest zároveň důkazem, jakého jest třeba umělce, aby dovedl zvládnouti svoji látku se skutečným výtvarným smyslem. Musí se ke svému tématu probojovati. Musí procítiti ony události, aby jeho výtvary byly modlitbou k Bohu, nejen vhodnou příležitostí k pomalování plátna starými kroji.

V tom směru nejhlubšími malíři byli mnichové, kteří kdesi v klášteřech malbou se modlili k Bohu, opisováním Bible pěli svoje žalmy a písně k oslavě Krista. To byli velcí umělci církevní, kteří se vírou probojovali ke svému výrazu. Miniatury a iniciály vyrůstají přímo z obsahu passionálů a biblí, aby výtvarnou formou ukázaly víru svých tvůrců.

Od vzniku církve stalo se umění náboženské středem zájmu umělců. Na něm ukazovali svoji duchaplnost a uměleckou dokonalost. V něm ukládali svoje vysoké cíle výtvarné; jim zpovídali se ze svých snů ideální krásy. Bylo uměním epickým i nejvyšší lyričností. Uměním radosti a tragické mohutnosti. Vyrostlo z katakomb, aby dospělo v renaissanci záračných krás i prvních kazů.

S koncem renaissance jako by začalo se oddávati náboženské umění spánku. Se starými mistry pomalu umlkalo. Hledají se nové cesty, což vrcholí v 19. století, kdy se rozléta takřka kouzelná skříň novými objevy. Byla to krásná doba. K extrémům jest však jen krok. Jako by se hledal kámen mudrců; dělají se i mnohé nesmyslné experimenty. Po válce každý malíř či sochař hledá svůj směr, nějaký nový -ism. Jde se bez vnitřní nutnosti či zdůvodnění stále do předu, bez ohledu, zda cesta, kterou se ubírá, nekončí propastí. Snaží se jen o slůvko „moderní“.

Přišla doba varu, doba hledání a jakéhosi jemné smysly dráždícího rokoka i robustního a mnoho mluvného baroku. Ojedinele jen tvoří se náboženské umění. A bylo by ho třeba. Vždyť podle Písma nejen chlebem, ale i slovem Božím živ má být člověk. Nevystačí jenom ony lříčky a výtvarné paradoxy. Jest třeba i vážného umění, jež by se zúčastnilo také výchovného úkolu. A to může jen umění náboženské, jež obsahově tvoří základ, na němž se musí znova stavěti a lépe budovati celý život, válkou ve svých základech ořesený. Svými náměty

může ukázati nesmírnou lásku Kristovu k trpícímu a kajícímu lidstvu a naopak zase celou lidskou surovost a hrubost v takovém „Ecce homo“. Může ukázati sociální citění a lásku k ubohým a ze společnosti vyvrženým. To tedy, co jest právě nutné k mravnímu obrození člověka, podává obsahově náboženské umění. Pomocí této výtvarné formy měl by se převychovati člověk tak, aby při příští nějaké odzbrojovací konferenci položili si za základ osu Kristova učení, milovati bližního svého jako sebe samého, a ne počet pušek a tonáž křížníků.

Jistě by nebylo vhodné, kdyby se uzavřelo náboženské umění ve výtvarné formě moderním proudům; ovšem ne nějakým pseudomoderním, aby se nakonec nezvrhlo celé pojetí v nějaký nesrozumitelný obraz, chápaný jen několika lidmi či jen tvůrcem samým. Aby mohlo vydivávati, má býti srozumitelné všem vrstvám. Forma musí tvořiti s obsahem celek a napomáhati vytvářeti atmosféru oné nálady, kterou umělec cítí a chce dáti svému výtvoru. Tradice dlouholeté malby náboženské nemá se opomíjeti, nýbrž projíti všemi jejími epochami a dopracovati se moderního a osobitého pojetí. Avšak jednou z hlavních věcí, vlastně nejhlavnější jest procítění a hluboká víra v božské poslání Kristovo. Pak již vyplýne i tvarový výraz a bude plnit své vysoké poslání, které jest údělem náboženského umění.

ZDENĚK SPILKA

POZDRAV OD MOŘE

Studí mne horké zraky jižních žen
a jejich úsměvy mne nevábí.

Na tebe myslím jen,
má milá tam daleko na severu.

Dálavou zvlněné modří atlasového hedvábí
pluje osamělý, jediný mrak.
V čistou běl oblaku nořím svůj zrak,
v duchu se zvidavě ptám,
kam plyne, v jakém směru?
Což, vede-li snad cesta jeho k nám?

Pak zaduj prudce, větře, můj pozdrav rychle nes
daleko přes hory, údolí, až tam
nad kvetoucí luka, nad šumící les!

Večer při modlitbě, kdy nad tvým oknem tichá hvězda pla
snad upřeš, milá, zrak svůj do nebes
a poselství mé s rosou na čelo ti skane.

NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

Sacra mundo fulget dies
quam sacrauit sancta quies
Genitricis Domini.
Gaudeamus in hac die
commendantes nos Mariae
gloriosae Virgini.

Dies ista dies laeta
qua coelorum in secreta
Natus Matrem recipit.
Felix Mater in egressu
quia suo te consessu
Natus dignam efficit.

In mandatis hoc habemus
ut parentes honoremus
sintque nobis proximi.
Eius memor est mandati
hunc honorem qui dat Matri
ut sit digna solii.

O quam felix, quam beata
Patris Mater, Nati Nata
o felicis gratiae
cui Natus dedit donum
ut in suum ipsam thronum
exaltaret hodie.

Multa tibi dedit dona
sed donorum est corona
quod haec dies attulit,
quae a mundo te solutam
veste carnis reindutam
coeli thronis intulit.

Duplicatur en corona
duplex tibi datur stola
carnis atque spiritus.
Ista quasi singulari
solam te vult honorari
ille tuus unicus.

Svatý den dnes slaví víra,
den, v němž svatě odumírá
Matka Páně přesvatá.
Radujme se této chvíli,
svěřujme se Matce milé,
jež je ctí tak bohatá!

Radost zazní v země kraje,
neboť přijal v nebes taje
Matku věčný její Syn.
Šťastná ve svém skonu Máti,
neb máš spolu zasedati
s Tím, jež choval kdys tvůj klín!

Čtvrté přikázání líčí
příkaz úcty před rodiči,
kteří jsou nám nejbližší.
Na ten příkaz vzpomíná si
Ten, jenž Matce nebes krásy
otevřítá nejvyšší.

Jaká blaženost to sterá!
Matka Otce, Syna Dcera
plná slastné milosti!
Čím svou Matku neobšťastní?
Hle, svůj trůn Ji dává vlastní,
když jí v nebi uhostí!

Mnohé Tobě dary dává,
tento dar vše překonává,
ježž ti nese v dnešní den.
Zmizely již světa boje,
oděná pak v tělo svoje
k trůnu jdeš, jenž připraven.

Dvojnásobný dar Ti strojí.
Udíli ti roucho dvoji,
duši, tělu lásky čin.
Tento počtou jedinečnou
dal Ti slávu nekonečnou
Jednorozený Tvůj Syn.

Gaudet chorus angelorum
et consortes gaudiorum
fac nos esse Domina.
Fac gaudere tuos tecum
et ad pia vota precum
aurem plam commoda.

Felix sidus et Regina
per quam luxit lux divina
nos in umbra respice
tende manus stratis humi,
fac Assumpta nos assumi
beatorum requie.

Radují se nebe sbory,
zahrň v jásoť lidské tvory,
dej jim, Paní, účast mít!
Dej, by s Tebou Tvoji byli,
by si milost vymodlili,
rač své ucho přichýlit!

Šťastná Hvězdo, světa Paní,
v níž se Boží světlo sklání,
pohleď v naši temnotu.
Vztáhni ruku, Panno Svatá,
v nebe veď nás, Vnebevzatá,
k pokoji a k životu.

JAN OPASEK

ÚSMĚVY ZÁŘÍCIMI

Úsměvy zářícími
podaruješ nás
v zahradách chrámových,
Králi!

Úsměvy nebeskými
ovlažuješ rety
nemocných duší,
Králi!

Úsměvy nebeskými
životem Těla
utěšuješ srdcí tlukot.
Úsměvy Božími
v oběti Krve
na oltáři planoucím
oheň vléváš Lásky,
Ježíši Kriste!

NOVÉ HRADY

OHEŇ ULPÍVÁ pod vlasy rozpuštěnými jako pod záměnou slabik ukrývá se vaše jméno Lorelei; vzpomínejte rychle na příběh o hrdinské dívce Luise Gollové, která hlasem zahnala Dampierra od hradeb novohradských, když chatrná brána, 1284, neuchránila už města před útokem vepřového dobytka. Hle, lačný vepř chroustající v cizím ječmeni, jako věrný obraz našeho století, zanedlouho rozžvýká cibuli doposud pokrývající vnitřek věže kostela Servitů. Lenoušek pod vodopádem odpočívá, bosé nohy po kotníky ve vodě a raci ho tahají za palce.

Jednoho dne rozezvučí se horské zvony Otců Servitů na jitřní; tato chvíle jest ukradena světu, neboť svět spí v rovinách budějovických; zvony na jitřní mají srdce křišťálové a sedm humerálů je připraveno na skříni v sakristii. V této chvíli jitřní slzy omývající srdce jsou čisté jako pramen vycházející z kamene žulového; krev omývána je slzami a jak jdeme, zanechává úzkou cestičku uprostřed lamp, oltářů a monogramů přesvaté Panny. Za chvíli uvidíte zlato středověku, uvidíte kalich utkaný ze zlatých a stříbrných nitek, uvidíte sedm ornátů: první je ukován ze zlata a rubínů, druhý je vyšíváný perlami a hedvábím, třetí z rezného plátna a prošitý granáty, čtvrtý je z damašku, posetý stříbrnými kuličkami, pátý je ušit ze svatebního roucha paní Johany z Lichtensteina, šestý usoukán z provázků a pošit stříbrnými penízky vdov, sedmý je z jinovatky a kopretin. Myši král vylézá z díry pod kazatelnou a uslyšíte tichoucké cinknutí, jako když žebrákoví vypadne halířek, až odloží korunu; ten král nemá dětí a po jeho smrti budou v pokladnici chrámu uloženy všechny jeho klenoty a koruna bude k tomu, aby svazovala kytici lilii na oltáři naší milé Paní.

Věnce z armiky, jako roucha nejvyššího papežského správce hořčice, spočívají na skříních čtrnácti zakladatelů a vydávají mdlou záři zlata; zemřelí mnichové naslouchají své výroční Mši za mrtvé pod dlažbou andělského kůru, proměnění za dlouhý čas tlení v prach, vůni a popel.

V údolí hraběnky Terezie poznali jsme tvář dvanácti věrných rybářů; dvanáct sklenic bylo napravo vyřizeno na sklenici předsedy, který ukrýval vole pod vestou.

Otec Kazimír jde s námi a na škapulíři má vysypáno mnoho šnupavého tabáku. Ten talár dobývá ze skřínky z černého laku a v té skřínce je také zavřen soukromý čert otce Kazimíra. Díky, Otče, uviděl jsem daleký průsek v horách a lesích této země od věži Sekavy k věži novohradské. Když na věži v Sekavě objeví se bílý prapor, padá sníh v Nových Hradech. Když se na věži novohradské ukáže kohout proboděný na hrotu kopí, v Sekavě hoří. A tak jednoho dne zahynou obě města; Nové Hradky pohřbeny pod ledovou horou a Sekava v propasti plamenů. Ale už tři sta let neobjevil se bílý prapor, ani kohout; pak zaroste

průsek. Až jednoho dne poletí ohnivý kohout z Nových Hradů do Sekavy a vypálí průsek znovu, budou již nové město sečteny.

A udržuje se také zpráva, že brzy přijde zima tak krutá, že všichni mnichové v servitském klášteře v té zimě umřou. Protože se tomu tak tvrdošíjně věří, žijí bratři ve shodě a mírumilovnosti, neboť žádný neví, koho bude jednoho dne úpěnlivě prosit o poslední slyšení zpovědi a kdo po jeho smrti oblékne starý rozedraný pluvál pro poslední třídu a odevzdá tělo jeho vnitřnostem země.

Dívám se v hradní věži na maršálský palcát pana Bonaventury, dívám se na prastarý obrázek na skle, je na něm vymalováno tělo pána de Longreval, červené od krve, ze předu a ze zadu. Dívám se z okna na hory této země jako vytržené ze země, jejichž ostří je namířeno na východ.

To je naše země dědičná a přichází se do ní branou temnosti, která se zavírá před novým zámkem na hranici údolí.

Jestliže mívá mé srdce litost lásky, všechno je marné, neboť na divokém koni přijíždíte do brány tvrze Zuckensteinu, úzký pancíř svírá vaše tělo a jste jako železná voska; a na koni visí růženec koroptví; jak divně modlitby si přechříváte v lese, šlechtično!

Ať čichám tři sta let prach s kosti pana Bonaventury, jestliže se stanu na tomto dvoře vladařem. S Bohem, paní, vladaření svěčte zubrům a pokolení lvímu.

Převléknu se za medvědáře a budu jezdit po prasečích trzích; zpívat hospodským a dozorcům vězňů. A tak, jak jsem se rád nachyloval k věcem, které mně byly odporné, učiním obecní ovčinec Trhových Svinů svou residencí marně zapominaje, že jsem byl trubadúrem.

VILÉM NEZBEDA

LOUČENÍ

Dva pruhy kolejí
ruce si podaly,
aby pak smutně
běžely do dáli.

A tam,
kde nikdo jich nevidí,
naposled ještě
se potichu políbí,

neb v kráse letních dnů
je tolik neprožitých chvil,
o kterých jistě často
každý tiše snil.

Polibek do dáli
chvilkou se rozletí,
zmírnit sten bolesti,
jež loučení svěčí.

MALEBNOU siluetu jihomoravského okresního města K. zaokrouhuje uprostřed vysoká budova s barokní věžkou nad kaplí sv. Dominika, slavného almužníka, budova Jurovského špitálu, postaveného za bývalými valy, zrovna za číslem „prvním“ a „druhým“ dlouhého láhvovitého náměstí, v nichž jsou umístěny všechny obecní a státní úřady kromě soudu, jenž zabírá v čele náměstí celou staroslavnou radnici. Majestátní dvoupatrová budova špitálu nehodí se, což pravím nehodí se, křičí zrovna ve svém ubohém okolí. Strnáá křídlicová střecha s věžkou plechem pobitou týčí se jako palác nad řádek nizoučkových, špinavých domků, naposledy opravených snad po napoleonských válkách. Protějšek špitálu tvoří zadní trakt „prvního“ a „druhého“ čísla, jak se v zúženém smyslu všeobecně říká, ale řádek domků ve stejné frontě se špitálem kouká se okny jen na bývalé valy, dnes již sešlapané na metrovou výši a posázené vysokými akáty, za nimiž se táhne délkou tří set metrů opadaná zeď měšťanských zahrad, přes níž visí pruty bezu, jasmínu a božího dřevce, že při veškeré své škaredosti v máji jest dostaveníčkem všech milovníků vůně jarní a svou dlouhou frontou umožňuje řádnou promenádu.

„Jurovského špitál“, jinak nikdo v městě neřekne, má dodnes velkou zahradu za sebou, prý v neztenčené šíři a délce, jak ji kdysi měšťan Josef Jurovský špitálu daroval, aby pomáhala obyvatele špitálu živiti. Zahradu sama jest zvláštností pro sebe. Od špitálu dozadu se prostírá dobrých sto metrů o nestejně šíři, ohraničena na levé straně nízkou věkem pokrivenou zídkou, jež po levici nechává pěšim a trakařům trochu místa, ale žárlivě zamezuje příjezd sebe menšího povozu, poněvadž jejím levým sousedem jest rameno říčky S., jež obtéká město hlavním proudem na západě a tvoří tak ostrov, na němž jest náměstí a celá polovice města. Vpravo sahá až k zahrádkám domků Růžové ulice, jež by se vešla celá celička na půl zahrady. Má tedy špitál důkladné rezervní plíce pro chudé své obyvatele.

Tam, kde se otáčí zeď k vodě, jsou klenutá vrata do zahrady. Pamatuji jistě Marii Terezii, leta na nich vidět, ale jsou pevná, jen několik spár a starý zrezavělý zámek s notnou klíčovou dírkou umožňují pohled do věčně zavřené zahrady. Po dlouhá léta byla pronajata okresnímu hejtmanovi dr. Z., který ji opravdu zvelebil, že z ní udělal pro sebe a rodinu svou místo příjemného pobytu a odpočinku.

Částky placené jako nájemné užívalo se na přilepšenou špitálníkům, kteří z oken přece užili plně vzduchu i vůně ze „své“ zahrady. Úkradkem pokochali se pohledem na kvetoucí zahradu i jiní nepovolání buď ze zadních oken špitálu nebo když se dvakrát či třikrát žala v zahradě tráva a vrata byla po celý den dokořán.

Špitál byl obydlím zchudlých měšťanů, kteří se v městě K. narodili

a též žili. Nebývalo jich mnoho, čtyři, pět, ale u dětí měli respektu až až, že se špitálu při hrách vyhýbaly.

Aby se vyhovělo vůli fundatorově, nepřijímali se chudí jiní, i zůstávalo první a druhé patro prázdné. Proto byly místnosti obou pater pronajímány za byty obecních a státních úředníků a byly to byty prvotřídní a laciné.

Široké klenuté chodby, široká, třebaže dřevěná, ale bíle natřená scho-diště budila dojem šlechtického záměčku.

To městský špitál pod hřbitovem, t. zv. „Zámeček“, bývalé sídlo majitelů města, než se stalo městem královským, jest takřka holubníkem, se svými malinkými okýnky a světničkami. Jak uboze podle našich dnešních představ bydlila dříve šlechta. Na „Zámeček“ byly dávány osoby, jež sice do města K. po rodičích patřily, ale na obec byly posílány ze světa postrkem.

„Zámeček“ jest nejcennější budova města po stránce historické, ale jako obydlí hrobníkovu a lidí „na obci“ jest skoro žalářem ve středověkém smyslu.

„Jurovského špitál“ i „Zámeček“ měly sloužiti témuž účelu, ale jaký rozdíl mezi oběma budovami! –

Od první třídy obecné, když jsem začal louskati písmenka na nápisech po městě, často, velmi často stával jsem před tajuplným „Jurovského špitálem“ a luštil nápis, vysekaný v kamenném ovalném štítku nad vchodem. Že jest to latina, věděl jsem brzo, ale co tam jest, nevěděl jsem ani já a nikdo jiný z naší čtvrti.

Podle místní tradice, jež měla v každé rodině jiný variant, vypravoval nám dětem tatínek, že před sto lety měšťan Josef Jurovský postavil špitál, aby prý město mělo útulek pro zchudlé měšťany, ať již zchudli zaviněně nebo bez své viny. Jurovští prý byli velice bohatí. To, co mají dnes, jest prý jen stín toho, co jim kdysi patřilo. Také oni, ba v první řadě oni zakusili za války třicetileté, co jest vyhořet, ztratit dobytek morem, platit nepříteli výpalné, ztrácet děti cholerou a morem. Jenom velké lány pole jim zachránily vždycky aspoň část majetku.

Odjakživa pomáhali druhým, nesnesli přes srdce, když měli, a jinde byl hlad a pláč. Nejvíce je dojímal, když jejich bývalí spoluměšťané upadali do bíd. Josef Jurovský prý razil slovo: „Kolo dokola se točí, z chudých se stávají boháči a naopak.“ Bylo to u nich v rodě, syn to dědil po otci.

Když vyhořel za napoleonských válek farní kostel a fara se přestěhovala do opuštěného kostela na náměstí, kde dříve bývali kapucíni, jež vypudil Josef II., nemohl Josef Jurovský snést, aby na hřbitově stálo spálenišče. Město válečnými kontribucemi bylo vyčerpáno, tož zasáhl on. Věž dal opravit, k ní přistavěl aspoň malou kapli, a aby ukázal, že se nebojí zchudnutí, jen když Pán Bůh zdraví dá a trochu úrody na poli, postavil pro spoluobčany tento špitál a dal mu věnem nejen tu velikou zahradu, ale ještě jakési pole. –

Poslouchali jsme tyto zkazky z minulosti rodného města se zájmem, věřili tatínkově verši více než všem jiným, netušíce, že jest skutečnost

smíchána s bajkami dokona'e. – Ale tím se záhada nápisu nevysvětlila, jen zájem oň se zvýšil.

Ve vyšších třídách obecné školy jsem přibíral ke svému zevlování na šitítek ministranty, o nichž jsem věřil, že trochu latinsky umějí. Když jsem se stal ministrantem sám, zase bylo po iluzi. Ani gymnasié z naší ulice mně nedali rozuzlení. Obrátit se na kněze nebyla by si tehdejší dušička klučíkova ani troufala. Tak jsem tápal v nejistotách stále, ale nápis mne přitahoval dále.

Až jednou! Ano, bylo to v primě, když jsem se začal učit počátkům latiny. Záhadný nápis mne poháněl k plnosti co největší, abych se nemusel nikoho prosit a přeložil si nápis sám. Až jednou v primě! Nebožtík pan profesor Košelka učil nás také římským číslicím. Pojednou vyšlo z jeho úst slovo: *chronogram*. Slovem tím nazýváme nápisy na budovách a sochách, které dávají smysl svými vybranými slovy, ale jejtých písmena, užívaná u Římanů za číslice, dohromady sečtena dávají letopočet, kdy byla ona památka zbudována.

Tak se dočkal slavného dne i nápis nad vchodem do „Jurovského špitálu“. Opsal jsem jej pozorně a přesně podle řádků a podle různosti písmen a přinesl k veliké radosti pana profesora a k závistí svých spolužáků do školy. Zní:

QVoD Vnl eX hls paVperlbUs feCerlts
Mlhl faCletls.

Česky by zněl:

„Co jednomu z těchto chudých učiníte, mně učiníte.“

Chronogram jest upravený 40. verš 25. kapitoly evangelia svatého Matouše. Římské číslice sečteny dávají letopočet 1739. Jest to rok, kdy byl špitál postaven. Zmýlil se tatínek tedy skoro o sto let. Ale uznat to nechťel za nic, věřil více rodné tradici!

Lid celé naší městské čtvrti nápisu sice nerozuměl, ale duchu nápisu rozuměl výborně. Tradice vykonala svou úlohu náležitě. Vkládala do úst Josefa Jurovského slova, že nikdo neví, jak skončí sám a jak skončí jeho rod. Příklad vrtkavosti štěstí pozemského dávali všichni ti, kteří byli v „Jurovského špitále“. Kdysi byli měšťany, nebo aspoň jejich rodiče, a teď blahoslavili Jurovského, že udělal zařízení, jimž bez hany a újmy na cti mohli slušně dokončiti svou pozemskou pout. Sřechu nad sebou měli až do smrti, o otop postarala se obec přidělem dříví z městského lesů, jídlo opatřil výnos špitálního majetku, a ještě denně přišel „armenfoir“ měšťan Lázeň a vtiskl každému do ruky „krejcar“, jak se říkalo dvacetníku určenému špitálníkům. A nadto ve čtvrti platil nepsaný zákon, že každá ulice měla svůj den, kdy se starala o špitál, a zákon, právě že nepsaný, netlačil nikoho, ale nepřestupoval se. Před obědem se dveře u špitálu nezavřely. Děti – jak výchovně pro ně! – nosily z domu přilepsenou do špitálu. Zticha položily dárek na lávku v síni a zticha zase odešly, třebaš jim dounala v srděčku zvědavost, jež by je byla vyvedla až na sřechu tajuplného špitálu. Ale respekt jim bránil!

Tak rodina Jurovských zapsala se do dějin města navždy. Tradice sice připisovala vše Josefovi, ale pod jeho jménem žil celý rod, který opravdu věděl, že zlato na světě má smysl jen tehdy, leží-li u nohou Spasitelových a jest ve službě lásky k bližnímu.

Mnoho rodů zaznamenává historie města, ale kde jsou? Vymřely. I rod Jurovských ve svém jméně, tedy po meči, vymře hrzo, snad do desítekletí, než pokud bude státi špitál, pokud bude kvěsti zahrada za ním, potud nevyhyne jméno to z úst lidu. Nad kov trvalejší pomník si postavil skutkem milosrdenství, jímž nezchudl, ale dal příklad jiným, kteří nejsou slepi a hluší k tradici města. Neboť mnozí, byť by byl nápis český, zůstanou nechápajícími, poněvadž „ne litera, ale duch ožlvue!“

JARMIL OLBROVEC

TVÉ OČI

Jaké to oči máš? Podivně mlčící tůně,
stesek květů, v nichž zemřela vůně,
z nichž vyprchal růžový sen.

Tvé oči cítím
až na dně své bojácné duše,
snad úsměvem a přátelským slovem
v nich barevné plamínky roznitím,
jak stříbrné hvězdy nad hřbitovem.

Až se setkáme
na křižovatkách svých bludných cest,
vzpomeneme si na krásu dávno spatřených měst
i na hrůzu továrních strojů,
do jejichž kol jsi ukryl své oči,
dělníku železárenský,
svě hnědé, pokorné oči.

Je tomu sto let, co zemřel Goethe. Ve chvíli, kterou zasvěcujeme vzpomínce básníkovi, rozhlížíme se v moři všeho toho, co o něm bylo psáno, po slově, v němž by bylo shrnuto tolik opravdovosti a citu, kolik bychom ho i my chtěli vložit do každé myšlenky a do všech psaných slov, jimiž ho zamýšlíme uctít. A tu se obrácíme opět k jeho věrnému a skutečnému příteli, který mu svým pokorně pletním svěděním – s jeho vědomím a souhlasem – postavil pomník opravdovější a trvalejší, než jsou ony mramorové a bronzové, obrácíme se k dobrému starému Eckermannovi. Kde jinde však otevřít v tuto chvíli jeho knihu než tam, kde píše o mrtvém Goethovi?

... Druhého rána po Goethově smrti obešla mě hluboká touha, abych ještě jednou spatřil jeho pozemskou schránku. Jeho věrný služebník Bedřich mi odemкнуl pokoj, kam ho položili. Leže na zádech, odpočíval, jako by spal; hluboká mírnost a pevnost panovaly na rysech jeho vznešeně ušlechtilého obličje. Mohutné čelo zdálo se, jako by ještě chovalo myšlenky. Toužil jsem po kadeři jeho vlasů, ale účta mi zabraňovala, abych mu ji ustříhl. Tělo leželo nahé, zabalené do prostěradla, velké kusy ledu byly rozloženy v blízkosti, aby byl udržen svěží tak dlouho, jak jen možno. Bedřich rozhrnul prostěradlo, a podívil jsem se božské nádheře těchto údů. Hrud' neobyčejně mohutná, široká a klenutá; paže a stehna plná a mírně svalnatá; nohy drobné a nejčistších tvarů, nikde na celém těle nebylo ani stopy tučnosti anebo vyhublosti a rozkladu. Dokonalý člověk ležel přede mnou ve velké kráse, a rozkoš, kterou jsem z toho pociťoval, dala mi na chvíli zapomenouti, že nesmrtelný duch opustil takovou schránku. Položil jsem ruku na jeho srdce – všude bylo hluboké ticho – Isklonil jsem se, abych dal volný průchod zadržovaným slzám ..."

Dobrá, věrný Eckermann! Odplatou za všedny uctivé a oddané služby dostalo se mu tu alespoň na jedinou chvíli básnického posvěcení: „Všude bylo hluboké ticho ...“ Když zemřel jeho milovaný básník a přítel, zdá se mu, že už nikde a v ničem není života. A pro toto slovo „všude“ rádl mu odpustíme, že podlehl slohu své doby do té míry, až nazval tělo mrtvého básníka „božský nádherný“, a s vděčností saháme po jeho svědectví, neboť jím můžeme svou vzpomínku na básníka jen a jen prohloubiti a zvroutnit. O. F. Babler.

BRNĚNSKÉ VÝSTAVY

Snad až příští historikové poznají, co vykonalo a jak žitvoucí bylo klasické umění řecké, o němž z důvodů presbytních, z důvodů, jak se horuje pro živé umění, nové a nesmlouvavé, mlčí umělci chtějící působiti vlastní slou. Snad probírajíce dílo *Othona Coubina* právě jím budou přesvědčeni, že kouzlo umění spočívá v duši umělcově, v jejím bohatství a v jejím vztahu k historii i přítomnosti. Neboť ten překrásný Coubine nevyrostl by bez úsměvných klasičtých řeckých, bez lahodného rokokového kouzla, bez plošně plastické přesnosti severských

mistrů. Obklopeni díly Coubinovými jsme zaujati jeho bytostí, jejíž vědomosti jsou hluboké a jež hmota jí objevená interpretuje nejvyšš zájímavým způsobem. Svých studií využil obohatit jimi sebe a vybrav si to, o čem sám snil. Jeho umění jest živoucí tím, že přichází jakoby z jiné země; a tak si uchováva ono kouzlo odlišné své bytnosti kraje, o němž nevíme, kde jest, ale jsme přesvědčeni, že kdesi rozkvétá ten ráj. Proto jeho obrazy i plastiky dýchají klidnou, ba až umdlévající pohodou a proto jsou tak něžné. Květiny, kraje v jarním rozkvětu jako by byly seplaty rukama květinových vil. Znáte přece féje z letního, pelem zamženého kraje, jak jsou veselé a jak smích jejich jest neslyšný. Tak všude ticho tam, kde kypí život; kdo necítí, jest oklamán klidem. Podobně i Coubinovy obrazy, čisté v provedení, jasné a čisté v rouze.

Mimo Coubinovu a Zamazalovu výstavu – o níž jsem psal v minulém ročníku „Archy“ – nebylo pozoruhodnějších výstav. V paviloně „Aleš“ vystavovali umělci kresby. Tato technika, jedna z nejtěmnějších a nejvíce promlouvajících bezprostřední přítomnosti umělcovy lásky, v podání oněch umělců nerozkořvela v půvabné záznamy okamžitých nálad ani v křehké zachycení složitých představ. Kresba jest mnohotvárným výtažkem všech technik naprosto poddaná umělci. Snad nepochopili smysl kresby, poněvadž nikde nebyla svébytná, nýbrž jen jakýmsi studiem, jež zřejmě směřuje ke konečnému předem malířem vlděnému cíli. Z množství kreseb utkví nám v paměti vervní obrázky A. V. Šlavička, kdežto Krsovy ztrácejí svoji tvářnost zřejmými již stylistickými, dekorativními zásabami.

„Výstava Pohjhlaví v zimě“ opravňovala svůj titul jen tím, že byla pořádána v měsíci prosinci, neboť obrazy hýřily letními barvami. V pravém slova smyslu hýřily, neboť Sv. Bobeš na každý obraz vypotřeboval barvy všech odstínů a snad se mu jich ještě nedostávalo. Jsou zde jakési ozvuky palety a stylu Kalvodova, ale rozředěné v příslušnou domyšlivost barvitosti. Méně barev, ale s citem užitých, by bylo více.

R. Z.

NOVÉ KNIHY DRUŽSTVA SV. JERONÝMA V ZÁHŘEBU

Dr. Josip Andrić: U Kristovoj domovini. Líčí první pout Chorvatů do Svaté země za účasti bělehradského arcibiskupa P. Rafaela Radiće podniknutou koncem května a v červnu 1931. Cestopis vypisuje poutavé osudy první pouti, všímá si také dějin navštívených míst. Spisovatel čerpá také z českých spisů a uvádí kromě chorvatské a francouzské literatury i z české J. Rozmabla: Do vlasti Kristovy, Antonina Bartoše: Do Jerusalema, dra Kašpara: Po stopách Božského Spasitele, list „Poutník Jerusalemský“. Knížka o 167 stránkách jest vyzdobena 114 obrázky, na posledních stránkách mile upoutá obrázek, jak pan děkan Paníč, když se loď přibližovala k Terstu, táže se strýčka Josa: „Pojedeme opět do Svaté země?“ Z rozjasněných tváří a úsměvů snadno vyčtete kladnou odpověď. Podíváte se, jak nejstarší poutník Grubišić jede na velbloudu a přeje si, aby o 70. narozeninách v 1932 zase se tak projel v Jerusalemě. O velkém odbytu a oblíbenosti knihy svědčí, že vyšla v druhém vydání (od 5–8 tisíce). Titulní list vyzdobil střílsováným obrazem chrám Božího Hrobu malíř Vladimír Kirin.

Mate Ujević: Hrvatska književnost. Mladý spisovatel a středoškolský profesor Ujević, narozený (r. 1901) v Krivodole v Dalmácii, podává výstižný přehled chorvatské literatury. V úvodě rozebírá umění vůbec a literaturu zvláště, vypisuje jednotlivé formy a druhy písemnictví. Přechází na národní literaturu domací, která se zprvu projevovala v národní písní. O chorvatském pěvci mluví se již r. 1415 na dvore krále Jagalla a královny Hedviky. Ve starých dobách vznikly národní povídky, bajky, legendy, přísloví a básně. Chorvatské písemnictví má kolébku v Dalmácii v městech Dubrovniku, Splitu, Zadaru, uvíjelo se pod vlivem italským. Do Itálie pronikla poesie trubadurů a odtud za úzkého styku Itálie s Dalmácií. První známý básník milostných písní tohoto druhu jest Dubrovničan Šiško Menčetić (1457-1527). Žil neklidným a bouřlivým životem, byl i dvakrát rektorem republiky dubrovnícké. U něho projevuje se zvláštní rys – u trubadurů neznámý – obracet se ke konci písní k Bobu. Znal dobře latinu a řečtinu, a proto objevuje se v jeho písních názvuk humanistické poesie. Jeho vrstevník kněz Martin Držić přivínil se více lidové poezii a míjel italské vzory. Dojemně líčí se literární práce františkánů, pavlánů a jezuitů v porobeném území, zajímavé pak národní hnutí pod vládou Habsburků; veliký vliv přikládá Ujević působení Dobrovoškého, Šafařika a hlavně Kollarovy „Slávy dcery“. Četná jména, dosti odlehlá – mimo Ludevita Gaje – spojují se s buditelem prací. A pak objevují se již známá jména: Stanko Vraz, Ivan Mažuranić, F. Kurelac, P. Preradović a J. Spisovatel přivádí nás až do nejnovější doby, ke každému jménu připojuje stručný životopis, výčet děl i výstižný posudek. Tak krásně zdůrazňuje Vojnovičovo umění slova i hřejivý lidský cit k bližnímu, u dra Veltmira Deželice st. poetickou mluvu plnou rozmachu v lícní. Miroslav Krleža, jehož brů „Páni Glembojové“ hraje brněnské divadlo, jest charakterisován jako spisovatel velikých schopností s vyvinutými sociálními touhami, jež příliš jsou zdůrazňovány na úkor uměleckého podání. Dotýká-li se víry ve svých básních, píše Krleža nevkusné a nepravdivé blasfemie (Jerusalemští dialog“) po vzoru ruských bolševiků. – Dílo Ujevićovo jest jižšě neopstradatelné pro každého, kdo se obírá písemnictvím chorvatským. Knižka o 208 stranách (za 15 dinarů) má 40 obrazů spisovatelů a pěknou titulní ozdobu Zdenky Sertićové.

Selo i grad. Almanach 1932. Čtvrtý ročník za redakce spisovatele Petra Grgece. V něm přivítá nás mnoho známých jmen. V čele jest mysterium dr. Veltmtra Deželice syna; „Majka Božja od Kamenitih vrata“, které hrálo se v Zagrebu dne 31. května 1931 s hudbou dr. Božidara Široly. Redaktor Petar Grgec, jež vždy vábí sociální otázky, obírá se ve článku „Šofer a kněz“ – řešením ideálů dneška. Když stará Evropa chtěla osvoboditi Spasitelův hrob, organisovaly děti křížácké tažení, za doby náboženského citění v rodině, stavěly děti oltáře a sloužily mši. Dnes? Nastal nový svět. Dítě žvatlá spíše slovo „auto“, než se naučí „tata“. Proti materialismu dnešního světa staví duchovní trening, který podává pravou útěchu. Grgec píše mimo to o banu Ivanu Karlovićovi v písní a pověsti. Marko Soljačić, známý u nás svým eucharistickým mysteriem „Mše“, má dvě písně zácné náboženské poesie. A k těmto jménům řadí se celá družina jiných více méně známých s pěknými pracemi. Krásný titulní list nakreslil Vladimír Kirin.

Dr. Ciro Truhelka: Starokrčćanska arheologija. Jest to důkladná práce spisovatele, který již v 1895 psal o křesťanských památkách své vlasti pilná díla studii. Ve všeobecném oddíle řeší otázku, pokud staří křesťané převzali antické prvky do svého umění výtvarného, a ličí význam křesťanského symbolismu, výzdoby v kátoombách a památky starokřesť. v prvních chrámech. Ve zvláštním oddíle popisuje starohylé památky své vlasti: Vidošćak, Gotovuša, Val Madona a j. obšírně a přesvědčivě. Zakončuje důkladným rozbozem starocharvatské ornamentiky. Vzácná práce jest doprovázena spoustou názorných obrázků, plánu s odborným výkladem a svědčí o vážném a plném studiu spisovatele.

Bahr – Claudel – Kossak Szczucka – Papini. Književne studie. Čtyři přednášky, které konali členové Kola Hrvatskih književnika v 1931 v cyklu o katolických současných spisovatelích na Lidové universitě v Záhřebu. Studie jsou výrazem osobního chápání a dojmu přednášejících o každém jednotlivém spisovateli a velmi informativní. Profesor Ivo Horvat, redaktor katol. jeronymského časopisu „Kriješ“ a básník něžných básní, charakterizuje německého Hermanna Bahra jako spisovatele křesťanského optimismu. Dr. Ljubomir Maraković, neustranný kritik s jemným a širokým rozhledem, podal výstílný a ucelený profil Pavla Claudela, kterého nazývá básníkem křesťanského universalismu. Prof. dr. Marijana Kraljová rozebírá činnost a význam polské spisovatelky Zofie Kossak-Szczuckové a dochází k závěru: v moderní době bez pevných zásad a principů, kdy se blouzí a zavrhuji staré pravdy, objevuje se Ž. Szczucková a svým přirozeným uměleckým nadáním, hlubokou znalostí, dynamickým stylem ukazuje novému neuspóřádanému pokolení, jak strašné jest žít bez pevných zásad a autorit. Svrchu zmíněný Mato Ujević ličí dílo a snahy J. Papiniho, u něhož zdůrazňuje nejkrásnější touhu lidského ducha – touhu po božském, po Bohu, kterého Papini posléze i našel. Každá vysoce zajímavá studie jest ozdobena zdařilým portrétem spisovatele, o němž se mluví.

Fran Barbalić: Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca u Istri, Trstu i Gorici. Jest to výkřik zbědovaného lidu nad barbarským počínáním Italle, která rozšířila své hranice na úkor Chorvatů i Slovenců a vytýčila si povinnost vyhladit odtud vše slovanské. Barbalić psal již od r. 1918 o školských poměrech slovanských, v tomto díle zjišťuje na podkladě bohatého materiálu statistického, kde všude jest slovanský živel pronásledován. Básník D'Annunzio pravil v Augustineu římském r. 1919 o Slovanech za jásohu posluchačů: Ven bastardní rabové se svou špinou a svinským stádem! Zapovězeno jest rozšířovat list: Posel Nejsv. Srđce Ježíšova, vydávaný jesuity v Zagrebu, jediné proto, že jest chorvatský. Slovinský kalendář kat. zapovězen, protože obraz sv. Otce byl mnohem větší než obraz Italského následníka trůnu. Slovanští kněží jsou vyháněni, školy zavírány, slovanské modlitebni knihy se ničí a páli. Lid nemůže se ani zpodobit v mateřštině. Kniha má důkladnou mapu diecésí, farností a chrámů v postiženém území, seznam internovaných kněží – namnoze i se zcela sprostými zločinci pohromadě, jest jich 149, mezi nimi biskupové dr. Kv. Bonafáčić, dr. An. Karbin, dr. Ant. Mahnić; končí pak: Misionář hlásají nauku Kristovu všude i v divoké Africe jazykem dotyčných národů – jen v Italii nesmí Slované slyšet slovo Boží ve své mateřštině. Úřední list „La Gazzetta Ufficiale“ uvě-

řeňuje dekret, že třípolským a cítrenejským Beduinům otevřijí se školy arabské – Slovanům se slovanské ruší škrtnutím pera. Připojeno jest též francouzské résumé pro informaci cizlny.

Karel Kyas.

Z NOVÉ LITERATURY

Dr. Jos. Kratochvíl, Meditace věků. Dějinný vývoj filosofického myšlení. Díl IV. Filosofie nejnovější. Stran XVI a 306. Cena 50 Kč. Vydal Barvič a Novotný v Brně 1932. – Pilný autor dovršil šťastně své obsáhlé dílo posledním svazkem, jenž bude jistě přemnohým čtenářům nejvítanějším a zaslouží jako samostatný celek pozornost i těch, kteří snad nepoznali dosud prvních tří částí: podáváť jasný přehled nejnovější filosofie pokantovské, v jejímž labyrintu je tak nenasadno se vyznati tomu, kdo se nemůže stále a podrobně obírat studiem filosofie a přece každou chvíli při četbě i v životě naráží na mnohé její problémy neb aspoň jména a směry. Autor i zde ovládá zcela svou látku, charakterizuje výstižně vůdčí představitele novodobého filosofického myšlení, přiřazuje k nim vždy naše české pracovníky, a snaží se i v tomto chaosu názorů a protilehlých často proudů zadítyti sjednocující myšlenku, naléztí zrno věčné pravdy. A je jistě šťasten, že může v posledních oddílech ukázati, jak teprve světová válka a poválečné utrpení vyvolaly ve světě myšlenek všeobecnou snahu po zduchovnění života a po jednotné synthese, „po jasném proniknutí podstaty věcí i smyslu života“. Právem jistě doufá autor, že je to cesta k dosažení absolutní Pravdy, jak jí připravovala v nové době zvláště filosofie novoscholastická a novelidealistická. Důkladné dílo Kratochvílovo budíž doporučeno všem do knihoven všech našich inteligentů.

M.

Dr. Jan Hejřl, Z Hradce Králové do Želiva. Etapa duchovního výcviku. Stran 175. Nákladem vlastním. Olomouc 1931. – Zasloužilý autor oslavil své čtyřicetileté kněžské jubileum (1931) tím, že konal pro své druhy exercicie v klášterě želivském. Pěkně vydaná tato kniha jest jejích bohatým ovocem a zároveň vzácným darem pro všechny, kdo hledají dobré pomůcky ke svým rozjímáním. V těch 13 „rozjímáních“ i ve třech připojených „úvahách“ je skryto množství hlubokých myšlenek a námětů, z nichž mluví často autorovo odborné vědecké vzdělání, ale i zbožné kněžské srdce. Celek pak tvoří skutečně jakousi etapu duchovního výcviku, již možno doporučit každému knězi k následování.

B. J.

Valerij S. Vilinskij, Rus se dívá na ČSR. Stran 142. Nakladat. V. Petr, Praha 1931. – Kniha nesporně velmi zajímavá a hodná, aby vzbudila živou pozornost zvláště na straně katolické. Ale také u lidí „s druhého břehu“: pro ně jistě mnoho zjevů, o nichž tu spisovatel píše s velkým pochopením i uznáním, bude úplnou novinkou. A přiznejme si, že ani my jsme skoro neviděli neb aspoň si nevšímalí leccčehos, co upoutalo, třebaš jen svou kurtiosností, zájem našeho hosta právě po stránce náboženské. Jest možno nesouhlasit s leckterým názorem, jest možno poukazovatí na zběžně novinářský sloh a různé nedostatky, ale nemožno upřítí autoru dobré vůle, širokého rozhledu a bystrostí postřehu.

„Archa“ ostatně přinesla již v minulém ročníku tři ukázky statí z této knihy, jež snad podníti některé čtenáře, aby se zaujali také o knihu celou. M.

St. *Wyspiański, Kazimír Veliký*. Přeložil Jan Karník. Sborník světové poesie, sv. 165. Nakladat. J. Otto v Praze 1931. Stran 84. – Ze St. Wyspiańskiego máme přeloženo dosud poměrně málo: Varšavanku (J. Borecký), Veselku (Ad. Černý), Protesilaos a Laodamia (B. Beneš) a něco v časopisech. Kdo zná těžkou formu originálu, svírající hutný, tak ryze polský obsah, pochopí snadno důvody této zdrženlivosti. Proto nutno tím více oceniti každou novou snahu přiblížiti nám dílo velkého polského básníka, dramatika i výtvarného umělce, zvláště je-li tak ideálně poctivá i úspěšná, jako je práce zasloužilého autora nedávne antologie „Z polského pernasu“. Básník sám přiznává v úvodě, že svou práci o překladu započal již před několika lety, ale opustil ji pro obtíže. Novým podnětem byl mu předloňský zájezd do Krakova k oslavám Jana Kochanowského: chtěl tímto činem projeviti Polákům vděčnost za prokázanou nám pozornost a přízeň. Můžeme jen s radostí uznati, že překonal celkem velmi šťastně přecetné překladatelské obtíže, jak ukazuje na př. pěkný převod lyrických částí této rapsodie, zvláště pohřební melodie. I dobrým překladem zůstala by ovšem těžko pochopitelnou českému čtenáři, proto ji J. Karník předeslal obsažný úvod: stručnou formou zhustil tu výsledky odborných polských studií o Wyspiańském a zvláště o „Kazimíru Velkém“, dílu „ne geniálním, ale dojista dílu geniálního básníka“. Za jeho překlad můžeme býti opravdu vděční. M.

Jan z Wojkowicz, Noční milenec. Balada. Všlo jako I. svazek soukromé edice „Páteční sloupky“ v Plzni (rediguje V. J. Krýsa), v grafické úpravě ak. malíře H. Bohmana 1931. – Tato balada vyšla původně časopisecky ve „Zlaté Praze“ roku 1917 a pak knižně ve výboru reflexivní poesie Wojkowiczovy pod názvem „Tmy a světla“ a posléze v upravené verzi, ve výboru Viktora Nováka „Česká balada doby nejnovější“; v téže úpravě vychází nyní. Báseň je jednou z nečistších, nejvýznamnějších prací v oboru české baladistiky. Byla-li jí, jak uvádí autor v předmluvě, svého času částí kritiky vytýkána přílišná závislost na Erbenovi, je to jen dokladem, jak povrchně čtou někdy kritikové básně. Ve skutečnosti souvisí s Erbenem pouze osnovná obdoba díla, t. j. cesta nocí, ale tof shoda nepatrná, tím bezvýznamnější v celkové originální koncepci děje, ježto u Wojkowicze má ta cesta noci smysl poutl pouze symbolické. Ale za to kupodivu uniklo kritice vnitřní Wojkowiczovo spříznění s jiným mistrem českého verše, jenž se arci nezabýval baladou, duchové spříznění s K. H. Máchou. Není snadno konkrétně určití, v čem spočívá tato spojitost. Řekl bych, že především v závratnosti myšlenkových hloubek metafysického zdroje, vedle příbuznosti melodické a některých zvláštností rytmických. Ale zdůrazňuji, není tu nepřetavených vlivů v běžném smyslu: *Noční milenec* je originální práce, patřící mezi nejlepší plody toho druhu vůbec. – Čistý výtěžek celého nákladu jest určen – jak se praví na konci knihy – pro strádajícího, tří desetiletí na lože upoutaného básníka Jana z Wojkowicz a jeho rodinu. (Objednávky knihy vyřizuje vydavatel V. J. Krýsa, Plzeň, Kovandova ul. 17.) Můžeme všem tuto knihu, jež jest i graficky vzorně vypravena a zpestřena třemi výbornými ilustracemi H. Bohmana, co nejvíceji doporučiti. Čtenáři, kteří koupi knihy po-

mohou zmírnit hmotné starosti básníkovy, získají sami daleko více: budou mít v knihovně opravdový klenot české baladistiky. Z. S.

J. S. Machar, *Dvacet pohlednic z Kysiblu*. Vydal V. J. Krýsa jako 2. svazek edice „Páteční sloupy“ v Plzni, Korandova 17. – Tato sbírka obsahuje dvacet veršovaných pozdravů na pohlednicích, jež Machar „v zapršeném srpnu 1931“ poslal svým příbuzným a přátelům z místa svého lázeňského pobytu. Původně byly tyto verše uveřejněny ve „Zvonu“. Jeví-li se Machar i ve svých nejlepších básnických knihách dnešnímu čtenáři značně prosalckým pro své sedivé, nelaureátní prostředky výrazové vyplývající z důsledného realismu, tím méně básnické obraznosti najdeme v těchto příležitostných slokách, jež jsou vlastně jen veršovanou prózou. Duchaplnost jiskřící vtípem, jež zůstává trvalým kladem Macharovy tvorby, udává celkové ladění i těmto veršům, sevným často v epigramatickou zkratku, formu pro Machara typickou. – Celý zisk z prodeje této publikace, vypravené bibliofily a podepsané autorem i grafikem, jest rovněž určen těžce nemocnému, strádajícímu básníku Janu z Wójkowicz. Z. S.

Dílo Jiřího Wolkra, Próza z pozůstalosti. Vydal Václav Petr v Praze 1931. – Dr. Miloslav Novotný, osvědčený vydavatel Wolkrova odkazu, shrnul do tohoto svazku vše, co pokládal za cenné pro sledování básníkovy vývoje a pak ty práce, jež mají alespoň význam dokumentární. Vydavatelovo rozřídnění všech čísel na skupiny je šťastné. První z nich *Táborový deník* jest obrazem prázdninových zážitků Wolkra-studenta, jež je v přírodě ve věčném prostředí pro rodičů se básníka. V živém smyslu pro přátelskou družnost, projevující se nejednou krásnou větou, lze už spatřovat povahové znaky příštího básníka proletářského kolektiva. *První prózy* mají význam potud, pokud odhalují prudkost sensitivního temperamentu Jinocha, znak to i Wolkra vyzráleho. Stylisticky jsou dosud neumělé, ale z té upřímnosti i primitivnosti výrazové zůstalo něco, co je typické pro Wolkrovy práce pozdější. *Básně v próze*, toť už plody skutečného básníka, z nichž zvláště čísla *Matka*, *Námořník*, *Stello*, *Pozdravy z dálky* možno zařadit mezi nejkrásnější, co Wolkra v čisté lyrice vyslovil. *Vysoké tóny*, jejichž účelem bylo, jak sám básník v podtitulu označil, hledání formy, svědčí namnoze (hlavně v číslech *Nemocní*, *Hypochondr* a *O ženách*) o Wolkrově bystrém postřehu v kresbě lidských povah a hluboké podnikavosti v psychoanalýze. *Pohádky* mohly by být, nebyť označení autorova, zcela dobře zařazeny mezi básně v próze, neboť jsou velmi vzdáleny vžitému pojmu pohádky: není v nich motivů kouzelných, neskutečných, jsou naopak lidsky pravdivé. *Dramatické skizzy* překvapují svými dekadentními postavami, chorobností myšlenkovou (ač nejde-li tu už o příznak nemoci v básnickové podvědomí), ale zároveň jsou dokladem, že skoro každý velký básník u nás od let devadesátých procházel údobím dekadence. S hlediska absolutní poesse jeví se tyto Wolkrovy dramatické pokusy – vyjímaje snad práce nejmladší – jako umění velkě hodnoty básnické. Proslovy a essaye doplňují umělecké úvahy Wolkrovy, jež byly programovým základem „Devětsilu“, jak je už známe z předchozích svazků Wolkrova odkazu. Knihu uzavírají dva *aforismy* a doslov *dra Miloslava Novotného*, v němž podán výčet odpovědné a záslužné práce vydavatelovy. – Tento obsáhlý svazek Wolkrovy pozůstalosti je boha-

tým přínosem nejen pro literární historiky, ale pro všechny, jímž je niternou potřebou znovu a znovu se vracet v duchovní oblast básnickovu: i těm bude kniha cenným doplňkem k poznání Wolkrovy podmanivé osobnosti. Z. S.

Sigríd Undsetová, Kristina Vavřincová. Přeložil Emil Walter. Díl 1. Větec. Stran 444. Cena 45 Kč. – Táž. Gymnadenia. Přeložil K. V. Rypáček. Díl 1. a II. Stran 445 a 195. Cena 55 Kč. Nakladatel Lad. Kuncič v Praze 1931. – Máme dosud v rukou jen první svazek trilogie o Kristině Vavřincové, ale již z něho je patrné, že se nám překladem dostane díla skutečně mohutného, právem vyznamenaného cenou Nobelovou. Je to opět román ženského srdce, jehož touhy a bolesti i vášně autorka tak dobře zná, jak ukázala již dříve na př. v „Jaru“ a posledně zase v „Gymnadenii“. V obou těchto románech jde o ženy moderní z nedávné doby – pro postavu Kristiny Vavřincové zašla si však do středověku, do 13. století, kdy první žitvá síla křesťanské myšlenky i křesťanského citu tak mocně pronikala povahy i svých norských vyznavačů, přemáhala v nich zbytky pohanských zvyků, silla jednotlivce k velkým obětem, probouzela touhu po svatosti – a péče nedovedla vždy, stejně jako dnes, odvrátit lidská srdce od osudných bludů a pádů, k nimž je pudila a vždy bude puditi tajemná síla pravěké viny. Podléhá jí také mladička Kristina, jejíž život sledujeme v románě skoro od dětství: zasnoubena poctivému jinochu nechává se strhnouti prudkou vášní k pochybnému dobrodruhu a dosáhne toho, že jde s ním i k oltáři, třebaš již nemá práva zdobit se věncem a třebaš tuší, že v dalším životě bude jí těžce trpět za hřích svého nepoddajného, vášní vzbouřeného srdce. Tedy příběh zdánlivě všední, v románech tak často se opakující, ale co z něho učinila ruka velké umělkyně! Není tu ani stopy laciné sentimentalitě v líčení projevů dívčí lásky, tím méně nějaké vypočítavé dráždivosti, třebaš se spisovatelka ve svém naturalismu nevyhýbá ani t. zv. dloulostvým scénám: nad tím vším, nad láskou, hříchem i vášní, visí jakási pochmurná, osudová vážnost, čtenář zachívá se mnohdy až hrůzou, jakou jímá člověka pohled do závrtné propasti. A je i v tom nevšední umění autorčino, jak dovede tuto těžkou náladu opět aspoň na chvíli rozzářiti líčením prosté krásy přírodní nebo jasným pohledem do některé ušlechtilé duše lidské. Takovou se projevů patrně v dalších dvou dílech i hrdinka tohoto románu, očistěná svým utrpením a pokáním.

Zdá se, že také druhý román není dosud ukončen a že jeho děj bude pokračovati v jiném románě – snad v nejnovějším, dosud nepřeloženém „Hoficím keři“. Takhle působí „Gymnadenia“ dosud dojemem jaksi rozpolceným: mužská její hrdina, student, dá se rovněž strhnouti vášní k povrchní, nevzdělané prodavačce, chce si ji vzít za manželku a když mu přdne, vstoupí bez rozvahy v manželství s jinou dívkou, snad ještě povrchnější a prázdnější. Spisovatelka zachytila tu opět s nezastíraným naturalismem hodně zjevů moderního městského života v posledním desetiletí před světovou válkou, hlavně pak také smutný stav protestantismu, rozvráceného racionalismem a volnomyšlenkářstvím, jenž neuspokojuje duši toužících po opravdové, o pevnou autoritu opřené víře. Takovým je právě hrdina románu Pavel, jenž nikdy neměl, jak sám pravi, ani náboženských ani mravních zásad, ale stykem s prostými katolíky, s katolickým knězem i uvědomělou katolickou studentkou poznává katolickou církev.

Zhavuje se zvolna tradičních protestantských námitek, chodí i do katolického kostela a zdá se, že již posledně hlasu milosti Boží, ale po náhlém skoku do nešťastného manželství opět jeho zájem odhlabne. Zdáll trvale, poví nám snad teprve „Hořící keř“. Ale i tak je „Gymnadenia“ zajímavým dokladem, jakými asi cestami ubírala se také duše autorky-konvertitky, než se odhodlala k rozhodnému kroku.

M.

Thomas Mann, Královská výsost. Přeložil B. Vaníček. Nakladat. Melantrich v Praze 1931. Stran 316. Psychologické umění Th. Manna, dbající objektivitu, jak při polyfoním zpředmětnění života, tak při dobové typisaci, z níž vyrůstá jeho pesmismus i zaujetí pro drobnokresbu, je v „Královské výsosti“ spíše ironické než ideově závažné a slovesně individuální. Příběh o mládí následníka Klause Jindřicha, s nespočetnou řadou přetvářek i ohledů, končí sňatkem s dolarovou princeznou. Znamená-li pesmismus Buddenbrookových vědomé podřízení vůli osudu, „Kouzelný vrch“ úplné odosobnění, je i nyníjšítrone podložena hlubokou znalostí lidské duše, jejíž starostí je přísné štěstí. Přesto stojí „Královská výsost“ na pomezí Mannovy tvorby, jež směřuje od psychologického realismu k symbolické typisaci.

B. S.

M. de Cervantes, Don Quijote de la Mancha. Druhé vydání. Přeložil H. Kosterka. XIII. svazek sbírky Nesmrtelní. Str. 118 a 167, obrázky G. Doré. Vydala Družstevní práce v Praze 1931. Stran 674 a 772. Skvostně vypravené vydání Kosterkova překladu, doplněné přílehlavými ilustracemi G. Doré, náleží mezi nej přednější vydavatelské podniky Družstevní práce. Cervantesova parodie rytířských románů má u nás již vžitou tradici, založenou především na překladu J. B. Pichla a studii J. Vrdelického. Duchaplný rytíř Don Quijote de la Mancha plně odráží renesanční myšlení a ztělesňuje španělského ducha, jak na to poukázal již r. 1905 v proslulém komentáři M. de Unamuno a jak nyní po zásluze přitznává i V. Černý v pečlivé cervantesovské studii. Donquijotismus jako vítězství ideálu nad realitou, ducha nad hmotou, postřehuje národní rys fanatické víry i věrnosti s renesanční bezprostředností, vybudované na genu tragikomickém.

B. S.

ZÁBAVNÁ LITERATURA

C. Vincenti, Bořitelé drámů. Román. Přeložil Al. Tvrdek. Vybrané spisy dobrých autorů, svazek LVII.-LIX. Tři díly za 49 Kč. Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. – Zdá se, že hlavní zásluhu o překlad a vydání tohoto dobrého románu jinak neznámého u nás německého spisovatele má Ign. Herrmann: vypravuje v úvodních poznámkách, jak velice jej upoutal německý originál před více než půlstoletím svým vzdáleným dějštěm, svými cizokrajnými osobami a jejich podvuhodnými osudy, i svou kulturní stránkou a zvláště tím, že autor psal z vlastní zkušenosti. Dnes, kdy se vydává tolik cestopisných a dobrodružných knih, přiblížily se nám a skoro zevšeudněly i ony kdysi exotické cizí kraje, ale přesto je román Vincentiho dosud velmi poutavý i poučný. Ličí podrobně boje arabské sekty Vahabů proti oficiálnímu islamu, jež chtějí re-

formovat ve směru puritánském, ale zbarvili svůj zápas i politicky a nesvorní mezi sebou byli nakonec poraženi. Románové zajímavý děj podložil autor líčením arabských krajů, národních zvyků i celého života domorodců, takže kniha po této stránce předčí řady moderních dobrodružných spisů. B. J.

Pavel Sula, Letňáskové. Knižka z prázdnin pro malé i velké. Ilustroval a obálku nakreslil Jos. Čapek. Stran 178. Cena 21 Kč. Vydalo nakladat. „Nová škola“ v Praze 1931. – „Letňáskové“ jsou pražské děti a jejich rodičové, kteří tráví prázdniny na venkově uprostřed vod a lesů a užívají plně všedň božích darů v přírodě. Moderní děti nezapominají ovšem ani zde na to, co bylo jejich hlavním zájmem ve městě, auto, motor atd., ale přece sžívají se aspoň na čas s přírodou a dovedou vyduchnout i radost prostého venkovského života tak, že se budou opět celý rok těšit na jejich pokračování. Jos. Čapek nakreslil k těmto drobným příhodám řadu veselých obrázků. B. J.

Jos. D. Konrád, Bílé vojsko. Román. Sebraných spisů svazek XIX. Stran 392. Cena 26 Kč. Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. – Román, jenž dosud nebyl samostatně otištěn, náleží do řady oněch prací oblíbeného kdysi spisovatele, v nichž tak živě uplatňoval svůj zájem o slovanský jih a čerpal hojně námětů zvláště z bojů Jihoslovanů s Turky. Také do tohoto románu zasahuje válka černohorská s Tureckem: padá v ní český malíř, jenž se odebral se svými dvěma druhy, spisovatelem a hudebníkem, na Černou Horu. Jemným románovým poutem je jeho čistá láska k manželce hudebníkově, jež jej pak těžce raněného před smrtí ošetřuje. Jinak je kniha, psaná r. 1912, zajímavým obrazem předválečného života na Černé Hoře. B. J.

Paul Féval, Hrbáč. Román. Přeložil Jos. Tichý. Vybrané spisy dobrých autorů, svazek LX.-LXI. Stran 293 a 390. Cena 38 Kč. Zemědělské knihkup. A. Neubert v Praze 1931. – Paul Féval je dnes u nás hojně překládán a jeho díla se čtou v širokých vrstvách čtenářstva s podobnou dychtivostí jako kdysi v době jeho bouřlivých, skoro senačních úspěchů, v letech padesátých a šedesátých minulého století, ve Francii. Je známo, že autor ke konci života pečlivě prohlédl všechny své dřívější spisy a vymítl z nich vše, co pokládal za pohoršlivé ve směru mravním a náboženském. Také toto české vydání „Hrbáče“ je po této stránce úplně nezávadné, zvláště když pod pseudonymem překladače Josefa Tichého ukrývá se známý a zasloužilý kněz-spisovatel. Romantický děj „Hrbáče“, čerpaný z doby předrevoluční, plný napínavých zápletek a rychle se střídajících, mnohdy opravdu dramatických scén, uspokojí jistě každého, kdo touží po takové četbě bez větších uměleckých nároků. B. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY

S drem Ant. Podlahou, sveticím biskupem pražským, neobyčejně pilným pracovníkem v oboru literárním, uměleckých i všeobecně kulturních dějin, čilým redaktorem a obětavým vydavatelem časopisů, knižních sbírek, Dědictví svatojanského, Bohovědného slovníku i jiných nákladných edicí,

ušlechtlým mecenášem a podporovatelem všech dobrých podniků, zbožným knězem a dobrým člověkem – odešel také čestný člen naší Družiny literární a umělecké. Část jeho rozsáhlé, síly průměrného jednotlivce daleko přesahující činnosti vylíčil již v „Arše“ (1929) jeho oddaný spolupracovník Vilém Bitnar. Doufáme, že budeme moci brzy přinést novou jeho stať, jež osvětlí velikou postavu zesnulého i jeho povahu opět s jiných stránek. Budíž mu věčná paměť!

Nová sbírka jihoslovanských náboženských písní. – Po záhřebském knězi Juraji Lahnerovi, o jehož sbírkách bylo u nás již referováno, vydal také farář Fra Lujo Plepel národní písně, které zaznamenal v Dalmacii („Dalmatinske narodne pobožne pjesme i legende“, náklad. tiskárny „Kačić“, Šibenik 1930, 100 str.) Je tu věrně zachyceno celkem 100 písní, celkem příbuzných oněm, které v Chorvatsku sebral Lahner, a našli jsme mezi nimi několik přírodních paralel k záznamům Lahnerovým. Tak na př. hned čís. 2 u Plepela (zvěstování Panny Marie) odpovídá čís. 1 ve sbírce „Hrvatske narodne pobožne pjesme“, Plepelovo číslo 24 (kohout oznamuje Matce Boží Ježíšovo utrpení) odpovídá číslu 7 v Lahnerově uvedené sbírce, č. 40 (tři Marie jdou k hrobu Ježíšovu) odpovídá Lahnerovu číslu 14, čís. 51 u Plepela připomíná čís. 17 u Lahnera, k číslu 79 (svatá Kateřina) nalézáme několik paralel v Lahnerově sbírce „Odsvetaca Božjih“ (str. 18, 28, 37). Ale převážnou většinu písní ze sbírky Plepelovy jsme dosud neznali a vítáme ji proto jako důležitý přínos k dosavadním tištěným sbírkám. – Fra Lujo Plepel vydal v témže nakladatelství (Šibenik 1931) sbírku povídek z dalmatského života „Zagorke“ (180 stran, cena 15 Din.). Plepelovy

povídky jsou psány příjemným slohem a v zajímavém ději podávají mnoho episod z lidových zvyků a tradic, citují dalmatské národní písně a vůbec přispívají k poznání národního života dalmatského. – Tiskárna „Kačić“ v Šibeniku vydala také sbírku epických písní „Kotarské narodne pjesme“ (1930, 278 stran, cena 20 Din.), které z úst pěvce Bojana Domnjaka zaznamenal O. Stjepan Grčić. Jsou to zajímavé a dobře komentované příspěvky k Jihoslovanské hrdinské eptice, o nížž příležitostně ještě promluvíme. O. F. B.

Štefa Jurkić, jejíž významnou povídku „Uzdravení“ otskujeme v tomto čísle „Archy“, je jedna z nejlepších soudobých chorvatských spisovatelek. Krásnou její „Legendu u barvách“ podali jsme již dříve v českém překladě v časopise „Eva“ (roč. XXII, Olomouc 1925, stran 129). Právě vycházející XIX. ročník revue „Hrvatska Prosvjeta“ přináší její zajímavý román „Petnaest tornjeva“ („Patnáct věží“). O. F. B.

Sjezd katolických spisovatelů a novinářů bude se konati letos dne 5. a 6. července v Olomouci po valné hromadě DL.U. Pozváni budou také zástupci spisovatelů ostatních slovanských národů, zvláště Poláků, kteří si na svém velkém sjezdu dne 17. ledna 1932 v Krakově vytvořili také organizaci katolických spisovatelů a žurnalistů. Bližší program oznámíme ve 2. svazku.

Jakub Deml a Jaroslav Durych. Došli jsme řadu projevů a poznámek ke smutnému boji, který se rozvinul mezi oběma našimi velikými básníky k žalu všech jejich upřímných čtitelů. Některé projevy hájí J. Demla, jiné zase ospravedlňují soud Durychův. Naši přátelé nám odpustí, že jejich článkůků a poznámek neotiskujeme: znamenalo by

to jen přilévati oleje do ohně, rostla by jen otravná rozladěnost a podrážděnost, vzájemná nedůvěra a neláska – a všemi těmi jedy je již beztak přeplněno celé ozduší. Jizlivými polemikami, obviňováním, příkrými odsudky atd. nepovzbudí se nikdo ku práci: jen láska usýchá a rozšívá se simé pohoršení. Doufáme, že oba básníci po neblahém „masopustu 1932“ naleznou svou „popelčín středů“: usmíří se křesťansky a budou opět svorně pracovat vedle sebe za stejným cílem!

Sigríd Undsetová dožije se dne 20. května t. r. padesát let. Pražské nakladatelství Ladislava Kuncíře připravilo péčí známého znalce severské literatury Dra Emila Waltra souborné autorisované vydání celého díla této neobyčejné ženy. Soubor obsáhne oba velké romány historické *Kristína Vavřincová* I. Věvec (již vyšel) II. Paní, III. Kříž (vyšdou tentorok), *Olav Audunssøn z Hestvíku* a *Olav Audunssøn a jeho děti*, dvaspolečenské romány z dohpočátků: *Jaro* (vyšlo) a *Jenny* a oba velké psychologické romány z posledních dob: *Gymnadenia* (vyšlo) a *Hořící keř* (v tisku), dále svazek *Povídek* a *novel*, svazek *Essay* a svazek studií: *O sv. Olavu* a *o sv. Halvardovi*. Ve vkusné propagační brožuře, kterou uvedené nakladatelství vydalo před vánocemi, jest uváděn též výrok páně presidentův o Undsetové a Lagerlöfově: Nejvíce se obdivuji oběma severským spisovatelkám ne proto, že jsou ženy, ale proto, že jsou veliké ženy.

Vypisní cen Duchovní české akademie. Duchovní česká akademie v Praze vypisuje z nadačního odkazu profesora *J. Jeřka* na rok 1932 5 literárních cen od 1000 Kč výše. O ceny mohou se ucházeti dobré původní české spisy písemnictví

vědeckého i krásného (poesle i próze), sepsané katolickými kněžskými, a to buď rukopisné (psané na stroji), nebo vřdané tiskem v posledních třech letech od vypisání konkursu. Za udělení ceny jest podat do 31. května 1932 písemnou, odůvodněnou žádost (bez kolku) Duchovní české akademii prostřednictvím kanceláře Akademie křesťanské v Praze II., Národní tř. 6. K žádosti budíž připojen spis o cenu se ucházející s plným jménem autorovým.

Blahoslavená Anežka Přemyslovna. Sborník jubilejní. Sestavil *Ant. Šorm*. Stran 96. Na podnět Výboru pro oslavu 650. výročí smrti bl. Anežky Přemyslovny vydalo nakladatelství Kropáč a Kucharský v Praze 1932. Cena 12 Kč – Zkušený již v tomto oboru pořadatel vypravil opět se zřejmou láskou sborník poctě naší milé světice. Středem jeho je malá antologie původních básní obl. Anežky, kde je zastoupeno 17 básníků, od V. Štulce až po X. Dvořáka, Fr. Odvalla, V. Svatohora, R. Stupavského, Bělu Dlouhou, Fr. Zýbala atd. K ní se druží také dramatické básně Em. Schmutzerové a několik mešních i jiných duchovních písní. Stručně úvodní slovo napsal Dr. Josef Pecka, dvě pěkné jubilejní statě V. Svatohora a Em. Schmutzerová. Pořadatel sám sestavil pak velmi pilnou a záslužnou bibliografii životopisů, časopiseckých článků, obrázků, hudebních skladeb, modliteb, lidových legend, přednášek se světelnými obrazy a jiných pomůcek, jež přijdou jistě mnohým vhod k oslavám. Nakonec připojil několik ukázek svých oblíbených studií o Patronátech bl. Anežky, jakož i přehled památek jejího kultu, jak je shromáždil jubilejní výstavka v Praze. Celý sborník je velmi pletně vypraven a zaslouží hojného rozšíření.

Družina literární a umělecká

vydala a nabízí tyto knihy:

KNIHY POUČNÉ A ZÁBAVNÉ

Bělohávek Václav: <i>Oheň Eliášův</i>	Kč 14—
Dohnal František: <i>Studie a profily</i>	Kč 15 ⁶⁰
Havránek Hubert: <i>Duše Hané</i>	Kč 20—
Hofer J.: <i>Povídky z Kopanic (Rozebráno)</i>	
Holý Prokop: <i>Suzanna</i>	Kč 20 ⁶⁰
Hruban Jaroslav: <i>Pout do Ravenny</i>	Kč 15 ⁵⁰
Hruban Jaroslav: <i>Duše mosaik</i>	Kč 18 ⁶⁰
Konařík B.-Bečvan: <i>Nedobry (Rozebráno)</i>	
Lang Alois: <i>Otec pouště sv. Jeroným</i>	Kč 17—
Odvaill František: <i>Svitáni (Rozebráno)</i>	
Masák Emanuel: <i>K brandm věčnosti (Rozebráno)</i>	
Pecka Dominik: <i>Matka Boží v trní</i>	Kč 15—
Pecka Dominik: <i>Assunta</i>	Kč 17 ⁶⁰
Řehulka Jaroslav: <i>Ministranti (Rozebráno)</i>	
Řehulka Jaroslav: <i>Stráci (Rozebráno)</i>	
Řehulka Jaroslav: <i>Tetky a ježibaby</i>	Kč 10 ⁶⁰
Sborník „Dante a Češi“ v pěkné úpravě brožované	Kč 40—
ve skvostné vazbě	Kč 100—
Štorm Břetislav: <i>Znaky stavu kněž. v zemích českých</i>	Kč 12—
Vyhliďal Jan: <i>Znáš ten kraj, kde hadčké palmy kvetou? (Rozebráno)</i>	
Vyhliďal Jan: <i>Když světová válka zuřila</i>	Kč 12 ⁸⁰

BÁSNĚ

Děrda F. B.: <i>V bouři života</i>	Kč 9 ⁵⁰
Dohnal František: <i>Zklamané touhy (Rozebráno)</i>	
K. Dostál-Lutinov: <i>Šlehy a něhy (Rozebráno)</i>	
K. Dostál-Lutinov: <i>Orlí fanfáry</i>	Kč 10 ⁶⁰
K. Dostál-Lutinov: <i>Květiny</i>	Kč 10 ⁶⁰
Karafiík Jan: <i>Zdvětiřl</i>	Kč 9 ⁵⁰
Kašpar František: <i>Zastavené hodiny</i>	Kč 10—
Kyselý František: <i>Z říše světla</i>	Kč 18—
Odvaill František: <i>Co v duši zaléhálo</i>	Kč 8 ⁵⁰
Zýbal František: <i>Přl ptdček</i>	Kč 5 ²⁰

DIVADELNÍ HRY

Ronaj Gabriel: <i>Sluneční píseň</i>	Kč 2—
Ronaj Gabriel: <i>V městě (Rozebráno)</i>	
Střížovský František: <i>Maridský sloup</i>	Kč 7 ⁸⁰

ROČNÍKY REVUE „ARCHY“

od roč. V. 1917 až r. XVIII. 1930

ROČNÍKY ČASOPISU „OBZOR RODINNÝ“

od roč. II. 1920 až roč. V. 1923

Členové Družiny mají právo na 20⁰/₁₀ slevy.

Nová kniha Družiny literární a umělecké!

Dovolujeme si upozorniti na současný skoro román dra Františka Odvalila „*Kavky na věži*“, který každého svým poutavým obsahem plně zaujme. Přečtete si jej jistě s uspokojením. Krámská cena knihy je 20 Kč 60 hal. Ale když byste se stal přispívajícím členem Družiny literární a umělecké, tu za pouhých 27 Kč 60 hal., vedle této knihy byste obdržel ještě dvě knihy a to knihu valašských povídek J. E. Trávníčka „*Tobiáš Bébul*“ a literární studii Frant. Dohnala „*Glosy k poesii francouzské na konci XIX. století.*“ Tyto knihy tvoří členský podíl za rok 1931.

Vhodným dárkem

jsou i mnohé starší knihy vydané Družinou literární a uměleckou v Olomouci. Upozorňujeme zvláště na cenný román *Dom. Pecky* „*Matka Boží v Trní*“, sborník „*Dante a Češi*“, studii dra *Al. Langy* „*Otec pouště sv. Jeronym*“, básně *Fr. Kašpara* „*Zastavené hodiny*“, *Fr. Odvalila* „*Co v duši zaléhalo*“, *Jana Karníka* „*Závěťtí*“, *K. Dostála-Lutinova* „*Květiny*“, *Fr. Dohnala* „*Studie a profily*“, *Dominika Pecky* „*Assunta*“ a dra *Huberta Havránka* „*Duše Hané*“.

ARCHA

D
LU

XX. ROČNÍK, SVAZEK 2

Frant. Kašpar, <i>Plešská Madonna</i>	73	<i>Hřbitov na Oksyvu</i>	128
Dr. Jos. Svítl-Karník, <i>Listy z archivu</i>	74	Ladislav David, <i>Giacconda</i>	129
František Hanzelka, <i>Setkání s básníkem</i>	80	Jaroslav Šulc, <i>Jaktař</i>	129
Ruth Schaumann, přel. Otto F. Babler, <i>Hrdlička pěla</i>	81	Rich. Zemánek, <i>Historie v obrazech</i>	130
Franz Blei, přel. Otto F. Babler, <i>Tři psaní</i>	82	Jan Šanda, <i>Starý malíř</i>	131
František Hanzelka, <i>Poslední touha</i>	86	František Hanzelka, <i>Ráno</i>	132
Dr. Bedřich Pfleger, <i>O poesii a jejím smyslu</i>	87	Nikolaj Gumilev, přeložil Zdeněk Spilka, <i>Na severním moři</i>	133
G. K. Chesterton, přel. Jaro Trcek, <i>Osel</i>	90	Nikolaj Gumilev, přeložil Zdeněk Spilka, <i>U krbu</i>	133
Podle Tannerova textu obsaženého v Aktech Sanctorum u Bollandistů přeložil a úvodem opatřil dr. Alfred Fuchs, <i>Život blahoslavené Anžky České</i>	91	Vilém Nezbeda, <i>Italie</i>	134
Antoni Madej, přel. Adolf Gajdoš <i>Oksyvo</i>	105		
Bedřich Slavík, <i>České vydání Goethových spisů</i>	106		
Maurice Baring, přel. Otto F. Babler, <i>Pulchritudo</i>	110		
Valerij S. Villinský, <i>Unavená duše</i>	111		
Antoni Madej, přel. Adolf Gajdoš,			

OKNA

Brněnské výstavy	135
Bůh - Hrnčíř	136
Zlatá zrnka mezi veteš	137
Z nové literatury	137
Zábavná literatura	147
Poznámky a zprávy	149

OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY

Arnošt Hrabal, <i>Procesi v bouři</i> - Arnošt Hrabal, <i>Nad hrobem</i> - Rudolf Mihalik, <i>Kristus a nemocný</i> .

NOVÉ PUBLIKACE

Hubert Havránek, *Za lepším dlebem*. V knihovně pro mládež „Raná setba“ dokončuje se zvolna tato velmi zajímavá kresba ze života hanáckého studenta. Spisovatel poutavým způsobem líčí skutečné poměry a osoby, proto si jeho novou knihu přečtou s užitekem i dospělí čtenáři. Vydává ji Československá akc. tiskárna v Praze v seštech po 1:50 Kč.

Přednášky nakladatele B. Kočího na téma „O duchovní léčbě“. Stran 96. Cena 6 Kč. Vydalo nakl. B. Kočího v Praze, Masarykovo nábřeží č. 14.

Dochterské povídky Jana Vyhliďala začala vydávat Společenská knihotiskárna

v Přerově jako I. svazek Sebraných spisů. Škoda, že je kniha nepoměrně drahá (176 str. za 21 Kč) a že nakladatelství nepokládá za vhodné dělat ji nějakou reklamou. O referáty v časopisech patrně také nestojí, poněvadž neposílá recenzních výtištěk. Upozorňujeme tedy na ni sami, aby dobré dílo nezapadlo.

Filosofický slovník, práci dra Josefa Kratochvíla a dra K. Černockého, vydá v novém rozšířeném a zdokonaleném vydání Občanská tiskárna v Brně. Upozorňujeme již nyní na tuto důležitou a pro každého vzdělaného člověka potřebnou příručku.

ARNOŠT HRABAL - PROCESÍ V BOUŘI

PLZEŇSKÁ MADONNA

Pod bahnem dneška, pod nánosem věků
 skvost září nejlíbeznějšího vděku :
 v zášeří lesa jak se zjeví víla,
 černého města Panovnice bílá.
 V čas nejvyšší katolické slávy,
 jak skvoucí lilie se zvedne z trávy,
 z hlubiny duší, z jejich zanícení
 a strastí tryskla, smutných potěšení.
 Ta hlava Panny, jež je zpola dítě,
 nevinnou vážností si podmaní tě.
 Líc – ostrov bílý v proudu černých vlasů
 v záplavě tone nadzemského jasu
 a přece v duše hloub se tobě dívá
 a záře přebytek ti do ní vlívá.
 Jak stéblo prohýbá se tíží klasu,
 tělo se prohnulo, neb drží krásu
 těžší všech světů, při svém boku Dítě.
 Již, Bože, toužíš na zem? Nezdrží tě.
 Toť naše Bohorodička, jak západ
 český ji doved' ode věků chápat:
 Panna, jež do vroucnosti matky zraje,
 Matka, v níž něha dívčí ukryta je,
 v čarovném spojení se pronikají.
 Milostná všem, kdož o pomoc k ní lkají.
 Ježíšek, silné dítě, že je chudé,
 chce s klína – k práci, tolik díla bude!
 Maria tvoří sladké S; jak čtu je
 a patřím na Ježíška, který pluje
 na roucha vlnách bohatých, duch cítí
 dech zbožných časů, celé srdce nítí.

LISTY Z ARCHIVU

II

MOJE STYKY S HVIEZDOSLAVEM

PŘÍŠLA světová válka a udeřila hodina velikých změn dějinných. Na Slovensku bylo hůře než kdy jindy. Uvědomělá mládež smahem oblečena do vojenských kabátů a úmyslně posílána tam, kde smrt byla pravdě nejpodobnější. Většina slovenských listů politických bezohledně zastavena, zbývající měly ještě mnohem těžší zátek na ústech než noviny české. V nejtěžším období válečném, po shroucení ruské fronty, zklamán, umírá v srpnu 1916 odvážný bojovník starší generace a redaktor „Národních novin“ martinských, *Svetozár Hurban Vajanský*.

Ale už roku následujícího bylo zřejmo, že černá beznaděj, ve které umíral Vajanský, ztrácí důvody. Budoucnost počínala se jevit v barvách jasnějších, slibujíc také možnost osvobození Slováků. Na takový šťastný obrát bylo nutno konati včas přípravy. Proto staří přátelé Slovenska v Čechách i na Moravě všemožným způsobem jali se obracet pozornost k naší ujařmené větvi. Vímě dobře, že v té osudné chvíli nelenoval *dr. Alois Kolisek*. Horlivě o Slovensku psal *Karel Kálal*, putovav zároveň neúnavně po městech moravských i českých, kdež všude odvážně mluvil o nutnosti vymanění Slováků z maďarského skřípce. Také já, ač od počátku války v činné službě vojenské, chutě jsem se účastnil té radostné kampaně články, jež o slovenských věcech psal jsem do „Vlasti“, „Národních listů“, „Národa“, „Národní politiky“. Takový demonstrační účel mělo také vydání dvou Kukučínových povídek ve Světové knihovně. Vyšlo mou péčí ještě za války s mým úvodem i slovníčkem.

Slováci sami, když ani „Slovenské Pohľady“ pro technické obtíže nevyčbázely, neměli vůbec tiskové tribuny. V té době vynikl jako ojedinelý mluvčí němého Slovenska básník *Martin Rázus*, posílaje horlivě své, zpravidla jinotajné verše do feuilletonu „Lidových novin“ a také „Lumíru“. Jeho první sbírka „Z tichých i buřných chvíl“ vyšla v Turč. Sv. Martině roku 1917, tedy ještě za neotřesené hrůzovlády maďarské. Už sám fakt, že vyšla, byl velký a odvážný čin, svědčící, že je tu kulturní národ, který také čeká na osvobození.

Nebojácná činnost Rázusova vzbudila obecnou pozornost a přiměla mne k obšírnému článku o tomto výbojném básníkovi. Vyšel na dvakrát ve feuilletonu „Národních listů“, ovšem vojenskou censurou příslušně okleštěný. Současně vznikla ve mně myšlenka, že by plodný Rázus mohl své jitrivé verše tisknouti také v jiných českých časopisech, aby široká veřejnost v Čechách i na Moravě byla ustavičně upozorňována na svou povinnost k napolo umořené větvi národa.

V tom smyslu jsem básníkovi dopsal a zároveň navrhol, aby své básně posílal mně do vojenského špitálu v Bochni u Krakova, načež já už další dopravu obstarám. Bylo této okliky zapotřebí, jelikož častá korespondence Slovákova s někým v zemích českých byla by jistě vzbudila podezření maďarských slídičů na poštách a dopisy by mizely beze stopy. Rázus byl hned jako na koni. Ochotně souhlasil a často posílal objemné zásilky, z nichž já básně rozděloval a rozesílal do „Zlaté Prahy“, „Zvonu“, „Týna“, „Cesty“, „Národních listů“ i do týdeníku „Národa“, kolem něhož byli seskupeni činitelé, kteří vědomě pracovali pro převrat. Touto cestou byl na mne upozorněn redaktor obrozených tehdy „Národních listů“, Miroslav Rutte, jenž, maje v úmyslu pořádat v tomto listě demonstrativní čísla slovenské poesie a beletrie, o slovenské příspěvky požádal mne.

Vyhověl jsem bez odkladu, dopsav v tom smyslu vedle Rázuse také Janu Čajákovi do Petrovce v jihouherské Bábce a samozřejmě i *Hviezdoslavovi*. Vajanský už byl mrtev a mladí slovenští spisovatelé do jednoho na frontách nebo už v Rusku. Čaják uvítal český počin radostně a poslal pěknou, intimně vroucí vzpomínku na Štědrý večer, jak ho jako chlapec slavival v rodině svého pěstouna, evang. faráře a spisovatele Pavla Dobšinského. Článek tento mi však redakce vrátila, tuším s omluvou, že je příliš dlouhý. Sotva se však mýlím v domněnce, že pravou příčinou odmítnutí byla zbožná nálada lícně a nepokrytě křesťanské stanovisko autorovo. Svůj příspěvek doprovodil Čaják dopisem, v němž líčil podrobně utrpení rodu věrných slovaků ve svém působišti. Sám byl na počátku války několik měsíců vláčen uherskými kriminály.

Od *Hviezdoslava* přišel dopis, jak tu následuje.

IV

Slovnutný pane a vysokoctený priatelu môj!

Veľmi milo ma prekvapil Váš vz. listok z 18. X. i potešil som sa mu nemálo, dozvediac sa o Vás: kde Ste, ako Ste? a že ešte vždy tak bratrsky vrele zaujimate sa o nás tu pod Tatrami. A ved to ani ináč nesmie, nemôže byť: sme predsa svoji . . .

Tedy literárny „komisionář“: i to je Vaším terajším povolánim? Zaiste krásna úloha, len Panebože daj! aby sa Vám snadno plnila a dobre dарила. Žiaľbohu, u mňa nadarmo ráčite klopať – aspoň nateraz. Som, ako vedieť ráčite, už opravdový starec; i ukovaný pod ťarchou liet a bremien životných, i od mnohej práce vyčerpaný, vysilený . . . K tomu často, ako i teraz, čo do zdravotného stavu, necitím sa najlepšie; čo deň v týchto ťažkých časoch to vždy viac a viac starostí pribýva, ktoré odoberajú človeku nielen chuť k práci, ale tak rečeno i k samému životu . . . A akosi i nádeje – pozývavam . . . Prečo? akiste preto, že súc starec, nedožijem toho, čoho bych si dožiť prial; ľahko uhádnete, čo to má byť? Povie Vám srdce Vaše, rovno bijúce a túžiace s mojím . . .

Nuž, ľúto mi veľmi, ale – opakujem – aspoň nateraz nemožno mi Vašej vz. žiadosti vyhovieť. No, dáli Bôh zdravia, času i chuti k práci: stane sa, aj stane! – Takto som musel pred pár dňami odpovedať i redaktorovi „Lumira“. Odpustite tedy láskave a ráčte prijať výraz mojej hlbokej úcty, prechováanej k Vám, ako i môj srdečný bratrský pozdrav, s akým trvám Vašej sluvnosti uprimne oddaný

V N. Kubíne 23. X. 1917.

Pavol Országh.

Dnes víme, že básnik v ten čas, kdy psal tyto omluvy, měl ve stolku hotový cyklus „*Krvavých sonetů*“, napsaných hned po zahájení války v srpnu a září 1914. Ale tyto plamenné protesty proti válečným hrůzám a úpěnlivé vyzývání Prozřetelnosti, aby světový zápas skončila osvobozením porobených Slovanů, nemohl nikomu nabídnout před shroucením monarchie. Víme dále, že Hviezdoslav se dožil toho, po čem touží v tomto dopise. Sám také s velikou osobní odvahou vydal se v květnu 1918 na cestu do Prahy k jubilejním slavnostem Národního divadla, kdež přednesl vzletný projev, tlumočící průhlednou alegorii radostnou jistotu blízkého osvobození Slovenska a jeho sjednocení s Čechy.

Čím více se blížil konec války a čím neodvratnější byla německá porážka, tím horlivější byly naše přípravy na bratrské sblížení a soužití se Slováky. Já, maje ve vojenské nemocnici daleko za frontou mnohem více volného času než doma v plahočení venkovského lékaře, pustil jsem se zaníceně do studia literatury i kultury polské, při tom však nezanedbával jsem propagaci autorů slovenských. Mimo jiné připravoval jsem řadu rozborů Hviezdoslavovy epiky. (Obsaženy z části v mé knize „*Duch Slovenska*“.) V této práci rád bych byl povděčen něčemu novému o nejkrásnějším skvostu jeho výpravné poesie, „*Hajnikové ženě*“. Ta snaha byla důvodem dalšího dopisu slovenskému mistru. Při té příležitosti jsem na něho zaútočil také prosbou, aby sepsal a vydal vzpomínky na své styky s Hurbanem Vajanským, před rokem zesnulým.

Odpověď zněla takto:

V

Slovutný Pane a vysokoctený môj priateľ'u!

Váš vz. dopis z dňa m. mes. došiel ma chvalabohu už ako tak zotaveného, pozbieraného. Pravda, o chuti k práci, ktorá ma tak naliehavo upomína, keďže čoviac na ďalšiu budúcnosť v mojom veku počítať nemožno – dosavád ešte vždy ani reči. Veď keby aj? Najnovšie udalosti svetové človeka stále väčšmi a väčšmi rozčulujú, znepokojujú, ba zrovna znechucujú; no a denných trampot a starostí tiež skôr pribýva než odbúda. Mnoho to rázom na starého, v boji života ukonáneho človeka! Ale poručeno Bohu! Len vedieť vytrvať – a nezúfať . . .

Zaujímate sa o genezis mojej skromnej „hájníčky“? Nuž, vývod o tom je ľahký a krátky. Invenčia je čisto moja a sceneria kraj našej hornej Oravy, menovite okolie Babej Hory. Môji tehdajší dobrí známi a priatelia, áno, boli podkladali básni za predmet istú udalosť, ktorá sa zvidla počas výletu na Babiu Horu, na ktorom bol som i ja účastný; ale to je mýlné, lebo o onej udalosti dozvedel som sa hodne pozdejšie, než ako osnova dejú básne bola mnou smyšlená a načrtaná! Ovšem, tahy u niektorých figúr sú odkukané na živých osobnostiach, ako pri podobných prácach čerpáva sa z väčšia z osobnej empirie. Toto je všetko čo Vám môžem udat o vzniku samej básne.

A ešte by ste si práli v zaujme liter. historie i tú dajakú staro odo mňa, shrnujúcu moje vzpomienky na styky s našim nezapomenutelným Svetozárom. Nuž, akby som ich i stíhal niekedy zeverubne poznačiť a sostaviť, bohužiaľ, hody by len veľmi nepatrné a krátke. Zaujímte sa, že prečo? Z tej jednoduchej príčiny, že styky naše stávaly sa poriadku a tak bolo i s našou korešpondenciou. On ma bol v ktorejsoj svojej básni nazval „nedružným druhom“, no hádam neublížim jeho povždy mi drahej pamiatke, keď poviem, že tak by som bol mohol skôr ja ho potvárať: aspoň počas našich schůdzok predišiel mi vždy akýmsi odmeraným, zapätým, chladným, hoc dobre vedel, jak vysoko si vážim a ctím jeho oslňujúci talent a mohol zocítiť i zvláštnou oddanosť a teplosť mojho úprimne priateľ'sky sa k nemu vinúceho srdca. A ak mi tu i tu písal, písal zpravidla ako redaktor, žiadajúci o príspevek. O plánoch tedy vzhľadom na naše práce, o dajakých estet. problémoch etc. nikdy nebolo medzi nami reči, čo včase ľutujem; bo tu bych bol naďapil vše na príležitosť, poznať jeho duševné sestrojenie a zazeráť sa bezprostredne do dielne jeho ustavične pracujúceho ducha. Ešte kým som v Hornej Orave (v Námestove) býval, častejšie i s priateľ'mi martinskými zavítal ko mne, takže náš priateľ'ský pomer pozdával sa byť dost srdečným, i jeho dopisy z tej doby, hoc úradne krátke, bývaly hustejšie; no ako som sa tedy i k Martinu sblížil, onedlho prestalo takmer všetko stýkanie sa naše; neviem určite príčinu, no sotva sa mýlim, že akiste môj pomer k našej mladej generácii, moje výslovné odobrovanie ich snáh, naväzujúcich styky s bratmi Čechmi etc. zavinilo všetko. Môž byť, že sa mýlim v svojej domienke, a predsa nemôžem ináč. Nuž, záhadná osobnosť bol náš vehlasný Vajanský, záhadná aspoň mne . . .

Vzpomienky našho tedy niekto iný by mal a musel nám napisať; lež kto? Asnaď Škultéty, s ktorým dlhé roky strávil pospolu in redakč. stole? Neviem, ale predsa ak kto, tedy jediný on.

S Fr. Frýdeckým sa poznám z jeho častejšieho dopisovania si so mnou. Úprimne sa teším na jeho stať, len keby nepreceňoval moje veruže chatrne liter. dejstvosťovanie. Známe sú mi pridobre moje slabosťi a nedostatky . . .

Ale dost som už načrtal a hodne nečítelne. Odpustíte starobe!
S výrazem hlbokej úcty a s úprimným bratským pozdravením
som Vašej Slovutnosti opravdove oddaný
V N. Kubíne 5. XII. 1917. *Pavol Országh.*

Nedlouho po tom dopise, v němž se ještě nepokrytě ozývá básní-
kova beznadějí, začaly se válečné události rozvíjet tak příznivě a kvap-
ně, že u nás dozrála jistota blízké samostatnosti. S ní na všech stranách
rašila odvaha a chuť k novému životu. Projevily se zřejmě a významně
pražskou přísahou v dubnu 1918, kdy Al. Jirásek byl mluvčím celého
národa, a měsíc na to jubilejními slavnostmi Národního divadla, jichž
se vedle Poláků a Jihoslovanů činně účastnil, jak už vzpomenu, také
Hviezdoslav.

Nebylo daleko do února 1919, v němž se měl Hviezdoslav dožít
70. narozenin. Už rok před tím upozorňoval jsem na blížící se jubi-
leum poetovo v pražském týdeníku „Národě“, opováziv se navrhovati
Národnímu divadlu aby k tomu dni vypravilo jubilatovu tragedii
„*Herodes a Herodias*“, ve formě účelně zkrácené, ale slovensky. Pro-
vedení by ovšem vyžadovalo příliš mnoho idealismu se strany učin-
kujících – a nedívím se, že k němu nedošlo. Když se památný den
přiblížil, dýchali jsme už svobodný vzduch. Staral jsem se tehdy, aby
široké vrstvy státně sjednoceného národa byly dostatečně poučeny
o významu a díle velkého Slováka. Za tou příčinou jsem se snažil pro
české ilustrované listy opatřit básníkovu podobiznu z posledních let.
V dopise, kterým jsem prosil o obrázek, zmínil jsem se také o jedné
z nejkrásnějších básní Hviezdoslavových, jež vyšla svého času v „Slo-
venských Pohľadech“, ale nebyla tam ukončena. Je to „*Na Luciu*“, ma-
lebný obraz zimního večera na slovenské vsi, oživené za soumraku
životnými typy vesničanů. Realistická kresba se pohádkově změní za
noční vánice, kdy se bloudící dívčině zjevují všechna strašidla lidové
fantasie. Že básně neuveřejněna celá, o tom svědčilo slůvko „zlomok“
na konci básně. Osmělil jsem se tedy připomenout básníkovi, že jest
žádoucí, vydati tuto drahocennou perlu jeho tvorby doplněnou a do-
končenou, předpokládaje, že v rukopise dokončena jest.

Tolik bylo nutno předeslati následujícímu dopisu. Byl posledním,
jelikož brzy po jeho odeslání zhoršila se básníkova choroba tak po-
vážlivě, že styk se světem bylo nutno omeziti na míru nejskrovnější.

VI

Slovutný pane a vysokoctený môj priateľ'u!

Včera mi došiel Váš vz. a zvlášte milý listok so dňa 8.ho ja-
nuára t. r. Potešil som sa mu veľmi, ako novému úprimnému
dokladu Vašej mimoriadne laskavej pozornosti a blahosklonnosti
naproti mne, skromnému a beznáročnému pracovníkovi literár-
nemu; som Vám z tej duše zaň povďačný!

A hneď aj odpovedám Vám, ovšem, v stručnej krátkosti, čo mi, prosím, promiňte láskave; prácou, ako vždy, som až vyše miery zahrnutý, odhliadnuc od všedných starostí, ktorým tiež neodbytné vyhovieť treba.

K veci tedy. – Fotografiou Vám, bohužiaľ, poslážiť nemôžem, aspoň nie tak napochytr, ako sa to žiada. Čo som mal niekoľko novších snímok na porúdzi, to rozobrali všetko moji vz. návštevníci a priatelia; fotografa tu v mojom hniezde a na okolí niet, ku ktorému by som sa utieknuť mohol. Ale mal by som predsa radu pre p. Ottu. Keď som bol za večne mi pamätných májových slávností min. r. v našej zlatej matičke Prahe, medzi iným vyletel som si i so svojou žienkou k našim – medzi inými mnohými z toho času – novým a veľmi milým priateľom pp. Weltzovcom: a vtedy môj dávny známy mladý priateľ p. Bohumil Vavroušek, odb. učiteľ (Kráľ. Vinohrady, Slovenská č. 9) odblesknuť nás, viacerích tehďajších návštevníkov Slovákov, v skupinách, a napokon i mňa, starého baču – osobitne, a vraj, ako ma moja žena uistuje, nápadne znamenite. Nuž, p. Otto nemal by vôle toho p. učiteľa a dať požiadať o vypožičanie mojej tehďajšej podobizne? Akiste bude mať ešte niektorú pohotovú. Inej odpomoci nevidím.

Čo sa týka mojej skromnej prácičky „Na Luciu“, tej zakončenie veru nemám a dnes po toľkých rokoch ani pomysliet – na to. Vyšumelo mi z hlavy dávno všetko, trebárs zahodno by bolo vari bývalo pokročiť v pláne a ho cele uskutočniť. Možno, škoda, že sa to nestalo a pri mojom veku i sotva sa viac stať môže. A čo takýchto plánov zakrsnúť muselo v mojej duši! Hja, prísny a všeliakých starostí i trampot plný život! Prácu tú s pretretím slovka „zlomok“ zahrniem do VI. ho sväzku (vyšla ve sväzku VII., pozn. vydavateľova) svojich spisov, tak k ostatku s inou novou dlhšiou skladbou; predchádzať však majú skladby „Kratšej epiky“, ktorých mám už hodný počet, no ešte mnoho toho utvoriť treba, bo knihu túto rád by som považil za svoju – hlavnú . . . Len daj, Bože, života ešte, potom hodne bezstarostného pokoja a sil i chuti ku práci: a verím, urobím, čo ešte to mňa vystať môže. Aj dramata svoj nezdarilý (– hanbím sa zaň podnes! –) pokus, „Herodesa“, chcem ešte prepracovať, doplniť, a ak to dovediem, upraviť pre prkná nášho krásneho „Národného divadla“ pražského (aspoň žiadajú to ode mňa viacerí naši č. sl. literáti); a po pritom i sám IV. tý (mne hrozne nemilý) sväzok pričinením ešte pár prác dramata. rozšíriť na formát i veľkosť predošlých a t. d. Plány, plány, pravda, na ktoré, kto vie, či nepovie ten kosou opatrený posol: „cit! . . . No, poručeno Bohu!

Buďte mi srdečne pozdravený!

Tiská Vám vrele a potriasa Vašu bratrskú pravicu Váš úprimne oddaný starý priateľ

Níž. Kubín 15. I. 1919

Pavol Orságh.

SETKÁNÍ S BASNÍKEM

ČLOVĚK se setkává s mnohými lidmi náhodně. Ani neví, proč. Lidi je mnoho a cesty se křížují. Jsou takové křižovatky obyčejně bezejmenné a zapomíná se na ně. Ztrácejí se. Nejsou a nemusejí být označeny ničím, protože nenechaly v duši ničeho. Žádného záblesku, žádného závanu Božího dedu. Scházejí se lidé s lidmi. V tom je všechna přehavost chvíle ničím neposvěcené, která je jenom chvílí zapadající přesně do cestovního programu lidského života.

Na někoho člověk čeká. Maluje si tu chvíli, až mu stane tvář v tvář, až bude osloven a zkoumá a chystá, co řekne sám. Přesně určuje, co všechno udělá, jak se bude tvářit, co dá na sobě znát a co popře. Na kolik se dá poznat a kolik vyzkoumá na tom, koho čeká.

Všecko to dobře rozvažuje a všechny možnosti odhaduje, a potom je zklamán. Protože obraz, který si tak vytvořil, se mu zdá cizí. To není on, koho určil, aby zachovával takové a takové předpisy. A ten, koho čeká? Zdali může vůbec vystihnouti jeho obraz? Zdali není podobizna, na kterou se denně dívá, falešná? Je to on? Vždyť přece člověk si jej vytvořil jinak. Asi tak.

A zase usuzuje a nanáší barvu na falešný obraz, který potom od sebe odvrhne a stydí se, že jej tak vytvořil. Vidí svou nemohoucnost a neschopnost, a nechce už o tom druhém ani slyšet. Říká si, že by setkání pokazilo ilusi. Ale při tom cítí, že vlastně žádné iluse nemá. Nemá obrazu, neví, jak by se zachoval a neví, jaký ten druhý bude.

V těch úvahách se obyčejně na všechno zapomene. I na to, že by snad byla možnost setkání. I na to, že setkání je možná blízké.

Jenom si říká, že to bude chvíle slavnostní. Že to bude za okolností zvláštních, kterých on sám ani dobře nezná. Že bude ohromen leskem a barvitostí tohoto okamžiku. A neví, kam by toto setkání umístil, protože svět se zdá celkem šedivý, aby mohl býti vhodnou dekorací tomuto okamžiku. Bylo by třeba tělesa nebeská snést blíž, aby více zářila. Bylo by třeba přinést zelené hory a koberce květin, zpěv ptactva a šumění vlahých větrů, třeskot vody a nenasytnost vzduchu.

Tak se očekává ona veliká chvíle. A pak se jednoho dne setkáváme s básníky a je to všechno jiné. Nemohli jsme najít místa pro toto setkání. A hle! Místem dobrým je hospoda, jízba se čtyřmi stěnami, křižovatka ulice, zaprášená silnice, třetí třída ve vlaku. A toho dne ani jinak slunce nehřeje, ani není vzduch plný vůně a zpěvu. Je to třeba jeden ze dnů nejšedivějších, škaredých, s větrem a deštěm, den, který je v kalendáři označen jen černou číslicí. Takto se setkáváme s básníky? Ano. Takové setkání jest nám jasným důkazem, že básníci jsou, že žijí. Je třeba ověřiti si jejich existenci a jak jinak než tím, čím se tato existence nejlépe podepře, tím, že nám srostli s představou něčeho obyčejného, jasného, nějaké jízby nebo jiného prostoru.

Ale každá část tohoto prostoru jest jimi prosvícena. V tom, že se nám básník přiblížil tak, abychom mohli jeho existenci chápati svým nedokonalým rozumem, nám zároveň ukázal svou duchovní nadřaděnost. Okolí se nepřizpůsobuje, ale je jí podrobeno.

I my jsme podrobeni. Jsme zajati očima básníka. Básník vidí jinak. Poznáváme to ihned, dívá-li se na nás. Není ani třeba, aby při tom mluvil. Jeho oči zavazují. Jeho oči spočinou na nás jako okovy a už nemůžeme uhnouti, už nelze ruce rozhoditi, abychom nebyli spoutáni. Jsme zajati a jest nám jako bychom vyměnili slunce.

To jedno uhaslo a místo něho svítí jiné – oči básníkovy. Básník mluví pohledem. Jeho slova jsou jen útěchou pod tíhou jeho pohledu. Kdyby nám ničeho neřekl, nesnesli bychom jeho pohledu, klesli bychom pod ním.

Z řeči básníka lze se vykroučiti. Lze jí dáti jiný smysl. Lze ji zapřítí a neslyšeti. Z pohledu básníka není odvolání snad jen k Bohu.

A pohled básníkův prozařuje tu chvíli setkání. Básníkovy oči posvěcují den i místo. V tom je smysl toho okamžiku, že pak už počítáme jen: Tehdy, když se na mne dívaly oči básníkovy.

A jsme raněni a pak už nevyčitelně nemocní, protože cítíme závazek, který na nás básník vložil svým zrakem. Nelze mu utéci, nelze jej odhoditi. Básníkovy oči raní srdce a vždy tak hluboko, aby nebylo možno ránu zaceliti.

RUTH SCHAUMANN – přel. OTTO F. BABLER

HRDLIČKA PĚLA

Ó láska bez míry, proč mne si volíš?
Tvé víno z amarantu srdce zpíjí.
Mé srdce nedovede najít slova,
by velebilo všechny dary tvé.

Svět šumivě se stranou valí za mne,
mlččný proud noci plyne nad mou hlavou.
A nevím už, co nahoře, co dole:
jeť sladká početilost lásky plat.

Je toto smysl žití, umírání?
Hrdlička pčela ve vysokém lese,
hrdlička leží sněhem zahrabána,
však její volání zní lesem dál.

(Ze sbírky „Mlat“, 1931.)

TRI PSANÍ

HELENA MENELAOSVI

JE TO v sedmém roce Vašeho velikého mužského bláznění, můj milý muži a králi, že Ti toto psaní tajným poslem zdaleka posílám do tábora před trojskými hradbami, vskutku, z mnohem větší dálky, než si snad myslíte. Ale s ohledem na Tvou a Tvých spolubojovníků rozumnost smím se asi právem domnívat, že jste v té dlouhé době sedmi let úplně zapomněli na vlastní příčinu svého velikého tažení a boje, totiž na mou nepatrnou osůbku. S počátku – viš, když jste své veliké lodi přitáhli na břeh a kolem hradeb zřídili svůj širý tábor – byla jsem pyšna na tento pohled: a to, že nejlepší muži řeckého národa přišli s Tebou, aby mě přivedli nazpět, to jsem mladému princovi Paridovi, svému únosci, dávala najevo přímou řečí i všelijakými narázkami. A ten ubohý hezký chlapec se také vynasnažoval, seč byl, aby se udržel na výši Vašeho značného úsilí.

Opravdu to v Spartě nebyl moc veselý život pro mladou ženu mého druhu. Žárlivé soupeřky mi tam nepřály už proto, že jsem vždy brala nejnovější módu z Athen, kdežto ony v té věci bývaly zpravidla o dvacet let pozadu. Také můj perský kuchař vyvolával jejich nelibost právě tak, jako mou nelibost vyvolávala Vaše hrozná černá polévka, která by mi, jak viš, málem byla navždy zničila pleť. A konečně, ani Ty, můj drahý Menelíčku, už jsi nebyl nejmladší. Ale kdyby se nebyl objevil ten trojský mladík, jistě by se nebylo nic přihodilo, a časem bych i já byla nosila takové strašlivé klobouky, jako ostatní spartánské manželky, a byla bych jedla onu polévku, neboť na pleť by mi bylo čím dále tím méně záleželo.

Mysli si o tom, co chceš, a považuj to třeba za lživý výmysl proviniilé ženy – ale je tomu přece tak, že my ubohé ženy, které máme neštěstí, že Vás muže ihned proměníme v pouhé maso, si jinak nevíme rady, než že si přejeme býti vedeny rukou, která zná cestu nám určnou. Ach, kdybyste věděli, jak trpíme krásou, kterou nám vnucujete, a jak se o ni stradujeme! Nemyslím, že zisk slastného okamžiku, který z toho máme, vyváží strach a starost, které nás vždy pronásledují, ježto se bojíme, že pozbudeme své krásy, a při každé nejmenší pize se zachvějeme! Je to těžký osud býti krásnou ženou!

A teď jsem byla unesena do Troje, dokonce co nejkrásnější žena, samotnou bohyní tak významována! Nemohu Ti říci nic jiného, než že to byl psí život, který jsem měla pod zkoumavými pohledy a ohrnutými nosy všech trojských dám. Můj dobrý Paris a jeho bratři a přátelé se vynasnažili, seč byli, aby mi usnadnili život. Ale když jste pak přišli se svou válkou, a žádný muž už neměl času na to, aby utěšoval ubohou, nešťastnou ženu, a k vůli Vaší věčné střelbě se člověk nemohl rozpty-

lovati ani tím, že by chodil k zlatníkům a klenotníkům a do všehd pěkných obchodů, a nedostal na tělo jiných šatů než nějaká hokynářka – tu, můj drahý Meneličku, to se mnou bylo docela u konce.

Když se pak v třetím roce Vašeho obléhání naskytla příležitost, abych s egyptskými posly v dobrém přestrojení mohla opustit město, nikdo nebyl šťastnější než já. Je tomu nyní už pět let, co žiji v tomto velikém městě Alexandrii, kdežto Vy se domníváte, že jsem stále ještě v Troje. Už pět let se těším přízni přítele ve vysokém postavení, který mi připravuje nej příjemnější život. Je to velekněz Anubisův. Ještě chvíli, říkává, a bude se mnou tak daleko, že mne bude moci svým krajanům představití co bohyni. Sluncem této horké země jsem celá osmahlá. Jsem teď mnohem štihlejší, než jakou jsi mě znal. Zdejší móda mi rozkošně sluší, ani bys mne už nepoznal, můj milý starý Meneličku. Je mi k smíchu, pomyslí-li, že Vy stále ještě obléháte dobré město Troju, myslíte, že jsem tam já, a chtějíce mě tamodtud vydobýt!

Ale Vy muži už jste taci. Už dávno jste zapomněli na důvod a perete se už jen z pouhé záliby v pranici a ovšem také proto, že se mnohým z Vás nechce domů. Dobrá Penelopa už před sedmi lety přiznávala, že je jí třicet. Bylo jí tedy ve skutečnosti čtyřicet.

Nemohu na tom všem ničeho změnit, můj milý. Žij blaze! A dohubte-li jednou města, pozdrav Parida! Byl to milý chlapec s počátku. Člověk by se měl vždycky spokojiti s pouhým počátkem. A ten, který se mi brzy líbil daleko lépe než chlapec Paris, jeho starší bratr, ten zase o mně nechtěl ani slyšet, ja zcela oddán své nanejvýš nudné manželce, mravopověstné Andromache. Malý kluk mě ukradl, odpust, starému králi, a když jsem pak spatřila muže, on mne neviděl. Teď mě na konec má kouzelník. Učiní ze mne bohyni a bude tím dělat skvělé obchody. Osud všech žen, které nejsou nic než krásné. Žij blaze!

XANTIPA PRODIKOSOVÍ

Posílám malou služku s tímto poselstvím k tobě, ó Prodikose, ježto vím, že v tuto dobu vždy býváš na agoře, staraje se o sebe a o své lidi tím, že dáváš lekce, jinak než můj nešťastný muž, ten pouliční blázen, který nesklízí nic než posměch Athénanů. Dávám ti tedy věděti, abys mu, setkáš-li se s ním, řekl, že jsem porodila chlapce, včera v pravé poledne. Prosim právě tebe o tuto laskavost proto, že vím, že tě nemůže vystát a že proto s tebou nezapřede o věci rozhovor, nýbrž ihned přijde ke mně, která ho už po tři noci očekávám. Já ubohá žena! Vim dobře, že o mně nemluví nejlépe, uráčí-li se mu vůbec hovořiti o mně v té jeho pěkné společnosti. Vždyť mi sám dost často říkává, že se na mně cvičí snáseti od lidí vše nejhorší. Tak si ze mne, bédné ženy, tropí posměch, ač nedělám nic jiného, než že mu obstarávám domácnost, jak se na mě sluší a patří. Říká-li mi, že mě chce zdokonalit, chtěla bych se vás zeptat, co může žena býti ještě dokonalejšího? Jak by se to po mně mohlo žádat? Nechci nic říkat proti filosofování a mlčím

i když někdy řekne, že v něm sídlí bůh a že se tudíž nemůže starati o dům a o denní potřeby. Ale filosofování je jedna věc a rození dětí druhá. A ne menší. Kdo ví, jak daleko to s ním filosofie ještě dotáhne; on to s ní však nedotáhl ani tak daleko, aby zmínil nouzi našeho bíd-ného života. Co se tím pyšní, že za své umění nebere peníze jako vy sofisté, kteří jste přece, na mou věru, se všemi svými novotami zábav-nější než (tito ctnostní mravokárci. Jaká to pýcha (a nikoli planá!) od- vraceti nouzi od ubohé ženy! Zlý muž končí tím, že si pohorší všechny lidi. Už nyní nudí lidi tohoto města, když se přece jistě nestaví proti tlachalům. Chytí ševce za rukáv a říká mu, že nic neví, a sám přece nerozumí ani střevíci. Nezdá se mi pravým filosofováním, co se nevy- pořádá i s drobnými věcmi, které život přinášá. To všechno je jen do- mýšlivé mluvení blázna. Dovedete tak dobře o všem hovořit proto, že jste všichni dohromady darebáci. Ležím tu nyní, a stará a slepá Eunoya ze stolářské ulice mi přikládá dítě k prsům a vaří mi polévku. Před- stavuju si, jak běháte po ulicích a lidem toho napovídáte. Nejste-li blázni, jste jistě hlupáci. A nedovede-li můj muž ani v nejmenším po- moci mně ubohé ženě, jak by mohl pomoci pánům, kteří jistě mají těžší život, než já ubožačka v koutku našeho domu. – Prosím tě, ó Pro- dikose, pověz mému muži, jak to se mnou doma stojí, a připomeň mu, aby pro zázraky svého ducha nezapomínal na zázrak malého dítěta. Žij blaze!

MARIA MAGDALENA KTERÉMUSI PŘÍTELI

Jsem sama, a ničí přítomnost mě nenutí k sebezapření. V osamělosti noci mluvím sama k sobě a zapisuji to jakožto psaní. Ani Prorokovo oko nepůsobí, abych zmlkla, ani Tvoje hladící ruka mě nenutí, abych vykřikla. Stojím uprostřed svých slzí.

Pamatuješ? Byl jsi s jinými muži u mne na hostině, v mém domě u městských hradeb. Seděli jsme ve dvoraně, já naslouchala Vaším řečem a hrála na loutnu. Vtom přišel kdosi, a jako tak mnozí v této době, vyprávěl i on o novém proroku. Popudilo mě to, a řekla jsem: „Proroci mi nepřijdou do cesty.“ Ale muž zavtipkoval: „Nemusíš se ho bát, Maria. Nebude k tobě krutý.“ A pak vyprávěl o cizoložnici, kterou chtěli ukamenovat a přivedli k Prorokovi. On však se jí zastal a pravil: Kdo z vás nikdy nezhřešil, ať hodí první kámen na tuto ženu. Tu se všichni rozešli, neboť nebylo mezi nimi nikoho, kdo by toho byl mohl o sobě říci. Tu jsi mi řekl: „Žádný muž tě nemůže zavr- hnouti, Maria, jsi příliš krásná.“ A pomyslela jsem si: Je-li moje krása vše, co mě může zachrániti před zavržením, mám ubohou ochranu. A Ty jsi řekl dále: „I prorok může vidět, jak jsi krásná.“ A já jsem se Tě otázala: „Což viděl Jochanaan, jak krásná byla Salome?“ – „Joch- aanan byl posedlý,“ pravil kdosi, „byl v něm zlý duch. Ale tento Ježíš je docela jiný. Ví, co jsou to muži.“ Stáli jste všichni beze slova, když jsem vyskočila a zvolala: „Což může nějaký prorok znáti muže líp než my nevěstky?“ Ano, toto jméno si dávám, ač si mě nemůže každý koupit,

ale každý mě může mít, po kom zatoužím. Nebyla jsem vychována k tomu řemeslu. Ty to víš, ale tak mi kázal můj jediný zákon, mé tělo, abych s ním vše vykonala a nemusila se jinak sžírat sama v sobě. Ty víš, že jsem neležela na loži jako tupé zvíře, obět pro každého, komu se zachce.

Přinesl jsi mi alabastrovou skříňku se skvostnými voňavkami, veliký dar. To stálo na stolku v mé ložnici. Tam jsem zašla, abych se převlékla. Slyšela jsem, že je nový prorok v domě bohatého Šimona, který pro něho uspořádá slavnost s tanečnicemi a hudebníky. Tam jsem chtěla jít. Však mě tam pustí. Vzala jsem skříňku pod paži. Dav se tísnil před Šimonovým domem, do něhož právě vkročil Prorok. Šli mi z cesty. Kdosi přede mnou odplivl.

V síni bylo mnoho pozvaných hostů. Mnohé z nich jsem znala, jiných jsem do té doby nikdy nebyla spatřila. Byly tam obličejové hezké i ošklivé, zachmuřené i veselé, opatrné i pošetilé. Někteří mluvili, někteří mlčeli. Hleděla jsem s jednoho na druhého, a tu můj pohled ulpěl na Jeho obličej. Bylo krásné hledět do tohoto obličej. Byl v něm jakoby klid člověka, který dlí v jistotě větší, než jakou kdy poznal někdo jiný. Ten poznal tajemství života – a jako bych tato slova nebyla jen myslala, nýbrž pronesla hlasitě, obrátil se pohled tohoto muže ke mně, a jeho záře se sešla s mou. Klid neopouštěl tento obličej, ale do jeho očí přišla otázka a potom taková zamyšlenost, že mi srdce tálo. Tu se někdo na něco zeptal, a on se k němu obrátil, aby mu odpověděl. Bylo to asi k vůli slzám, které se mi draly z očí, a nikoli z dobré vůle hostů, že mi ustupovali z cesty. Ležela jsem nu u nohou, lila jsem na ně obsah skříňky a otírala jsem nohy svými vlasy. Hukotem svého srdce zaslechla jsem Jeho hlas, an praví: „Hříchové tvoji se ti odpouštějí.“ A jako závan holubičích křídel položila se mi Jeho ruka na rámě, ale v tom už mě popadli muži a vysunuli mě z domu, a Šimon přišel hned za nimi a křičel na mě, že ho Prorok k vůli mně pokáral. Jak si toho také zaslouhoval. Neboť nijak Ho nebyl poctil. Ani Ho nepolíbil. Ba nepodal Mu ani něco, čím by si byl mohl smýti prach s nohou. Jen Prorok sám viděl, proč jsem činila, co jsem učinila. A pocta, prokázaná třeba nevěstkou, je lepší než vůbec žádná.

Byl mezi těmi, kteří mě vystrčili z domu, jeden a ten řekl ostatním: Ráda by Proroka měla za zákazníka. Ach, ti blázni, ti blázni! Nevídi, že je příliš veliký na takovouto pošetilost. Zná trpkost v srdci ženy, jako jsem já, a nikdy by k této trpkosti nemohl přidati částečku. Říkal jsi: nikdo tě nebude milovati tak jako já. Láska! Po celé roky jsem byla nádobou slasti pro muže, a nikdy to nebyla láska, co mi přinášeli. Vím to, neboť jsem milovala. Láska je dávaní. A dávala jsem oběma rukama, ale nikdy jsem za to nedostala nic než slast. A nikdy do toho dne, kdy jsem spatřila Ježíše, nepoznal žádný muž, že jsem milovala. Tys říkal: opustí tě. Ale což jsi tak slepý, že nevidíš, že On miluje duši každého člověka? Nikdy se mu nezachce, aby se zmocnil něčího těla. Přítel mne nikdy neopustí. Pohlédl na mne, a nevím, co to na mne přišlo. Život se mi nezdál tak špatný, jak jsem to dosud myslela, a muž ne

tak slabí. Nevím, kam půjdu, ale musím za ním. Je něco velikého v muži, který všechnu sílu své lásky nevylije na ubohou ženu a sebe sama nepije až k opilosti, až se mu zoškliví i nápoj i pohár.

Budiž to tedy rozloučení. Měl bys mě jen ve chvílích mé největší slabosti, příteli, nikoli v mé síle. Světlo Onoho, za kterým jdu, padá na mne a proniká posledním zbytkem noci, která ještě někde ve mně hnízí. Nestav se do tohoto nuzného stínu s nadějí, že mě ubohým lákadlem svedeš k tomu, abych se zpronevěřila sama sobě. Žij blaze!

FRANTIŠEK HANZELKA

POSLEDNÍ TOUHA

Svět široký už všechna kouzla ztratil,
a nahotou jen svítí, která nevzrušuje,
do země zaslíbené rád bych se zas vrátil,
jak loď, jež věčně oceánem pluje.

Dech siroby dnes jako mlha padá
a děckem umdleným jsem, které matku volá,
po políbení touží, lože čisté žádá
a okem zhaslým je už ve snu zpola.

To nádherné, co skytla světa brána,
už v bludiček se mění jenom kalné reje,
má pout za slávou je na tom světě dokonána,
květ poslední teď ruka těžká pleje.

Jen zahrádku, kde liska čistě kvete,
jen světničku, kde na polici jabka voní,
jen ticho, které stejně dýchá v zimě, v létě,
jen vesničku, kde kaštan kostel cloní.

Jen zadumat se, zasnít v krásu toho,
co opustilo srdce světem nezrazené,
pak složit všechno ke svým do hrobu jednoho
a uspat navždy smutky roztoužené.

O POESII A JEJÍM SMYSLU

ÚVAHA Z LITERÁRNÍ PSYCHOLOGIE

CO JE TO poesie? Odpovědět na tato slova nějakou definicí nemá význam, protože tím nenabudeme jasnějšího ponětí o jádru věci. Jeť poesie něco, co se v podstatě nedá definovat a co lze poznati jen citem, asi jako barvu zrakem a vůni čichem, t. j. podle účinků.

Ale přesto můžeme si její podstatu a smysl alespoň poněkud objasniti ze zkušenosti každému přístupné, a to především z *poesie národní*, neboť tu jsme u původního útvaru jejího, jsme přímo u pramene. Ať si šla poesie potom už jakýmkoli cestami uměle raženými, musí míti vždy s poesii národní společně všechny charakteristické rysy poetičnosti, a tedy i tu poetickou podstatu, a musí vyvěrati ze *stejného pramene*.

Všimněme si tedy několika hlavních složek národních písní.

Jaké jsou všeobecné motivy národní poesie? Stručná odpověď by asi byla: Veliké události a činy skutečné, které strhovaly k obdivu, úctě a nadšení, nebo vymyšlené události podobné, se založením etickým nebo náboženským, ale vždy události, které se nějak, byť nepřímou, člověka týkaly a o něž měl zájem, t. j. byly pro něho *poutavé*. Ta poutavost vlastně téměř vylučovala všednost denního života, anebo ji aspoň silně omezovala jako nahodilý podřadný prvek, sloužící nanejvýš k tomu, aby neobyčejnost vedle něho tím více vynikla. *To bylo v epice*.

Ale i svět vlastních citů a dojmů, dojmavé osudy, radosti, bolesti a svizele vlastní anebo i cizí, které se staly předmětem soucítění a tak byly prožívány více méně jako vlastní – to vše také budilo zájem jednotlivcův a bylo zase motivem národní poesie *lyrické*.

Nestačí však jen pouhá událost anebo pouhý cit, ale obojí musí vzbudit stupňovaný zájem anebo cítění, musí mít stupňovanou intenzitu, aby to mohlo být básnickým motivem. Proto také ta událost nebo ten cit musely býti nevšední.

Zesílený citový zájem nebyl by však ještě poesii, ale byl by pouhým beztvárným chaosem, pouhým materiálem, kdyby nenašel ekvivalentního výrazu. Ten musí býti takový, aby působil na čtenáře nebo posluchače sugestivně, t. j. budil podobné představy, city a nálady a pod., jako měl původce. Teprve potom lze mluvit o hotovém výtvoru básnickém.

A skutečně poesie prstonárodní také měla a má tu sugestivní vlastnost, která byla zesílena ještě melodií; o tom svědčí už ta okolnost, že se udržovala tradicí a že tedy byla i jiným lidem něčím podobným jako původci.

Je tedy u poesie podstatnou vlastností *sugestivnost výrazu*, ať už působí převážně dějem (epika) nebo citovým obsahem a zabarvením (lyrika).

Vše, co národní poesie volila za motiv, bylo dostupné chápání všech ostatních, pokud žili v podobných poměrech. Ale už tu byly jisté rozdíly ve stupni toho chápání a vůbec působivosti. Příčinou těch rozdílů chápání a zájmu je především různost prostředí. Proto také národní píseň z určitého prostředí vzniklá mohla najít největší porozumění vždy zase u lidí téhož prostředí, anebo u těch, kterým bylo to prostředí *dobře známé*, tedy selská, mlynářská píseň na venkově, vojenská u vojáků a pod. Tak se stala výrazem nejen jednotlivcovým, autorovým, ale i druhotným výrazem jeho okolí a prostředí vůbec, aspoň nejčastěji.

Ale i lidé téhož prostředí měli a mají zase různé sklony individuální: někdo má větší smysl pro obsah *dějový*, jiný pro *citový*, někdo pro vážný, jiný zase pro veselý atd.

Individuální sklony citové, duševní a vůbec kulturní vyspělost tu přistupují k oněm složkám prostředí a individuálních zálib, jaké jsou podmínkou obliby té či oné národní písně – prolínají se s nimi.

Jestliže pravé pochopení národní písně lyrické bylo determinováno smyslem pro *lyrický obsah*, jeho kvalitu, a smyslem pro životní prostředí, z něhož vynikla, a jestliže tu bylo možno lidi rozřadit zhruba na několik skupin, jak projevovali sklony velmi příbuzné – bude *počet skupin takových daleko větší při umělé poesii moderní*, kde přistupuje větší bohatství motivů a k tomu ještě různé ty směry, lišící se od sebe často podstatně způsobem výrazu.

Poesie a záliba k ní se stále více a více tříští podle směrů. Některý směr má velmi četnou rodinu svých stoupenců, jiný zase docela nepatrnou. To se projevuje v oblíbenosti toho či onoho básníka. Tady přestává často rozhodovati t. zv. velikost básníka a začíná se projevovati jeho *působivost*. Kde se spojuje obojí, tam ovšem je výslednice tím silnější. Jsou však básníci, kteří převyšují svou působivostí básníky geniální, kteří pro tu či onu příčinu nejsou pochopitelní většinu počtu čtenářů. Dante na př. stojí nesporně mnohem výše v hierarchii světových básníků nežli Longfellow, a přece Longfellow je ve světě nepoměrně více čten a je také nepoměrně působivější svým hlubokým, ryzím a všelidským lyrismem nežli Dante svými monumentálními viděními, kde fantasie se pohybuje v prostorech, kam jen poměrně málo lidí je odhodno se za ním vznést, nehledě ani k tomu, že je tu třeba k plnému pochopení ještě celé řady historických, filosofických a vůbec kulturních poznatků. Celá krása Dantovy poesie zazáří teprve tomu, kdo má nejen smysl pro takové motivy, ale kdo k tomu ještě si získá potřebných předpokladů kulturních.

Veškeru poetickou tvorbu vůbec lze rozdělit na různé stupně, a to nejen po stránce ryze básnické, ale i podle toho, *jaký stupeň duševní vyspělosti a rozmanitých poznatků předpokládá*. A tu na prvním stupni bude stát poesie národní a její ohlasy.

Díla básnická lze srovnati s nerovným terénem. Každému dostupné jsou stráž, malý pahrbek, nebo nízký kopec. Velké většinou jsou dostupné i průměrné vršky, i když z pohodlí na ně se nevypravují. Ale velehory lákají jen velmi málo lidí a z těch zase jen málo se jich odváží

ARNOŠT HRABAL - NAD IROBEM

aspoň se přiblížit k vrcholům; většina pronikne jen do větší nebo menší výše po úbočí.

A stejně je tomu i s básniky: Čím větší a při tom složitější básnické dílo, tím méně je čtenářů, jimž je dostupné. Tím ovšem není ještě řečeno, že aspoň většina těch, jimž je dostupné, jsou také jeho čtenáři, t. j. jsou *odotni* je čísti. Jsou ovšem básnické pahrbečky, na něž se vypravují jen literární sportovci, a které lákají jen tím, že jsou samy umělé výmoly a vůbec neschůdnější, nežli leckteré velehorly básnické. Taková poesie je tedy pro „sport v nížinách“. S velehor je aspoňdaleký rozhled (po překonání vzestupní), kdežto ty neschůdné pahrbky nedávají nám nijakou, aspoň přibližnou náhradu za abnormální námahu. Chát překonávat obtíže těžko dostupné neobyčejnosti je vždy snaha ušlechtilá, ale chát překonávat obtíže nízké polovšednosti je pouhý sport.

*

Smysl poesie lze tedy pojímat se stanoviska jednotlivých skupin, lišících se od sebe stupněm vzdělání, vnímavostí citu a fantasií. Ale takový smysl by byl mnohoznačný. Je tedy nutno najít nějakého *společného jmenovatele*, který by vyloučil vše nepodstatné a tak se stal společným znakem poesie ve vlastním slova smyslu. *A to právě je ta sugestivní jímavost, kterou básník svým dílem přenáší na jiné osoby, které jsou tomu přístupné*, a ony ve svých představách a ve svém citu prožívají *přibližně to, co prožíval básník sám*.

Je to nově vytvořená životní skutečnost omezující se jenom na podstatné momenty, ať už dějové (epika) nebo duševní (lyrika). Zvláště lyrika omezuje se pouze na momenty nejzbytnější, které jsou, abych tak řekl, nositeli té sugestivnosti. Je to jako obraz, na němž jen jednotlivé části jsou vypracovány a co mezi nimi chybí, doplní si pozorovatel z nepatrných náznaků podle svého. Proto příznakem poesie, zvláště lyrické, je představová mnohoznačnost, byť i citově a obsahově byla jednoznačná. Tomu nasvědčuje ta okolnost, že ilustrace téže básně od různých malířů se vždy podstatně liší vnějším vzhledem, ač hledí názorně vystihnouti tentýž duševní stav. Jde tu tedy o *kvalitu, vnitřní obsah představ a stavů duševních*, nikoli o *vnější formu představ samých anebo vnější vyjádření stavů duševních*, jde jen o sugestivní zabarvení. Že však na tom vnějším vyjádření závisí často i větší nebo menší sugestivnost, je jisté, jak se můžeme přesvědčiti na různých ilustracích k téže básni. Který ilustrátor pronikne lépe *duch* básně, najde k němu i lepší a bližší výraz obrazový. A tu lze zase říci, že nejvíce podobností s vlastními představami básnickovými může mít ten, kdo je z jeho okolí. Platí tu slova Goethova z jeho Chuld Nanich:

Wer den Dichter will verstehen,
muß in Dichters Lande gehen.

A vlastní, abych tak řekl životní smysl poesie? Lidové básníci skládali písně z vnitřní potřeby, aby si ulevili ať v radosti nebo zármutku, nebo

aby vyjádřili představy nějaké události, které se u nich hlásily, aby byly životně zpředmětněny ve svém sousledu – epicky. Hudební doprovod nebo ještě více melodie u písně doplňovaly zážitek skladatelův a zesilovaly jeho sugestivní působivost na jiné. City a představy se hlásily o zrození, neboť teprve tím stávají se něčím samostatně životným, jako děcko po porodu, a vnitřní tlak se uvolní. Touto schopností vyjadřovací liší se právě básník od nebásníka. Básník dává duševnímu svému stavu obdobný výraz, kdežto nebásník toho nedovede, zůstane „němý“.

Ale i ta schopnost životného vyjadřování má různé stupně, podle nichž usuzujeme na stupeň básnické síly.

Podobný smysl má poesie i pro čtenáře: osvoboditi ho od silného tlaku stavů duševních, anebo podati jeho obraznosti životně zpředmětněné poutavé události, které on sám by nedovedl životně vyjádřit anebo si je představit. Básník probouzí obdobné struny v duši čtenáře, který tu tvoří jaksi druhotně, ale i pro něho to znamená uvolnění podobné jako u básníka. Obliba toho nebo onoho básníka u čtenáře má původ v tom, že je mu duševně blízký a že tedy má schopnost to uvolnění způsobiti. Čtenář se s ním po jisté stránce ztotožňuje, jako by šlo o jeho vlastní záležitost. Tam, kde takového pocitu není, není také toho příbuzenského vztahu k básníkovi a není také pravé působivosti.

Je tedy celkový smysl poesie pro čtenáře v tom, že básník dává životní výraz jeho obdobným stavům nebo sklonům duševním, nebo životný výraz představám dějovým, a tím uvolňuje jeho duševní úsilí po jejich zadýchání.

Tak také pochopíme, proč je nutna duševní příbuznost s básníkem, i oblibu toho či onoho básníka u jednotlivých čtenářů. Nemá-li někdo smyslu pro poesii, je tím odhuzen o to představové, citové, náladové a myšlenkové prožití a uvolnění duševní, které poesie poskytuje.

G. K. CHESTERTON – přel. JARO TRCEK

OSEL

Když na trnu zrály fíky,
když ryby létaly a lesík šel,
já tehdy jistě se zrodil,
když měsíc krve barvu měl.

Jak bludná křídla uši mám,
leč hroznou, křik agonie,
na všechny čtvernožce
jsem živá dábla parodie.

Jsem země psanec ucuchaný,
od věků skrivená je vůle;
at bič, at posměch nebo hlad,
přeče chovám tajemství své zvůle.

Hlupci! Též chvíli sladkou,
divou život dal mi:
Kol uší křik byl,
pod nohama palmy.

ŽIVOT BLAHOŠLAVENÉ ANEŽKY ČESKÉ

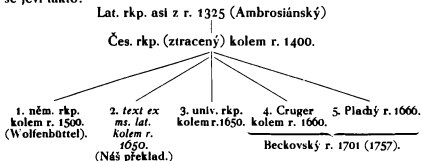
ÚVOD

OD 4. STOLETÍ po Kristu bývaly psány vždy četnější životopisy světců a světic a později celé sbírky životopisů. Velkého rozšíření došly „Životy svatých“ Řeka Simona Metafrasta kolem roku 900 a „Legenda zlatá“ Jakuba de Voragine (1230–1298). Od konce 15. století byly podobné sbírky vydávány poněkud kritičtěji a to Boninem Mombritiem (Sanctuarium 1474), Alojsem Lippomanim („Vitae Sanctorum“ 1551–1560) a Vavřincem Suriem („Vitae Sanctorum“ 1570–1575). Jesuita Heribert Rosweyd, narozený roku 1569 v Utrechtu, sbíral materiál ke sbírce větší a vědeckější. Zpracováním tohoto materiálu pověřili řádovi představeni po jeho smrti (1629) Jana z Bollandu. (Narozen roku 1596 v Limbursku, zemřel roku 1665.) Bolland rozšířil plán Rosweydu a uveřejnil počínaje rokem 1643 spolu s Bohumírem Henschem a Danielem Papebroeckem pět svazků díla „Acta Sanctorum“. Životopisy byly seřaděny podle církevního kalendáře a obsahovaly životy svatých z ledna a z února. Jesuité, kteří pokračovali v tomto díle, nazývali se Bollandisty. Toto monumentální dílo pokračuje s přestávkami neustále a náleží mezi nejzáslušnější práce jezuitského řádu, neboť obsahuje velmi důležité dějinné prameny. Rozumí se samo sebou, že metody 17. století nevyhovují již kritickým požadavkům dnešním. Zejména vadí dnešním historikům jenom povšechné a nepřesné udávání pramenů. Přesto jsou již historické údaje u Bollandistů kritizovány v poznámkách.

O blahosladené Anežce České mají Bollandisté životopisy dva, jeden kratší, druhý delší. Kratší z nich podáváme v překladě českým čtenářům. Nejde nám o vědecké vydání kritické. Překládáme jej pro jeho obsah, pro jeho přednosti slovesné. O textu samém dovidáme se od historiků, že „v prvním březnovém svazku bollandistických „Acta Sanctorum“, vydaném roku 1668, byly otištěny dva latinské životopisy téže světice. Jeden stručnější, o němž vydavatelé tvrdí, že jej známý jesuita Jan Tanner opsal z prastarého rukopisu kapituly pražské, druhý obšírnější, který označuje za překlad textu původně českého, zhotovený na základě dvou starých rukopisů Jiřím Crugerem. Při bližším ohledání věci jest ovšem zřejmé, že text Tannerův slohem svým prozrazuje původ poměrně pozdní“ (Josef Šusta v Českém Časopise Historickém v recenzi Setonova vydání životopisu blahosladené Anežky. Str. 429–440).

Ve výroční zprávě Zemské vyšší reálky v Telči 1898–99 vyšla studie A. Slámy „Rozbor legendy o blahosladené Anežce“, v níž se autor snaží zjistiti vzájemný poměr textů životopisů Anežčinych do té doby známých. Redukuje všechny na text latinský z r. 1325, nalezený v milánské knihovně Ambrosiánské nynějším Svatým Otcem Piem XI.,

tehdy knihovníkem Msgrm Rattim. Z tohoto textu byl pořízen starý český překlad dosud neznámý, pocházející z doby kolem roku 1400. Na tyto předlohy redukuje 1 text Bollandistů „*Fx codice manu scripto Latino*“, vzniklý podle autorova datování kolem roku 1650, uvedený v tomto schématu pod číslem 2, který jsme přeložili. Schema Slámovo se jeví takto:

Rozumí se, že v tomto Slámově schématu chybí ještě rukopis, nalezený loni v Šibeniku Donem Krsto Stošičem, jehož zařazení do této chronologické tabulky jest – tuším – ještě úkolem historiků.

V citované recenzi konstatuje profesor Šusta dále, že právě pozdní původ Tannerovy legendy byl asi důvodem, proč Emler nepojal tohoto životopisu ani životopisu Crugerova, jehož předlohy jsou rovněž pochybné, pokud jde o jejich starobylost, do souboru středověkých legend a životopisů osob nábožných, vydaného roku 1873 v „*Pramenech dějin českých*“. Proto se – podle Šusty – také nepokusil o to, aby vybavil původní středověké jádro legendy z roucha, v němž je oděli Bollandisté sedmnáctého století. Máme tedy před sebou středověkou legendu v barokním podání. Zajímavý jest u tohoto životopisu zejména národní duch, kterým jest provanut. Autor hned s počátku zdůrazňuje, že Anežka jest jeho krajankou. Když líčí na příklad, kterak se Anežka zřekla ruky syna císařova, praví, že se král Václav obával, aby jméno české, jež potud bylo proslulé plněním slibů, nebylo uvedeno v lehkost. Ke konci pak vyzývá blahoslavenou Anežku, aby orodovala za své krajany, jichž zajisté nebude milovat méně, než by milovala cizince. Nejde nám při tomto vydání o kritické studium pramenů, nýbrž o natvni krásu legendy. Proto jsme nepřičinili jiných poznámek, než ty, jež přičinili Bollandisté sami.

*

Českoslovenští katolíci vroucně touží po Anežčině svatořečení. Podle katolického učení jest rozdíl mezi světcem a blahoslaveným v tom, že blahoslavený může býti uctíván toliko na určitém místě, kdežto světec má cítit celý katolický svět. Středověká společnost byla budována ku platonskému obrazu společnosti nebeské. Mítí v tomto nebeském městě Božím přímluvce, znamenalo, že takřka kus České země jest pojat do nebe, bylo to znamením nejenom pozemské, ale i nadpřiro-

žené účasti na onom duchovním Svazu národů, kterým byla a jest církev. Proto jest blahoslavenství a kanonisace dokladem kulturního významu národa ve středověku, což jsme si zvláště uvědomovali při mileniu svatováclavském.

Ve Francii ukázalo 500. výročí panny Orleánské, jak veliký a přímo politický význam přičítala Francie kanonisaci této své historické postavy a její jméno inaugurovalo smír mezi Francií a Svatou Stolicí. Uznání národního světce a patrona znamená, že Svatá Stolica jest si vědoma křesťanského poslání národa, jehož člena vyzdvihuje na oltář. Snahy o svatořečení blahoslavené Anežky České, totiž obnova kroků kdysi již činěných, ukazují, že českoslovenští katolíci se snaží po nabytí politické samostatnosti svého státu obnoviti domácí náboženskou tradici a vystupovati s vlastními úkoly na universálním fóru katolické církve. Proto není divu, že českoslovenští katolíci tolik touží po aureole pro dceru královskou, jež životem tohoto hnutí žila a jež se snažila, aby je udržela alespoň u svých Klarisek v původní ryzosti.

*

Svatý František obrodil svět tím, že se zasnoubil s paní Chudou. Jeho poučení platí dodneška. Sociální boje nevznikají jenom nedostatkem, objektivní chudobou, nýbrž chudobou subjektivní, pocitem, že já mám méně, než má bližní, že nemohu dohnati jeho životní úroveň. Proti tomuto pocitu bojuje František a bojovali i jeho učedníci hlášením křesťanské pokory. Ukázal, že nezáleží tolik na různých institucích a na politických dějích, jako na osobním životě. Lidé jsou víc, než instituce. Instituce nebudou lepší, nebudou-li lepší lidé. Svátý František učinil svým životním programem slova Evangelia, která uslyšel při svém obrácení: „Jděte a kažte říkajíce: Přiblížilo se království nebeské. Nemocné uzdravujte, mrtvé kříste, malomocné očisťujte, zlé duchy vymítejte. Neberte si ani zlata, ani stříbra, ani mědi do opasků svých, ani mošny na cestu, ani dvou sukni, ani obuvi, ani holi. Hodet zajisté jest dělník pokrmu svého. Do kteréhokoli pak místa nebo města vejdete, zeptejte se, kdo jest v něm hoden. A tam zůstaňte, pokud nevyjdete. Vcházejíce pak do domu, pozdravte jej říkouce: „Pokoj buď domu to-muto!“ (Mat. 10, 7–13).

*

V Čechách stala se následovnicí svatého Františka Anežka, dcera krále Přemysla Otakara I. (1197–1230) a jeho manželky Konstancie. Anežka se narodila dne 20. ledna 1208 a jako dítě byla zasnoubena synovi slezského vévody Boleslavovi, k jehož dvoru byla poslána, podle tehdejšího zvyku, na výchovu. Matka jejího ženicha, svatá Hedvika, vzala malou Anežku do kláštera Třebnického ve Slezsku. To byly asi nejmohutnější dojmy z jejího dětství tím spíše, že byly opakem rozháraných poměrů v rodině královské. Ale po třech letech zemřel její ženich. Další vychování královské dcery bylo svěřeno sestrám Premonstrátkám v Doksanech v Čechách. Po svém návratu z Doksan byla Anežka zasnoubena Jindřichovi, synu německého císaře Bedřicha II. Politické

pletichy zmařily tento zamýšlený sňatek Anežčin. Vyskytli se noví nápadníci Anežčiny: anglický král Jiří III. a sám německý císař Bedřich II., který zatím ovdověl. Přemysl Otakar si přál, aby si Anežku vzal císař nejmocnější pánovník mezi knížaty křesťanskými. Ke sňatku byly již vykonány všechny přípravy. Ale Anežka odmítla tuto čest a roku 1230 se rozhodla věnovat svůj život jenom službě Kristově. Snad na ni působil i mocný příklad její příbuzné, svaté Alžběty, velké světlice křesťanské charity, která, proživši vzorně život manželky, matky a vdovy, stala se františkánskou terciářkou. Aby Anežka mohla dospět ke svému cíli, musila psáti papeži Řehořovi XI. Papež se stal skutečně ochráncem jejího úmyslu a když Bedřich obnovil svoje sňatkové plány, poslal papež k císaři svého legáta, aby rozmluvil císaři jeho záměr. Tak se stala Anežka následovnicí svaté Kláry, duchovní družky Serafinského světce, se kterou si vyměňovala i dopisy, z nichž tři jsou zachovány.

Velké františkánské hnutí se dostalo do Čech již před Anežkou, ale Anežka první štípila ženský klášter svaté Kláry a obnovila františkánského ducha v plné ryzosti. Královská dcera po příkladu své duchovní sestry Kláry oblečena v drsný habit, vykonává ve svém klášteře nejtěžší práce v obětavém duchu velkého assiského světce. I jako řeholnice zachovala si veliký vliv na počínání svého bratra Václava I. (1230–1253), který se stal štedrým podporovatelem jejího díla. Anežka smířila krále Václava I. s jeho synem Přemyslem Otakarem II. a zabránila tak válce, která hrozila vypuknouti mezi otcem a synem. Do kláštera Klarisek na Františku, který s pomocí královou založila, vstoupila sama roku 1234. Založila také hospital, klášter a řád Křížovníků s červenou hvězdou, jediný český rytířský řád, který má svého generála velmistra v Praze. Anežčín příklad působil i v Polsku, kde byl založen podobný klášter Klarisek. Celé její snažení vyznačovala nejenom askese, nýbrž především účinná láska k chudým. Vždyť svatá Klára píše Anežce: „Jsem přesvědčena, že víte a věříte, že království Boží bylo přislíbeno pouze chudým, a že Bůh je udělí toliko jim!“

Svou přímluvou stala se pak mocnou ochránkyní zájmů papežských ve své zemi proti nárokům německého císaře, jehož doti se měla kdysi státi. Za vlády Přemysla Otakara II. pozbyl klášter královské přízně a v jeho zdech nastal krutý hmotný nedostatek, jež Anežka radostně snášela se svými řeholními sestrami. Velkého zadostiučinění se jí však dostalo, když jedna z dcer Otakarových, Kunhuta, vstoupila do řádu s 12 mladými urozenými pannami. Podle legendy měla Anežka vidění o nešťastném konci Přemysla Otakara II. na Moravském Poli a tvrdí se, že se marně snažila zabránit válce mezi Přemyslem Otakarem II. a Rudolfem Habsburským. Prožila i těžké následky tragické smrti Přemysla Otakara II, byla svědkyní velkého hladu a moru v Čechách za vpádu braniborského, kdy král Václav II. byl ještě příliš mladý, aby zjednal pořádek. Tehdy se stal klášter na Františku útočištěm chudých a nemocných, takže lid polhlížel na Anežku již tehdy jako na světlici. Roku 1282 nadešel konec moru, ale s ním i konec Anežčín. Zemřela, konajíc do poslední chvíle svoje řeholní povinnosti.

Bylo by však mylno se domnívat, že blahoslavená Anežka Česká jest snad světicí ryze konteinplativní, blízká snad novodobému typu svatě Terezie od Jezulátka anebo typu tak ryze charitativnímu, jakým byla svatá Alžběta Durynská. – Ovšem shodovala se s oběma těmito světicemi oddanou láskou k nebeskému Ženichu a k bližnímu, i ona jest především typem monastickým, který je v českém náboženském životě tak vzácný. I ona jest velkou učitelkou tak zvaných „ctností neúhledných“, ctností, o nichž svět neví, které jsou anonymní, drobné, které náležejí k všední životní praxi a její zjev je velkým poučením, že ve ctnostech neúhledných může se projevit svatý heroismus, že jest možno jimi státi se hrdinkou a dobýti nebe. Ale bylo by chybou, kdybychom proto neviděli, že Anežka byla dějinnou osobností, nejenom snad proto, že byla dcera královská anebo snad z toho důvodu, že se jí dostalo vzdělání i na dceru královskou tehdy mimořádného. Anežka byla vskutku osobností takového formátu, že měla všechny vlastnosti, aby zasáhla i do politického a kulturního dějství své doby. To ovšem neznamená, že jest před očima Božíma snad větší, než byly všechny ty pěstitelky skrytých ctností. Co jest velikého a co jest malého před Bohem?

Ne však před Bohem, ale před národem jest třeba ukázati dějinný význam Anežčin. Jest o ní známo, že byla dobrým duchem královské rodiny, jsou známy její smírné zásahy v dynastických sporech Přemyslovců. Víme o ní, že dovedla své rodinné a pozemské vztahy proměnit v lásku duchovní a dáti jí činný a rozjímavý obsah, nechtějíc, aby se její srdce stalo předmětem dynastických intrik a politického smlouvání.

Nezapomínejme však, že činnost Anežčina spadá do doby velikých sporů mezi mocí papežskou a císařskou. To nebyl snad jenom boj vládyčtivého císaře proti světské moci papežů. Šlo o víc. Šlo o nadřaděnost ducha nad pouhou limotou. Bylo třeba pro všechny věky obhájit pravdu, že církev není ani záležitostí státní ani národní, že nesplyvá se společností pozemskou, nýbrž že má právo jí učiti, státi nad ní. Proti rodovým vladařům stál papež svobodně zvolený, ať byl původu jakéhokoli. Ten velký boj mezi Welfy a Ghibelliny, jenž vyplýval v rozličných formách takřka celý středověk, zasahoval ovšem i do Čech. A historikové přiznávají, že bylo zásluhou Anežčiny, že Václav I. zůstal věren papeži, přes blízké a lákavé sousedství německého císaře. Co znamenalo v této situaci františkánství? Nejlépe to vyjadřuje vidění papeže Innocence III., který viděl ve snách, jak se rozpadá Lateránská basilika a jak jí podepřel prostý, bosý muž v záplatovaném šatě. Františkánství znamenalo, že církev již takřka umdlévající v zápase se světskou mocí narostlo z ducha opět nové tělo. Františkánství nebylo jenom řeholí, bylo hnutím. A jestliže dcera královská tak záhy k nám uvedla tento směr ducha, pak to znamenalo, že se český národ dostal do nejživějšího kontaktu s tím, co tehdy hýbalo Evropou. I Novotný, jenž ve svých „Dějínách“ píše o Anežce s protikatolickou zaujatostí, musí to – třeba zaklausulovaně – přiznat. Anežka není romantickou princez-

ničkou, jež z nešťastné lásky šla do kláštera. Anežka vytvořila velké dílo duchovní, jež dalo směr politice Přemyslovců ve chvílích nejkritičtějších, třebaže nedělala přímo politiky. Každé velké dílo duchovní má však i mimovolné důsledky politické, jako působí vždy i na umění, na vědu, na všední život a vůbec na celý životní styl doby.

*

Není možno nezmínit se v této souvislosti o uměleckém významu staveb Anežčiných na Františku, kde vytvořila české Assisi. Na Františku v Praze byla postavena první stavba důsledně gotická v Praze a v Čechách. (Na Moravě postavila její matka Konstancie již roku 1234 Tišnov, Portam Coeli, klášter a kostel Cisterciáček, který jest perlu gotiky.) Stavby Anežčiny na Františku byly ukončeny v letech čtyřicátých třináctého věku a nejkrásnější stavbou jest kaple svaté Barbory stavěná ve slohu Ile de France, kdež stála kolébka gotiky. Gotický sloh znamená nejdokonalejší překonání hmoty duchem, nejvyšší výraz křesťanského supranaturalismu a spiritualismu. Architektura vyjadřuje jen směr ducha, kterým se vyznačují i ostatní ušlechtilé společenské složky té doby. O vzletu gotiky, nebesky roztouženě lze však mluvit jenom slovy básníka, jenž gotický chrám invokuje takto: A nyní, a nyní... o Boží svatyně, jakými květy, a jakou tkání z listoví, jak něžnými závití, jak jemným dýmem vznášejícím se nad cimbuřím, jakými vízkami, jež se chvějí jako stonky hyacintů nalezneš prostředek dosti vzácný, aby ses sloučila s nebesy, odolávajíc nebezpečnosti, že se rozplyneš v jejich medu a vůni a že se vzneseš až k nebi a k jeho oblakům, abys tam dala zazářiti svému nejsvětějšímu kříži?" (Paul Claudel: „Vývoj chrámu“.)

*

Klarisky, Minorité a hospitál Anežčin byli kdysi krásným spojením milosrdenství tělesného a duchovního. Vůči klášteru na Františku máme veliký dluh. Nejenom snad badatelský a umělecko-historický, nýbrž náboženský a sociální. Měli bychom v tomto roce Anežčině uvažovat o obnově jejího díla, aby znovu ožila nejenom jako památka, ale jako živé středisko naší sociální práce a charity. Zde jest její přirozené sídlo, na Františku, kde bydlili kdysi Menší bratři a sestry. Na to jest třeba mysliti v době, kdy jest třeba tolik činiti pro Páně bratry nejmenší, o nichž mluví svaté Evangelium!

ŽIVOT BLAHOŠLAVENÉ ANEŽKY ČESKÉ

Z rukopisu Pražského

Kap. I.

PŮVOD, VÝCHOVA A ŽIVOT NA ZEMI

1. Hodlaje psáti skutky svaté Anežky, pražské paní a svojí věhlasné krajanky, snoubenky Krista Nejlepšího a Největšího, jak se sluší, dříve

než započnu, právem tento panenský zpěv svatební o ní prohlašují:

Bělostnost žití v paměť uveďme si
patronky vlasti, panny převelebné
varyty, zpěvy, cítarou a lyrou
desetistrunnou.

Pozemské lože opouštějíc spěšně
s Ženichem Věčným cudně zasnoubí se,
svatbu pak slaví před komonstvem četným
nebeských vojtů.

2. Anežka, slavná panna pražská, dcera Přemysla Otakara, přebojovného krále Českého a Konstancie, sestry Ondřeje, krále uherského, otce svatě Alžběty, spatřila světlo světa v Praze roku od zrození Spasitelova z Panny 1205. Jediněná sláva života, jež se ukázala, když dorostla, objevila se v předchozích znameních již na prahu jejího žití. Neboť když jí její matka nosila pod srdcem, viděla ve snách mezi svými zlatotkanými rouchy zářící plášť jakýsi, hrubě utkaný z konopných provazců a podivujíc se hlasu, jenž k ní byl pronesen, pochopila, že dítě, které zrodí, bude užívatí roucha toho druhu. Zanedlouho potom porodila Anežku, kterou nejednou spatřila, kterak v kolébce leží, ruce a nohy majíc složeny v podobě kříže a proto ne na licho všichni soudili, že bude kříže služebnicí. Tříletá byla zasnoubena slavnému jakémus knížeti polskému a rodiče její jí teprve tříletou odesílají s vychovatelkou a s čestným průvodem do Polska. Tam v Třebnickém klášteře mezi svatými pannami po tři léta obývala a dospívala věkem i zbožností. Její zbožné snahy mocně rozmnožovala svými naučeními svrchovně zbožná kněžna Poláků Hedvika, pokud snoubenec byl na živu. Když pak dokonal svůj životní úkol, byla Anežka uvolněna ode jha budoucího sňatku. Vrátila se do Čech již šestiletá a v klášteře Doksanském mezi vybranými pannami, podrobenými poslušnosti Kristově, vzdělávala svůj život a rozum částečně po jejich příkladě, částečně brusem Písem, než uplynul okruh jednoho roku, takže po svém návratu na dvůr královský všem se velmi doporučovala i leskem ducha i nevinností života. Ale Čechy jí neobsáhly, sláva jména jejího překročila dálky Hercynské a zazářila v paláci císaře Bedřicha tak mocně, že měla být zachována pro jeho syna, pokud by byla svobodná a pokud by nebyla snad zasnoubena již jinému. A králové čeští připustili prosby tak velikého prosebníka. Ihned byla panna královská spoutána snoubeneckými závazky a určena synu císařovu. Při tomto zasnovacím jednání připomínají, že se stala ta neslychaná věc, že ani nikdo z družek, ani ze svatebčanů nemohl vyslovit jména panny, aby tak bylo naznačeno, že Anežka jest zachována pro nějakého Ženicha slavnějšího.

3. Již se nazývala jménem snoubenky císařovy a do Rakous, ke knížeti této země byla odvezena, obklopena jsouc vojem vybraných panen, aby tam byla utvrzena v mravech a aby tam rozkošemi jemnějšímu

životu se hodicími byla laskána. Ona však odvrhla daleko od ducha svého všechna lákadla lehkovážných rozkoší. Po celý běh onoho času, o němž si připomínáme příchod Páně v těle, ani v rozkoších tělesných, ani ve vybraných krmích (jak bylo mravem tohoto lidu), si nelibovala, nýbrž pouhlým dlebem a vínem se sytila devítiletá panna. Brzo počala zachovávat čtyřicetidenní půst, kdežto synové a dcery vévody rakouského požívali lahůdek. Ona však, jak jsem se svrchu zmínil, půst přísným zákonem dodržovala. Mezi tím se vroucně modlívala k Matce Boží, aby se stala hodnou býti napodobitelkou jejího panenství. Proto také svátek Matky Boží, o němž přijala spasitelné zvěstování andělovo, slavila se zvláštní úctou a s úmyslem, aby její duch pronikl toto tajemství. Všecka pak díla, která chutnají láskou Boží, současně s udlílením štědrých almužen pro chudé tak dobře konala, že o nich zvěděla pouze vychovatelka a jenom několik nejvěrnějších panen znalo její skutky. Nikomu jich nezjevila, aby zabránila lidské chvále. A tak se stalo, že zásnuhy ustanovené na jistý den, byly odkládány na neurčito, takže se naskytla Anežce vhodná příležitost, aby se mohla navrátiti do Čech.

4. Ale ani doma neměla Anežka dlouho úplného pokoje se zásnuhými starostmi. Po nedlouhém čase se totiž dostavili do Prahy i poslové císaře i vyslanci krále Anglického, snažně prosíce o Anežku, aby se stala manželkou jejich pánů. Ale v noci zjevil již Kristus jednomu z císařských u vidění, že si ji zachová jako snoubenku, ale tento posel si vyložil vidění nesprávně. Zdálo se mu, že vidí, kterak Anežce jest na hlavu kladena koruna z nejzářivějších drahokamů a že tato koruna jí brzo potom byla snáta a že byla na její hlavu vložena jiná koruna nevýslovného lesku. Toto znamení však vztahoval k sobě a ke svým druhům a v určité naději se již, již v duchu zmocňoval vítězství nad spoluzadateli Britanskými. Vpravdě však znamenalo tajemství tohoto vidění, že Anežku neočekává sláva pomíjející a časná, nýbrž nebeská a věčná. A vskutku směřovaly myšlenky a snahy královské panny k tomu, aby mohla milovati život vyšší, než je život lidský. Proto když se po smrti jejího otce ujal v Čechách vlády král Václav, rodný bratr Anežčin, obklopila se takovými pravidly, že změnivši šat, následována jen nejvěrnějšími družkami, za ranního úsvitu přečetné kostely navštěvovala a ostatky světců zbožně uctívala, ačkoli se z jejich nohou zanicených přílišným mrazem prýštila krev. Když se vrátila domů a zahřála se, sestupovala do nejbližšího chrámu s průvodem všech panen a mluvila s nimi jenom o Bohu, obcovala četným obětím, věnujíc Kristu žalmy, tu za své chyby, tu za zemřelé. Navenek byla oděna šarlatem, pod ním však byla trýzněna drsností roucha žiněného. Její lůžko bylo okrášleno drahocennými příkrývkami a ozdobnými čalouny, ale ona na ně nikdy neulehla, spávajíc na jiném, skrytém, tvrdším lůžku.

5. Již docházel patnáctý rok jejího věku, když císař znepokojen slavnou pověstí její zbožnosti, jal se naléhati na uspišení slíbeného sňatku svého syna s Anežkou, a poslal k Václavovi předního ze sboru svých řečníků. Václav nijak nemínil opačným rozhodnutím rušit ustanovení otce svého Otokara. Aby jméno české, proslulé dodržováním slibů,

nebylo zlehčeno poskvrnou nestálosti, řekl své sestře, že se přičiní, aby děle neprodělavala ve svém počínání. Když tedy Anežka viděla, že opět se strojí úklady jejímu úmyslu zůstatí ustavičnou pannou, posílá tajně listovní posly do Říma k Řehořovi IX. a prosí jej, aby věnoval raději svou přízeň věci Kristově, než věci lidské, a aby onen snátek rozhodnutím svého slova neprohlašoval za platný, ježto s ním nikdy v duchu svým nesouhlasila. Že jest sice přípustno, aby jí příbuzní k manželství radili, ale že jest podle zákona Kristova nemožno a nedovoleno, aby jí nutili proti její vůli. Velekněz pohnut prosbou dokonale a moudré panny, ochotně dal souhlas k jejímu slibu a povzbudil ji svým listem k vytrvalé horlivosti na tomto moři života. Jako pravý otec dceru zahrnul ji duchovními útěchami. Panna se nadmíru zaradovala z dobrořivosti nejvyššího Kněze a podala o tom zprávu svému královskému bratru Václavovi, předkládajíc mu radostně papežskou listinu, která byla s to, aby rozvihla prosby jakýchkoli žadatelů jakoby heranem. Král znepokojen si pospíšil, aby u císaře vinu za to, co sestra tajnou radou učinila, svrhl se sebe nevědomého na ni vědoucí. Císař nejdříve rozhněván, skřípěl zuby a myslil na pomstu. Brzo však pomínulo pobouření jeho mysli, jeho duch se vyjasnil a císař dal Anežce tuto odpověď hodnou vládaře křesťanského: Kdyby Anežka byla bývala dala přednost někomu ze vznešených lidí před jeho synem, pak vpravdě by byl mstiteiskou zbrojí shladil takovou potupu. Když však dala přednost před synem jeho, Synu Božím, jehož službu i císař pro sebe za drahocennou považuje, nezavdala mu tím nijak spravedlivé příčiny, aby se roztrpčoval. Povzbudil proto listem pannu, aby byla dobrě myslí a aby posvátnou svatební komnatu Ježíšovu ryze a vytrvale uctívala. Jemu že jest svrchované milá tato pevná horlivost pro panenství. Posléze ji prosí, aby přijala ostatky svatých, které jí posílá jako rukojmí své blahovolné přízně k ní, aby z nich měla užitek.

Poznámka Bollandistů: Ne pro syna svého, leč pro sebe, když ovdověl, žádal ji císař. Neboť jeho syn pojal roku 1223 za manželku Anežku, dceru knížete Rakouského.

Kap. II.

KLÁŠTERNÍ ŽIVOT BLAHOŠLAVENÉ ANEŽKY

6. Když již z několika zápasech bylo tělo Anežčino přemoženo, takto počala mocně bojovati proti světu: Byli zavoláni bosí lidé žijící podle pravidel svatého Františka a od nich se naučila dospívatí až na vrchol života, kamž horlivě špěla svatá Klára, sestra tohoto světce v chudobě dobrovolně přijaté, pohrdajíc rozkošemi tělesnými v poddanství úsudku vlastního pod vůlí jiných. Nemeškajíc rozdává Anežka své drahocenné ženské věno na tomto světě chudášům. Nemocnici podle vzoru svaté Alžběty, své příbuzné, zřizuje blízko mostu pode jménem svatého Františka, používajíc k tomu svých stálých důchodů. Dala také vystavět jiné svatyně v okruhu hradeb staré Prahy. I pannám

svatě Kláry, chtějícím se utvrdit v pohrdání vším bohatstvím, založila skvěle sídlo pode jménem Zachovavatele řehole, vší chrámovou ozdobou vystrojené. Tam uvedla pět panen, družek svatě Kláry, z příkazu Svateho Otce z Itálie poslaných. Sama nedlouho potom se sborem sedmi urozených českých panen za přítomnosti sedmi biskupů a svého královského bratra i královny, také za účasti nespočetného davu všeho věku a všeho stavu přihlížejícího, zlatý svůj oděv za šedý zaměnila, dříve si dávši ustříhnout vlasy a tak Kristu byla zasvěcena. Když se zpráva o tom rozšířila, přemnohé dívky v Polsku velmi proslulé, pošlapavše svět, kláštery založily a o závod do nich počaly vstupovati.

7. Jaká a jak vznešená byla dále tkán života Anežčina po veškeren čas, lze spíše vypočítati, než vyloučiti. Tak se sama sobě jevila nízkou, že vždy a ve všem chtěla býti poddána a do té míry všechny lidi za přednější sebe samé považovala, že o každé své družce soudila, že jest naprosto spravedlivou, aby družka měla přednost před ní. Není tudíž divu, že z tohoto kořene vzešly plody bohumilé. Anežka se vždy vyhýbala kterékoli poctě vznešenosti v jakémkoli nadřazeném postavení. Sestrám téhož domu vytápěla ohřívárnu, v kuchyni se zabývala nejnižšími pracemi s námahou a bedlivostí. Sama lahodnější krmě vařivala jenom proto, aby je nemocným mužům v klášteřích rozdělala. Lůžka družek od špíny čistila a dávala si nositi šaty malomocných a jiných lidí chorobou stížených, hnísem potřísněné a špinavé. Navykla jim a prala je sama tak často, že žíravý kal z nich nakazil její ruce, takže je měla stále rozpukané a zraněné.

8. Když o tom o všem uslyšela svatá Klára, velmi se zaradovala a děkovala Bohu, působiteli tak velikých milostí v Anežce a ji v dopisech povzbuzovala, aby v cestě k nebi vytrvala. Poslala jí pak z Assisi zákony svého života potvrzené pravomocí Innocence IV. papeže. Tato pravidla Anežka ochotně přijala. Aby je pak odevzdala sestrám neporušená a aby jim je lépe doporučila, dala je potvrditi pečeti Alexandra IV., Náměstka Kristova. Spojila se s chudobou dobrovolně a jak se vypravuje, do té míry si ji zamilovala, že žádnými důvody, ani od kardinála Kajetána, ochránce domu svého, nedala se přiměti k tomu, aby si pro těžké doby ponechala určitý a vlastní majetek. Nejdrahocennější dary svého otce a knížat udělovala částečně Kristu na ozdobu chrámů, částečně klášteru, částečně na vyléčení chorob chudiny. Když zemřel její bratr, byla po dvakráte uvržena až do nejkrajnějšího nedostatku všech potřeb. Kdežto všichni ostatní truchlili, sama, ač nepřilíš zdruva, s největší rozkoší ducha vše snášela, děkujíc Bohu, že jí učinil hodnou zkoušky vytoužené chudoby. Ale Kristus jí dal okusiti bílého chleba a mřenek, jimiž se v nemoci živila. Chléb byl položen před její dveře a byl nalezen vrátnou.

9. V prvních dobách svého obrácení tak zanevřela na své tělo, že je neživila žádným vařeným pokrmem, nýbrž syrovou cibulí nebo něčím podobným a jen občas trochou ovoce. Po všechny posty církví nařizené, po všechny středy a pátky, o čtyřech svátcích Panny Marie, o vigiliích a po celý běh času od svatého Martina až po narození Pána našeho

udržovala svůj život po celý svůj věk jenom chlebem a vodou. S těmito kajícími skutky spojovala nosení drsného kajícího roucha, utkaného z koňských žíní, aby tak krotila útoky těla, jsouc tímto kajícím rouchem chráněna jakoby brněním. Žině pak tak těsně k tělu jejímu přiléhaly, že jejich vlas vyhlodal dolíky v jejím těle, jak se do něho ponořil. Ale i důtkami z řemení spletenými sama sebe ukrutně bičovala.

10. Mimo společné modlitby v její řeholní rodině obvyklé, klaněla se Bohu v soukromé kapli s takovou horlivostí srdce a úst, že tvář její bývala smáčena slzami a září, kterou byla zalita, když se modlila, poutala oči sester na ni obrácených. Sestra Benigna ji našla na tomto místě obklopenou mrakem, která se vznášela, jak toho lidé nedovedou. Byl slýchán i hlas mužský, jenž odpovídal na její modlitby. Toho dne, kdy slaví církev Nanebevstoupení Páně, když zpívala žalmy mezi pannami Priskou a Benignou, byla vzata z jejich středu a zůstala od nich vzdálena asi hodinu. Bývali pak tázána po své nepřítomnosti, nenaznačila nic, než jen se vznešeně a mile usmívala. Byla povolána k mrtvému tělu mladší rodné sestry právě zemřelé. Když se pak pomodlila onen verš: „Jenž jsi Lazara vzkřísil“ ... tu jaký div! dívka počala opět nabývat života a tělo se počalo hýbati. Když však se Anežka počala již radovati, zemřelá ji pokárala. Tu se Anežka přestala modlit a oživší sestra počala rychle zase odumírat. Když to viděl zlý duch, zuřil závistí a rozložil tenata své zloby. Proto když vyházela z oratoře, porazil ji na stupních, že si vyvrátila ruku v rameni a způsobil jí krutou bolest. Toto protiventství snášela tak klidně, že skrývajíc bolest, léčila se tajně náčinky.

11. Když kdysi v nemoci požila Těla Kristova, dověděla se od Krista ve Svátosti přítomného, že nezemře dříve, pokud nezemrou všichni její pokrevní příbuzní. Svěřila se s tím pod pečeti věrného mlčení jakémusi člověku Bohu zasvěcenému a stalo se zcela tak, jak předpověděla. Žofii, vznešené paní a manželce rytíře Konráda, která po porodu byla v nebezpečení života, Anežka podala jablko, kterého si od manžela žádala a sotva je snědla, nabyla ihned pevného zdraví. Když pak zemřel její manžel, stala se napodobitelkou Anežčinou a zřekla se světa. Toto jablko ještě se dvěma jinými Anežka vyvolala, poželnavši znamením kříže strom, který již přestal vydávat plody. Není divu, že znamením kříže i ku počtě kříže a Toho, který na kříž byl přibit, Krista, vykonala veliké věci. Vždyť s pláčem stávala pod ním každého pátku až do hodiny deváté. Pannu Alžbětu, jež též způsob života jako Anežka si zvolila, vyléčila tímto znamením z neutěšného a nesnesitelného bolení hlavy. Jindy slabá Anežka podpírána jsouc rukou panny urozené, spatřila ďábla s chmurným obličejem, jak se opírá o dřevo. Šlechtična vyděšena jsouc pohledem na něho křičela, ale Anežka učinila proti němu znamení kříže a obrátila jej na útěk z oratoře. Téhož nepřítele později přemohla stejnou zbraní, když se jí ukázal v podobě výra, pokoušeje se ocasem hránití jí při vstupu do oratoře.

12. O její dobročinnosti a vlídnosti vůči zarmouceným a k smrti ur-

čeným, domnívám se, že lze říci jenom tolik, že si navykla zahrnovati je svými dobrodiními tak, jako by byla bývala všechny zrodila. Sestry, které se dopustily poklesku, napomínala, ale když je byla pokárala, nepokládala za nedůstojno sebe, aby je prosila za odpuštění, jestliže snad při tom v něčem překročila míru a vrhala se k jejich nohám. Jakási panina si vzala pro sebe jedno z výborných jablek Anežče darovaných, zlákána byvši jeho krásným zevnějškem. Brzo však jí počalo znepokojovati svědomí a vrátivši jablko, doplnila tak jejich počet. Anežka pak jí za to dala radostně dvě jiná znamenitá jablka ujišťujíc jí, že jest záslužnější snísti jablek deset podle zákona, než jen jediné, když jsme se při tom vymkli poutům dobrovolné chudoby. Jest dosvědčeno, že se jí Anežka zjevila, když byla nepřítomna.

13. Když se jednou Anežka modlila pod křížem ve sboru panen, zjevil se jí král Otakar, její otec, jako by byl raněn a podpírán dvěma bojovníky. Když to oněm pannám vypravovala, domnívala se, že jest to mámení ďábelské. Dověděla se však, že otec její, který bojoval proti císaři Rudolfovi, zradou některých lidí zahynul. Panně jménem Frigidě, která naléhala tajně a vroucími modlitbami na Boha, aby jí na její prosby splnil jakési přání, Anežka přikázala s obličejem velmi přísny, aby upustila od takové žádosti, ujišťujíc jí, že jest nehodno žádati od Boha, aby plnil takové přání. Není divu, že poznala úmysly a přání jediné Panny, když jasně viděla nedostatky i zásluhy všech panen, jež byly jejími společnicemi, neboť Bůh osvěcoval její rozum. A najisto jest znamenáno, že nikdy nic nepředpověděla, co by se nebylo splnilo tak, jak ona to oznámila. Podivuhodno jest i to, že kterási žena zemřela, jež zaživa ubližovala pověsti Anežčiny, nemohla dříve uniknouti mukám, pokud nepožádala Anežky, aby jí odpustila vinu, kterou spáchala. Jinou pannu zasvěcenou, Brigittu, která pokud ve smrtelném těle dlela, dobře si vedla a Anežku ctěla, spatřila Anežka, kterak jest její duše odlučována od těla a jak ji nesou andělé mezi voje nebeské.

Poznámka Bollandistů: Vidění o smrti Přemysla Otakara netýká se Anežčina otce, nýbrž syna bratrova Přemysla Otakara, který měl stejné jméno jako její otec.

Kap. III.

NEMOC, SMRT A POHŘEB BLAHOŠLAVENÉ ANEŽKY. ZÁZRAKY PO SMRTI.

14. Když nadešel velký čtyřicetidenní půst, Anežka, aby se s Kristem na poušti postila, vzdalovala se nejenom vnějšího světa, nýbrž i svých sester. V oně době nepřestávala prositi Boha, aby jí udělil odpuštění pro její poklesky a viny a aby jí byl milostiv. Co tak činila, brzo počala postonávati a když nemoc vzrůstala, viděla, že jest rozhodnuto o jejím životě. Těžce již dýchala a záhy se stala stolovnicí Těla Páně a olejem posvátným byla pomazána. Když to bylo oznámeno panně Kateřině, která se již po deset let nemohla postaviti na nohy, sužována nesmírnou

bolestí, žádala, aby byla donesena před tvář panny na smrt nemocná. Bývali k ní donesena snažnými prosbami i náležala na Anežku, aby božským znamením kříže přemohla její nemoc. Anežka se z pokory od ní odvrátila a obrátila svou modlitbu k tomu, aby obměkčila jejího ducha. Když Kateřina viděla, že panna odchází a když cítila, že bude snad opuštěna ve své bolesti, vzala Anežku za ruku, vtiskla svým nohám nebeské znamení a zdráva, pevným krokem rychle odešla. Anežce se však přitížilo a cítila, že se její duše odlučuje od těla. Přes to však tehdy ještě časté modlitby své zdvojovala a družky těšila, povzbuzujíc je, aby doufaly v Boží pomoc, doporučovala jim lásku k Bohu a ku bližnímu, náklonnost k chudobě a poslušensví k městu římského Stolce, upevňujíc to vše v nehlubším nitru jejich hrudi. Cínila tak po celý ten večer a následující noci.

15. Ale kolem hodiny deváté bylo vidno, kterak roste a září a kterak nejjasnější paprsky daleko svítí, a na počátku oběti mše svaté ze života odešla roku Spasitele světa 1281, šestého dne měsíce března, když byla po čtyřicet šest let v klášteře zbožně žila. K návštěvě jejího těla, jež ani nezuhlo ani neztratilo barvu, scházely se davy všeho věku a rodu v celých zástupech po mnohé dny a lidé se pokládali za třikrát blažené, když se mohli dotknouti buď prsteny nebo řetězy či pásy údů nebes hodných. Byly však posléze uzavřeny do rakve dřevěné, jež pevnými železnými pláty a hřebíky byla sepjata, aby údy nebyly rozvlčeny po částech. Zatím přišla Školastika Šternberská, jež Anežku milovala a od Anežky byla milována a velmi prosila, předkládajíc i listinu papežskou, aby jí nebránili v posledním pohledu na pannu, jež byla největší její přítelkyní. Kdežto panny tohoto místa rozvažovaly, zda mají vyhovět prosbám, nerozvažovala Boží dobrota, která železné svory rakve tak rozpjila, že Školastika mohla svobodně očima uctíti vytoužený poklad. Pohřbena byla pak Anežka v kapličce svaté Panny a to nikoli snad biskupem Tobiašem ani kněžími nejbližšími tomuto důstojenství, kteří odmítli tuto poctu, nýbrž, jak předpověděla, bosým mnichem jménem Bonagratia. Panny, obyvatelky kláštera pak často cítily, kterak z jejích posvátných kostí vychází vůně, což se dalo pro přítomnost blažených duchů, kteří navštěvovali její tělo, jak Anežka zjevila kteréš sestře, která u jejího hrobu usnula na modlitbách.

16. Judita, královna česká, manželka krále Václava, svou dcerušku Markétu, jejíž slabé zdraví často oplakávala, s posvátným rouhem položila na hrob Anežčin a odnesla si ji zdravou. Královna Eliška, manželka krále českého, Jana byla jednou a po druhé zavolána v noci, jakoby jí hrozilo přítomné neštěstí, a aby mu zabránila, že se má dožadovat modliteb své krajanky Anežky. Uposlechla a vyhledala jakousi Anežku žijící v klášteře svatého Františka. Čekajíc na ni před branou kláštera dověděla se od vratné, že jest přítomna. Zatím však Anežka, mající podobu nebeskou, byla přenesena ke klášterní mřížce onoho místa a vyváděla od královny, co se její pomocí má státí. Když pak slyšela, že jest žádána o přimluvu, odcházela jakoby pohoršena. Královna se však vrhla tím prudčeji před ní na kolena a úpěnlivě volala na odvrácenou

pannu. Ona pak se k ní obrátila, jako by byla již jejími slovy obměkčena a slíbila jí, že učiní, oč prosila. A brzo potom bylo oznámeno královně, že její jediný syn na hradě Lokti ožil, ač podle úsudku všech byl již nemocen na smrt. Královna vidouc v tom účinek skutků Anežčiných u Boha, chrám její skvělými dary vyzdobila. Táž královna, oslabena porodem a do krajnosti umdlena, byla již zbavena smyslů a podle úsudku lékařů byla již zasvěcena smrti. Vzývala však ochranu Anežčinu a záhy seznala, že jest zdráva.

17. Hoďa Martina, syna pražské měšťanky Markéty, o němž se nevědělo, zda je živ, či mrtev, svěřila porodní bába hrobu Anežčinu a přinesla jej zpět dokonale zdravého. Řeholní panny Dominiky k mrtvým již připočtené dotkla se sestra roušková Anežčinou, načež Dominika prohlašovala, že se jí zjevilo nové světlo, které uvolnilo její veselí a zprostilo jí bolesti.

18. Duši panny Vracky, zápasící se smrtí, sestry již na modlitbách doporučovaly Bohu. Ale panna povstala úplně zdráva, když slíbila tři oběti mše svaté ku počtě Anežčině. Ale prodávajíc na modlitbách, rychle do nemoci znovu upadla a byla by zemřela, kdyby si nebyla pospíšila, aby splnila slib oběti, která pro nedbalost kněze byla odložena. Také Ludmilu v krajním zápase s horečkou sestry napojily vínem, jímž byly obmyty kosti Anežčiny a uzdravily ji tak. Příbíkovi, muži služebného postavení, který upadl v kostele jako bezduchý, sestry vlyly do úst vodu, do níž namočily několik vlasů Anežčiných a brzo spatřily, kterak se mu vrátily smysly. Dívka zvaná Malá, vypadla ze člunu, na němž plula po Labi a nejenomže se již zalévala vodou, ale uvázla i v písku a hynula. Než voráři, kteří se tam náhodou vyskytli, ji vysvobodili ze záhuby. Dovolávala se totiž ve smrtelných vzdeších Anežky a měla u sebe několik jejích vlasů.

19. Kristina se v záhubné nemoci marně pokoušela dáti se zachrániti rukou lidskou. Jakmile se však zaslíbila Kristu ve jméno Anežčino, vydýchla volněji a zavázavši se, sliby se zasvětila Kristu. Žena pražská po několik dní nesmírné porodní bolesti pocítovala. Když se však opásala pásem, jež obklopoval tělo Anežčino, unikla ztroskotání smrtelnému. Slánská žena Dobroslava byla dlouho trápena strašnou bolestí kyčle. I vypila víno, do něhož namočili ostatky Anežčiny a bolest této části svého těla tak ztišila a potlačila. Vznesený muž Tasa měl vřed v krku. Vodu, jež obmyla vlasy Anežčiny, vypil a potřel si jí nemocnou část těla. Zbavil se trapného neduhu svého hrdla a splnil slib, kterým na se vzal povinnost prokázati četná dobrodíní na počest jména Anežčiny. Týmž neduhem, ale těžším, byl stížen opat Hynek, který již hrozným způsobem jazyk vyplazoval. Byl vyproštěn z tohoto neduhu, když vysál víno, jímž navlhčili kosti Anežčiny.

20. Václav, pisař jednoho rytíře, tak měl zacpány všechny průduchy hrdla hustým hlénem, že nu sotva dech, natož pokrm proklouzl. Když se však dal navlhčiti a natřiti vodou z vlasů Anežčiných, nejprve vydal ze sebe bekot podobný bečení ovce, ale pak očištěným hlasem Boha dýcháti. Jest jisto, že Konstancie, jež následovala Anežky v úradě před-

RUÐOLF MICHALIK – KRISTUS A NEMOCNÝ

stavené panenského sídla, byla na její přímlovu zbavena palčivé a trvalé horečky, když se dala donésti k jejímu hrobu. Anežka z Říškovic, panna téhož kláštera, podpírána jsouc jinou sestrou, opřela se o náhrobek a do jejího bezvládného a ztuhlého lokte se vrátila náhle bývalá síla. Pani Školastika ze Žerotína, by vši postižena nezhojitelným vředem na boku, když objímala mrtvou blahoslavenou Anežku přiblížila svůj nemocný bok k boku jejímu a ihned se uzdravila.

21. O Mladotě, manželce vznešeného muže litomyšlského, jest obecně známo, že byla zbavena krvotoku, když učinila slib Anežce. Doimka, zasvěcená panna prohrabujíc hákem oheň v krbu padla do plamenů ohniště. Když však padala, vzývala Anežku a povstala z ohně bez poruchy. Zázrak byl, že když hořel dům, v němž byla židle Anežčina, nebyla stolice zachváćena plamenem a jenom s jedné strany byla ohněm poznamenána. Když se rozvodnila Vltava a prolomila i svatyni, v níž jest uložena blahoslavená Anežka, spěchala panna Eliška, aby odnesla kosti blahoslavené Anežky, ale počínajíc si příliš zmateně, dostala se do vod ještě hlubších. Byla však vytažena pannou Zdenkou a ukázalo se, že jest úplně suchá dobrodiním Anežčíným.

22. Judita, panna, naplněná nesmírnou láskou k Anežce, oddělila si nehet z její nohy, aby na pannu, kterou milovala, měla nějakou památku, již by se potěšila. Ale z této rány vyšlo neobyčejné množství krve a závoj panny, jímž se snažila krev vysušiti, tak se krví promočil, že již nemohl jí více do sebe vsáknouti. Tu se panna vrhla k zemi, prosila za odpuštění svého přestupku a krev se zastavila.

23. Po těchto událostech i později bylo mnohým štědrě navracováno odnáté zdraví. A nám, o panno, kteří tě před zraky máme a již jsme zasvětili tuto svou práci, jaké se dostane odměny? Viš, čeho si žádáme, viš, čeho nejvíce potřebujeme: přijmi to od Ženicha svého a nám udeř: proč bys neudělila? Vždyť nemiluješ více cizinců, než svoje krajany.

ANTONI MADEJ – přel. ADOLF GAJDOŠ

OKSYVO

Bílý přístave duchů již sytých života,
Útluku orlich snění, sokolích vzpomínání.
Kde stín času netíží, žal mysl nehodá,
Sladce, jak v listech šťávy, vadnou zde hodiny.

Odtud hledíme na moře – veliké, nesmírné.
Na nebe – safírové, nepřehledných výšin –
Jak na ně hledí věčně zdejší chrám a zvony –
I mohly tiché i mladé sosny . . .

ČESKÉ VYDÁNÍ GOETHOVÝCH SPISŮ

V JUBILEJNÍCH dnech stého výročí Goethova úmrtí bylo s české i německé strany v tisku i přednáškách často probíráno téma Goethe a Čechy. S německé strany vysledoval vztahy Goethovy k Čechám pražský spisovatel Johannes Urzidil v monografii *Goethe in Böhmen*. Materiál, známý z prací Krausových i edic Sauerových, doplňuje Goethovou svobodně zednářskou básni a v obrazové části po prvé otiskuje z rodinného archivu hrab. A. Paara v Bechyni faksimile Goethova věnování a rukopis Bedřicha Velikého s Goethovým věnováním baronu Brösigkemu. Pěkně vylíčuje básníkův vztah k Marii Ludovice, Beethovenovi a v korespondenci s Leopoldinou vyzvedá výrok o poměru básnictví a skutečnosti. V závěru se zmiňuje o Nadlerově kmenopisném stanovisku, které tento předloni zdůraznil v Coroně a na něž navázal i v universitní řeči H. Cysarz. Se strany české probírá vzájemný vztah především Goethův sborník, vydaný českými germanisty. Z bohatého obsahu jsou nejdůležitější studie Ot. Fischera, A. Nováka a Alb. Pražáka. Fischerova starší Mladý Čelakovský a Goethe vyzdvihuje na Marince překladatelovu dovednost, vnitřní svobodu, pružnost a volnost. Při zčešťovací linii upozorňuje na výrazové zesílení, jeho zdrobňování a zvroucení. Největší pozornost věnuje goethovství Čelakovského v jeho vlastní poesii. Paralelu Vrchlický a Goethe vyšetřuje A. Novák. Jeho velkorysá studie byla z části otištěna v německém překladu v „Prager Presse“ (27. III.) a výsledky jejího analytického postupu pojaty do syntetické studie *Goethe und die Tschechen* v „Prager Rundschau“ 2. Vrchlickému se nepodařilo ani v Hilarionovi ani v Twardowském vytvořit opravdové faustovské skladby. Hilarion se stanoviskem humanity velmi pozemské je v rozporu s titanismem Goethovy básně, Twardowski po stránce myšlenkové i slovesně umělecké je mosaikou. I v ostatních faustovských ohledech chybí voluntární záměr a energetická myšlenka. Ke Krausově základní práci Goethe a Čechy přistupuje A. Pražákův příspěvek k problému Goethe a Slováci. Bohatý materiál třídí do kapitol o slovenském osobním styku s Goethem, o slovenském názoru na Goetha vůbec, o hodnocení jeho vlivu jako lyrika, epika, dramatika i prozaika. Hviezdoslavův a Sládkovičových překlad Fausta znamenají mu v dějinách slovenského překladatelství epochu. Z přednášek zabývala se tímto speciálním tématem Fischerova universitní řeč, otištěná v „Činu“ (30, 31), kde stejně jako v článku v „Lid. novinách“ (6. II.) je m. j. objasněn poměr hlavního redaktora českého vydání Goetha k tomuto souboru. V množství goethovských článků bylo téma sledováno K. Polákem v RA, V. Jirátem v „Lumíru“ a j. Mnohé záznamy byly i v goethovských číslech „Slovenských Pohľadů“, „Nezávislé scény“, „Kola moravských spisovatelů“ a „Bibliofila“. Z vědeckých periodik má primát sborník „Germanoslavica“ 3, otiskující

Čelakovského rukopisné překlady Ohlasu písní ruských do němčiny.

Po této, pro historii českého překladatelství nutně odboče, jež chtěla pouze upozorniti na stále vzrůstající materiál předmětu a zachytiti jej pokud možno v úplnosti, několik poznámek o patnáctisvazkovém souboru Goethova díla, jehož význam je v integraci I v revisti. Po válečné antologii z Goethova odkazu, v nové úpravě Z Goethovy země, zavazuje se Otokar Fischer r. 1924 k redakci patnáctisvazkového souboru. První svazek vyhází v říjnu 1927, poslední v únoru 1932. Úspěch jedinečného podniku zaručovalo jméno pořadatele a výběr spolupracovníků. Všichni překladatelé, ať již Fischerovi bývalí žáci V. Jiráta, K. Arnstein, B. Plecháčová, F. A. Saudek, nebo později se přihlásivší Fr. Kubka, J. Kamenář, P. Eisner a J. Fischer, vyplnili skvěle intenci souboru a zčeštili Goetha tak, že se stal složkou dnešní slovesnosti. V almanachu Kmene ukázal P. Eisner na organizační i výchovately redakční činnost Fischerovu, která při souboru byla neméně důležitá než jeho vědecká a básnická kvalifikace a překladatelská praxe. Kromě dvou próz Pohádky a Novely v překladu J. Fischera a římských elegií a Benátských epigramů, jež r. 1921 vyšly v překladu Ot. Fischera v Škeříkově Sympostu, nebylo do souboru přežato ničeho z bývalé překladatelské produkce. Tak dostalo se českému písemnictví po prvé fragmentů a improvisací z mládí, zvířecího eposu, italského cestopisu, Viléma Meistersa, Fausta v prvotní podobě, autobiografie, Západovýchodního divánu, Pandory a lyriky z pozdního Goethova období. Kterak pokročilo překladatelské umění, možno sledovati na čtyřech překladech prvního dílu Fausta (Quis, Vrchlický, Vlček, Fischer), na třech překladech Ifigenie (Macháček, Quis, Eisner), Hermana a Bohdany (Jungmann, Vaňorný, Kamenář), na dvou Torquata Tassa (Tvrděk, Saudek) atd. V souboru bylo přihlíženo především ke Goethově osobnosti básnické. Odtud rozdělení spisů, jež v prvních třech svazcích – drama, vyprávění, lyrika – obsáhlo období předvýmarské, kdežto v ostatních dvanácti, uspořádaných se zřetelem k básníkovu růstu – lyrika, vyprávění, drama – podalo podstatné rysy básníkovy od r. 1775. Konečně do svazku próz byl zařazen i výbor z maxim a reflexí, který přihlíží ke Goethovým zájmům vědeckým.

Základem k prvním třem svazkům bylo Morrisovo vydání. V prvním svazku je silácká a houřlivácká verse předvýmarského Fausta, ještě dnes zneklidňující symbol prometejský, bujná literárně filosofická parodie Satyros a břitce dokumentární fragment Věčného žida, všechno v překladu Ot. Fischera. Pro rozličné situace, pohybující se od groteskní ironie a mladistvého pathosu k jímavým písním Markétčiny, nalezl překladatel, ve shodě s schererovstvím E. Schmidta, osobitě odstíněný tón. Obdobnou tendenci zachovává i překlad estetického vyznání K Shakespearovu dni, občanská truchlohra Clavijo i první drama rozvodové Stella. Od překladatelské metody Fischerovy liší se nespoutaným životním elánem nadaný Götz z Berliching, jehož překlad z pera Fr. Kubky nemá výrazové dynamiky, jakou se projevuje Fischerova antithésa, ale plně odpovídá autorově zálibě v povídkovém

dřevorytu. Čtyři překlady Werthera (F. Miřiovský, O. Reindl, A. Breska, E. A. Saudek) znamenají celou překladatelskou školu, z níž Saudkova konkretisace a zpředměťování mluvy, mnohdy až příliš ostře vyzvedající povahový rozlom Wertherův, je pro toto prvé tlumočení více z r. 1774 nejcharakterističtější.

Svoje překladatelské zásady naznačil Fischer v knize Duše a slovo článkem O překládání básnických děl. Zdůraznití se musí i vývojová linie, že Fischer dospívá ke Goethovi jako definitivní osobnosti, dědici řeckého genia a největšímu Evropanu německého národa po Kleistovi, Nietzschevi a Heinovi. Proto i své překlady básnickovy lyriky vybírá z tohoto hlediska, pozmiňuje na př. v Západovýchodním divánu lokální význam Goethových narážek a nahrazuje výrazy všech všeobecnějšími, staví mnohý obraz do nové perspektivy, přibližuje se metodě epigramatické, zdůrazňuje a pointuje určitou myšlenku a pod., jak zjistil již K. Polák v ČMF XV. Prubířským kamenem Fischerovy virtuosity je Faust a dva svazky Lyrika a balady a Západovýchodní diván. Po Výboru z mladistvé lyriky převádí nejvlastnější poesii výmarských let, již seřaduje v oddílu úvodním a závěrečném podle vnitřní logiky umělecké a do střední části pojímá všechny balady. Z této doby překonaného titanismu, kdy se básník přiznává k ideálům dělné činnosti, k životnímu a vesmírnému optimismu, jsou přeloženy hlavně ukázky, jež ho přibližují dnešnímu uměleckému citění, a tiž je to v básních podložených erotikou, přírodní symbolikou, filosofickým i náboženským problémem nebo vztahy společenskými a j. Svazek Lyrika a balady vychází z lyrických překladů nejpozději a možno říci s A. Novákem, že je v něm zastoupena nejzralejší fáze Fischerova goethovského tlumočnictví. Proti dřívějším překladatelům lyriky (A. Nečas, J. Vrchlický) i balad (Quis, Fučs, Kamenář) zahrnuje Fischer do svého souboru nejúplnější výběr z Goethovy vývojově odlišné poesie. V referátu o této knize charakterisoval A. Novák (LN 22. III.) Fischerovu překladatelskou odlišnost od předchůdců jako nechuť k výrazové konvenci, prudké úsilí o aktualizaci a dynamičnost slohovou, zálibu v živé konkrétnosti a v ostrém výrazu kořeněnou jazykem přítomnosti. Ukázal na vrcholné přetlumočení Věnování, Měsici, Dopis, Ilmenau, Mysteria, Paria, Trilogie vášně, kde individualita tlumočnickova a překladatelova stojí si nejbliže intelektuální dumavosti i empirickou názorovostí. Po Vrchlického přebásnění druhého dílu Fausta je překlad Západovýchodního divánu prvou českou obdobou k poetickému stylu Goethova kmetství. Stejně jako při Faustovi jde tu o umělecky překladatelský čin. Sbírkou, jejíž vznik byl podmíněn životopisně, literárně, politicky i citově, má díky hluboce lyrickou, v níž píšoucí nota se střídá s gnomickou epigramatičností, mystika s humorem. Nejlépe je přeložena kniha Suleičina v básních Symbol, Shledání, Noc v úpláku. I tu platí jako u Fausta pro překladatele zákon intenzity, láska k slovu odstíněnému a průbojnému. K oběma svazkům vrcholné Goethovy lyriky přidružuje se Kamenářův převod Básní antického rozměru. Tlumočnick Hans Sachse a Schillera dobře vystihl hexametrem a ele-

gický distichem čtveráckého Ferinu, domácí idylické epos o Heřmanu a Bohdaně, ponejvíce mlstný cyklus Druhé knihy elegií. Do svazku zařadil pořadatel i dříve již vydané Římské elegie a Benátské epigramy, první jako východisko německé poesie klasicistické a s druhou sbírkou shodné v kultu smyslů, odporu proti kněžím a současně politice. Metodě Kamenářových překladů je nejbližší přesný postřeh, konkrétnost a jedinečnost každé situace. Jeho mnohdy jazyková rázovitost a jadrnost až archaistní má původ, jak nyní sám napsal v Trískách s překladatelova soustruhu (L.N 19. III.), v uchylování se k řeči lidové, zejména rodné Horní Vsi, a k svým mladistvým žákům.

Z prózy Goethovy jsou pojaty do souboru Viléma Meistera léta učednická, Spříznění volbou a jiné prózy, Italská cesta a autobiografie Z mého života. Z cyklu o Vilému Meisterovi přeložili V. Jirák a E. A. Saudek část střední. Jako při Wertherovi i tu nepodává Saudek definitivní výraz, ale s vrozeným smyslem pro dnešní slovní funkci zaostruje a plasticky vyzvedá některá místa. V. Jirák zůstává věren své bedlivé filologické erudici, patrně i v bohatých poznámkách. Pečlivý překlad Italské cesty pořídili K. Arnstein a B. Pleháčová. Autobiografii Z mého života přetlumočil J. Kamenář. Goethovu románovou tvorbu doplňuje Spříznění volbou a výběr z ostatních próz. Spříznění volbou, podložené goethovskou filosofií resignace, která s hlediska mravní odpovědnosti analyzuje otázku manželství a lásky, převděl E. A. Saudek. Proti siláckému slohu Wertherovu podává též překladatel Goethovu pozdní prózu se všemi jejími slohovými znaky v střizlivě čistě češtině. Ironický sloh povídky Padesátiletý z Viléma Meistera let putovních, odkud je i Fischerovo převedení Pedagogické provincie, dobře vystihuje B. Pleháčová. Z povídkového cyklu Zábavy německých vystěhovalců uvádí J. Fischer Pohádku, spřízněnou s poesií romantickou, v níž výstižně tlumočí její fantasií i snovou logiku, stejně jako v Novele úspěšně soupeří s dokonalostí originálu. Aktualisace, gnomicnost i dramaticky založená antitéza, jež byly již dříve zdůrazněny, projevují se i ve výboru Z maxim a reflexí, kterými Ot. Fischer doplňuje svazek Spříznění volbou a jiné prózy, jeden z nejbližších přítomnosti, jak možno ukázati i na některých místech právě z těchto aforismů, dotýkajících se v neposlední řadě i dnešních diskusí o jazykové správnosti. Ve smyslu goethovského „ztracuji všechny snahy purismu negativního, podle nichž je zakazováno slovo, kterým jiný jazyk shrnuje silnější představu nebo vyjadřuje něžnější odstín“ byl porizován i překlad českého souboru, vrcholící ve Faustovi.

Goethovým dramátům je věnován čtrnáctý svazek souboru. Z nových překladatelů je tu P. Eisner s převodem Ifigenie a Pandory. Jeho tlumočnické umění je obdobně ražby jako v Rilkových Elegiích z Duina, o nichž bylo na tomto místě svou dobou referováno. Na rozdíl od Saudkova převedení Torquata Tassa, které má rytmickou sílu i slohovou kulturu, posthjuje Eisner klasickou linii Ifigeniiných jambů, neubíraje ničeho z její jednotnosti a slavnostnosti. Problematičtější je převedení obtížné Pandory, k níž se překladatel dostal od recitace

K. Krause. Vyvrcholením souboru je Fischerův překlad Fausta, jehož význam byl kritikou všeobecně uznán r. 1928. Do dramata zařadil Fischer i svůj překlad Egmonta, Proserpiny a Cagliostra, vedle Kamenářovy Márinky. Jako mnohé z dřívějších i nyníjších překladů Fischerových vznikly z podnětu více méně náhodného, byl i Faust podmíněn divadelním určením, odtud v něm i v jiných dramatech zřetel k mluvenému slovu, jednoduchosti a drastice. Srovnáním Fausta v překladu Vrchlického a Fischera se zabýval V. Jirá. U verše Vrchlického, který má charakter splývavý, dokládá časté enjambement, slabý akcent na ukazovacím a osobním zájmenu, spleť slovosled, nejasné rozčlenění souvětí, mizení symetrické stavby veršů, užívání bezdůrazných slov na začátku i na konci verše. Hlavním znakem slohu je znehodnocení jednotlivého slova ve prospěch celku a tím odhmotnění smyslových prožitků a jejich slovních výrazů. Naproti tomu u Fischera tvoří každý verš samostatnou jednotku. V rýmu jsou slova myšlenkově i větne důležitá, obliba pro slova s významnými příponami, despekt k mezi-slovnému předělu, rytmická pohyblivost. Slovo se stává hlavním činitelem, překladatel je osamostatňuje, odděluje od ostatních členů věty. Jako básník antitézy rozkládá skupinu vněmů v jednotlivé složky, zdůrazňuje distinkce, podtrhuje vnitřní dialog atd. Sloveso je obsahově hutné, konkrétní. Nejintenzivněji vyjadřuje verbální pojem, užívá výrazu jedinečného. Stejně jako pro Vrchlického byl převod Fausta vnitřní nezbytností, znamená i pro Fischerovu překladatelskou, básnickou i lidskou individualitu více než pouhou vývojovou stanicí. Celým výběrem a hlavně Faustem naznačil, nejenom že období buditelské je skončeno a že definitivní probuzená literatura národa osvobozeného, užívá jeho vlastních slov z univerzitní řeči, stojí – ta slova jsou z Fausta – na volné hroudě, aby se s pobratřenými obcemi ostatního světa, rovná vedle rovných, účastnila duchových bojů za cíl stále se povyšujících, ale dal za českou germanistiku krásný příklad, která ona, uctívajíc z Goetha především jeho lyriku srdce a přesvědčení o kosmickém řádu, je mostem ducha mezi národy.

MAURICE BARING – přel. OTTO F. BABLER

PULCHRITUDO

Budoucí celé krásy předpověď,
duch zaniklé vši krásy z minula
v životě časném setkaly se teď:
Kéž by tak všechna krása splynula!

UNAVENÁ DUŠE

OSUD SPISOVATELE BORISE SAVINKOVA-ROPŠINA*

REVOLUCE – i ty nejpronikavější a největší – mají téměř vždy stejný vývin a spád. Jejich studium je nezajímavé a jednotvárné. Dosahují ve svém zmožutnění jakéhosi přelomného bodu a pak poznenáhla slábnou a jakožto nepozorovatelně se ztrácejí. Dožívají jako píseň; přijde konečně jeden den, kdy všichni s překvapením a neúprosnou jasností konstatují, že slavná revoluce je vlastně dávno u konce, že její hymny umlkly a jsou zapomenuty. Toto pozitání, jež bývá současně radostné i trapné, staví před společnost nový úkol: nutno odklidit nepohodlné trosky. Zbytky revolučních virů jsou odstraňovány s odhodou vsutku překvapující; někdy také s nemalou dávkou upřímné zuřivosti. Ideové modly jsou sňaty s oltářů a poslány do archivů. Každý prohlíží vlastní knihovnu a spaluje nepohodlné brožury a knihy – budoucí sběratel bude trpce litovati těchto okamžitých záchvatů bázlivosti. Pomníky revolučních hrdinů odevzdávají se do musea – starý dozorce bude jednou týdně smetákem oprašovatí poprsí Dantonovo. Někdy tyto pomníky kácí městská chátka, buď upřímně rozhorlená, anebo vedena a podněcována policejními agenty. Revoluce pominula a nezbylo po ní nic, jen pouhá vzpomínka.

Leč kromě vzpomínky zůstávají i lidé. Davové hnutí může zmizeti beze stop, avšak jednotlivci – součástky tohoto davu, lidé, na jejichž ramenou spočívalo celé hnutí – nemohou se ztratit, i kdyby si toho sami přáli. Jsou to ti, kteří mají býti odklizeni. Účastníci revoluce mění buď svá jména, anebo umírají ve vězeních; stává se také, že carovrazi dostávají maličkou pensi od nové vlády. Francouzská revoluce definitivně se skončila tím, že dne 14. Nivose první konsul podepsal rozkaz o deportaci 74 bývalých teroristů. Lodě „La Chiffon“ a „La Flèche“ dopravily vyhnance dne 14. července 1801 na malý ostrov nablízko Madagaskaru. Zde lze vsutku říci, že lidský materiál revoluční byl odklizen – tak, jak se odklízují rozbité cihly anebo přebytečné vápno.

Každá významnější revoluce nalezá vlastního víceméně nadaného G. Lenotra, který s pilí vsutku podivuhodnou probádá staré policejní archivy a zjistí osud polozapomenutých revolucionářů. Pečlivý hadatel napíše objemné knihy, které snad skutečně vrhnou nové světlo na dějiny větrem odvátené revoluce, snad také ne – v každém případě však zjeví nám netušené ukončení nějakého lidského dramatu.

Pro ruskou revoluci nepřišel dosud čas klidných a hloubavých Lenotrů. Vždyť ani policejní archivy nejsou dosud přístupny a dnešní

* Z chystané knihy o ruské revoluci. Kniha vyjde nákladem firmy Šolc a Šimáček v Praze.

ruští archiváři jsou zaneprázdněni tím, že přijímají do úschovy nové a nové svazky popsaných papírů. Nepřišla ještě doba třídění, účtování a zjišťování. Revoluce dosud nedozněla. Ale přece i nyní mohou někteří její hrdinové právem upoutati pozornost badatelovu – jejich osudy naplnila smrt. Často ovšem bližší okolnosti jejich působení anebo smrti nejsou dosti jasné – naopak, jsou spíše uměle zastírány. Je těžko dopátrat se pravdy tam, kde jisté zájmy usilují o to, aby pravda nevyšla najevo. Včerešek je příliš těsně připoután k současnosti, má mnoho ran a každá bolí. Historik může pracovati jediné tehdy, když jeho práci nejsou kladeny v cestu umělé překážky – jinak to není látka pro historika. Ale co se nehodí pro něj, může se hoditi pro romanciera, portretistu, essayistu. Tam, kde není místa pro Lenotra, může se uplatnit Maurois anebo Ludwig. Jejich úsilí přinese snad užitek i budoucímu historikovi. Váblivost tematu vybízí k pokusu zdolat i a překonat omezenost prostředků.

Jistá temata jsou vskutku nadmíru vábná a lákavá. Zůstávají takovými, i když jsou obestřena rouškou tajemství. Život *Borise Savinkova* patří bezpochyby k podobným tematům. Savinkov – rozený terorista, člověk, který vraždil ministry a velkoknízata, osudem vyvolený revolucionář. . . Emigrant, později ministr, znovu emigrant, bojovník proti carismu a bolševismu, člověk, který se rozešel s vlastní stranou, které 14 let věrně sloužil. Nebylo-li jméno Savinkovo zrovna programem, přece znamenalo alespoň tolik, co jméno středověkých konkvistadorů. Co vedlo tohoto ocelového rytíře, aby zlámal svůj kord a dosáhl největších hlubin pokoření před vítězným bolševismem? Savinkov vypil kalich hořkosti, kalich ponižení a mravního utrpení – zbylo mu jen klidně čekat, až bude vše zapomenuto, až bude moci znovu se uplatňovati ve veřejné činnosti, v politice a revolučním boji. Proč tedy zapomíná na vše, co mu bylo podstoupiti a zkusiti, a hledá poslední útočiště v smrti? Smrt, pád z vězeňského okna, roztržštěná lebka – tot konec tohoto barvitého života.

NEŽ PŘIŠLA REVOLUCE...

Život *Borise Savinkova* je životem posledního teroristy z onoho údobí předválečného Ruska, kdy revolucionáři takorba denně vraždili guverny, strážníky, prokurátory, generály i nepatrné policejní špicly. Byl to vír lehkomyšlné prolévání krve, krve obětované na počest budoucí světlé revoluce. A tato krev nešpinila, nýbrž posvěcovala: v očích převážné většiny společnosti byla vždy vinna obět; vrah byl oslavován jako světec, tajuplná a vzdálená ústředí, výbory revolučních stran, řídila vlnu teroru, podepisovala rozsudky smrti, odsuzovala bez výslechu. Několik rozsáhlých stařečků, jinak snad ve společnosti lidí velice milých – lovců pstruhů, šachistů, sběratelů poštovních známek atd. – přicházelo k názoru, že ten a ten hodnostář má býti zavražděn. Mezi tyto starce – členy ústředního výboru – mohl se veřítiti agent policie, obratný a chladnokrevný provokatér, kterého vábilo opojení dvojité

hry a který ani sám nevěděl, zda slouží vládě anebo revoluci. Provokatér se zúčastňoval vynášení rozsudku nad nějakým nepohodlným guvernérem a hlasoval, aby věc byla odevzdána bojovné skupině. A tato bojovná skupina, hrstka k smrti odhodlaných mladíků, dělníků, studentů, šla vykonávat rozsudek. Puma vyvolala snad zbytečné oběti, byl zabit netoliko guvernér, ale i jeho kočí, doprovázející vojáci, dítě, které šlo náhodou kolem na prodávátku... to vše nevadilo společnosti a nezmenšovalo jejího podivu pro odvahu revolucionáře. Rozsudek smrti, vězení anebo pověstná „katonga“ byly údělem vrahů. Na počest popravených teroristů stranické komitě vydávalo dojemná a energická prohlášení, v nichž byla slibována pomsta vládě a nehynoucí sláva revolucionářům, kteří tak hrdinně zabili prokurátora, kočího a dítě. V celém tomto jednání bylo mnoho nepromyšleného pathosu, mnoho upřímnosti, zanicení a jakési polobarbarské brutality.

Toto ovzduší bylo ovzduším dětského pokojíku mladého Borise Savinkova: sdílel názory svého okolí, pevně věřil, že guvernéři jsou k tomu, aby byli terčem pro revolver revolucionářů, že každý slušný člověk musí trávit alespoň několik let ve vlhkých celách Schlüssel-burgské pevnosti. Podobné přesvědčení bylo v krvi Savinkova, proto také stal se hrdinou četných dobrodružství, nikoliv však dobrodruhem. Mezi těmito dvěma pojmy jest určitá, jasně naznačená meze. Savinkov snad občas přišel se přiblížil k nebezpečné hranici, avšak nikdy ji nepřekročil: nevyhledával dobrodružství, nýbrž bojoval v zájmu určitého vyššího cíle.

Ze všech životopisů Savinkova je snad nejlepší ten, který sám napsal těsně po svém procesu. Před námi leží dokonalá fototypická reprodukce drobného a zřetelného rukopisu. Citujeme doslovně:

„Narodil jsem se v Charjově z ruského otce a matky Ukrajinky r. 1879, studoval s počátku ve Varšavě na gymnasiu, později v Petrohradě na universitě; když jsem byl vyloučen pro účast na studentských nepokojích, odjel jsem do Německa dokončit studia. Mého otce, jenž byl soudcem, propustili po čtyřicetileté službě na základě § 3 za „revoluční přesvědčení“; matka byla mnohokrát policejně zatýkána a vyšetřována, staršího bratra deportovali na Sibiř za členství v sociálně demokratické straně. Mým přítelem z mládí byl J. J. Kaljaev (známý terorista), s nímž jsem se učil.“

Tot mládí. Za takový počátek životopisu lze člověku mnoho věci odpustiti: Savinkov náležel k rodině, která urputně se potýkala s carským režimem, a mladý Boris nečekal příliš dlouho, aby se také sám mohl účastniti zápasu. Po prvé byl Savinkov zatčen r. 1897, t. j. když mu bylo osmnáct let, po druhé r. 1899. S počátku pracuje mezi sociálními demokraty ve skupině „Dělnický prapor“, vedené zesnulým Plechanovem. R. 1901 byl opět zatčen a r. 1902 zatímně deportován do Vologdy v očekávání rozsudku. Nedočkal se ho však, a počátkem r. 1903 prchl do ciziny. V Ženevě se sblížil se stranou sociálních revolucionářů a vstoupil do bojovné organizace. Byl poslán do Ruska, kde se zúčastnil atentátu na carského ministra Plevého. Dne 15. čer-

vence 1904 byl Pleve zabit a Savinkov znovu se navrací do Ženevy, odkud brzy opět odjíždí do Ruska, aby organisoval vraždu velkoknížete Sergije Alexandroviče, atentáty na Dubasova, Durnovoho, Čuchnina, ministra Stolypina, velkoknížete Vladimíra Alexandroviče a cara Mikuláše II.

Po smrti Savinkova byly uveřejněny jeho dopisy a koncepty článků (B. Savinkov, *Poslednija pisma i statji*. Ogonek, Moskva 1926); v jednom z nich s nemalou dávkou sarkasmu popisuje svůj vstup do strany sociálních revolucionářů. Mluví o Azefovovi, který byl současně členem ústředního výboru a policejním agentem, a o Černovovi, jež byl tehdy pokládán za největší stranickou autoritu:

„Azef-Valentin Kuzjmič uvítal mne nepříteli vřídlně. Jeho velké břicho a nic nevyjadřující oči dělaly takový dojem, jako by jejich majitel chtěl říci – „Mnoho zde takových se toulá.“ Přece však přijal mne do bojovné skupiny a dokonce dal na útratu 40 franků. Černov však byl benevolentní. Snížil se až ke mně. Navrátil se právě z Lemanu, kde lovil okouny, a odloživ rybářské náčiní, zašilhal po stropu. Jakmile inspirace se dostavila, začal:

Význam teroru je trojí: za první teror excitativní, za druhý teror desorganisační, konečně teror agitační. Ačkoliv, s jedné strany... současně však se strany druhé... Je nezbytno mít na zřeteli, že... Avšak nespíme zapominati...

Když jsem po dvou měsících odvážel do Ruska dynamit, abych zavraždil Plevého, Černov mi blahosklonně podal jeden prst: „Snažte se mládenečku!“ Zbožně jsem stiskl jeho prst, avšak dlouho jsem nemohl pochopit, proč mi právě podal prst, nikoliv celou ruku. Když však po 15. červenci jsem se navrátil do Ženevy, stiskl mi Černov nikoliv jednu, nýbrž obě ruce a dokonce mne obšťastnil polibkem...”

Na udání Azefovo byl Savinkov r. 1906 zatčen v souvislosti s atentátem na Čuchnina a souzen v Sebastopolu. Z vězení zažádal stranu o instrukce, jak se má chovati při procesu; ústřední výbor mu dal poněkud překvapující odpověď ve slohu římských klasických vzorů – „Černov Vás líhá na čelo”.

Leč Savinkov se nespokojil s polibkem Černovovým a v noci před popravou z vězení prděl za pomoci vojáka V. Sumšického, jenž sympatisoval se stranou a později byl oběšen. Od r. 1904 byl Savinkov několikrát zvolen do ústředního výboru; počátkem r. 1911 byl nucen uprchnouti z Ruska a zdržoval se v Itálii. Později odjel do Francie, kde za války stal se zpravodajem různých časopisů; do vlasti se navrátil teprve po únorovém převratu r. 1917.

Savinkov, i když zaujímal nejvyšší úřady ve straně, přece jaksi nespíval se stranickým životem. Měl jiné úkoly, daleko odpovědnější nežli pokoutní agitace, anebo tisk i rozšiřování ilegálních časopisů, vytištěných na tenoučkém cigaretovém papíře. Do jeho resortu spadávala vražda, teror; vrah z povolání je vždy poněkud jiný nežli ostatní lidé. Bývalý přítel Savinkovův, Vl. Lebedev praví („Volja Rossiji” r. 1926, XI., str. 80): „Savinkov se nikdy nestotožnil s revolucí. Přes všechny

revoluční akty, jichž se musel zúčastnit, zaujímal přece postavení docela výjimečné – řada revolučních cílů byla mu cizí. Vůči straně, ke které kdysi patřil, choval se velice chladně. Stál od ní v určité vzdálenosti a považoval sebe za jakéhosi odborníka ve věcech teroru. Strana mu splácela touze mincí“.

Lebedev kreslí situaci dosti výstižně, ač chybuje v tom, že stotožňuje a zaměňuje pojmy revoluce a strany sociálních-revolucionářů. Proň, jako pro starého straníka, mimo ústředního výboru a rámce strany nebylo ovšem jiné cesty. Proto také se domnívá, že Savinkov se choval rezervovaně i vůči revoluci. Je to ovšem omyl: skeptický poměr ke straně neznamenal pražádné skepse vůči konečným cílům revoluce. Stenografické protokoly soudního přelíčení proti Savinkovi přináší dosti výmluvné důkazy toho, že Savinkov nežil pro nic jiného, nežli pro revoluční cíle: „Věřte, že jsem nesledoval žádných osobních cílů, nebyl jsem obráncem zájmů zámožných tříd, byl jsem pouze hluboce přesvědčeným obráncem Prozatímní vlády, či správněji řečeno, Ústavodárného shromáždění, poněvadž své mládí obětoval jsem boji za Ústavodárné shromáždění“ (Stenog. protokoly, vydání oficiální. Moskva 1924, str. 37) . . . „Zač jsem obětoval celý svůj život do r. 1917? Za sen o Ústavodárném shromáždění. V tom byl jediný smysl mého života . . .“ (ibid 131–142).

Přece však Lebedev má v jistých věcech pravdu: postavení Savinkovo bylo do značné míry abnormální. Musel být vrahem a rád převzal tuto úlohu. Leč nebyl s to, aby bezmyšlenkovitě vraždil. Savinkov byl vrah rozumující, analyzující své pohnutky, hledající odpověď na otázku, zda se smí zabíjet. Jeho hledání zrcadlí se v knihách, které napsal pod pseudonymem B. Ropšin. V románu „Kůň bledý“ staví si po prvé otázku o právu zabíjetí, leč nenalezl výstižné odpovědi. Hrdina románu, revolucionář Jiří, člověk poněkud přesycený, esteta, zahrávající si s životem a smrtí, není s to, aby plně a jasně rozřešil problém, jenž mučil autora. Tragičtější a hlouběji je formulována otázka v románě „To, čeho nebylo“. Tam jsou všechny konflikty svědomí vyhraněnější: Savinkov probírá jednak právo poslati jiného na smrt, jednak se trápí otázkou přípustnosti politické vraždy: „ . . . Ale uvažoval jste, je-li možné být v komitétu a nepracovati v teroru? Uvažoval jste, či ne? . . . Řekněte, vždyť komitét používá cizích životů? Vždyť on posílá na smrt? Vždyť podpisuje rozsudky smrti? Kde je jeho právo? Dává snad Arseniji Ivanoviči toto právo jeho stáří? Doktoru Bergovi jeho praktičnost? Věre Andrejevně léta vězení? Proč David, Vaňa, Serjoža, nějaký zámečník z Putilovské továrny jde a s pumou v ruce umírá, a já se skříženými rukama mu žehnám? Vždyť to pop je povinen žehnat, a my nelsme popové . . . Řekněte, jak mohl být v komitétu, neobětují-li svůj život, bojím-li se prolít krev? (str. 217).

Rozdíl mezi Savinkovem a ostatními revolucionáři je v tom, že Savinkov příliš mnoho uvažuje, kdežto ostatní umějí stavěti hráz pokusům přílišného zpytování svědomí. Dávají rozkazy a nemyslí na to, že kdosi musí je splnit. Domnívají se, že splnili svůj úkol, vydají-li nějaké

oslavné prohlášení, až jejich nástroj – terorista – bude carskou vládou popraven. Leč praví teroristé, jejichž život je vydán v šanc náhodě a ustavičnému nebezpečí, nikterak se nestarají o podobná prohlášení; oslavná slova nejsou s to, aby zmírnila muka k smrti odsouzeného.

Savinkov dobrovolně se podroboval příkazům ústředního a výkonného výboru. Činil všechno, co mu bylo rozkázáno, avšak nemohl se ubránit pochybám. Písemná kritika strany – vždyť tyto romány nebyly než zastřenou kritikou – nezískala Savinkovi obzvláštní obliby. Savinkov přechází od úlohy bezmyšlenkovitě poslouchajícího a ukázněného teroristy k úloze unaveného estéta; další etapou jeho vývoje je to, že se zprostil estetismu a hluboce nahlédl do očí smrti. Jeho nadšení sláblo, avšak rozhodnost neodchovála. Nechtěl složit zbraň, třebaš přestával věřit, že může přinést vítězství.

Savinkov zůstal velkolepým nástrojem stranického teroru, leč jako člověk měl jistý kaz v duši. Neujasněně chápal marnost vraždění, štítit se krve a příliš rád uvažoval – z hlediska stranické kázně byl to nesporný kaz. Avšak zhoubnost tohoto kazu byla tlumena tím, že Savinkov dovedl se přemoci. Vůle pomáhala mu přemoci rozum.

Alexej Remizov („Posl. Novosti“ č. 4008, 13. března 1932) charakterizuje Savinkova jako bytost plnou soustředěné vůle. V jeho polonironické, polonadšené charakteristice je mnoho pravdy, ač zajisté nikoliv pravda celá. Praví:

„Musel by dobýt alespoň Afriky a povznést se až za stratosféru, pak by začal dobývat Asii a letěl by ještě výše, ovšem bylo by také nevyhnutné triumfální uvítání a za jeho vozem – nejskvělejším autem, jako vůbec je – anebo za jeho koněm necht vedou zajaté tyraný, jak to bylo zvykem v Byzanci; později nesčetní otroci je popraví. A ihned bude mu ovšem postaven pomník. Pak to všechno sám popíše, ale nikoliv jako kroniku revolučního hnutí, nýbrž jako tragedii s nevyhnutelným osudem, ne, ještě více, jako cosi apokalyptického a svou úlohu jako zjevení samotného osudu . . . Neměl by co dělati, kdyby zmizeli všichni tyraní. Nelze si představit Savinkova v jiné úloze, nežli jako ničitele tyranů, aby mohl po zničení posledního z nich prohlásit sebe samého za tyrana – vždyť jím byl, poněvadž si osoboval právo na ničení. A jeho smrt se mi zdá logickou; dříve či později musel zničit i sám sebe . . .

. . . Savinkovem nelze se státi, Savinkovem musí se člověk naroditi. Savinkov pocítoval sebe jako zjev osudový a byl osudovým. Jeho příchod na svět byl zajisté poznamenán; byl to vyloučený mezi pozvanými. V jeho bytosti byla pevnost, vyhraněnost – byl to suk. A každá cizí vůle musela se sraziti s jeho vůlí . . . Mimo jeho dílo nic proň neexistovalo. Svou usměrněností a odhodlaností byl Savinkov neobyčejně jednotným a nedotčeným. Teprve po letech, když vykonal vše, anebo téměř vše, nabyl schopnosti nezaujatě hodnotiti i nějaké cizí dílo; pochopil, že jeho poslání není všestranným, že je na světě mnoho jiných věcí, které je lidem předurčeno vykonati . . .”

Z této básnické charakteristiky je nutno něco sleviti, ale mnoho může

také zůstatí. Savinkov zajisté nesnil o triumfálních uvítáních, pomnicích atd. Vždyť nebyl nikdy diktátorem a často se vylnul tomu, aby si snadno získal výlučné a výjimečné postavení. Ctižádostivcem, obyčejným a banálním ctižádostivcem Savinkov rozhodně nebyl. Pocházel prostě z rodu královského, z rasy dobyvatelů, konkvistadorů, diktátorů, dravců. Kdyby mu byl poskytnut největší triumf, přijal by jej bez rozpaků. Avšak nepadalo mu vyhledávat pocty.

V povaze i bytosti Savinkově byl jistý rys osudovosti: věřil, že má poslání, vedla jej nezdolná a nezkrotná vůle – v tomto se Remizov nemýlí. Ale byla také jistá upřímná a nelíčená zasněnost a lyrickost. Savinkov dovedl snít, ochabovati, vzpružovati se, trpět a přemáhati bolest. Nebyl to titan, Bohem poslaný ničitel tyranů, leč obyčejný člověk, který ve jménu ideálu se odhodlal nastoupiti cestu smrti. Avšak osud si s ním zahrál dosti podivně: nedopřál mu zemřítí, ale donutil ho vraždití jiné. Savinkov přijal tento nevídaný dar osudu a povzněl svůj meč, třebaš neměl vnitřního pocitu oprávněnosti svého počínání. Odtud plyne jistá vnitřní rozháranost a měnivost, která byla bezesporu v povaze Savinkova. Ano, vypadal „jako suk“, bral na sebe kamenný vzhled a snad i věřil, že je z kamene. Leč ve skutečnosti tomu tak přece nebylo: všedna lidská srdce jsou stejná. Savinkov nebyl ocelovou dýkou v sametové podhvě – spíše naopak: kouskem sametu, nataženým v ocelovém rámu. A samet může se vždy tak snadno protrhnouti . . .

KDYŽ REVOLUCE PŘIŠLA . . .

Vracíme se znovu k životopisu Savinkova; sám líčí vlastní život takto: „ . . . po únorové revoluci navrátil jsem se do Ruska. Kerenskij mne s počátku jmenoval komisařem VII. armády, později komisařem Jihozápadní fronty, pak správcem ministerstva války a námořnictva. V době puče generála Kornilova, třebaš že jsem souhlasil s tak zv. „Kornilovským programem“, přece jsem považoval tažení na Petrohrad za zločin a jakožto vojenský guvernér petrohradský obhajoval prozatímní vládu. Počátkem září 1917 byl jsem Kerenským zbaven úřadu a propuštěn ze strany sociálně-revolucionářské, v níž jsem byl členem čtrnáct let. Vyloučili mne za mé nepřítomnosti, na základě obvinění z účasti na Kornilovském puči, což nebyla pravda.“ V dopise ze dne 23. října 1924, adresovaném své sestře Věře Mjagkové, Savinkov píše: „ . . . vzpomeň si na „To, čeho nebylo“. Vždyť ve skutečnosti byl jsem vyloučen ze strany právě za román „To, čeho nebylo“, kdežto věc Kornilovova byla pouhou záminkou, dokonce nebyl jsem vyloučen ani pro věc Kornilovovu, nýbrž proto, že jsem se nedostavil ke Gurevičovi, který byl stranou pověřen vyšetřováním . . .

Po říjnovém převratě začal jsem bojovati proti bolševikům; stejně jako i jiní myslil jsem tehdy, že bolševici ničí Rusko a tím umožňují návrat Romanovců. Zúčastnil jsem se boje pod Pulkovem, pak odjel na Don, odkud znovu se navrátil do Moskvy, kde začal organisovati „Svaz obrany vlasti a svobody“. Tento svaz se zbrani v ruce organi-

soval v červenci 1918 vzpouru v Jaroslavlě, Rybinsku a Muromu. Když povstání bylo potlačeno, prchl jsem do Kazaně, kde byli Čechoslováci. Spolu se sociálními-revolucionáři obhajoval jsem Kazaň jako pouhý dobrovolník. Když bylo organizováno Ufimské direktorium, nevěřil jsem v sílu sociálně-revolucionářskou, avšak také jsem nedtěl jim překážeti, proto jsem odjel s posláním od Direktoria do ciziny. Cestou jsem se dověděl, že Kolčak učinil státní převrat, a uznal jsem jeho vládu. Kolčak mne jmenoval zmocněncem Omské vlády v Paříži a já vstoupil do tak zv. „Ruské delegace“. Jejím členem jsem zůstal do smrti Kolčakovy; později, na jaře 1920 odjel jsem do Polska, kde jsem zorganizoval armádu. Když Poláci uzavřeli příměří, zahájila tato armáda ofensivu, které jsem se zúčastnil jako dobrovolník jakočejného pluku. Po nezdaru výpravy navrátil jsem se spolu s armádou do Polska a obnovil „Svaz obrany vlasti a svobody“; v době 1921–1923 pokoušel jsem se o organizaci revolučního boje proti sovětské vládě. V roce 1923 stalo se mi jasným, že bílé hnutí je definitivně poraženo. V srpnu 1924 odjel jsem do Ruska – především proto, abych se podíval, co se děje v SSSR a zdali možno pokračovat v boji. Zatkli mne v Minskě a soudili v Moskvě 27. a 28. srpna . . .“

Tot to, co Savinkov sám stručně o sobě vypravuje. Je to pouhý nástin, kostra, výpočet základních faktů. Bylo však velmi mnoho jiných událostí, o nichž se Savinkov nezmiňuje. Soudní plaidoyer, obžaloba přednesená státním nadvládním, noviny z let 1917–1924 a jiné prameny i pomůcky dovolují rozvinouti na této kostře celý román, dobrodružný, poutavý a zajímavý. Není však našim úkolem psátí podrobný životopis Savinkovův; dotkneme se pouze toho, co může býti směrodatným pro vysvětlení jeho dalšího jednání a chování.

V lednu 1920, po pádu Kolčakovy vlády, byl Savinkov Pilsudským pozván do Polska. Státní nadvládní obvinil Savinkova z toho, že vytvořil ve Varšavě středisko protisovětské činnosti – „Ruský emigrační výbor při ruském politickém komitétu“. Tato organizace měla sjednotiti na polském území všechny sovětské republice nepřátelské živly, a to jak z řad emigrace, tak i ze zbytku ruské armády. Boris Savinkov svolává armádu, navazuje styky s generálem Balachovičem a konečně zahájil tažení proti SSSR. Tato výprava nebyla zdařilou: jednotliví velitelé sledovali vlastní politiku, obyvatelstvo zůstalo lhostejným. Svě dojmy z tohoto období shrnul Savinkov v knize „Kůň vraný“. Jsou tam charakterisovány běžné typy „bílých“: důstojník Brede, syn generála, Ivan Lukič, měšťák, který touží po svém zabaném statečku, rytmistr Žgun, který zastřelil žida, a jiní. Celá kniha je plna trpkého pesimismu: sedláci nevěří v možnost osvobození a táží se, proč „bílí“ podporují pány. Rovněž i ve svých výpovědích zdůraznil Savinkov, že toto tažení přineslo smrtelnou ránu jeho idealismu a víře v možnost vítězství. V protokolech nalezáme zajímavé doznání (str. 129): Vzpomínám si na tuto výpravu, jak jsme vstoupili do běloruské vsi, kdesi v lesích, odříznuté od světa. Ihned mne obklopili sedláci – byl jsem po prvé za tolik let na rodné půdě – a vyptával jsem se. Řekl jsem: „Znáte Wran-

gela". A rozvažte, že jsem věřil Wrangelovi, Wrangelovi věřila emigrace a cizina. Stál tam jakýsi šedivý stařec, podíval se a odpověděl:

„Ale ano, známe Wrangela.“

„Copak si o něm myslíte?“

Stařec mávl rukou a povídá: „Je to pán!“

Když řekl toto slůvko „pán“, bylo mi okamžitě jasno, kdo je Wrangel. Není více Wrangela! Přistoupil jsem k tomuto sedlákoví a zeptal jsem se:

„Kerenského dosud pamatujete?“

„Ano, prý – pamatujeme.“

Zdůrazňuji, že tento rozhovor konal se v zapomenuté vsi, v lesích, mezi bažinami. Táží se starého:

„A jak tedy nahlížíte na Kerenského?“

Znovu mávl rukou a odpovídá: „Žvanil!“

Nebyl jsem duševně zraněn nezdarem výpravy, ale právě těmito rozhovory se sedláky. Nechovali se vůči nám nepřátelsky, přece však naprosto lhostejně; řeknou Wrangel – pán, Kerenskij – žvanil. Vždyť to nemyslí toliko o Wrangelovi a Kerenském jako o lidech, nýbrž o celém jejich režimu. Byl jsem tehdy smrtelně zraněn . . .

Po uzavření mírové smlouvy mezi SSSR a Polskem byl Savinkov na nátlak sovětského vyslance vypovězen. V říjnu r. 1921 musel odjet do Paříže, kde pokračoval ve své činnosti. S počátku Savinkov věřil, že evropská veřejnost mu pomůže, nejvíce si sliboval od spolupráce s italským fašismem. Setkal se s Mussolinim, vyjednával o pomoci, leč později jeho naděje ztroskotaly. Jiní mu pomáhali, avšak žádná pomoc, ať morální, ať materiální, nemohla ničeho spraviti. Savinkov nevěřil více ve své dílo, jeho hvězda jej opustila. Píše trpký a tragický román „Kůň vráný“. vzdaluje se veřejnosti, opouští práci v emigrantských organizacích. Avšak ničeho se formálně nezříká, zůstává zdání, že Savinkov se nezměnil. Jeho osobní orgán, deník „Za svobodu“ útočně píše proti bolševismu, příležitostně i sám Savinkov zúčastňuje se revolučního odboje; tak v dubnu 1922 organizuje v Berlíně atentát na sovětské ministry Čičerina a Rakovského.

Byla by nesprávnou domněnka, že Savinkovy čerpal všechny možnosti, že nemohl více bojovat. Jeho pověst starého revolucionáře, vůdce lidu a neohroženého bojovníka měla dosud neodolatelné kouzlo. Evropští státníci s ním počítali. Těsně před jeho odjezdem obrátila se naň jistá osoba, která mu nabízel setkání s Herriotem; téměř současně jiná osoba chtěla ho pohnouti k rozmluvě s Macdonaldem. Nikdo nezapomýhal o nesmířitelnosti a vytrvalosti Savinkova; jeho jméno bylo praporem, bitevním heslem, voláním k vítěznému útoku.

PŘEKVAPENÍ A ÚŽAS

Ano, překvapení a úžas zažili vskutku všichni, kteří znali Savinkova, když četli na první stránce sovětských „Izvěstij“ tuto stručnou zprávu: „Okolo dvacátého srpna t. r. byl agenty OGPU zatčen za území sovětského Ruska občan Savinkov, Boris Viktorovič, jeden z nejne-

smířitelnějších a neaktivnějších nepřátel rolnicko-dělnického Ruska. (Savinkov byl zatčen s falešným pasem, vystaveným na jméno Štěpanova V. J.)

23. srpna v 23 hod. byl doručen Savinkovi text obžaloby; po uplynutí 72 hodin byl proces zahájen. Soudní kolegium pozastávalo ze soudu. Ulricha, soudr. Kamerona a soudr. Kušnarjuka." („Izvěstija" č. 196, 29. srpna 1924.)

Ve všem tom bylo coci podivného, záhadného. Nepochopitelné bylo již to, že tato zpráva objevila se teprve 29. srpna, Savinkov byl zatčen buď 18. aneb 19. srpna, 21. srpna dává první písemnou výpověď, 23. – dostává text obžaloby, proces byl zahájen 27. a ukončen 29. srpna v 1. hod. 15 min. Tedy dne 29. srpna odpoledne byl Savinkov odsouzen k smrti; avšak téhož dne presidium výkonného výboru SSSR tolik si pospíšilo s darováním milosti, že obžalovanému bylo lze již v 6 hod. večer odevzdati přepis Kalininův, jímž se sdělovalo, že poprava byla zaměněna v 10letý žalář. Tedy, že Savinkov byl zatčen, dovědělo se obyvatelstvo teprve 3–4 hodiny před rozsudkem. Jinými slovy: ačkoliv byl proces veřejný, nemohli se ho zájemci zúčastniti; veřejnost byla vlastně representována jen několika místními a cizími novináři. Tisk nemohl komentovati samotný fakt zatčení pověstného Borise Savinkova; novinám byla presentována hotová skutečnost, rozsudek, na němž se nedalo nic měniti.

P. Scheffer v „Berliner Tageblatt" (ze dne 9. září) popisoval chování Savinkova při přelíčení: „Mluvil dokonale, s nepochopitelným skvělým sebeovládáním. Jeho hlas postupně slábl, nikoliv však účinek pronášených slov. Výstižně kreslil svoji „chybu" t. j. vlastní život až do okamžiku, kdy podhopil, že ztratil Rusko a že všechno kolem něho je cizí. Cizinci, cizinci, cizinci, až křičel ve vrcholném bodu své řeči."

„New-York Times" v čísle ze dne 30. srpna praví: „Savinkov povstal z dřevěné lavice a beze spěchu se podíval na obecnstvo. Režisér Stanislavskij byl zezelenal závistí, poněvadž to bylo dokonale přirozené, s čímž žádné umění nemůže soutěžiti. Jako antický hrdina zřekl se Savinkov bezpečnosti, aby se podíval do očí smrti a hle přišel poslední okamžik. On, Rus, před smrtí musí s důstojností říci Rusku své poslední slovo. Napětí se stává takorba hysterickým."

V zahraničním tisku panoval o celém případu zmatek. Nikdo ovšem nepodchyboval, že Savinkov je skutečně zatčen. Bylo nepodchybné zjištěno, že agenti státní politické policie sledovali Savinkova od okamžiku, kdy přešel hranice, poskytli mu však možnost dostat se do Minska. Teprve tam jej čekisté obklopili a jejich náčelník řádně se legitimovav řekl: „Nyní, Borisí Viktoroviči, jest všechno skončeno." Savinkov okamžik postál, úplně ohromen, pak náhle podhopil, že byl oklamán a klidně se dal zatknouti. Odpověděl pouze: „Toť skvěle sehráno, je to vsuktku geniální!"

Deník „Za svobodu" doznával zatčení, leč chtěl popírati všechno ostatní, především samotný proces. Šéfredaktor Filosofov tvrdil, že zatčený Savinkov nemohl se snížiti k doznání. Před soudem stojí jiný

člověk, který se vydává za Savinkova, všechny jeho výpovědi jsou podvrženy. Nikterak ho nezarážela okolnost, že sloh i obsah výpovědi prozrazovaly autorství Savinkovo: nikdo by nemohl osvědčiti takovou znalost poměrů, informovanost a přesnost. Dne 31. srpna uveřejnil Filosofov úvodník „Tortura lži“, v němž melodramaticky dokazuje, že před soudem stojí někdo jiný; autor vzletně popisoval utrpení, které bylo prožívatí Savinkovi, když ve vězení, úplně bezmocný, čte falšované zprávy, vidí vlastní napodobený podpis. V čísle ze 4. září objevil se článek Savinkova bratra Viktora, který rovněž popírá skutečnost a prohlašuje proces za pouhou komedii.

Redakce deníku „Za svobodu“ dožila se velkého zklamání. Dne 16. září obdržel Filosofov osobní dopis od Savinkova, který zcela potvrdil vše, co bylo v sovětském tisku, prohlásil, že se vydal do Ruska spolu s manželý Derenthalovými a byl v Minsku zatčen. Ve vězení pochopil marnost svého tažení a musel doznati, že bolševici nejsou žádnými násilníky, že národ je s nimi. Proto také žádal Filosofova, aby uvěřil jeho zkušenosti, vzdal se zbytečného boje a navrátil se do Ruska. Druhého dne vyšel v „Za svobodu“ obrovský článek pod názvem „Zrada Savinkova“; Filosofov odpovídá svému bývalému učiteli a vůdci, prohlašuje jej za zrádce. „Nebylo – píše – nic jiného, nežli veselá komedie. Dřívější Savinkov je mrtvý lev, zbyl jen živý pes.“ Všechno bylo předem vypočítáno a přesně kalkulováno. Avšak s jedinou věcí Savinkov nepočítal – s tím, že jeho příklad nevyvolá obdivu a napodobování, nýbrž pohrdání. Dnes jím pohrdají nejenom emigranti, ale též samotní komunisté, což může jasně čísti z jejich článků. Dne 21. září přistoupil na versi o zradě i jiný politický přítel Savinkovův, spisovatel *Arcybašev*, který v dlouhém článku odsoudil toho, jehož věrným stoupencem byl po několik let zápasu se sovětskou vládou.

Leč brzy se zjistilo, že nelze přehlížeti jisté rozpory, které se vyskytly v celé této záležitosti. Především šlo o příliš rychlý postup procesu, což fakticky vedlo k vyloučení veřejnosti. Zaráželo, že nebyli předvoláni žádní svědci, nezbytní i v tom případě, když se obžalovaný úplně doznal. V sovětském tisku se vůbec nevytvořilo jméno manželů Derenthalových, téměř nic se nepsalo o čtvrtém účastníku procesu Fomičovi, který spolu se Savinkovem a Derenthalovými odejel do Ruska. Vyskytly se také nové údaje: starý revolucionář Vladimír Burcev prohlásil v „Za svobodu“ (23. září 1924), že v srpnu, těsně před odjezdem Savinkov jej navštívil v Paříži a prohlásil, že odjíždí do Ruska, aby tam zemřel v posledním boji s bolševiky. Burcev nepopíral autentičnost soudních výpovědí, avšak domníval se, že jsou zkreslené a neúplné. Vynořila se myšlenka, že snad Savinkov byl veden ideou Wallenrodismu: vědomě přešel k sovětům, avšak jedině proto, aby později, až bude osvobozen, mohl pod rouškou loyálnosti pracovati proti režimu a vládě. Tato domněnka byla snad naivní, avšak nelze jí upříti jisté důmyslnosti: konec konců Savinkov byl jediným člověkem, který byl s to, aby vzal na svá ramena obrovské nebezpečí podobného pokusu. Spisovatel Amfitratov („Za svobodu“ 7. října 1924) uveřejnil dopis Savinkova napsaný

27. července, t. j. necelé tři týdny před zatčením. V tomto listě vyslovil se Savinkov o komunistech takto: „... je nutno bít, bít tyto lumpy. Dejž mi, Pane, abych mohl spléstí takový karabáč, kterým bych je mohl šlehat! ...”

Tak postupně padly všechny verše. Domněnka, že místo Savinkova vypovídal před soudem jiný člověk, trval jen několik dnů. Ten, kdo znal Savinkovu činnost, nemohl uvěřit, že by tento nesmlouvaný a nepodařný člověk mohl vstoupit na cestu potměšilých kompromisů a prodati své svědomí. Idea wallenrodismu byla příliš fantastickou. Žádný z dosavadních výkladů nepostačil.

SOUD PROČ SAVINKOV ODJEL DO RUSKA?

Protokoly soudního přelíčení poskytují odpověď na mnoho otázek; jest ovšem konstatovati, že mnoho okolností zůstalo přec nevysvětleno. Savinkov vypovídal velmi obsáhle o vlastních duševních zážitcích, avšak pouze v určitém směru, pokud se jedná o onen myšlenkový postup, který jej přivedl k závěru, že je nutno ukončiti marný boj proti sovětům. Všechny ostatní stránky zůstávají neosvětleny. Jest rovněž nápadné, že za přelíčení vůbec se nevyskytlo ani zmínky o faktických okolnostech jeho zatčení. Věcné vyličení přechodu hranic a toho, co následovalo po zatčení, zůstane asi tajemstvím až do té doby, dokud nestranný historik neprostuduje archivy ruské politické policie, anebo dokud neuslyšíme pravdivou výpověď některého z žijících účastníků procesu. Úloha manželů Derenthalových je velice nejasná a leží na nich až dodnes jakýs stín – později se dotkneme podrobněji této otázky.

Nedostatek materiálu poskytnutého soudním přelíčením může však býti částečně doplněn pozdějšími údaji, obsaženými v korespondenci a literární pozůstalosti Borise Savinkova. Ovšem i při tomto postupu mnoho faktů zůstane nevyjasněno, avšak přece lze rekonstruovati obraz smýšlení a celkové psychologie Savinkova. Popsali jsme již dřívější působení zatčeného a není tudíž nutno znovu se k tomu vraceti. Jistý zájem vzbuzuje však ona část výpovědi, kde Savinkov mluví o své diplomatické činnosti a stycích s cizinou.

Savinkov byl členem tak zvané „ruské delegace“, která pozůstávala z Lvova, Čajkovského, Maklakova a bývalého carského ministra Sazonova. Jejím cílem bylo uplatnění se ve versailleské konferenci a obhajovat ruské zájmy. Nebyla však připuštěna k účasti na konferenci, což Savinkov trpce pocítoval. Práví: „Nepovolili Rusům ani na práh, zůstali jsme za dveřmi. Situace byla taková: spojenci neuznávali rudé Rusko, ono Rusko však, o němž sami tvrdili, že vykonalo všechny své povinnosti... Ignorovali. Vyhlíželo to tak, že podle jejich názoru nebylo vůbec žádného Ruska a že mohou řešiti osudy ruského národa tak, jak jim to napadne. Tot dojem, který jsem získal za svých pokusů dostati se na konferenci.“ (Protokoly str. 83.)

Předseda: „Za svého jednání s Churchilllem, Lloyd Georgem a fran-

couzskými ministry dověděl jste se něčeho ohledně čistě vojenských operací?"

Savinkov: „Odpověděl jsem vám, že se mnou nemluvil o vojenských otázkách, poněvadž se na mne neřídali jako na vojenského odborníka. Churchill mi ukázal mapu jižního Ruska, kde byly praporky naznačeny armády gen. Denikina a vaše. Vzpomínám si, jak mne zarazilo, když mi ukázal na praporky vojsk Denikintových a řekl: „Toť má armáda!“ ...

Předseda: „Co jste na to odpověděl?"

Savinkov: „Nic jsem neodpověděl. Nohy mi přirostly k zemi. Chtěl jsem odejít, avšak ihned jsem si vzpomněl: sedím zde v Paříži, ale tam, na frontě ruští dobrovolníci jsou bez bot. Praštim-li dveřmi a odejdu-li se skandálem, zůstanou vojači bez bot. Stiskl jsem zuby a položil jsem své ponížení do kapsy ... (Protokoly str. 92.)

Stejná ponížení zakusil Savinkov i v Polsku. Celá akce byla finančně odvislou od polského štábu. – Na osobní nátlak Pilsudského musel se Savinkov spojit s banditou Balachovičem a trpěti svévoli jednotlivých velitelů, z nichž každý „považoval sebe za malého Napolena“. Savinkov praví, že často nebylo zjevného tlaku ze strany cizinců, leč vždy byl tlak psychický, nepřímý, těžko zjistitelný, leč vždy patrný. Musel se podrobovati, sledovati cizí cíle, vyhovovati postranním zájmům, které někdy bývaly protichůdné zájmům ruským.

Savinkov prohlásil, že byly čtyři příčiny, které mu znemožňovaly spolupráci se sovětskou vládou. Věřil v nutnost svolání Ústavodárného shromáždění, celý svůj život obětoval tomuto snu. Leč brzy pochopil, že tato touha je bezpředimětná: Ústavodárné shromáždění bylo svoláno, a právě tehdy se ukázala celá jeho nicotnost. Druhou příčinou byl nesouhlas s Brestskou mírovou smlouvou. Později však Savinkov pochopil, že každá jiná ruská vláda musela by učiniti totéž. Třetím bodem byla obava, že po bolševicích přijdou monarchisté – vývoj událostí rozptýlil toto přesvědčení. Konečně nejdůležitějším bylo to, že Savinkov věřil v nenávisť ruského národa k sovětské vládě. Avšak nezdar občanské války a osobní dojmy ze setkání s prostým lidem vrátily i tuto poslední námitku. Savinkov chtěl býti s národem a nezbylo mu jiné cesty nežli se odevzdati na milost a nemilost rudého Ruska.

Tribunál uznal Savinkova vinným téměř v plném rozsahu obžaloby. Rozsudek zněl:

„... Nejvyšší soud odsoudil Savinkova, Borise Viktoroviče, 45 let starého, podle § 58, dílu I. trestního zákoníka k nejvyšší míře trestu, podle § 59, dílu I. – ke stejnému trestu, podle § 64, dílu I. – ke stejnému trestu, podle § 68, dílu I. – ke stejnému trestu ... v souhrnu však – k opravě zastřelením a konfiskaci celého majetku.“

Současně však vzhledem k tomu, že Savinkov projevil účinnou lítost a dal všedna požadovaná vysvětlení, rozhodl tribunál obrátiti se na presidium ústředního výkonného výboru SSSR a požádati o milost. Téhož dne presidium rozhodlo, že trest smrti bude zrušen a nahrazen desetletím vězením. Savinkov se octl v žaláři.

Toužil tento skvělý terorista skutečně po tom, aby zakusil všech předností sovětské spravedlnosti? Byla tato domnělá touha opravdu tak neodolatelná, že jej přivedla z Paříže do Moskvy, před tvář revolučního tribunálu? Není to věru snadná otázka . . .

Savinkov jel do Ruska nikoliv proto, aby hrál komedii před soudem. Jeho minulost vylučuje tuto domněnku; také sám ji horlivě popírá. V dopise J. Fundaminskému (ze dne 19. listopadu 1924, viz „Posmrtinýja statj a pisjma“) výslovně praví: „Nelze ovšem ani mluvit o tom, že bych předběžně se dohodovil s bolševiky. Je to ovšem hloupost a tuto hloupost vymyslel týž D. V. (Filosofov), nevím proč a za jakým cílem.“

Máme naprosto nepochybná a dokonale hodnověrná svědectví, z nichž vyplývá, že Savinkov jel do Ruska právě proto, aby vyzkoušel nové prostředky boje: byl pozván do Moskvy svými stoupenci, ilegální to organizací, která působila uvnitř Ruska. Přijel proň jistý Andrej Pavlovič, člen moskevského ústředí a přivezl peníze na cestu; tvrdil, že osobní přítomnost Savinkova je nezbytná. Přímé svědectví o tom podává Arcybašev v deníku „Za svobodu“ ze dne 15. března 1925, totéž tvrdí Burcev. Jsou také svědectví nepřímá, z nichž uvedeme alespoň to, že před odjezdem Savinkov žádal známé, aby mu dopisy byly posílány do jeho pařížského bytu – počítal tedy patrně s návratem.

Víme dále, že před 20. srpnem byl Savinkov zatčen a něco tak změnilo jeho smýšlení a radikálně vyvrátilo všechny dosavadní plány, že vystupuje před tribunálem v úloze kacírníka a takořka obránce sovětské vlády. V čem pozůstávalo toto tajemné něco? Zajisté to nebyl strach před smrtí – nebojácnost Savinkova je nad veškeré pochyby. V úvahách přichází jedině psychologický ořes, nějaká událost, která zničila víru v možnost boje a obnovila všechny staré pochyby.

Je nápadné, že Savinkov nikdy neprozradil okolnosti svého zatčení. V dopise Fundaminskému píše docela stručně: „Pravda pozůstává v následujícím: přijel jsem do Ruska a byl souzen sovětskou vládou.“ Nic více. A to je vše, co může Savinkov říci o svém zatčení. Je to zdrženlivost až příliš nápadná a vzbuzuje mimoděk domněnku, že se za ní tají něco takového, o čem Savinkov nechtěl a nemohl mluvit. Po tomto ořesu vidíme, že Savinkova se zmocňuje únava, záchvaty sympatie a antipatie ke komunismu střídají se v jeho výpovědích v zmateném rejci. Na mnoha místech výpovědi cítíme přílišnou konstruktivnost a vnitřní neodůvodněnost. Možná, že přerod Savinkova a jeho váhání trvalo by déle, avšak příliš rychlý vývoj událostí nutil jej k tomu, aby se nezdržoval s konečným rozhodnutím. Nezbyvalo mu prostě času k promyšlení všech detailů, musel se co nejdříve vpraviti do nové úlohy a někdy snad mluvil nikoliv jako kacírník, nýbrž spíše jako herec – improvisátor, který má dobře sehrátí roli kacírníka. Co mohlo způsobiti podobný ořes?

K odpovědi na tuto otázku máme pouze jediný údaj, či spíše toliko jediný, avšak velmi nápadný rozpor. Savinkov jel do Ruska nu pozvání své organizace. Avšak v listě Burcevovi, listě, napsaném těsně po procesu, praví doslovně toto: „Přesvědčil jsem se názorně, že žádných

dělnických a rolnických tajných organizací, hojících proti sovětské vládě, v Rusku není a ani být nemůže." Tuto větu mohl napsati jediné v tom případě, přesvědčil-li se, že jeho vlastní organizace vůbec neexistuje, že jest výtvorem sovětské provokace.

Ale Savinkov byl tou organizací pozván do Moskvy – to znamená, že ho *pozvala sovětská policie*, která mu pak, snad již v Minsku odhalila, že byl obětí provokace, že nemá stoupců, nemá přátel. Odtud zbývá jen jeden krok k rozčarování v možnosti odboje. Toto odhalení, v němž pro starého zkušeného revolucionáře bylo tolik ponižujícího, vysvětluje nám, proč Savinkov mlčel o bližších okolnostech svého zatčení: jednak nemohl psáti o tom, co bylo tajemstvím ruské policie, jednak snad se styděl. Je to ovšem hypotéza, avšak lze ji vyvrátiti pouze jediným způsobem: dokázati, že Savinkov od počátku hrál komedii, že vědomě se prodal komunistickým agentům. Toto však je vyloučeno: Savinkov nebyl na prodej. Tedy jen jediný možný závěr – *byl prodán a zrazen*, avšak tak dovedně, že se o tom dověděl teprve v poslední okamžik.

Arcybašev ve svém popisu posledního setkání se Savinkovem napověděl velice mnoho. Savinkov byl pod pojmem nezdaru svého jednání s Mussolinim; náhle přišla z Moskvy zpráva, že se tam chystá obrovský teroristický pumový atentát a že členové organizace očekávají osobní přítomnost svého vůdce. Savinkov přijel – a za několik minut se přesvědčil, že jeho organizace vlastně vůbec neexistuje, že tedy dílo, které po tolik let budoval, se zhroutilo. Musel doznati svou porážku a složit zbraň, protože se domníval, že každý nový zápas je nemožný. Pravděpodobně se s počátku vůbec nestrachoval o svůj život; prostě uznal sebe za přemoženého a podal svůj kord vítězi. Velký dojem však mohl na něj učiniti i nějaký slib milosti, velkomyšlné gesto odpuštění. Z dalšího se přesvědčíme, že Savinkovi byl skutečně dán podobný slib, naděje, že brzy se zase octne na svobodě.

SMRT

Zaznamenali a zdůraznili jsme již onu vsutku překvapující rychlost, s jakou byla Savinkovi udělena milost. Ještě větší překvapení vyvolávají úlevy, jež mu byly ve vězení poskytnuty. Nejde o pohodlí, kterým byl Savinkov obklopen: existují četné jeho fotografie ve vězeňské cele, připomínající spíše dobře zařízenou pracovnu. Měl dlouhé procházky, vozili jej autem na výjezdky, povolovali mu návštěvy atd. Co však zarazí, je to, že měl naprosto volný styk se světem: posílal do Evropy dlouhé dopisy, spolupracoval, anebo alespoň periodicky psal v úředním listě „Izvěstija“, polemisoval, poučoval a všemožně vybízel emigranty ke smíření se sovětskou vládou. Je to jedinečný příklad vězně – vládního žurnalisty.

Bolševici všemožně podporovali literární činnost Savinkova: v hlavě Lunačarského zrodil se fantastický a nejsporný plán použití bývalého emigranta k satirickému vyličení emigrace. Leč satira je dobrá pouze tehdy, když je naprosto volná, když plyne z upřímného přesvědčení.

Savinkov převzal na sebe tuto trapnou úlohu – není ani divu: ten, kdo jednou vstoupil na cestu kompromisů, ztrácí pojem o míře a musí pokračovat v dalším smlouvání a dohadování. Avšak žádné odhodlání propagovat věc, která byla vnučena, nemůže nahradit oně přesvědčivosti, jež plyne z upřímného zanicení. Savinkov, když před válkou psal své romány, byl nejenom přesvědčivým, ale také sugestivním. Jeho pozdější obhajování sovětské vlády – at ve formě literární, at ve formě dopisů – je podivně duchaprázdňé. Čtenář stále cítí konstruktivnost a umělost argumentace, rozechřátost nadšení, důvody pro nutnost spolupráce se sověty jsou jedny a tytéž a opakují se v nudných obměnách. Je to Savinkov, ale není to Savinkov – alespoň nikoliv ten bývalý. Zůstalo pouhé jméno, firma a nic více. V obsáhlém dopisu Pasmanikovi, kterýžto dopis bolševici vydali v padesáti tisících výtisků, píše Savinkov jako provinciální žurnalista:

„Dosud se potulují zločinné tlupy . . . dosud se scházejí uražení „Intelligenti“ . . . dosud přechovávají bývalí důstojníci své řády . . . dosud se zlobí bývalí statkáři na nespravedlivost osudu . . . Avšak dělnictvo? . . . avšak rolnictvo . . . atd.“

Je to recitace, vybrousená, pilovaná, velmi slušně připravená recitace. Tak nepíše člověk zanicený, upřímně litující svých někdejších činů. Jsou to meditace na objednávku.

Polemika s emigranty poznenáhlu přestávala býti aktuální, poněvadž zahraniční listy stále stručněji a ostřeji Savinkovi odpovídaly. Snad by se pomalu vůbec ztratil zájem o tuto aféru, kdyby nepřišla nová, překvapující a zarážející zpráva. Savinkov vrhl se z okna, poněvadž nemohl více doufat v revisi svého procesu.

Po několika dnech byl v sovětském tisku uveřejněn jeho dopis, který napsal před smrtí; list nese datum 7. května 1925. Obrací se na předsedu politické policie: „Občane Dzeržinskij! Víím, že jste zaneprázdňen, avšak prosím o několik okamžiků pozornosti: Když jsem byl zatčen, věřil jsem, že mohou býti pouze dvě východiska: buď mne popraví, anebo mñ uvěří a nechají pracovat. Byl jsem však uvězněn, ačkoli není zapotřebí napravovat mne ve vězení – mne napravil život.“ Savinkov tvrdí, že se mnohému naučil, že zplna oceňuje pozitivní vlastnosti bolševismu a prosí o svobodu. Nutno zdůraznit, že skočil z okna dříve nežli obdržel odpověď na tento list.

Znovu pozornost celého ruského tisku byla upoutána k Savinkovi, či spíše k jeho mrtvole. Sovětské noviny uveřejnily dosti obsáhlé nekrology. Lunačarskij psal: „Každý z nás musí býti zaroučen smrtí Savinkova, a to nikoliv proto, že jest ho líto jako člověka . . . ale proto, že Savinkov mohl býti velmi užitečným. Savinkov mohl se stát jedním z nejzajímavějších historiků zápasu revoluce s protirevolucí . . .“ Tedy Lunačarskij, autor plánu využití zajatce pro agitaci mezi emigranty, lituje jeho smrti, jako dobrý hospodář lituje marně obětované investice.

Kolem 20. května rozšířily se zprávy, že Savinkov nespáchal sebevraždu, nýbrž byl otráven a pak vyhozen z okna. Den před smrtí měl prý tříhodinovou rozmluvu se zástupcem Dzeržinského Menžinským.

Časopis „Dni“ (4. června 1925) zaznamenal dokonce sled, že v Moskvě spáchal sebevraždu jistý čekista Veize, který v oplošti vypravoval, že Savinkov byl dopoledne otráven a ve 2 hodiny odpoledne byl vyhozen z okna. Veize musel být zatčen a ze strachu se zastřelil.

Sovětské žaláře mají zajisté mnoho tajemství, nemyslíme však, že by mezi těmito byl i případ vraždy Savinkova. Všechny tyto domněnky byly snad podmíněny pouze tím, že Savinkov skočil z okna, kdežto obvykle ve vězeňských celách všechna okna bývají zamlžována. Nemáme však zapomenouti, že Boris Savinkov se těšil zvláštnímu pohodlí a snad ani neobýval celu, nýbrž nějaký zvláštní pokoj. Není nutno předpokládati přímou vraždu, což však nevylučuje domněnky o vraždě nepřímé, vraždě intelektuální.

Duševní život Savinkova obsahoval zajisté všechny předpoklady k sebevraždě. Jednak velmi těžce nesl ono pohrdání, které vůči němu osvědčovali jeho bývalí emigrantští přátelé, jednak trpce pocítoval nedostatek svobody. Když čteme, jak Savinkov obhazuje čekisty, kreslí je jako „milé a sympatické hochy, přesvědčené revolucionáře“, jímá nás lítost. Tyto věty mohly být napsány jediné proto, že Savinkov se odhodlal k největším mravním obětem, aby si konečně dobyl svobody. Jeho úloha – včerejšího kajčnicka a dnešního poučovatele emigrace, je skrz naskrz falešná. Zajisté i sám pocítoval tuto vnitřní neupřímnost a přehlížel-li ji úmyslně, pak proto, že nesměl se odmlčet, musel psát a to právě takovým způsobem. Savinkov nikdy by se nestal vládním žurnalistou, aby si zachoval život – mohl se jím však stát, protože mu byla slíbena svoboda. Když tato naděje zklamala, nezbylo nic jiného, nežli strašlivý let z okna.

Snad se k tomu pojal i jiný důvod. Leccos prozrazuje jeho před smrtí napsaná povídka „Ve vězení“ – zdá se, že v ní Savinkov líčí své vlastní zážitky. Její obsah je takový: plukovník Gvozdev, který aktivně bojoval proti bolševismu, navrátil se do Ruska – bylo mu slíbeno úplné odpuštění. Gvozdev prozrazuje vše, co ví o protirevoluční organizaci „Modrý kříž“, jejímž generálním tajemníkem byl. Avšak odhalil jen to, co mělo vztah k zahraničnímu ústředí; nechtěl nic říci o odbočkách v Rusku. Vyšetřovací soudce Jagolkovskij pokouší se zviklati jeho odhodlanost nebýt zrádcem – dává mu emigrantské noviny, ve kterých ostře píše o Gvozdevovi. Pod vlivem okamžitého dojmu začíná tento prozrazovati to, co chtěl zamlčet; náhle vidí, že vlastně nemá co říci, poněvadž „Modrý kříž“ měl velmi málo odboček v Rusku. Začíná tedy, aby si dodal důležitosti, vzpomínati si na nahodilé známé a obviňuje je ze strašlivých zločinů. Vyšetřování ukazuje jalovost těchto udání; Jagolkovskij rozhodl se deportovati Gvozdeva, leč tento je přesvědčen, že bude popraven. V jeho hlavě uzrává nápad zabít lahví Jagolkovského a v nastalém zmatku prchnouti. Vraždí jej, leč neunikl – je v poslední okamžik zatčen.

V této povídce je bezpochyby velmi mnoho toho, co bylo převzato z vlastních zkušeností Borise Savinkova. Stejně jako Gvozdevovi, dávali mu bolševici čísti vše, co o něm emigranti psali. Oba touží po svobodě,

oba činí senzáční odhalení. I Gvozdev vlastně také spáchal sebevraždu – vždyť bude odsouzen za to, že zabil Jagolkovského. Nelze ovšem chápat tuto povídku jako úplně beletristické vyličení skutečnosti: Savinkov nezradil svých v Rusku žijících přátel, Gvozdev je člověk polo-inteligentní, jsou také i jiné nápadné rozpory. Leč cosi z vlastních duševních zážitků Savinkova je přece přeneseno do povídky – zejména onen nepřetržitý a stále se stupňující psychický nátlak, který musel každodenně prožívat. Savinkov zajisté nemohl psát docela upřímně, patrně však toužil po tom, aby alespoň v zastřené formě vyličil své jednání a utrpení. Sovětská vláda nedovedla pochopit skrytý, tragický smysl této povídky a povolila její vydání po smrti Savinkova – netušila ani, že vydává proti sobě strašlivě svědeckví, svědectví člověka, který byl její neupřímností donucen k sebevraždě.

Pohrdání přátel, selhání i té poslední naděje, že se zase brzo octne na svobodě, trapné postavení nuceného obhájce svých vězňů, marňost všech obětí a zbytečnost smlouvání se svědomím – tot jsou zajisté dostatečné příčiny k vysvětlení pohnutek Savinkovy sebevraždy. V Minsku, těsně po zatčení, musel asi promyslet Savinkov celý svůj dosavadní život; teď patrně znovu nastoupila chvíle mravního zúčtování a zhodnocování. Výsledek podobných rozjímání sotva mohl být příliš uspokojivý. Avšak nedala se již škrtnouti minulost. Savinkov nemohl se zastavit na cestě ustavičných kompromisů, nemohl nic odvolat, poněvadž kdyby znovu změnil své názory, ztratil by i ty poslední zbytky své cti. Člověk se smí zmýlit jen jednou. Savinkov nechtěl dále postupovat vpřed, couvnouti však nesměl a nemohl. Musel buď i v budoucnosti trpělivě nésti jařmo, pokorně i otrocky psát i mluvit na objednávku, anebo . . . anebo mohl se navždy odmlčet. Zbylo mu ještě ono jediné a jedinečné mlčení, kterého nemůže přerušit žádná pozemská moc.

Savinkov nechtěl být pouhým „žijícím psem“ – dobrovolně si zvolil osud mrtvého lva.

ANTONI MADEJ – přel. ADOLF GAJDOŠ

HŘBITOV NA OKSYVU

Dole jest gdyňská zátoka jak lastura šumící –
leskne se modře hladinou hedvábnou.
Zde – hřbitov – také jasem, radostí kypící
a hřející tíši, po níž i živí prahnou.

Snad jsou to andělé – ty stromy nad hroby
naslouchající křiku racka, šumění moře asi? –
Cožpak zde srdce může ještě více chtít
než věčný odpočinek veliké, jasné krásy? – –

GIACONDA

Tvůj úsměv sfingy záhadný
mi vyvstane vždy v paměti,
když ve vzpomínkách hlavu svou
do dlani budu skláněti.

Kol spánků lněné pletence,
tvář bohyně jak z perleti,
líc, čelo, šíj jak padlý sníh
se šerem vidím běleti.

V tvém oku safír věčně sní
o kruzích z kouře cigaret.
Pod krásným nosem perel řad
se halí v korálový ret.

Ty z duše mé jsi vytryskla,
když vznikal slunci jas,
a jako duha v lomu skla
se ke mně vracíš zas.

Snad jsi jen přelud, vidina
v zrcadle jezerním
a marně, lásko jediná,
o tobě ještě sním.

Snad tě Bůh zaklel v cizí tvář,
my minuli se snad,
snad padlas smrti na oltář
a neměl jsem tě znát.

Snad vtělila ses v ženy dech
se srdcem ledovým;
co kvete v jeho chladných zdech,
se nikdy nedovím.

JAROSLAV ŠULC

JAKTAŘ

Na břehu Opy
západní vítr kolébá olše,
pod břehem zpívá řeky proud
dalekou píseň
o lesích v horách ...

Krčí se chalupy
pod hřbitovní zídkou,
jaktařský kostel
do dálky hledí,
do rovin za Opou,
kde cizí hlaholí řeč
i bokem k Hradci
na naši stranu.

Jaktařský kostele!
Jak bdělý strážce
hlídáš své stádo,

chalupy, statky i domky,
nejzazší výspu
nad břehem Opy,
poslední národa hráz
v příboji cizího moře
od severu ...!

Sní pokojné statky
a skrčené domky pod hřbitovni
zidkou,

Jen kostel jaktařský
hlídá a bdí
jak věrný strážce
nad břehem Opy,
kde vítr západní kolébá olše
a bystrý vody proud
o horách zpívá
dalekou píseň ...

HISTORIE V OBRAZECH

(Ilja Rěpin)

PŘECE již jen dávno pominuly v umění zájmy o historii, zhodnotíme-li dobu, jež uplynula od jejich rozmachu nejen vývojem, vznikem, přeměnou nových směrů a názorů uměleckých, ale i osobním vztahem k oněm tematům. Výtvarné teorie, sám vývoj i argumentace posledních let vypěstovala cit, jenž se snaží najít a pochopit nerv díla v čistě malířské nebo sochařské skladbě. Tak přistupujeme k obrazům chtějice je poznati jen v malířských vlastnostech a projevech a nepostrádáme epického podkladu, jehož kouzla prožívali diváci minulých let. Zároveň se však mění chápání děl z doby historické komposice, neboť přistupujeme k nim s hledisky a měřítky dnešními a vylímečně, poznáváme výtvarné malířovo opojení, hodnotíme i tvůrčovu dobu i její zájmy, příčiny i různé činitele, jež vznítily a utvářely uměleckou tvorbu. Málo historických malířů uhájilo tak svoje místo. Jen ten, pro něhož dějiny neznamenaly ani sentimentální oslavu ani styl a vznešenost, ale jen slabiky, z nichž teprve složil poselství své touhy, jen ten, jenž v životě žil pro umění, ničeho neztratil ze své osobnosti a ze svých výtvarných představ. Takovým mistrem vytvořená historická komposice vždy žije silou jeho bytosti, jež zaujímá a uchvacuje v okruhu svých zpěvů. Snad drobnými svými projevy a neoficiálními přivádí diváka blíže a pravdivěji ke tvůrci a k jeho duši, okouzlené rejem tvarů a barev, takovému mžkově pomíjivému a prchajícímu, s nímž o závod dal se duch a posrěh malířův, než všemi uznávaná klasická plátna.

Právě jen člověku blízký a intimní půvab projevuje se jako osa a vyznání brněnské výstavy kreseb a obrazů Ilji Rěpina. Není ani stopy po vystupňování děje až ve zvrátání rozmáchlých gest, pompésní krutosti a litosti. V drobných kresbách ožívá čistý Rěpin. Všude zvlácneme teplem jeho bledých očí, všude narážíme na to, co jest skryto v jeho vlastní podobizně. Tělesné opuštění a oproštění, jež se tolik podobá zvadlé růži, nehynoucí, ale silou opuštěných vůní prohlubující vědomí zetlení a nesmrtelnost citové touhy. V Rěpinových kresbách rozeplala svá křídla vášnivost, dychtící pochopiti citovost v celé šíři. Duševní vzývání zkosilo tělo, aby touha vzletěla v duše prchajících a prožila s nimi tažení proti pochybám a za ideami. Ovšem nestaneme se svědky metamorfosy. Bolestný, živoucí sen umělcovou duší spjatých světů ji rozpíná a probouzí poselství v srdci a, když modlithy, pokora, hněv, zoufalství, odevzdání rozvlí se v příboj, jenž doufá v osvobození ode všech pout, rozletí se výkřiky duše, jež ve vlastním ohni vyrůstá v hlasatele bratrského poselství. Rěpin se nepřevtělil v jejich citovou oblast, nestal se vyznavačem jejich ideí. Tím souvztažnost jeho díla jest tragtější a proto vane z jeho kresebné práce umdlení a vyprášení tělesnosti, neboť prodělává dvojitý tvůrčelský zápas duší, jejichž jsouc-

nost, ba hmatatelnost obestírá prozařující láskou. Řepin se zmocňuje života nahodilého, postřehuje v něm zákmity věčnosti a přenáší je i v historické komposice, zdůrazňuje je nesmrtelnými prvky lidského myšlení. K tomu přistupuje a pevně podchycuje Řepinovo vyrovnání se s citovou oblastí druhých, jejichž ideály však přesahuje jeho vlastní po pravdě toužící bytost. Miluje a prosí za ně, jako poustevník laská vše kolem sebe a vzývá za ně Boha. Trpí šířeji a bolestněji, vlastní bolest a touhy vedou k jednostranným žádostem, k obzoru jen vlastních očí. Ilja Řepin proctívá ideje všech a v jedno dílo zabírá daleko větší obzor, i když zdůrazňuje jeden motiv; jako by sborově k prosbě jednoho tlumeně básní vzývání ostatních. Tak naplňuje obrazy kontrasty a na jejich poměru spočívá síla proctičnosti a životnosti. Postavy jeho díla žijí ve světě přesvědčení a myšlenkové volnosti, jež jest vesmírem touhám a představám ve světě myšlenkového kolísání, zvrátí i odhodlání. To již na obrazech osoby i v historických kostýmech nerozvádějí názorně jen epickou šíři námětů, ale vzrostly v nositele duševních zápasů mezi sebou a světem. Titání naplnění vůlí a přesvědčením sobě věřití. Tato tragika jest blízká a vplývá ve věčnost, pokud chceme doznati její sklonění ke všem věcem tohoto světa. Podchycená duševní nálada v četných proměnách kolující v životních projevech, její vyznění v určitý stav, jež formuje tělo, okouzluje diváky a vnuká podivný pocit z poznání všech obrazových dějů. V tom okamžiku historie zpřítomněla a zjemněla v něco srdci blízkého; realismus stal se zpovědí hovorů a zamýšlení malířem vycitěných věcí.

JAN ŠANDA

STARÝ MALÍŘ

Žil starý malíř v podkrovi
– na hlavě let už mechovi.
A nuzná jízba, bídný šat
a dveřmi často vešel hlad.
Už málo chodí víly sem,
by zlíbaly ho lásky snem
a vykouzlily nadšení,
jež ruka v krásu promění –
Až zlato srdce lidstvu dal,
přec zůstal z něho žebrák – král.
Jen obrazy tři na stěně
mu v jizbě září vznešeně:
Na prvním háj je jarních krás,
v něm dívka stojí tmavých řas.
Kdys přišel tučný buržoa,
že deset tisíc mistru dá.
Řek stručně starý malíř v rám:
„Svou ženu nikdy neprodám.“

A druhý obraz hudbou je
a na něm děčko tancuje.
Kdys přišel světák vyžilý,
že obraz koupí pro Lily –
„Hned dvacet tisíc, mistře, dám.“
– Svě dítě nikdy neprodám. –
A třetí obraz – podzim – led
a na něm stařec v dálku hled –
A v oku zřít je nebes klid
a otázku: Proč ještě žít?
A přišel státník s úsměvem:
„Za obraz stotisíc si, mistře, vem.“
– Ani ten obraz neprodám –
nebyl jsem nikdy pro trh sám –
Zas žije malíř v podkroví
a hlava dále mechová.
Ač zlato duše lidem dal,
přec zůstal z něho žebrák – král.

FRANTIŠEK HANZELKA

RÁNO

Půl čtvrté odbíjí.
Den vstává k práci jako dělník rozespálý,
když po snu bolestivě cítí svaly
a kohoutí když kokrhání
tak těžce, ach tak těžce mámi.

Půl čtvrté odbíjí.
Nad strništi, nad těžkým zrnem klasů
se splétá zlatá vlna slunce vlasů,
jen lesy, oranina suchá
je jako o půlnoci hluchá.

Půl čtvrté odbíjí.
Teď západ poslední si hvězdu stínem cloní
a klekání jí umíráčkem zvoní,
zdi blednou, bílá plachta kina,
kde život denní započíná.

Půl čtvrté odbíjí.
Den sborem paprsků teď ze sna všechny budí,
však lesklá rosa teplé tělo studí:
vždyť i den skvělý, červencový
nám nese jenom nové rovy.

NA SEVERNÍM MOŘI

Ó ano, jsme z rasy
dobyvatelů starých,
již nesou nad Severním mořem
širokou barevnou plachtu
a sestupují z dlouhých člunů
na ploché břehy normanské,
aby do knížectví starých
požáry vnesli a smrt.

To není už jen jedno století,
co takto bloudíme světem.
Bloudíme a troubíme v trubky,
bloudíme a bijeme v bubny:
– Není-li potřebí pevných rukou,
není-li potřebí tvrdých srdcí
a rudé krve není-li třeba
republice anebo králi? –

Hej, hodů, přines nám
vína rychleji,
malaga, portského,
nejvíce však whisky.
– Nu, co pak to je?
Ponorka,
plovoucí mina?
Eh, na to jsme přec plavci.

Ó ano, jsme z rasy
dobyvatelů starých,
kterým jest věčně blouditi,
padati z vysokých věží,
tonouti v šedých oceánech
a bujnou krví svou
napájet neukojitelné pijany
železo, olovo, ocel.

A přec o nás básníci skládají
romance v různých jazycích,
i západních i východních.
A přec za nás modlí se mnichové
jak svíce hořice před Bohem,
v Madridu i na Athosu.
A přece ženy sní
o nás a jenom o nás.

U KRBU

Dohořival krb, snášela se tma . . .
Ruce zkřížené, skloněn u okna,

ustrnulý zrak upíraje v dál
o zármutku svém hořce promlouval:

„Pronikl jsem až v místa neznámá,
tři měsíce šla karavana má;

řetěz hrozných hor, lesní pustina,
v dálce jakási města podivná.

Vytí záhadné odtud nejednou
doléhalo v stan noční tišinou.

Káceli jsme les, rovy kopali,
večer se k nám lvi přibližovali.

Stříleli jsme je v čelo míříce,
nebyloť u nás muže bázlivce.

Objevil jsem zpod písku starý chrám,
černý veletok jménem mým nazván ;

v zemi jezer pak kmenů několik
poslouchalo mne ctíc můj řád a zvyk.

Ale teď jsem sláb, jako v moci sna,
duše nemocna, těžce nemocna ;

pohřben zažíva ve čtyřech stěnách
poznal, poznal jsem, co jest to, mít strach.

Ani hlavně lesk, ani hukot vod
vězni nemohou pouta rozetnout . . . "

- Tajíc záblesk zla v oči bezednu
žena vítězně naslouchala mu . . .

VILÉM NEZBEDA

ITALIE

Věk za věkem
a boží gesto
Cesar a Dante
a Věčné město

Alpy a sopky
moře a lázně
Uprostřed lidského
kříž bez bázně

Diadém Sahary
palma se chvěje
po Via Apia
ctnost zákonem spěje

Procházka pýchy
pod slávou césarů
Musolini bouří
ve váze kráterů

BRNĚNSKÉ VÝSTAVY

Jen nevyjadřitelný onen pocit citového vzrušení, jenž se nikdy nezhmotní v naší světu, zůstává zakletou písní našeho srdce. Je tak krásný a omamný a proto věřím, že skutečně kdesi třísíť své světlo v tisíce krůpějí žhavý maják zvěstující ztracený ráj. I mlhy jsou krásné a tak stírají rozptýlené záření, jež aspoň drobným zámětem v povzbuzení by prošlo zhalenou clonou. Kolem jen moře a pak již nikde nic. Jen víra, že naše tušení se rozbleskne a září poznáme jeho skutečnost. Donnění našich citů jest bláhové jako květ, jenž rozkvétá v lesní tíšně pro potěšení ptákům, motýlům; a nikdo jiný neví o jeho kráse. Jak on i my ztíšíme vzrušení před zvidavým nasloucháním kolemjdoucích. Nač slovy zhmotňovat své písně a rušit soucítění se světem, v němž hledáváme milou a jejíž šlepiče můžeme někdy i nalézt. Každý jest aspoň jednou v žití básníkem. Sám nikdy neví, kdy. Jen ti, již našli štěstí v setkání, o němž on nevěděl, neboť se mu zdálo, že se zalyká omamným oparem svých písní beze slov a nápěvu. Šťasten, kdo nepoznal, jaké kruté zklamání se rozplíží ve zhmotnění a převedení citových oněch vzrušení v určitou řeč. Když začnu vzývat svoje touhy, slova zchudnou a píseň jest ubohá, roztrpená a bolí, jak krvavé stopy postřeleného havrana. Chytáme ptáky a zavíráme je v protivně drátěné klece a díceme v ně snést širý prostor s jeho kouzly, lapáme svět představ v pouta slovní a kresby a zhmotňujeme je prostředky našeho světa, aniž bychom hledali záblesky jeho vtělení. Cit a snové představy již prodělaly tvořitelství vývoj v naší duši a dozrály v ní v touhy, jichž sami nedostihneme. Jejich krásu a život zabíjíme dťejíce je ztělesnití v obrazech. Dříve než umělec je zaklel v kresby, zhnuly, poněvadž hledal pouta a zmlít se v otázkách, jak by tvořil dál to, jehož stvoření bylo dokonáno. Nikdy nevyvolal k životu cit srdce svého ani nepromluvil k duším diváků, neboť rty odchably a oni stáli u rakví a zesnulých, zahalených v přesmutný rubáš lidského zoufalého chťení. Krása se chvěje i ve zradě z lásky. Když však zrazují duši svou, aby za podnoží strhli vesmírné představy a jejich lásku, tu klesají v zástup, jenž táhne se ve stínu Ahasverově.

Toť krása i tragické kouzlo *surrealistického umění*.

Tak jsem je proclitoval na výstavě *Štýrského a Toyen*. Snad právě o nich nelze užití tohoto názvu, neboť sami nazývají svůj směr *arteficiellismus*. Poněvadž však význam *surrealismu* není tak úzký, aby nepojal různé odstíny základního ladění, ponechávám jeho název k lepší představě. Mnoho krásných slov a osobního okouzlení lze pronést v rámci onoho umění. Kde je však pravda, nikdo neví. Všichni jen žijí ve víře v poslání svého přesvědčení. Víra jest obsah nového umění a proto při všech možných námitkách dovede zaujmouti.

V těchto místnostech – ve Vaňkově galerii – vystavoval soubor své dosavadní práce *F. Süsser*. Představil se ve svém uměleckém vývoji od realistických začátků až k monumentálním koncepcím klasicistického stylu. Vývoj jeho je měnivý podle panující oblby některého mistra či podle vlastní malřovy záliby. V celé jeho práci prosvitá základní zření k realtě tvarů a barev. Tak mnohdy ve vývoji jeho určité obrazy moderního ladění představují jakousi

směs, nechci říci souvztažný kompromis. V poslední době obrací svou pozornost ke komposcím podmíněným řečným stylem. Snad možno říci stylem minulého století, jež s oblibou tvořilo kothurny, loutny a šklebící se masky řečných dramát.

V paviloně „Alše“ vystavoval podivný soubor moderního směru J. V. Antoř. Byla to jakási všehodut nemohoucnost, tvořící chřténosti a papírové lyriky.

To daleko půvabnější byly kresby J. Rambouska, jakéhosi moderního kukátkáče. V černých kresbách, prostých a přímých zpodobňuje svět kolem sebe. Co zajímavosti a půvabů nacházíme v drobných kresbách. A litujeme, že nemáme onoho citu k drobným událostem našeho života. R. Zemánek.

B Ů H - H R N Č Í Ř

(*Dodatkem k soupisu, otištěnému v „Arše“, r. XIX., strana 317-319*)

XIII.

V „Slavičku rajském“ J. J. Božana, 1719, 428-9, stojí na začátku delší písně o nestálosti tohoto světa tato strofa:

Proč svět rytěřuje
pod bídnou marností?
Jehožto veselost
zde nemá stálosti?
tak se brzo zvrátí
jeho sláva i moc,
[: jak se můž nádoba :]
hrnčířova roztlouct.

XIV.

Edward Fitzgerald má ve svých překladech z Omara Khajjáma (Londýn 1859) také tyto verše:

For I remember stopping by the way
To wath a Potter thumping his wet Clay,
And with its all-obliterated Tongue
It murmured – „Gently, Brother, gently, pray.”

(Neboť si vzpomínám, jak jsem se na cestě zastavil, abych se díval na Hrnčíře, jenž stloukal svou vlhkou Hlínu; a ona mu pošeptala svým ztlumeným jazykem: „Jemně, Bratře, jemně, prosím.”)

Ještě výrazněji objevuje se naše parabola v německém překladu těchto veršů, který pořídil orientalista Friedrich Rosen (Lipsko, Insel-Bücherei, sv. 407)

Dem Töpfer sah einst im Basar ich zu,
Wie er den Lehm zerstampfte ohne Ruh.

Da hört ich, wie der Lehm ihn leise bat :
„Nur sachte, Bruder, einst war ich wie du.“

(Kdysi jsem se v bazaru díval na hrncíře, jak bez ustání rozdupával hlínu. Tu jsem uslyšel, jak ho hlína tše prosila: „Jen zlehka, bratře, kdysi jsem byla jako ty.“)
Otto F. Babler.

ZLATÁ ZRNKA MEZI VETEŠÍ

můžeme naléztí prohlížíme-li zákoutí knihkupeckých oficín. Hrst takových zrněk jsem našel v pohozené prosté knižce „*Pohřební písní*“ *Jakuba Jana Ryby*, prvního obrozenského hudebníka (1765–1815) – autora četných náboženských skladeb. Pohřební písně obsahují mimo jiné na str. 37: Píseň, kterouž svému všl vážnosti hodnému krajanu Panu Fraňkovi Vavákoví, rychtáři milčickému, spoluměšťanovi plzeňskému obětuje *Jakub Jan Ryba*, školní učitel na farní škole rožmýtláské, též měšťan plzeňský 1805.

Uvádíme jednu z písní při pohřbu dítěte:

Krásný rág giž se otwórá,
Ángelšný kár se objrá,
Dufftšhol by tě owed tam.
Kdežto tě čeká Kryštus sám.

Překrásnj angelčchowé,
Debejtj wyplanečchowé
Welmi je j tebe radugj.
K přichoza jšitj wiššugj.

Wedau tě jlawně do nebe,
Čekáť tam radošt na tebe,
Kterau ti Kryštus připrawil,
Ábg tě wěčně ošlawil.

Zpomeň g na nás, andjlkul
Wygpros nám téhož podjlkul,
Kdžť gjme zde záhon plníłł,
Bychom též nebe zdědilił.

adg.

Z NOVÉ LITERATURY

Alfred Fuhs, O deseti svatých. Knižovna životní moudrosti, sv. V. Aventinum, Praha. Stran 162. Cena neudána. – Dr. Alfred Fuhs po svých studiích o kuriální politice, macchiavelismu a etických zásadách novinářství navrácí se zase k tematům náboženským. Vydal před krátkým časem překlady mariánských hymnů, nyní vydává knihu *O deseti svatých*. Z předmluvy se dovídáme, že to

mají být „civilní světcí“, t. j. takoví, kteří jsou lidsky blízcí každému, o nichž i průměrný člověk si může říci „Ano, takovýmhle svatým bych rád být také“. Autor vybral jako příklad „civilní svatosti“ sv. Pavla, sv. Augustína, sv. Benedikta, sv. Františka, sv. Kateřinu Sienskou, sv. Jana z Boha, sv. Filipa Neri, sv. Františka Saleského, sv. Jana Křtitele Vianney a konečně blahoslaveného Dona Bosco. Nejvíce se podařily portréty oněch světců, jejichž působení mělo sociální a charitativní odstíny: čím lidsější a prostší je postava, tím lépe se Fuchsovi povedla, poněvadž odpovídala jeho osobnímu sociálnímu založení. Ač všechny tyto postavy pocházejí z různých epoch a období, přece jsou spjaty poutem jedné tradice, existuje mezi nimi určitá posloupnost, kterou autor dovedl dobře vystihnouti. Myslíme, že jest dybou opomenuti svatého Ignáce z Loyoly: měl-li Fuchs příležitost napsati tuto knihu, byl by dobře učinil, kdyby do ní zařadil i svěťce, jehož dílo přineslo tolik hojného ovoce. Snadné podání, zajímavé a nikoliv banální úsudky a postřehy vzbudí zajisté zájem i velmi náročného čtenáře. Základní Fuchsova vlastnost: umí se vyhnouti nebezpečí přepratého pathosu, líčiti věci odtažitě a vzdáleně tak, že upoutají každého, osvědčila se zcela i v této nové knize. Stává se velmi často, že knihy náboženské, vlnou stylistické nezkušenosti autorovy, setkávají se v širších vrstvách s jistým neporozuměním. S „deseti svatými“ se toto nestane: dr. Fuchs sice nikterak neusiluje o to, aby se přizpůsobil běžnému vkusu, avšak přece podává celou látku tak, že vzbudí u každého pochopení a zájem. V tom spočívá jeho nesporná zásluha: mluví k lidem jejich vlastní řečí a tak šíří znalost věcí, jež jsou někdy, žel, zapominány.

Dr. V. Vilínský.

František Götz, Básnický dnešek. Vývojové perspektivy nové české poezie. Vydal nakladatel Václav Petr v Praze 1931. – „Tato knížka chce podat“ – tak praví se na začátku úvodu nadepsaného Český dnešek – „několik průhledů do biologie české slovesné kultury dnešní doby; do té zásadní a podstatné proměny, jež postupuje z oblasti národního života do sféry nové kulturní tvorby“. Přesvědčení, vyslovené o kousek dále, že mezi životem a kulturou bývá nejúžší shoda, je autorovi východiskem pro kritické pojetí básnického díla. Götz, posuzuje uměleckou tvorbu, všimá si tudíž vždy spojitosti s životem a celkovým dobovým prostředím, v němž básnické dílo vyrostlo. Válka a převrat je Götzovi důležitým mezníkem mezi kulturou navazující na tradici a mezi duchovními proudy přítomnosti, vyvěrajícími z doby plné názorových zmatků, tvárné chaotičnosti a mladistvého kvasu, z nichž soudobá generace teprve musí nalézt východisko k novým cestám, jež by vedly k vytváření hodnot a forem trvalejší platnosti. Götzova kniha obsahuje kromě povšechných kapitol (Český dnešek, Krize české paměti a Cesty k nové skutečnosti) deset statí, třídících moderní českou literaturu na vývojové úseky s řadou básnických typů, spjatých vždy v jakýsi generační řetěz: Pád individualismu (Antonín Sova, Viktor Dyk, Josef Holý, Jaroslav Hilbert, Otakar Březina, Arnošt Procházka, Otakar Theer, Otakar Fischer), Bankrot iluzionismu (Růžena Svobodová, Božena Benešová, A. M. Tilschová, Jiří Mahen), Úsilí o překonání baroka v české poezii (Julius Zeyer, Jaroslav Vrchlický, Karel Hlaváček, Jiří Karásek ze Lvovic, Jaroslav Maria, Arne Novák, Jaroslav Durych, T. G. Masaryk, Petr Bezruč, J. S. Machur, S. K. Neumann, F. X. Šalda, Karel Toman), Válka v české poezii

(Rudolf Medek, Josef Kopta, Čestmír Jerábek), *Vitalistický naturalism* (Fráňa Šrámek, Petr Křížka, Emil Vachek, Ivan Albradt, A. C. Nor, Bernard Horst), *Fenomenologický realism čili vlivné vidění života* (Karel Čapek, Josef Čapek, František Langer, Miroslav Rutte), *Poesie srdce* (Jiří Wolker, Bartoš Vlček, Josef Chaloupka, Lev Blatný, A. M. Piša), *Česká dada* (Vitězslav Nezval, Jaroslav Seifert, Vilém Závada, František Halas, Richard Welner, Konstantin Blehl, Vladimír Raffel, Jan Weiss), *Strukturní realism* (Vladislav Vančura) a *Magický realism* (Josef Hora). Götzovo pojetí je arci často hodně subjektivní, v knize jsou i místa nepropracovaná, chvatné, reportérsky koncipovaná; s některými básníky se autor nevyrovnává úplně. Ještě nejvíce je Götz práv *Josefu Horovi*, ačkoliv ani tohoto básníka zcela nedocenil. Přesto pokládám stat o Horovi za nejhlubší, nejpřesvědčivější, nejobektivnější kapitolu knihy. Zde se Götz ponořil co nejvíce do hloubky básnického díla a splynul s ním zažít i jeho spodní tóny; vytyčil i jeho význam pro budoucnost označiv je za východisko z životní a básnické anarchie dneška. Na straně 306 se praví: „Josef Hora je náš nejčistější lyrik. Našel ztracené prameny intuitivního severského lyrismu Nerudova. Navázal tuto přetřezanou tradici. Spojil věky.“ Zde psal Götz o básníku, jemuž hluboce porozuměl. Podivné je, že Götz nevěnoval ve své knize zvláštní statě zjevům tak významným jako jsou *K. M. Čapek-Chod, Helena Malířová, Marie Majerová, Jan Opolský, František Gellner, Jindřich Hořejší, Miloš Holas, Jaroslav Bednář a Frant. Branislav* a že – krom nebožtíků *Wolkra, Vlčka, Chaloupky a Blatného* – přešel mlčením celou mladou literární Moravu nenalezaje v knize místa ani pro *Jana Zahradníčka, Bohuše Kafku* a *Zdeňku Vavříka*. Je to ne právě radostným dokladem, že František Götz, jenž literárně vyrostl v Brně, na Moravu už zapomněl a stal se dokonalým pražanem.

Z. S.

Emil Ludwig, Dary života. Pohled nazpět. Praha 1932. Stran 691. Cena 95 Kč.
 – Emil Ludwig po zpracování cizích životopisů ujal se konečně životopisu vlastního. S počátku tento tlustý svazek odstraňuje, leč brzy začínáte číst s nelicným zájmem. Klidně, poněkud ironicky líčí svůj život, téměř chudý na dobrodružství, bohatý však vnitřními zážitky. Jsou zde stránky uduvacující krásy. Setkání, rozhovory, vzpomínky, posudky o lidech jiných – tot nevyčerpatelný obsah této skvělé knihy. Konstrukce vlastního Ludwigova životopisu je jiná nežli konstrukce jeho ostatních knih – podává materiál téměř nezpracovaný, s velkou upřímností, rád se zastavuje u jednotlivých reminiscencí, rád hloubá a medituje. Rádi bychom zaznamenali jednu lidskou epizodu. Ludwig praví: „Tam ve výklenku na poličce roste řada tvých knih, a chlapeček, který někde nalezl metrickou míru, obíhá celý dům a všude něco měří, přiloží ji k tvým knihám a zvolá: „Tati! 110 centimetrů!“ Je nějaká grotesknější čísllice, kterou bys měl změřit svůj život? Ale tyto knihy nejsou můj život. Jsou jenom půl života.“ Bohužel překlad není všude dosti kvalitní: na straně 104 čtete tuto podivnou větu: „Poněvadž při přednášce předcházal neúnavně sem a tam, usnadňoval tento pohyb jeho gymnastické demonstrace; i *holub* by se byl dovědl v Mutherově hodině podle jeho tělesného umění mnoho o věcech přednášky.“ Proč právě *holub*? – proč ne vrabec anebo orel? Odpověď je jednoduchá: v originále stojí *der Taub* – hluchý, což si překladatel spletl

s die Taube – holub. Podobných překladatelských omylů je v knize více, ale vše napravuje uduvacující líčení autorovo. V. V.

Dr. Jan Hejčl, Pismo svaté v životě kněžov. Soukromý tisk autorův. Stran 160. Nákladem vlastním. Olomouc 1932. – Brzy po knize „Z. Hradce Králové do Želiva“ přináší dr. J. Hejčl nový dar – nejen svým bývalým dovcům a posluchačům, ale i všem kněžím: vydává opět svým nákladem soubor úvah týkajících se jeho nejvlastnějšího oboru, ale také nejživějšího pramene vnitřního života kněze – Pisma sv. Tvůrce monumentálního díla, dokonalého překladu St. zákona, dovedl jistě nejpřesvědčivěji ocenit význam studia Pisma sv. pro kněze a ukázati, jak dlužno čísti bibli a jak jí s prospěchem používat na kazatelně i k vlastnímu posvěcení. Jako doplněk je přidána řeč autora na sjezdu eucharistickém, přednáška o sv. Václavu jako vzoru pravé lásky k vlasti a rozjímání o podobnosti O ztracené dračímě. Kniha i typograficky pěkně vypracená přinese pozorným čtenářům jistě mnoho podnětů k prohloubení vnitřního života i hojně užtku pro jejich činnost. M.

Dr. Jos. Kachník, Mravnost a krasouma. Vzdělávací knihovna katolická, nové řady sv. XIV. Stran 88. Cena 6 Kč. Naklad. V. Kotrba, Praha 1931. – Kachníkova monografie o tematu, jehož část zpracoval již před lety (1897) dr. P. Vychochodil ve spise „Básnictví a mravouka“, přichází vhod právě nyní, kdy i t. zv. katolictví umělci a spisovatelé nejsou si vždy, jak se zdá, vědomi, co je po stránce mravní dovoleno a co nepřípustno. Autor se svou obvyklou odbornou důkladností i jasností rozebírá základní pojmy, podmínky a stupně krásna i zásady katolické mravouky, odvolává se při tom nejednou na úsudky nejen estetků a filosofů, ale i našich a světových básníků. V poslední zvláště důležité kapitole pojednává řadu praktických otázek o poměru umělecké tvorby k mravnosti: tak zejména otázku sexuelních problémů v moderní literatuře románové a nahoty v umění výtvarném, otázku, pokud přispívá umění k mravnosti atd. Spis zasluží veškeré pozornosti. M.

Filosofický sborník, věnovaný moravskému filosofu dru Jos. Kratochvilovi k 50. narozeninám. Redigoval dr. Ant. Štursa. Stran X, 282. Barvič & Novotný, Brno 1932. – Podobné sborníky vydávají se sice obyčejně až k oslavě šedesátin či sedmdesátin, ale dílo dra J. Kratochvila je tak rozsáhlé, že si jistě zasloužilo tohoto pro každého spisovatele a učitele nejradostnějšího ocenění, jakým je soubor prací jeho dvaceti přátel a ctitelů. Rozsah díla Kratochvilova ukazuje nejlépe Bitnarova bibliografie, jež sama zaujala 41 stran: s obvyklou přesností je tu zaznamenáno nejen všechno, co vyšlo dosud z pera pilného našeho filosofa, pokud ovšem bylo vůbec možno to zjistiti, nýbrž i jaký ohlas vzbudily jednotlivé práce v časopisech. Literárních počátků Kratochvilových vzpomíná týž autor ve stati „Spolupracovník České Mysli“, životních pak osudů pořadatel sborníku dr. A. Štursa. První větší část spisu vyplňuje řada filosofických, estetických i pedagogických studií, z nichž sluší uvést zejména práce dr. Ant. Podlahy, dra J. Kachníka, D. Pecky, K. Černockého, P. Suchomela, Jar. Hrubana, K. Závadského, A. Kříže, A. Špaldáka, Al. Jenielky, Ot. Tauhara, Boh. Bočka, V. Strmísky, N. F. Hradovského, Ant. Štursa, z cizích

pak prof. Aleše Ušeničnicka. Kdo se zajímá o dnešní filosofické otázky, naleznе ve sborníku hojně vděčné látky. M.

Dominik Pecka, Tajemství života. Aforismy. Edice Jitra, svazek I. Stran 64. Cena 4:50 Kč. Vydalo Ústředí katolického studentstva v Praze 1932. – Nová knížka Peckova vyšla sice v edici určené studentstvu, jemu je také především věnována, ale bylo by škoda, kdyby snad proto byla opomíjena ostatními vzdělanými čtenáři: ve formě aforismů, v níž autor tak vysoko již vypěl a jež zůstane už asi jeho nejvlastnější vyjadřovací formou, přináší mnoho hlubokých myšlenek, poznámek i úvah o lidském životě, jenž má svůj smysl jen v Bohu, o zdraví, pro něž sport a gymnastika jest jen umělou náhražkou skutečného pohybu účelného, a konečně o lásce, k jejíž čistotě je třeba především vůle. Vzdělaný autor, jenž zná dobře duši dnešní mládeže, dovede se podívat často hluboko pod povrch všedních časových hesel a frázi a ukázati jejich početlost či zhojnost ve světle věčných pravd. Jsou to pravdy staré, ale v jeho podání znějí tak nové a přesvědčivé! M.

Biskup Antonín Podlaha, Český kněz, archeolog a historik. Smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty univerzity Karlovy dne 9. března 1932. Stran 79. Cena 10 Kč. Vydal Lad. Kuncif Praha 1932. – Ictně vypravená publikace bude milou památkou všem čtitelům velkého českého biskupa a učeného spisovatele. Přináší tři řeči přednesené na pražské smuteční schůzi: J. V. Šimák s velkým uznáním oceňuje Podlahu jako nestranného a nejvš svědomitého historika. Zd. Wirth ukazuje jej jako archeologa a obětavého strážce památek, Jos. Cibulka v souvislosti se životem sleduje jeho činnost jako vzorného kněze, šlechetného dobrodince čudlny, mecenáše všech dobrých podniků a spisovatele v oboru apologetky, katechetky i ostatních teologických věd. Dr. Jos. Pekař v úvodním slově vidí v A. Podlahovi podobu světce naší doby a dodává: „Život tak silný zásluhou mravní i duchovní je i v ohledu obecně kulturním velkým darem přítomnosti; je svědectvím, že doba, jež může honositi se takovými zjevy, není přece ještě úpadková a zakládá naději, že světlý příklad povzbudí následovníky a žáky. Byl by to účinek, jež by zesnulý zajisté vítal sám nejradostněji.“ B. J.

Rajmund Habřina, Světla nad Kralicemi. Essaye. Vyšlo jako bibliofilský tisk ve 200 výtiscích na antíku a v 50 neprodejných číselovaných výtiscích na hahnemohliském ručním papíře nákladem Jana Kouřila v Jaroměři 1931. Vytiskli knihltskaři Kryl a Scotti v Novém Jičíně. – Jistě ne jen z důvodů bibliofilských vyšly tyto Habřinovy essaye tak malým nákladem. Není dnes snadné najít vniímavé čtenáře pro úvahy takové hloubky myšlenkové, pro intuíci tak jemné duchovnosti. Světla nad Kralicemi, tot práce, jež klade na čtenáře požadavky o nic menší než nejméně dostupná místa tvorby Březinovy. Rajmund Habřina, jak svědčí citát z Jakuba Demla, položený v čelo knihy, neměl patrně v úmyslu vědecky řešit svými essayi otázky ve sporu o kulturní smysl Kralické bible. Nelze mu proto vytýkat abstraktnost a vybižet ho ke konkrétnosti. V knižce Světla nad Kralicemi mluví k nám především básník, jenž dovede stejně uchvátiti svým bohatstvím metaforickým jako melodickým, vroucně se chvějícím

hlasem. Krása výrazová spojená s mužnou opravdovostí a vřelým vzta-
hem k věci slouží básniku *Marného smíchu k věčnosti* ke cti. Z. S.

Vilém Bitnar, Na paměť msgra dra Aloise Kolíska. Řeč pronesená o přátelské vzpomínce na zemřelého univ. prof. msgra dra Al. Kolíska v Grégrově sále Obecního domu v Praze. v neděli dne 25. října 1931. Stran 20 velkého kvartu. Nákladem Lurdského spolku v Praze 1931. – Redaktor sborníku vydaného k šedesátinám dra Al. Kolíska, o němž tu bylo nedávno referováno, byl jistě na prvním místě povolán, aby ocenil tak mnohostrannou činnost zesnulého agilního idealisty, jednoho z posledních Mohykánů poslední generace sušilovské, jak jej nazval v úvodu své přednášky. Učinil tak nejen s důkladnou znalostí celého jeho životního díla, ale i s upřímnou láskou a úctou, jež ovane i každého čtenáře této pletní publikace. Ozdobuje ji podobizna dra Kolíska a doplňují texty ke sborům a písním zpívaným při přátelské vzpomínce, jakož i báseň Xav. Dvořáka „Za† Al. Kolískem“.

M.

Václav J. Pokorný, Z rajhradských pamětí. Ze starých papírů i tradice vybral – archivář. Stran 144. Cena 10 Kč. – Vydal Archiv kláštera benediktinů v Rajhradě 1932. – Autor pokládá sice za hlavní úkol své pěkně vypravené knížky „rozmarňným způsobem čtenáře pobavit“, ale přesto obsahuje tato sbírka obrázků, črt i stručných záznamů z archivních pramenů rajhradského kláštera a jeho far i mnoho zajímavých a cenných dokladů ke kulturním i literárním dějstvím moravským starší i novější doby. Tak jsou tu v pestré mosaice veselých i vážných obrázků zprávy o svérázném P. Václ. Mík. Křížovi, Vojt. Sloukoví, Řehoři Volném, Met. Halabalovi, Bon. Vajdovi, dru B. Dudíkovi i P. Prok. Šupovi, Aug. Vrzalovi a j. Můžeme snad doufat, že autor vyvází časem a uveřejní ještě více z bohatých archivů svého kláštera.

B. J.

Adolf Gajdoš, Pokorné souzení. Básně. Vydala Novina v Brně jako bibliofilský tisk ve 200 výtiscích na japonsku, z nichž prvých třicet jest neprodejných, dalších 50 jest podepsáno autorem i malířem. 1932. – Po několika mladších literárních pokusech, jež zapadly bez odezvy a z nichž alespoň silně sociálně citěná sbírka *Na ztracené vartě* (podepsaná pseudonymem Revo) by si byla zasloužila pozornost kritiky, vydává nyní Adolf Gajdoš novou sbírku veršů, připsanou polskému básniku Józefu Aleksandru Galuszкови, známému čtenářům „Archy“ z vlastních Gajdošových překladů. *Pokorné souzení*, lyrika po výtece religiozni, je nevšedním svědectvím náhlého autorova přelomu, jenž byl, ne-li vyvolán, tedy alespoň urychlen stále vyplatějším materialismem doby. Je tedy tato knížka, v níž se básník obrací k Bohu, patrně jakousi reakcí na lidsky neutěšené poměry dneška, před nímž ani v duchové oblasti není úniku. I když nelze na všechna čísla sbírky brát nejprísnější měřítko, přece lze alespoň vyvednouti všem básním společný, horoucí spodní tón knihy a autorovo poctivé úsilí o čistý básnický výraz, jež nadhází tu s větším, onde s menším zdarem. Nejvýše bych kladl báseň dykovského ražení *Eremita, Adorace Panny Marie*, (jež je, jak správně vystihl v předmluvě *Jaroslav Horděček*) hodna pozornosti odlišným pojetím oproti obdobným pracím Durychovým, a pak II. část bezejmenné básně:

– Krájíme sladký plod zralých hrušní
 a kvartál posledních dní,
 které nám zbývají.
 Trháme v spěchu pomněnky očí,
 které se ještě na nás dívají;
 splav slunných dnů čas pije
 a večery plné vonné melodie
 se v měsíčním jase brouzdají. –

Ne v básních závadové obraznosti (jako jsou na př. *Dešivé noci a Noc*), nýbrž v těchto citovaných osobitých verších nutno spatřovat klad Gajdošovy sbírky a zároveň jakýsi příslib do budoucna. – Kniha je ozdobena ušlechtilou kresbou *Hynka Poláčka*. Z. S.

O téže básnické sbírce dostali jsme ještě druhý posudek: Po umělecké stránce je v číslech nábožensky zabarvené lyriky též nedostatek, který byl zdůrazněn svého času u lyricků protestantských V. Vášové a J. B. Čapka. Nevadí tolik, že se o Boha nezápásí, ale – a to budí po Durychově prohlášení znovu zdůrazněno – umělecká jstota je něco zcela jiného než jstota víry. Proto verše, zabývající se motivy náboženskými, zůstávají většinou záznamem autorova vývoje a objeví-li se v nich (Hymnus Panně Marii) oddání a prostota, zvláště zdařilá v písňovém názvu (Tajemství noci), stojí v postřehu za pastely Hospodář odchází, Sklizeň, V pozdní chvíli, Listopad, které proti motivicky obdobné poesii, přiznačně charakterisované na př. Zahradníčkovým Návratem, mají formální bohatství užší, ale ideově plnější. B. S.

Vilém Nezbeda, Večery pousmání. Verše. Edice Start sv. 2. Nakladat. J. Jichy v Brně 1932. Stran 53. – Již v debutu Pokušení satanovo byla zřejma Nezbedova citlivá reakce, spíše hudební nápodobě než myšlenkových rozběhů, pro seskupení přírodních představ, které většinou byly řaděny do pouhých artistických hříček. Podobného rozpětí, misty jemnějšího ve výběru obrazů, jsou i tyto poeticky orientované verše. I kdyby autor neuváděl motto z Nezvala a Blebla, lze snadno postřehnouti jejich vliv tehdejšího rozkmitaného artismu. Dokumentárně je zajímavé, kterak autor nesvádí opožděný poetismus k jednotlivému myšlenkovému motivu, netrpí teskně zádučovým gestem současně nejmladší básnické generace, nemá nejmenšího zájmu o tendenci sociální. Tento ideový nezáměr by byl na místě jenom při naprostém kultu formy, kromě budebnosti není však ve sbírce formální ukázněnosti. B. S.

Srbské legendy. Vybral a přeložil *Otto F. Babler*. Dřevoryty, vypracovanými podle starších předloh, vyzdobil Rud. Michalík. Edice „Hlasy“ sv. XVI. Stran 51. Cena 14 Kč. Vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci v počtu 400 číslovaných výtisků. Sv. Kopeček v Olomouci 1932. – Nový svazek „Hlasy“ druzí se pěkně k dřívějším obdobným souborům Bablerovým, zvláště ke Slovanským legendám, Ruským apokryfům a knze Drakobijců. Přináší 21 lidových legend srbských rázu většinou náboženského, vybraných z různých původních sbírek lidové srbské poesie, zejména ze sbírky Veselina Čajkanoviće. V poznámkách na konci svazku uvádí vydavatel nejen všechny prameny, ale

srovnává pečlivě také motivy jednotlivých legend s obdobnými legendami a pověstmi jihoslovanskými i cizími. Je to milá, krásná knížka, jako všechny dosavadní publikace Bablerovy. M.

Bohumil Ptáček, Siluety. Novela a prozaické črty. V úpravě a s ilustracemi V. Neumana. Vydal Akademický klub ve Velkém Meziříčí. – Po zdařilém debutu lyrickém, knížce veršů *Zpěvy Leandrový*, přichází autor se sbírkou próz, jež právě pro svou příhlínou lyrickému uvádí v pochybnost, zda B. Ptáček je i talentem prozaickým. Takové prózy jako *Idyla velkého města* nebo *Blouznivci* jsou jak vnější formou, tak i vnitřní strukturou vysloveným literárním omylem. Zato pěkný spád mají motivicky šťastné povídky *Štědrý večer učitele Perny*, *Nešťastná děvčátka* a *Šťastná Růženka* (tu však vadi poněkud zbytečná drsnost výrazová) a nejcnějši číslo knihy, novela *V paprscích mladého slunce*. Byť místy zřetelně prosivaly nezpracované vlivy, hlavně próz Wolkrových, přece lze vyzvednout poctivé úsilí o vlastní osobitý výraz. Silně individuální příběhy mají hlavně místa naplněná ovzduším sensuálním; je tu snad až příliš mnoho smyslné erotiky, ale to je konec konců, z literárního stanoviska posuzováno, věci autorova vkusu, podmíněného jeho vnitřním citěním. Závažnějšim je, že mnohomluvnost, patrná již ve *Zpěvech Leandrových*, stává se v této knize už nápadnou a rušivou, že některé věty nejsou stylisticky bezvadné (ty četné, zbytečné závorky!) a že autor je někdy na kordech s pravopisem, ba i s gramatikou. V popisu povah ulpívá B. Ptáček leckdy na povrchu (Božka z črty *Přítel*) ale jsou tu i postavy ostře osvětlené, do hloubky prokreslené, působící životně a pravdivě; tak znamenitá postava lesního Dolana vedle nedokresleného zjevu Tomova. Vkusné ilustrace Neumanovy jsou pěknou ozdobou a doplňkem knihy. Zato povídavá předmluva mohla odpadnouti. Svou plaností je s to způsobit zaujatost proti autoru, ne-li dokonce odradit od četby knihy. Z. S.

Literární pozůstalost Hany Kvapilové. Druhé vydání. Stran 376. Nakladat. Šolc a Šimáček, Praha 1932. – Právě za čtvrt století vychází po druhém pltní vydání literární pozůstalosti velké dramatické umělkyně, uspořádané jejím manželem básníkem Jar. Kvapilem. Těch několik povídek nebo náčrtků k nim, několik divadelních studií a osobních vzpomínek i dopisů, z nichž vznikl tento soubor, není jen literární kuriozitou, ale i dílem skutečně umělecké duše, jež k svému vyjádření hledala i forem slovesných, trvalejších než jest umění herecké. I dnešní čtenář pozná brzy, že ze všech těch prací, i z těch drobných poznámek hovoří svým způsobem duše neobyčejně jemná a citlivá, jež měla smysl nejen pro tvůrčí bolest umělce, ale i pro bitu a nejdudších spolupratř. Cítíme to i z několika míst, kde mluví o svých názorech náboženských: určovaly je nejedno dojmy čistě umělecké, subjektivní, jež jí někde vábily k náboženským projevům, jinde od nich odpuzovaly. I po této stránce dávají nám nahlédnouti do její duše poslední listy Růžene Svobodové: vyznává se tu, jak brzy ztratila náboženství, modlit se nikdy neuměla – „a přesto nemohu se sebe setřásti křesťanské ctnosti.“ B. J.

Vítězslav Hálek, Pod pustým kopcem. Melantrichovy knižnice svazek 119-120. Nakladat. Melantrich v Praze 1932. Stran 254. – V předmluvě se zmínjuje A. Grund

obširněji o Hálkově životě, načrtává bez hlubšího rozvedení literární situaci, aniž uvádí kulturně historické prostředí májové generace v souvislost s proudy cizími, a v ocenění vlastní básnickovy tvorby utkvívá spíše na obdivném výčtu ustálených tvrzení než na kritickém ocenění. Z Hálkovy tvorby přináší svazek povídky Pod pustým kopcem, Pod pustým stromem a Poldík rumář. Rysy básníka druhého a třetího prozaičského období jsou těmito pracemi dobře zastoupeny. Zejména povídka Pod pustým kopcem je pro autorův přírodní lyrismus i problémový zájem v rámci realistického příznačná. B. S.

A. S. Puškin, Poltava. Přeložil Jindřich Najman. Vyšlo jako IX. sv. knihovny Vinice, kterou řídí a vydává Alois Dyk na Smíchově čp. 1540. Praha 1932, stran 102. – Puškinova „Poltava“ právě vyšla v krásném českém překladě Jindřicha Najmana. Je to kniha, kterou se opět splácí jeden z dluhů české literatury básnickému genu Puškinovu, splácí čestně a pietně, neboť dílo je vydáno ve formě důstojné básnickova slova. K Puškinově skladbě pro toto vydání vytvořil ruský grafik Vasilij Masjutin, kterého jsme dosud znali jen jako virtuosního rytec knižních značek, sedm dřevorytů, a to tři celostránkové a čtyři vlněty. Jsou to ilustrace plné síly a soustředěnosti, které se dají srovnati se vším nejlepším, co v ruském dřevorytu vytvořili mistrůi Favorskij, Kravčenko, Kuprejanov nebo Piskarev. Kniha si zasluhuje vši pozornosti už pro okolnost, že je to snad první případ, kdy ruský umělec vytvořil ilustrace pro české vydání ruského básníka. Vnější úprava 120 výtisků této publikace, tištěných na krásném ručním Van Gelderu, odpovídá vnitřní hodnotě básně i její grafické výzdoby. O. F. B.

„*Omnia*“ jest edice malých prací velkých autorů, vydávaná nakladatelem Adolfem Synkem, která zasluhuje plného uznání v záplavě nejhynnějších tiskovin. Při tom jest úprava pěkná a milé pestré knižičky prodávají se po Kč 9.–. Právě vyšly čtyři svazky, obsahující autory: Arne Nováka, Th. Dreisera, Jeana Cocteaua, L. Franka.

Arne Novák, Léta třicátá. Jsou mistrovskou evokací jedné z nejvýznamnějších epod našeho národního probuzení. Čtyři dokonale vyciselované plecy, essaye, které mají půvab a strhující životnost novel, povídky s hlubokou pronikavostí a myšlenkovou dokonalostí. Setkáte se v nich se zjevem básníka H. Máchy, s Karolínou Světlou, Čelakovským a Chmelenským, kteří ve vzrušeném rozhovoru nad smrtí Goethovou otevrou před vámi celý tehdejší myšlenkový a citový obzor.

Theodore Dreiser, Ida Haudawoutová. Každá řádka, kterou Dreiser napíše, zní silou osudového zážitku a svrchovaného poznání. Jeho ponor jde hluboko do nejskrytějších záhybů lidské duše a jeho soucítění s osudem jeho postav ho staví na roveň Dostojevskému.

Jean Cocteau, Lidský hlas. Nikdy nezněl lidský hlas tak naléhavě a s tak mohutnou a básnický čistou silou, jako v hlase Cocteauovy ženy, jež před svou smrtí rozmlouvá telefonicky se svým milencem.

Leonhard Frank, V posledním vagoně. Lidé, kteří se říti vsťric jistě smrti v od-
poutaném vagoně, odhalují svá nitra, masky padají, zůstává jen skutečná lidská
náplň jejich duší. To jest obsah Frankovy novely, v níž jeho vyprávěčské umění
dosáhlo velké přesvědčivosti a sugestivnosti. adg.

Nové antické povídky. Přeložil Ferdinand Stiebitz. Edice Atlantis svazek XII.
Vydal Jan V. Pojer v Brně. V táboře 7; 1931. Stran 116. – Stiebitzovo překlada-
telské umění, jež v edici Atlantis přetlumocilo neobyčejně výrazně deset no-
velistických příběhů starověké fabulistiky v Antických povídkách, pokračuje
i v tomto svazku, pečlivě upravené A. Lískovcem, již dříve vytčenou cestou:
dátí dnešnímu čtenáři pečlivý výbor z řecké i římské prózy v jejich rázovitých
představitelích. Význam umělecký je na prvním místě a výběr jednotlivých ukázek
obou svazků se navzájem doplňuje a ve většině případů uvádí do češtiny po
prvé skvosty antického vyprávěčského umění, střídmeho ve výrazové linii,
dramaticky koncentrovaného a bezprostředně oddaného životu. Složky kla-
sického prožívání životní mnobostrannosti jsou dokumentovány osudově i tra-
gicky vyznívajícím příběhy Herodota, motivickou orientální bohatostí Nikolaa
z Damašku, vypsáním přátelství i golemovského pratypu u Lukiana, Apu-
lejevým i Alkifronovým vyprávěním o strážích i mrtvolách, zrádných střevicích
a symposiu hetér v přírodě, jež zachycují svěží smysl pro živelnou radostnost
s náznakem tragikomiky a frivolnosti. Ostatní prózy, kromě tří ukázek z řeckých
epistolografů Alkifrona a Aristaneta, ukazují v pseudohistorickém motivu
o nepravém bohu a Livově zpracování příběhu o Verginii k příští motivační
tradiční. B. S.

Kasimir Edschmid, Věvodkyně. Přeložil M. Matula. Upravil a vyzdobil F. Vík.
Edice Atlantis svazek XIII. Vydal Jan V. Pojer v Brně, V táboře 7; 1931. Stran
66. – Edschmidova novela o Villonově životě, který je podán v řadě výjevů zhy-
ralých a ironických i mízně načrtnutých na pozadí touhy a lásky, má typické
znaky autorových próz. Jako skupenství mnohdy nesourodých výtvarných vlní,
jež ale málokdy vyrůstají z barokního pocitu života, působí po stránce formální
úmyslnými přeryvy a podtržením antitéze. Neběží o ustavičný dějový zápas
mezi složkou dynamickou a statickou, které se k životnímu zážitku nedostává
elementární velkorysosti, jako spíše o princip formy, která je stále ve stavu
zborcené a plynulém a přece celkový dojem působí jednotvárně. Při veškeré
výbušnosti není ve Věvodkyni rovnováhy mezi ideovým a výrazovým světem,
expresionistická záměrnost v zápětí ulamuje silně rozvržené scény. Překlad
je často doslovný, úprava Víkova vzorná. B. S.

Legendy o nevěstkách světcích. Přeložil Ferdinand Stiebitz. Dřevoryt vyryl
a úpravu knihy řídil J. Benda. Edice Atlantis svazek XV. Vydal Jan V. Pojer
v Brně, V táboře 7; 1932. Stran 140. – Překlad Stiebitzův výstředně převádí těchto
několik legend, vzatých z XXII. sv. Migneovy Patrologie latinské, a zachovává je
jejich příznačně široké gesto vyprávěčské, zdůrazňuje mlmoděk kontem-
plativní stránku ukázek. Jako vrchol intelektuálního poznání je chápána vřtutis,
o jejíž stupeň se stále až rabelaisovsky zápasí. Tento očistný boj, který nepo-
pirá těla, ale téměř tomisticky vychází od pojmu animal rationale, upoutává

silou naděje. Jistota, s jakou rozváděny jednotlivé osudy kajčinců, naleznuvších v kontemplaci smysl života, má v sobě nepopiratelnou cenu uměleckou.

B. S.

Nathaniel Hawthorne, Veliký karbunkul. Přeložil Jaroslav Skalcký. Obrázky kreslil Fr. Vik. Edice Atlantis sv. XIV. Vydal Jan V. Pojer v Brně, V táboře 7; 1932. Stran 143. – Z Hawthorna byl do češtiny přeložen Mramorový faun (u Kuncifce) a dostává-li se v pěkném překladě Skalckého a v přilehavé výzdobě Vikově nových dokladů o tomto umění mlživého kouzla, jasně ironie a nevíravé něhy, je to jenom chválou Pajerovy edice. Povídka o hledání velikého karbunkulu má znak onoho klasicismu, jehož předností je zachytití nehmotnou realitu v jejím působení na lidský život, pozorovaný v charakteristických představitelích. Tento prvek imaginární hmatatelnosti nabývá v Sněhovém děvčátku panenské spanilosti, zatím co v Dceři Rappacciniho ironickým náznakem přitakává životu v jeho síle průbojně a zemité. Zdůraznění snového žvlu v básnické tvorbě a podivuhodně čisté vidění skutečnosti vyvolává v povídkách dojem mnohdy fantastický, ale vždy ryzí ve své zákonnosti, jakou obdivujeme na díle Catherové a Hudsonové.

B. S.

ZÁBAVNÁ LITERATURA

Antonín Lain, Na Makarijských ostrovech. (Jedný den rostovského panství). Román. Václav Petr, Praha 1931. Stran 47. Cena neudána. – Je to dosti podivná kniha, místy téměř umělecká, místy zase je to literární brak. Neradli bychom ukřivdili autoru, myslíme, že si nejvíce křivdí sám tím, že potlačuje svůj literární vkus a přenáší na papír vše, co mu podává jeho vydrážděná obrazotvornost. Základní Lainův omyl je v tom, že se domnívá, že je jakožto spisovatel výborným malířem erotických scén. Ale je to trapný omyl – jeho erotiku nemohl bychom charakterizovat jiným přívlastkem, nežli „technická“. Autor zná erotickou techniku a tato technika, ostatně úžasně jednotvárná, má jej zachránit tam, kde mu chybí skutečné vznícení a rozehvění. Máme zato, že lyrické scény a sentimentální pasáže daří se Lainovi rozhodně lépe; selanka více odpovídá jeho povaze, nežli líčení scén ze života zajatců. Jinak jeho kniha je zajímavá, prozrazuje pozorovatelské nadání a umění zapamatovat si drobnosti. Musíme bohužel učinit autoru ještě jednu výtku: nedbalost. Děj se odehrává v Rusku a autor rád používá ruských slov, ačkoliv pořádně ruštinu zapomněl. Malý čládek na str. 445 čteme, že důstojníci snovy pořádají večírky „v honosném restorantu, Čajnaja i portiernaja“, ve výstavném paláci skvělého bulváru...“ Je to nevslovně komické: „Čajnaja a portiernaja“ nazývaly se v Rusku pouze nejsprostší hospody pro kočí, dělníky atd. Kdyby Lain více dbal formální kázně, mohl by psát rozhodně lépe; jest jeho vinou, že píše nedbale.

V. V.

Otomar Schäfer, Zvony. Román. S kresbami Fr. V robla. Stran 143. Cena 12 Kč. Nakl. A. Neubert, Praha 1932. – Hrdinou nového románu Schäferova je český voják, jenž přijel rok před koncem války na dovolenou a poznal, že zatím

ztratil lásku své ženy: naleznou se však opět, když se voják postaví na odpor kumpantli Madarů, kteří přišli do vsi rekvírovat kostelní zvon. Román charakterisuje záliba autorova v groteskních scénách a romantickém ději i snaha o sytý, svérázný styl. Prospělo by mu však, kdyby seškrтал různé vedlejší poznámky, zvláště když se týkají věci náboženských, jichž nechápe. B. J.

Jan Pavlovic, Spiklenci. Bouřlivé léto. Román. Stran 275. Cena 18 Kč. Nakl. A. Neubert, Praha 1932. – Podobně jako v prvním díle svých Spiklenců čerpal J. Pavlovic i zde z bohatého zdroje vždy ještě zajímavých románových námětů – z velké francouzské revoluce. Staví proti sobě dvoji svět, jak se tu hned na počátku střetl: hraběcí rodina stává se obětí vzbouřenců, vedených bývalým sluhou – jen ušlechtilá hraběnka je za čas zachráněna svým ctitелеm. Spisovatel, jenž dovede svůj poutavý děj také plynně vypravovat, nepřekročuje ani při líčení častých erotických scén obvyklých celkem mezi slušnosti. B. J.

Viktor Hánek, Popelnice. Román. Stran 351. Cena 22 Kč. Nakl. A. Neubert, Praha 1932. – V tomto románě dosáhl asi Hánek vrcholu svého pro spisovatele dnes tak užitečného umění: napnouti a udržovatí zájem širokých kruhů čtenářstva. Je to ovšem opět román o lásce, která nedbá zákonů ani hranic a překonává vzdálenost moří a úklady skrytých sil. Děj, jenž začal v Praze vzplanutím lásky dvou přátel k tanečnici, přenesl autor na daleký východ, kam volá tanečnici láska k námořníkovi, ale současně také přičarují ji kouzla jakéhosi démonického bonze. Fantastika, módní okultismus, líbivé líčení smyslných i hrůzných scén, sentimentalita pozdní, rozvodem umožněné lásky – tot poslední román Hánkův. B. J.

Patrick Mac Gill, Její tanečnik. Román. Přeložil C. Jarý. Stran 287. Cena váz. 9 Kč. – *Johan Bojer, Pod koly osudu.* Z norštiny přeložila Marta Flüge-Novotná. Stran 286. Cena váz. 9 Kč. Obě knihy vydal Šolc a Šimáček, Praha 1932. – Nakladatelství Šolc a Šimáček začalo vydávat novou knihovnu zábavné četby „Horizont“, jež má pětinašeti práce současné i minulé literatury světové, jak si jich žádá záliba hlavně širších kruhů čtenářských. Co při této nové sbírce zvláště překvapuje, jest její veliká láce, a to při vzorné úpravě: bezdřevý papír, jasné písmo, dobrý tisk – a při tom svazek průměrně o 300 stranách stojí v jednoduše kartonáži 9 Kč, v celoplátěné vazbě 12 Kč. První dva vyšlé svazky jsou po stránce mravní a náboženské zcela nezávadné. Umělecky stojí druhý svazek vysoko nad prvním. „Její tanečnik“ jest líbivý románek ušlechtilé dcery zbankrotělého bankéře, jež přichází se svou nemocnou matkou do Londýna, jako tanečnice překonává statečně různé úklady hýřlivého poválečného prostředí a dochází štěstí v čisté lásce k přímému bohatému muži. „Pod koly osudu“ jest silným psychologickým dilem slavného norského romanopisce, jehož šedesátin vzpomínal v březnu celý literární svět. Velmi výrazně prokreslil tu Bojer povahy dvou selských manželů, kteří se svou energií dopravovali až k zakoupení velkostatku, ale prožívají pak po svém tragedii bezdětných manželů. Spisovatel je dalek veškeré sentimentality, proto jeho dílo působí tím mocněji. B. J.

Sjezd Katolických spisovatelů a novinářů bude ve dnech 4.–6. července v Olomouci. Z podrobného programu, jenž bude včas rozeslán všem členům DLU a otištěn i v denních listech, uvádíme zatím: dne 4. července uvítací přátelský večírek, 5. července valné hromady obou spolků, 6. července společná schůze, při níž spisovatel Inž. Vil. Bitnar podá retrospektivní obraz naší literární minulosti a šéfred. dr. Jos. Dolcžal program naší budoucí práce. Jiným účelem sjezdu bude také, aby se naši pracovníci navzájem poznali a povzbudili.

Dr. Pavel Vychodil dožil se dne 17. dubna svých sedmdesátin. Třebas se svou povahou brání všem veřejným oslavným projevům, přece mnohé i katolické listy při této příležitosti ocenily jeho velké životní dílo v oboru křesťanské filosofie, apologetiky i literární historie a zejména také jeho činnost redaktorskou. Skoro 50 ročníků měsíčníku *Hlídky* jest jistě jedinečným zjevem naší literatury, jež plně a spravedlivě dovede ocenit teprve budoucnost. Bylo by jistě jen záslužno, aby k ukončení 50. ročníku budoucího roku byl vydán především generální rejstřík obsahu *Hlídky* a pak i sborník literárních prací, jež by ukázaly význam rozsáhlého díla dr. Vychodila.

Spisovatel Frant. Valoušek nedočkal se již svých sedmdesátin, jež by byl oslavil letos dne 28. června. Literárně byl činným hlavně v posledním desetiletí minulého a na počátku nynějšího století, kdy zejména brněnský *Obzor* a olomoucký *Náš Domov* přinášely hojně jeho povídek ze života společenského i z dějin moravských. V souborném vydání, jež vychází nákladem

edice *Šlépěje života* v Přerově, zaujmou celkem 10 svazků. K nim se druží 6 divadelních her. Dlužno jen litovat, že pozdější veřejná činnost zaujala síly nadaného beletristy tak, že skoro odložil pero. DLU želí v zesnulém jednomožném ze svých prvních členů.

St. Wypsiański, 28. listopadu t. r. bude tomu 25 let, co zemřel tento vynikající malíř a gentální básník polský. Pod protektorátem městské rady krakovské byl urvořen komitét, který si vzal za úkol učinit přípravy pro uctění památky svého rodáka. Členy výboru jsou z řad literátů: K. Czachowski, T. Kudliński, K. H. Rostworowski a Józ. A. Galuszka. *adg.*

J. A. Galuszkovi dostalo se zásluhou Adolfa Gajdoše v posledním čísle „*Archy*“ zasloužené pozornosti. K portrétu, otištěnému zde na straně 45, připomínáme, že jinou podobiznu básníkovu, reprodukovanou jako frontispice k sbírce „*Proměti i grom*“ (Warszawa-Kraków s. a.), kreslil náš krajan, učitel Ladislav Vinkler. A k překlada básně „*Prostá slova*“, otištěné na straně 49, připomínáme, že jiný překlad těchto veršů byl uveřejněn již v „*Arše*“ XVI (1928) na straně 156.

Z polského lidového umění. Božim mukám polským, ze dřeva neuměle vyřezaným Kristům bolestným, stojícím na rozcestích a v zakoutích polské krajiny, vchoval Tadeusz *Seweryn* drobnou, ale sympatickou monografií „*O Chrystusie Frasobliwym*“ (naklad. Orbis, Krakov 1926, 40 stran). Jsou to prostá díla lidových umělců, „*światkarzů*“, jejichž zbožnost byla postavena nehynoucí památkou *Zegadłowiczova* „*Baladou o Wowrovi*“. *Seweryn*

kresbou zachytili osm takovýchto Kristů truhlicích a zadumaných, „Ponlezuslicků“, jak je národ ve své prostotě oslovuje, zaznamenal nějakou tu pověst o nich a podává také několik zpráv o jejich celkem anonymních tvůrcích. Pěkný dojem knížky zvyšuje příjemná její úprava, na níž jsme zvláště vděční za to, že obrázky stojí na listech, jejichž rub zůstal nepotřítěn. o. f. b.

Výstava ruské ikony v Praze. V době od 23. dubna do 4. května t. r. pořádá v Topičově saloně v Praze Archeologický Institut N. P. Kondakova v Praze výstavu ruských ikon. Nehledě k tomu, že jest to podnik prvý toho druhu v Praze, má výstava vysokou úroveň po stránce sebraného materiálu, poněvadž osvětluje alespoň v hrubých rysech vývoj ruské ikony od XIV. do XIX. století a na řadě ikon italo-řeckých, srbských a řeckých dokládá rozdíl mezi ikonou řeckou a ikonami ostatních byzantských škol. Právem proto těšila se výstava pozorností jak odborníků tak široké veřejnosti a jistě přispěje k tomu, aby vzbuzen byl konečně jednou u slovanské Prahy zájem o ruskou ikonu, kterou již po léta studují a obdivují národové mímoslovanští, a doufejme, že i opraví onen povýšený názor na byzantské umění vůbec a ruskou ikonu zvláště, který se u nás zahnídl vlivem různých německých příruček dějin umění, které byzantské umění považují za něco nedokonalého a umělecky bezcenného.

Dr. J. Myslivec.

Několik dobrých bibliofilských publikací můžeme zatím jen stručně zaznamenati, abyňom na ně upozornili přítele pěkných knih. O. F. Babler a Fr. Macura vydali jako soukromý tisk k vánočním svátkům 1931 „Šest písní o narození Krista Pána“. Je to Bable-

rův překlad roztomilých chorvatských národních písní, ozdobený v titulu kresbou Zdenky Sertílové. – Tjž překladatel vydal jako XIV. svazek své pěkné edice „Hlasy“ v počtu 400 číslovaných výtisků „Ruské apokryfy“, jež vyzdobil dvěma dřevoryty Rudolf Michalík. Jako XV. svazek téže edice vyšel výběr básní O. Picka v překladech O. F. Bablera, P. Eisnera, Ot. Fischera, J. Hořejšího, Fr. Kubky a Fráni Šrámka. – Podobným směrem jako O. F. Babler začíná pracovat v Olomouci také člen naší DLU *Št. Vrbík*. Vedle svých vlastních prací, o nichž „Archa“ již dříve referovala, vydal studii Tm. Vodičky „České překlady Havrana“ a „Dva dopisy Svat. Čecha“ psané učitelem Ignácí Jandoví, s průvodním slovem L. Ludvíka Páleníčka. Všechny tyto knížky jsou typograficky pěkně vypravené a ne drahé.

Ruský zajatec zpívá. Vzpomínáme ještě na ruské zajatce za světové války, jak jsme je vidali jednotlivě i v zajateckých táborech. Byli nevysovně ubozí. Ani jsme tehdy netušili, že je vyhledává a mezi nimi se pohybuje hudební učenec, který se stejně velkou láskou jako vědeckou akribií zaznamenává jejich zpěvy. Byl to Robert Lach, který se pod protektorem vídeňské Akademie věd podjal tohoto úkolu. Akademie, či lépe řečeno komise jejího fonogramového archivu vydává nyní už několik let výsledky této sběratelské činnosti. Po dvou předběžných zprávách, které Lach podal r. 1917 a 1918 (62 a 64 stran), začal konečně otlakovati samy písně v naprosto přesném hudebním i textovém záznamu. Pod názvem „*Gesänge russischer Kriegsgefangener*“ vyšlo dosud pět svazků této jedinečné sbírky. Lach vyhledával především příslušníky menších národností ruské říše, jejichž hudební folklor

nebyl do té doby důkladněji probádán, a otiskl dosud ukázky písní finsko-uherských, kavkazských a turko-tatarských kmenů. Nelze v stručném referátě ani vyjádřit, co krásy je zachyceno v těchto svazcích. A bude snad nejlépe, podám-li alespoň dva texty, ač jsem si vědom, že to budou ukázky velmi kusé už proto, že tu bude zanedbáno to nejhlavnější: hudba, melodie. Tedy nejprve píseň čeremisská: „Štírou lučinou přicházel jsem, tráva na ní kvetla už, bujným žitem přicházel jsem, obličko kvetlo už. Dosvé vesnitce, do rodné, přišel jsem, moje dívčina čekala na mě už stojíc před branou.“ – Píseň votjacká: „Ztrácela labut bělounká pera; bělounká pera kdo sesbírá? Zemřem-li sami v cizí zemi, kosti kdo naše sesbírá?“ – Jsou to písně, k nimž se ještě budeme vracet!

O. F. Babler.

Brožura „Zájezd OPUSu (Obec přátel umění sborového) do Polska“. (Vyšlo v 1000 výtiscích na křídovém papíře nákladem spolku. S 5 ilustracemi. Cena Kč 5.–, Brno 1932). – Tato slávná publikace, jež přehledně informuje o polském koncertním turné brněnského OPUSu uskutečněném v listopadu minulého roku, bude jistě s velkou pozorností čtena všemi, kdož s žilvou účastí sledovali první zahraniční zájezd tohoto vynikajícího československého sborového tělesa. Profesor *Maximilián Kolaja*, jenž jako předseda Česko-polského klubu v Brně a hlavní organizátor zájezdu byl očitým svědkem celé té slavné cesty, líčí objektivně dojmy devíti dnů, jež s OPUSem v Polsku strávil, všímaje si nejen úspěchů uměleckých, ale i všeho, čím zájezd prospěl propagačně myšlence sblížení česko-polského. A tu lze říci, že skutečnost daleko převyšuje vše, co psal o úspěších OPUSu a o nadšením při-

jetí v Polsku denní tisk. Teprve v této brožuře se dočítáme o významných projevech vynikajících polských osobností, o tom, jak OPUS všude trvale se zapjal v paměť kulturní veřejnosti polské. Množství přeložených odborných kritik pak svědčí, že sbor se svým dirigentem *Vilémem Steinmanem* a sólistou *A. Korečkem* došel všude velikého, jistě plně zaslouženého porozumění a ocenění. Tyto referáty polských časopisů, z nichž mnohé jsou podepsány jmény známých hudebních autorit, označující vesměs OPUS za české sborové těleso nejvyšší úrovně, musí přesvědčiti i tu zdrženlivější, chladnější část naší veřejnosti, již výkony OPUSu ani uznání domácí kritiky nestačí k tomu, aby si plně uvědomila uměleckou závažnost tělesa tak mladého. Snad teď, po nestranném úsudku ciziny, bude konečně přesvědčeno, že v Brně je sbor, který, ač teprve pět let starý, přece zaujímá přední místo v české sborové reprodukci.

Z.-a.

Básnička Ruth Schaumann, o jejíž dřívějších knihách jsme v „Arše“ i Jinde pravidelně referovali, vydala v nakladatelství Kösel & Pustet v Mnichově novou velkou sbírku básní „Die Tenne“ (1931, 237 stran., cena 6 RM). Je to po její básnické knize „Der Rebenhag“ (z r. 1927) nová rozsáhlá sbírka, která svědčí o tom, jak básnička umělecky i lidsky prohlubuje svůj svět: Narození a Smrt, Láska a Mateřství, Země a Nebe – to jsou hlavní předměty její s vážným úsilím zvládnuté poesie. Její slovesná forma sahá i v této knize od prosté národní písně až po umělou, přísně stavěnou zmlku, ale vždy nás přesvědčí o opravdovosti svého zážitku a o hluboké shodě námetu s tvarovou realizací. Opravdovost je jeden ze základních rysů této poesie a činí, že vytří básničiny nové

knihy pocítujeme jako událost ne pouze literární, nýbrž i životní. O. F. B.

Katolický biskup o básnictví a literatuře. Dr. F. X. Novák otiskl v pražských „Lid. listech“ zajímavý článek o velikém sarajevském arcibiskupu dru Ivanu Šaričovi, jemuž se nedávno dostalo vyznamenání od sv. Otce Pia XI. Arcibiskup věnuje se již 40 let literární činnosti, byl redaktorem „Vrhbosny“, vydal několik knih básnických a nevdal se básněni ani jako biskup. „Toho neučinil,“ praví sám, „ani Augustin, ani Ambrož, ani Alfons z Liguori, ani Leo XIII., a neučinilo toho ani tolik jiných biskupů katolických. Tedy jsem toho ani já neučinil. Můj otec, měšťan, nestyděl se hrát na gusle, a tak se nestydím ani já pod biskupskou mitrou obrátit se poesii. A dobře se mi daří při poesii. Jestliže mne miluje náš lid, věřte mi, příčina té lásky je v mých čistých náboženských písních, které náš dobrý lid, i na vesnici, nepaměť se učí a jež zpívá. Jdu-li pak já sám ve svém biskupském konání s věrnou a odvážnou cestou, i tu mi věřte, je má čistá náboženská poeie toho příčinou. Ta, čistá a svatá, nedopustí jinak, leč abych vše plnil podle pravdy Boha Velikého...“ Biskup ve svém projevu raduje se upřímně ze snah nové charvatské generace vytvořit katolickou literaturu a přiznává: „Sám pracuji i po nocih pro katolickou knihu. A prosím i zapřísahám mládež mi blízkou, zvláště své drahé bohoslavce, aby srdcem přilnuli ke katolické literatuře a pak, aby se i pokusili zapéti se sv. Davidem, se sv. Janem z Kříže, s Evangellem Pána Ježíše.“ Biskup dává pak mladým katolickým básníkům a literátům tuto radu: „Nechť pilně čtou sv. Písmo a sv. Otce, mystiky a celou naši sv. Tradici, nechť snaží se vroucně je procítiti. Neboť bez

toho není katolického básníka, není katolického spisovatele! Je nezbytno, aby katolická literatura i katolické umění, zvláště pak náboženská poeie byly plny vzrušení nadšení. Takovým byl Žalmista, takovými byli proroci. A nechť jsou jasni naši katoličtí literáti a zvláště básníci. Není správně vysoko, v mlhovinách a temnotách lhatí a vrkati. Poeie nejasná a záhadná neudvátí srdce lidského. Katoličtí spisovatelé, shromážďte v katolické knize co možná nejvíce bělostných a skvělých květů! Vrhete nám do duše jiskry krásy! V tom je pravá božská poeie. Vzdor, drzost, zženštilost, bezcharakternost, bezuzdnost nikdy nemohou být uměním...“

Dvě velká stěžejní díla náboženské literatury vyšla v Olomouci a zaslouží opravdu pozornosti veškeré naší katolické inteligence. Je to především jedinečné liturgické dílo dra Fr. Cínka „Mše sv. v bohosluzebném řádu církevního roku“, jehož dva svazky zaujímají skoro 1200 stran a budou na podzim doplněny ještě svazkem třetím, nejobsáhlejším: výkladem Propria sanctorum. Profesori bohovědného učeliště řádu dominikánského v Olomouci vydali dva sešity prvního českého překlada *Theologické Summy sv. Tomáše Akvinského*, základního díla scholastické filosofie, a je velmi radostným zjevem, že se tomuto důležitému počínu dostalo tak vlídného přjetí i v nekatolické veřejnosti. Roční předplatné je 35 Kč, pro studenty 20 Kč. Dílo bude ukončeno asi ve třech letech.

Za nové členy DLU byli přijati spisovatelé: Adolf Gajdoš v Brně, Vilém Nezbeda v Horní Olešné a dr. Valerij S. Vilinský v Brně.

Družina literární a umělecká

vydala a nabízí tyto knihy:

KNIHY POUČNÉ A ZÁBAVNÉ

Žlohlávek Václav: <i>Oheň Elidžův</i>	Kč 14'—
Dohnal František: <i>Studie a profily</i>	Kč 15'60
Havránek Hubert: <i>Duše Hané</i>	Kč 20'—
Hofer J.: <i>Povídky z Kopanic</i> (Rozebráno)	
Holý Prokop: <i>Suzanna</i>	Kč 20'60
Hruban Jaroslav: <i>Pout do Ravenny</i>	Kč 15'50
Hruban Jaroslav: <i>Duše mosaik</i>	Kč 18'60
Konařík B.-Bečvan: <i>Nedobryj</i> (Rozebráno)	
Lang Alois: <i>Otec pouště sv. Jeroným</i>	Kč 17'—
Odvalil František: <i>Svítlání</i> (Rozebráno)	
Masák Emanuel: <i>K branám věčnosti</i> (Rozebráno)	
Pecka Dominik: <i>Matka Boží v trní</i>	Kč 15'—
Pecka Dominik: <i>Assunta</i>	Kč 17'60
Řehulka Jaroslav: <i>Ministranti</i> (Rozebráno)	
Řehulka Jaroslav: <i>Stráci</i> (Rozebráno)	
Řehulka Jaroslav: <i>Tetky a ježibaby</i>	Kč 10'60
Šborník „Dante a Češi“ v pěkné úpravě brožované	Kč 40'—
ve skvostné vazbě	Kč 100'—
Štorm Břetislav: <i>Značky stavu Kněž. v zemích českých</i>	Kč 12'—
Vyhlídal Jan: <i>Znáš ten kraj, kde haděcké palmy kvetou?</i> (Rozebráno)	
Vyhlídal Jan: <i>Když světová válka zuřila</i>	Kč 12'80

BÁSNĚ

Děřda F. B.: <i>V bouři života</i>	Kč 9'50
Dohnal František: <i>Zklamáné touhy</i> (Rozebráno)	
K. Dostál-Lutinov: <i>Šlehy a něhy</i> (Rozebráno)	
K. Dostál-Lutinov: <i>Orlí fansfáry</i>	Kč 10'60
K. Dostál-Lutinov: <i>Květiny</i>	Kč 10'60
Karník Jan: <i>Závěti</i>	Kč 9'50
Kašpar František: <i>Zastavené hodiny</i>	Kč 10'—
Kyselý František: <i>Z říše světa</i>	Kč 18'—
Odvalil František: <i>Co v duši zalhalo</i>	Kč 8'50
Zýbal František: <i>Při ptdček</i>	Kč 5'20

DIVADELNÍ HRY

Rona) Gabriel: <i>Sluneční píseň</i>	Kč 2'—
Rona) Gabriel: <i>V městě</i> (Rozebráno)	
Sřiřizovský František: <i>Maridský sloup</i>	Kč 7'80

ROČNÍKY REVUE „ARCHY“

od roč. V. 1917 až r. XVIII. 1930

ROČNÍKY ČASOPISU „OBZOR RODINNÝ“

od roč. II. 1920 až roč. V. 1923

Členové Družiny mají právo na 20% slevy.

Nový román Dominika Pecky.

První podílovou knihou na rok 1932 je nový román Dominika Pecky „*Jarní sonata*“, čerpaný tentokráte z rušného prostředí studentského. Román má 220 stran a stojí 21 Kč i s poštovným. – Druhou podílovou knihou je knížka cestopisných obrázků *Jetřicha Lipanského o hoře Athosu*. Knížka bude ozdobena třemi ilustracemi. – Třetí podíl bude tvořiti sbírka epigramů *Jana Svitila* a eventuelně také sbírka 12 mariánských básní *Fr. V. Střížovského*. – Přispívající členové Družiny dostanou tyto knihy za pouhých 27 Kč 60 hal., které arcit nutno poslati předem, hned při první knize. Těm, kdož by zůstali dlužni, budou knihy počítány, jak jinak není možno, v krámské ceně.

Literární studie Františka Dohnala „Glosy k poesii francouzské na konci XIX. století“ vyjdou co nevidět. Kniha opozdila se jako III. podíl za rok 1931 nemocí autorovou, která znemožnila jakoukoliv duševní práci. Prosíme všechny, kdož ještě členský podíl za rok 1931 nevyrovnali, ať jej pošlou obratem, poněvadž jinak bychom musili knihy počítati za cenu krámskou.

Vhodným dárkem

Jsou i mnohé starší knihy vydané Družinou literární a uměleckou v Olomouci. Upozorňujeme zvláště na cenný román *Dom. Pecky* „*Matka Boží v trní*“, sborník „*Dante a Češi*“, studii *dra Al. Langa* „*Otec pouště sv. Jeronym*“, básně *Fr. Kašpara* „*Zastavené hodiny*“, *Fr. Odvalila* „*Co v duši zaléhalo*“, *Jana Karníka* „*Závěští*“, *K. Dostála-Lutinova* „*Květiny*“, *Fr. Dohnala* „*Studie a profily*“ a *dra Huberta Havránka* „*Duše Hané*“.

RCHA

**D
LU**

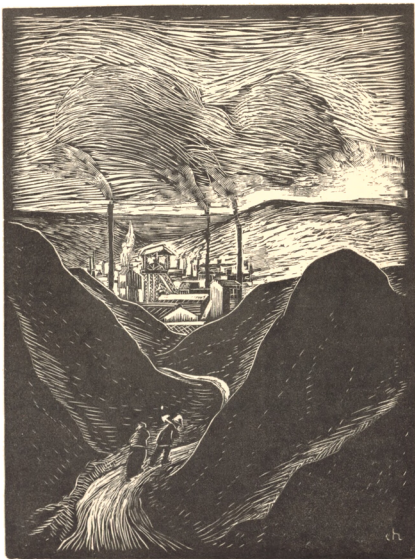
ROČNÍK, SVAZEK 3

Adolf Gajdoš, <i>Z polské moderní poesie „Zbór Czartaka“</i>	153	Frant. Střížovský, <i>Kvetoucí stromy</i> 209	
František Střížovský, <i>Nejdsejte, bratři</i>	161	Julján Tuwim, přel. Otto F. Babler, <i>Šilenstvím bouří zbit</i>	209
Dr. V. Villnský, <i>Psycholog lidských osudů</i>	162	K. H. Rostworowski, přel. Jan Kar- ník, <i>Bratru Polákovi</i>	210
Iwo Bauše, <i>Pout Richarda Wagnera k svatému Grálu</i>	164	Jaroslav Šulc, <i>Dnes</i>	210
F. B. Děrda, <i>Světla soumraku</i>	166		
Dora Pilková, přel. Otto F. Babler, <i>Strom ve větru</i>	172	OKNA	
Vilém Nezbeda, <i>Thuly</i>	173	Sjezd katolických novinářů a spso- vatelů	211
Josef Tesařík, <i>Noc</i>	177	Biskupské poselství katolickým no- vinářům a spřislovatelům	214
Josef Tesařík, <i>Mezi horami</i>	178	Pracovitost dra Podlahy	216
Hilaire Belloc, přel. Otto F. Babler, <i>Rozhovor s Kočkou</i>	179	O příslušnicích Horské republiky	218
Tine Debeljak, přel. Otto F. Babler, <i>Z hlubin</i>	181	Lidský hlas	219
Jaroslav Vypel, <i>Rus</i>	182	Brněnské výstavy	220
Dr. V. Villnský, <i>Nikolaj Guničev</i>	183	Z nové poučné literatury	221
Anna Achmatová, přel. Otto F. Babler, * * *	198	Z nové krásné literatury	224
Jaroslav Vypel, <i>Z ruské poesie</i>	199	Zábavná literatura	226
Zdeněk Spilka, <i>Cypřiše</i>	201	Poznámky a zprávy	227
Dr. M. Remeš, <i>Přiborští rodáci, kteří vynikli jako kněží</i>	202		
		OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY	
		B. Chlebovský, <i>Město mezi haldami</i> -	
		B. Chlebovský, „Žofinka“.	

NOVÉ PUBLIKACE

Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně vydalo jako svůj jubilejní (100) podíl spis: *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*. Napsal Emanuel Masák. Stran 319 velké 8°. Obrazů 33. Členové za vklad 40 Kč jednou provždy dostávají roční podílové knihy až do smrti. Dědictví zasluží, aby k němu přistupovalo hojně nových údů. Čím

dříve kdo přistoupí, tím větší úrok mu přinese nepatrný vklad! Jak krásný a vděčný to dárek k narozeninám, jmeninám, vánocům, k sv. birmování, ministrantům atd. Přítelásky přijímá a členské diplomy (krásný obraz Josefa Mánesa) i první podíly rozesílá pokladník Dědictví sv. Cyrila a Metoděje. Brno, Antonínská 1.

B. CHLEBOVSKÝ – MĚSTO MEZI HALDAMI

Z POLSKÉ MODERNÍ POESIE „ZBÓR CZARTAKA”

JANINA BRZOSTOWSKA, VÝCHOD – SE ŠTÍTU BABÍ HORY

Vítr otevřel v mlhách blankytné okno –
paprsek jasu již se dovnitř vešel:
zlatá křídla přidělal oblakům
a šero snu z výběžků skal seřel.

V lesku zmizel poslední cár mračen,
země leží nízko u mých stop.
Celý obzor slidivým dáleč zrakem
dobýti mohu moře modrých hor!

Uprostřed nich, v klidu spících ještě dolin,
nad strouhami, jež zelení se plíží,
vítám bílé opovržené domy
slzou neznámou a cizí.

JÓZEF BIRKENMAJER, ŽŇĚ

Opálení od slunce, od prachu povadlí,
široko vykasavše od košil rukávy
sečou ženci žito – rovným, zlatým lánem –
lesknoucími se kosami mávají s elánem,
jako by neznali únavy . . .

Dlouhý řetěz obilných snopů v mandelích
stojí jakoby hlídka na strniště stráží . . .
Veverka v šlépějích proklouzla – šustíc –
Chedtají se děvčata, pletoucí povřísla,
bujnost hledí jim z tváří . . .

Slunce, pozorný a dbalý hospodář,
prochází se po nebi (má sváteční šaty)
pozorujíc práci, sklizeň i lidí tvář.
Pojďte žít! – veverka volá za ženci –
Pojďte k nám! – volají za děvčaty – – –

EDWARD KOZIKOWSKI, MOKRÝ RYBNÍK

Zde voda nevysychá v bazenu kamenném,
snad by se mohl shlížeti v zrcadle věnec smrků,

stojící v zamyšlení jak jeptišek řady,
které větrům a nebi z lířichů se zpovídají tady.

Sem nikdo nepřichází, neb ve tmavé sluji
beskydští zbojnící dosud prý panují,
ostříhající poklady uloupené pánům –
v různých dobách jak prálo štěstí chámům.

Tu v spleti haluzí žádný pták netouží,
jistě by se ztratil ve větrné bouři,
nevěda, kam z uvitého hnízda letět vezdy,
nahoru či do hloubky – v níž se třpytí hvězdy.

Tady ticho kraluje od břehu k břehu,
ani vítr neřeže rovně šitého stehu,
čisté jak běl ubrusu hladiny jezera,
pod nímž hvězdy plovou každého večera.

Občas jenom před noci, když jde vše již spat,
jakýsi šum na bucích i na lipách je znát,
s haluze na haluzi hluchá zvěst dolétá,
že když v rybníce vyschne dno: bude konec světa.

EMIL ZEGADLOWICZ, O KŘÍŽÍCH TULÁCÍCH

. . . zamračily se olšiny –
hřbitov pozdvihl kříže
a na branách ostře kutých
zahrál jak na lýře –
– dva pavoučci pavučinu
od zdi k slunci tkají –
– černé kříže si oddechly
nazdařbůh se dají –
a jdou – a jdou – a jdou – a jdou –
bouchají nohou dřevěnou
přes rokliny přes kamení
královcem – varšavou –
přes řeky rybníky moře –
křížem krážem širou zemi
częstochovou – kalvaryí –
lublínem a alverní –
buchy – buchy v rytmu chodí
do okenic buší –
echem které stonásobí
pláčou v dálek hluší
spěchající
šerem jitem

tlukouce a hřmotíce
jdou rameno při rameni –
– jdou do brány pomyslné
k měsíčnímu kolu –
v onen hřbitov příslibený
tam na bílém pólu –
a jdou – a jdou – a jdou – a jdou –
v běhu a v rozběhu –
přes závěje cestu razi
předvěčného sněhu – – –

JANINA BRZOSTOWSKA, TAJEMNÉ VZKŘÍŠENÍ

Neseme první květy trhané pod lesem, v křovinách –
čarem časné vesny voní z lučin a rolí –
i na ten černý kříž svlačec věneček upíná,
na vratký kříž, jenž doprostřed polí zbloudil.

Ani nevíme, kdo v jeho stínu oslavuje rozkvétání,
kdo zelení listí sytil, kdo z květů na nás patří?!
Kdo plným douškem ssaje čerstvou vůni jarní:
To člověk, který zemřel kdys a z hrobu zas se vrací.

Ticho svého srdce zasnoubil s mlčících květů tajl,
a nyní jest nám tak blízek a přece tak daleký
jako růžové pupence, jež teplým větrem se kolébají
ruchem k zemi se klonícím a lehkým . . .

Jest od nás tak velmi daleko a přece nám tak blízký
v tajemném zmrtvýchvstání neodbytné přítomnosti,
květy všech zahrad jsou jeho veselými sourozenci,
opájí se rostou a sluncem jak pryskyřníky a sedmikrásky.

A pláče, ve své bolesti uzřel jasnozřením svatých proroků
ješitnou pozemských útěch a bezednou hloubi
zatvrzelosti hříšníka, jenž v Pána trpělivém oku
beztrestnost uzřít chce svoji.

A v hymnu, jímž nebi své zpovídal a nás všech hříchy –
když lípu k zemi orkán sehnul –
on, jak brouk padaje před Bohem lítostiv a tichý
vystoupil na vrchol . . .

JANINA BRZOSTOWSKA, NOC SE ŠTÍTU BABÍ HORY

Noc – jde pásmem bílé zátočiny
cesty, dolinou plnou tichého snu –

nad křivou linií temných horských výšin
hvězdy skládají tajemnou mosaiku.

Moudrosti žádné čisti z nich neprahnu,
žádných zjevení, neboť vím jen jedno:
země, jak loď s tmavomodrou plachtou
nebe zároveň se mnou plyne v ticho, věčnost.

Na palubu, bílou od světla měsíce,
chvílemi prchavé padají stíny
oblak – snad pera obřích křídel
moci – nesoucí hvězdy, zemi, mne s nimi . . . –

JÓZEF BIRKENMAJER, MEDITACE

I

Pod Boží mukou smutnou
na zelené travě
poskakovali vrabci
v rozhovoru pánovitém, domýšlivém, rázném –
vzájemně s každým hledali srážky:
pohlíželi v tvář tvoji zvědavě
za nic nemajíce tvůj vzrůst silný a svěží,
často v důvěrnosti a smělosti veliké
dřobali tvé trepky;
ty z řader dobyl jsi kus dleba suchý
a sypals jim drobty . . .

II

Seděl Ježíš, Syn Boží, smutný
na kamenném sloupku;
jen na chvíli odpočíval tady,
neb dále ihned poženou Ho katt
křížovou cestou – tam na Kalvarii –
podle Boha-Otce vůle nezlomné . . .
Usedl si, aby viděl, jak tu lidé žijí,
jak se radují a trpí,
jak se milují a křivdí,
jaké úmysly a plány kují,
odkud viru a naději berou,
co vše je a co vzal novot přival
od dob, kdy On – Syn Boží – mezi lidmi býval . . .

Lásku a bolest měl ve tváři,
dvě nejsilnější v světě všerodící síly:

a oči Jeho přemutné mluvily :
ti, jež láskou zahrnuje,
že bolestí Mu splácejí – – –

WIKTOR HANYS, NA SALAŠÍ

Jsme sami.
Tak ticho ke mně mluvíš,
tak jaksi tajemně,
rychle ti bije srdce,
či závan ostrého větru trhá ti prsa?
Snad teskniš za městem? . . .

Plesají živě divožený,
a též se smějí blednice ;
horizont je dnes tak šílený
a hvězdy tak jasné svítí.

Uchopíme se křídel, přáteli,
nedbajíce vůbec hranic,
v plném odjedem trysku,
jedouce na stříbrném měsíci.

Podej ruku, příteli,
a nemluv ke mně potichu –
přec můžeš – nikdo tě tady neuslyší –
huknouti nahlas z plných plic: hihňů!

EDWARD KOZIKOWSKI, ZVONEK MARIE PANNY V GORYCZKOVCI

Vím, že uslyším tebe v poslední hodině,
jak srdcem zabušíš v měď smutkem hran
a že jakás modlitba s úderý poplyne
plna milosti, počaté z Kristových ran.

Přineseš vykoupení za viny spáchané námi
i za ty, které teprve mají v nás vzkvést,
a o zvonku, jenž zvoní na všechny světa strany
pod srdcem počatou o odpuštění zvěst.

S vůni mateřídoušky, vyrostlé v úsvitu,
které nic neztlumí, ni dálné luhy,
přineseš úsměv Marii, zrozený v blankytu,
kde pod ledovým mrakem se třpytí most duhy.

Zbudiš v utichlém srdci touhu poslední,
by mohlo odejít ticho, tišší než stín,

jenž prošel pod zpráchnivěým plotem neviditelný
v poledni plném slunce, v dni nejjasnějším.

Kéž bych měl v tu chvíli ještě vědomí,
až mne povedeš tou cestou nemnoha cest
– jejíž cíl je ti poněkud povědomý –
že v taktu tvých úderů Bůh se mnou jest.

TADEUSZ SZANTROCH, PODJAŘÍ

Nad zrcadlem zelené vody v načervenalém prouť
panenka malá se myje, skrytá stydlivě v houšť
v sněhových dumáčcích, modrajíc zimou;
šatečky s ramínek spadnou;
voda šplíchá a bublá nad její krásou žasnouc –

Kdosi jde kolem. Snad slunečný úsměv
zlatistých jejích vlasů zasmíval za ním tak svůdně,
že státi zůstal a hledí: v houšťi chvějí se pruty –
po modři vlna nachová se vleče tudy.

Na chmelovém prutu ledňáček se vzpíná
a barvitě ozářen stkví se jak dýka –
cos v houštině zakviklo a zmlklo v rozkoši:
perly kočiček na ňadra panny vítr položil –
a její věneček ze sedmikrás odvál na zemi –
ukazuje v děvici věčky Eviny.

TADEUSZ SZANTROCH, SRDCE TULÁKA

Tak jako film mezi sty filmů pozpátky hraný
náhle se zjevil ve světlech oken mezaninu
kterési noci obraz kraje, dobře ti známý:
cesta vesničkou, a mezi změtí stínů
si kráčíš sám a na blízku kdes jedou vlaky
v chomáči jisker a s hukotem ledajakých novin . . .

Zdaž viděli tě včera, zdaž zapomenout mohli
a kdo vlastně jsou vetřelci . . . oni, oni, oni? . . .

Ach, tam stranou dřevěný domek v cizím městě
a zahrádka plná slezu, její divčí úsměv,
ve dveřích jak stanula vzpřímená jak chrpa.
Nyní spí asi anebo s tebou usne.

Les tě sňoval a mlčí. Řeky se slévají v lese,
řeky tekou do moří, stkvějí se parní lodě,

cestujících hřmotný shon tebe nedotkne se,
pluješ přec zároveň s nimi – parník bez busoly.

Zuby zatneš, když vzpomínáš: v té bylo to hospodě,
kdoš pohanu ve tvář vmetl ti. Sto proti jednomu.
Udeřils! Sty ulic jak bídny jsi prchal zloděj!
A unikls jim . . . bohové jsou dobrotivi bezdomému.

Leč někde přec se zastavíš nad zřídlem lesním,
v němž louka namáčí šlěpěje kvítků bělostné,
nad zřídlem skloněn se starého dopisu se vzrušením
vodou písmo smyješ . . . a políbíš jej vroucně.

ZBÓR CZARTAKA

ZBÓR CZARTAKA tvoří básníci vesnice a opěvovatelé přírody. Republika Horská, prostírající se na stráních Beskyd, nalezla oddané, zanícené příslušníky v zakladateli Emilu Zegadłowiczovi a jeho přívržencích Janině Brzostovské, Eduardu Kozikovském, Tadeaši Szant-rochovi, Josefu Birkenmajerovi a Viktoru Hanysovi.

Vůdce této básnické skupiny *Emil Zegadłowicz* je čtenářům „Archy“ již dobře znám z četných překladů i z článku *O. F. Bablera* (1930). Vstoupil do literatury roku 1908 prvotinou „Droga życia“. Dnes tvoří jeho dílo přes 50 svazků, z nichž uvádíme jen nejdůležitější:

- 1910: Nad rzeką.
- 1911: Powrót.
- 1918: Imagines
- 1919: Odejscie Ralfa Moora.
- 1920: Ballady.
- 1921: Dziewanny, ballady wtóre.
- 1921: U dnia, którego nie znam, stoję u bram.
- 1923: Kołędziolki beskidzkie.
- 1923: Powsinogi beskidzkie.
- 1924: Zielone święta.
- 1924: Ballada o Wowrze.
- 1924: Przyjdz Królestwo Twoje.
- 1924: Wielka nowina.
- 1924: Kantyczka Rosista.
- 1924: Nawiedzeni.
- 1925: Gody pasterskie.
- 1925: Godzinki.
- 1926: Krag.
- 1927: Rezurekcje.
- 1927: Zmysly.
- 1927: Dom jałowcowy.

1927: Dziewanny.
1927: Siedem pieśni zgrzebných o Janie Kasproviczu.
1927: Widma wskazówek.
1928: Flora – Caritas – Sofja.
1929: Zegar słoneczny w chińskim ogrodzie.
1929: Dęby pod pełnią.
1930: Głośniki plonące.

V květnu 1921 vystoupil E. Zagadłowicz v nově založeném časopise „*Ponowa*” proti generaci modernistů polských, sdružených v „*Ska-mandru*”, kterým vytýkal, že nemají pochopení pro bolesti a strasti lidského života.

Vyložil svůj program nejdříve v „*Ponowě*” a později z „*Czartaku*”, ve kterém prohlásil: Vzkříšená Polska musí stvořit nové umění bez šilhání na všechny strany na základě duševní čistoty, pravdy, nadšení a podivu před věčnými perspektivami svobodného národa.

Z ducha volné a nezávislé práce lidské čerpáme nové síly; volání po nové formě poetické vlastního výrazu všelidského a kosmického obsahu naplňuje naše nitra.

Voláme: po výrazu, který by plnou silou vyjadřoval lidskost polské duše.

V přírodě i v člověku pozorujeme zásadní skutečnost, která vytýčuje správnou cestu a poslední cíl lidského ducha.

Postulaty naše jsou vysloveně antiurbanistické. Poesie polská jde po linii země.

Forma jest nám spíše věcí osobního vkusu a zvyku, ale tyto věci s radostným spěchem obětujeme pro formu vnitřní; ostatně duch v tvůrčích okamžicích vždy si najde nejvládnější melodii a udeří na pravou strunu.

Obsah jest vším; o něj v sobě bojujeme.

Forma jest tělo; obsah je duch vytvářející schránku podle potřeby a míry.

Tim jsou objasněny veškeré záhady umění, náboženství a sociologie.

V umění: upřímnost, prostota, bezprostřednost.

V náboženství: opora v evangeliu a lásce.

V sociologii: chápání vzestupu a úpadku lidské bídy, ubohosti a hledání člověka, ať jest pod maskou jakoukoliv, přetvářkou a pózou. Ve všem blízkém i dalekém nelze zapomínati ani na chvíli na duchovní poslání národa, neboť v duši lidské jest postaven trůn samého Boha. Jsme jakýmsi záchvěvem v polské poesii, která jest opět akordem poesie světové.

Užívám-li slova „*my*”, mluvím o tom, co jest naší vyšší platformou, na níž se setkáváme v božím záseři – jinak má každý z nás své hory, doliny, šíťy hor a propasti v sousedské pomocné shodě.

Město jest negací nejprostších pravd evangelia: víry, naděje a lásky. Pouze „*sousedství mezi čtyř ročními dob*” působí na lidskou otužilost a morálku, sblížíže Boha s lidmi v svědomí člověka.

Toto svědomí bylo příčinou, že jsme se rozloučili s městem a odešli

do naší Republiky Horské. Beskydy jsou naším Piemontem, odkud vycházíme k obrození: v první řadě vlastnímu.

Po tomto rozhodnutí odchází básník do samoty v malé vesničce Gorzeń Górný u Vadovic, aby zde pracoval mezi svými horami a horaly.

O svém díle básnickém praví Zegadłowicz:

Moje poesie vyrostla v horách, jasná, tam kde slunce svítilo; ponurá, tam kde byl stín.

Poetice mne učili pastýři, se kterými jsem měl to štěstí pásávat v dětství krávy: od nich mám zálibu ve volnosti, ekstatické naslouchání mluvě země i nebes, lásku k ubohé lidské bytosti.

Již v mladosti jsem viděl Krista, kterak kráčí po úbočích beskydských. Víra v jeho příchod (symbolicky: v znovuzrození lidství v lásce) jest ve mně nade vše mocná.

Překlady děl Zegadłowiczových jsou nadmíru obtížné; básník mísí nářečí beskydských horalů se spisovnou řečí, tvoře tak osobitý styl.

Postavy jeho děl jsou nejubožejší obyvatelé beskydských strání: dráteníci, skláři atd., neboť jedině svět těch lidí zajímá Zegadłowicze, jenž věří, že tam mezi horami nabírá člověk činnorodé síly a nábožnosti v střídání let a dob, jak jimi vládne Bůh.

Podivuhodný básník!

FRANTIŠEK STRÍŽOVSKÝ

NEJÁSEJTE, BRATŘÍ – –

Nejásajte, bratří, nad vítězstvím těla,
neboť hořké bývá jeho panování.
Uděšená duše mdlobou oněměla,
ze sna protestem se umučení brání.

Umřeli, vás teskno, teskno bude po ní.
Prdne svoboda a pouta zaharaší.
Života strom plody v mrdhoviště sklání.
Den se v soumrak zšeří. V noci přízrak straší.

Vaše jistota je spánek hypnotiků.
Vůle zavedených. Gesto pomatence.
Touha probuzená, v břeškném smyslu křiku.
Děvka naličená, když je u milence. –

Co je pravda? – Kdo ji vytvořil kdy z lidí?
Bohem bývá dětem pokorným jen dána.
Okno těla Boží tváře neuvidí.
Zvíře neuslyší rajske Hosiana!

PSYCHOLOG LIDSKÝCH OSUDŮ

STUPEŇ OBLIBY mnohých ruských spisovatelů je u českých čtenářů podmíněn jakýmsi naprosto nezjistitelnými příčinami. Je snad zaji-mavo, že obliha určitého ruského autora se v ČSR. téměř vždy po-někud liší od oné míry oblíbenosti, která se tento spisovatel těší u Rusů. Zesnulý znalec ruského písemnictví A. Vrzal (A. G. Stín) hodně pře-hodnocoval Krestovského, Erenburg se těšil lásce takorba nepodho-pitelné, kdežto Zamjatin byl objeven téměř náhodou. Anna Achmatová vzbudila pozornost značně dříve nežli Gumilev a M. A. Aldanov, třebaš že některé jeho spisy jsou již přeloženy do češtiny, dodnes nevyvolal pronikavějšího zájmu.

Tato vlačnost vůči Aldanovovi je zjevem vsutku zvláštním. Jeho realisticke myšlení a sloh, jemná kresba, vliďné, poněkud ironické chápaní života, západnictví, hodně akcentované, nikoliv však přehnané – všedno to mohl by většim právem upoutati pozornost českého čte-nářstva, nežli poslední spisy Merežkovského. V Německu přeložili téměř všedny jeho romány; dnes velkou pozornost vzbuzují jeho portréty současníků – Hilera, Pilsudského, Lunačarského, Clemen-ceau a j. Dovede vniknouti v záhadu osobnosti a tuto svou vlastnost uplatňuje nejenom pokud jde o soudobé postavy, nýbrž i retrospek-tivně – v románech historickém. Česky, nákladem firmy Šolc a Šimáček vyšla dosud pouze jeho první historická tetralogie: „Devátý termidor“, „Čertův most“, „Spiknutí“ a „Svatá Helena“, spojená společným ná-zvem „Myslitel“. Romány z dnešního života – „Klíč“, „Útěk“, stejně jako i sbírka portrétů dosud ještě nejsou přeloženy.

Jeho způsob psaní připomíná přísnou a přesnou rytinu, umí skrý-vati svou nevřravou erudici, rovněž nevnučuje okázale ani svého kosmické retrospektivního jasnozření, jímž proniká legendami mno-hých století. Aldanov je přesvědčen, že v dějinách se uplatňuje irra-cionální živel, který zápasí s prvkem racionálním a projevuje se ve formě historické nahodilosti. Má jakési ironické tušení, že všedno se opakuje alespoň dvakrát – po prvé jako tragedie, po druhé jako kari-katura, komedie, úmyslné zkreslení, které nám dává osud. Jeho skepse nutí jej k příliš snadnému přijetí pochybovačného výroku Pascalova, že násilí a pravda se navzájem nepřemohou – ale právě tato vlastnost umožňuje Aldanovi jasně chápati spojitost lidských osudů, pocítovati s prudkou silou a ostrým smutkem jednotnost toku světových dějin.

Historický arsenál Aldanova je vsutku velmi bohatý: mezi perso-náží jeho románů jsou největší dějinné postavy: císařovna Kateřina a Immanuel Kant, Rostopčin a Talleyrand, Robespierre, císař Pavel I. a jeho vrazi; Napoleon, Nelson, Hamilton, Pahlen a Suvorov. Náš autor dovede zjišťovati vnitřní souvislost jednotlivých lidských osudů, ukázati jejich spleť a zase sledovati pouze jedinou nit, která zdánlivě

nemá spojitosti s ostatním obrazem doby. Všechno se střídá a mění, avšak nad shonem a ruchem dneška mlčky je vztyčena na chrám Notre Dame příšerná stvůra ďábla – myslitele, vytesaná neznámým a podezřelým umělcem, snad samotným Věčným Židem. Všechno se opakuje, pouze tato socha je věčná – právě proto nejpronikavějším smutkem znějí pro nás slova: „Všemu i všem jedno: Jeden úděl spravedlivému i nespravedlivému, dobrému i zlému, čistému i nečistému, přinášejícímu oběti a nepřinášejícímu, jak proklínajícímu, tak i bojícímu se prokletí...“

A také právě proto není to velký omyl, když starý Malajec Toby, vyslednuv od kuchaře zprávu o smrti Napoleona, velkého dobyvatele, který „všechny národy na světě přemohl, kromě nás Angličanů“, domnívá se, že kuchař se zajisté spletl. Jak by také ne – vždyť jediný velký dobyvatel, o němž Toby slyšel – „hrozný radža Širi-Tri Buvana, slavný džangdi císařství Menankabau, vítěz nad Radžany, Lampony, Bataky, Dajaky, Sudanci a jinými kmeny, zemřel velmi dávno, před mnoha a mnoha lety...“

Aldanov mistrně ovládá ironickou transparenci a všechny postavy jeho hrdinů jsou prozářeny světlem věčnosti a zároveň i slabými paprsky našeho mladého, nepatrného, zanikajícího slunce. Dívá se na události očima lidí průměrných – v cyklu „Myslitel“ ústřední postavou je poručík Staal, který sám o sobě říká, že „není ani ryba, ani maso“. Staal se dívá na věci zdola, kdežto podivín Lamort víravě všude uplatňuje hledisko věčnosti. Ale sám Aldanov umí nezdůrazňovat svého vlastního stanoviska, je daleko jemnější nežli Anatol France, a proto čtenář může číst jeho knihy porůznu: lze v nich zjišťovat stopy zápasu Boha a ďábla, ale také je lze chápat jako rozvinutí a předvádění pouhé bezúčelné a bezobsažné kosmické hry.

V tvorbě Aldanova jaksi nalézají synthesesu Nitscheova idea věčného návratu s myšlenkou neopakovatelnosti osudů. Aldanov není autorem snadných šablon, průhledných a vždy tolik naivních historických koncepcí. Vždyť všechny body se stýkají a kdož ví, zdaž opravdu existují body protilehlé.

Aldanov organicky patří do ruské a evropské literatury. Není to ani „rudý“, ani „bílý“ spisovatel – je syntetický, je to spisovatel – most, spojující oba břehy, odchovaný nejlepšími klasickými vzory, leč také vnímavý k přítomnosti, nic nezavrhující, schopný přijmouti život v celé jeho velikosti a majestátu.

POUT RICHARDA WAGNERA K SVATÉMU GRÁLU

Wo find' ich dich, du heilger Gral?
Z mistrova deniku.

V NEJKRÁSNEJŠÍM měsíci roku, tak symbolickém pro celou jeho tvorbu, pod vysokým nebem jarním spatřil světlo světa ten, jenž nejúchvatnější mluvou hudebního dramatu vyličil jeho odvěký dualismus. Dnes, kdy posvátné hry bayreutské stávají se přenosem přístupny celému světu, dnes, kdy je možno tolik slyšeti, nebylo by právě na škodu, kdyby úměrně s touto dispozicí vzrůstaly i schopnosti apercepční a meditativní. A tak může splniti snad i své skrovnější poslání tento článek, jenž děkuje za svůj vznik právě onomu žádoucimu sdružení. Šlo mi hlavně o to ujasniti si tam, kde jsme z XIX. stol. dědici nejedné mnohoznačnosti, předně pojem sv. Grálu, jak si jej Richard Wagner sám pro domo svého Gesamtkunstwerk vytvořil, a ujasniti si také svůj vztah jako katolík k mistrově ideální vidině symbolu, nescoucího společný název.

Jsou to dvě hudební dramata: *Lohengrin* a *Parsifal* (jenž je spolu labutí písní Wagnerovou), v nichž je sv. Grál vlastním jádrem a ideovým centrem kompozice. A přec, jaký tu rozdíl v pojetí symbolu v celé stavbě dramatu a tím i jeho vyznění!

Nežli přistoupil tehdy 33letý mistr k vytvoření postavy rytíře sv. Grálu, studoval středověká skládání, zvl. Wolframa z Eschenbachu, z kterých pojal i motiv zákazu, ústřední pointu dramatu. Kromě toho se však dal inspirovat i antickým mythem (Semele a Zeus) a z jeho poznámek je patrné, že mu právě katolický ráz legendy nebyl zvláště po chuti, vždyť měl právě za sebou tragedii onoho Tannhäusera, zatíženého papežskou klatbou, jenž však přece na konec dochází milostí a spásy přímluvou ženy-svěťice... Jako červená nit vine se tu tedy, a to již od jedné z prvotin Wagnerových, faustovské ouvertury, dědictví básníka „věčného ženství“, mnohosloveného Goethe, jenž přenesl tento svůj pojem quasi platonsky v říši nadpomyšlna. Přes Bludného Holanďana, hledajícího marně vykoupení čistou láskou ze strastiplného sem a tam kolotání v bouřích života, a Tannhäusera, jenž se k ní pozvedá z beznadějně propasti pouhé myslivosti, dochází i mladý Wagner k nové variantě svého „ewigen Leitmotivs“, k jeho nejideálnějšímu, nejjasnějšímu ponětí, k němuž si právem velkého umělce, bez všech skrupulí vypůjčuje legendární symbol, aby mu, ovšemže jen v rámci svého uměleckého světa vtiskl suverenně pečet čistě individuálního zladění... V celém Lohengrinu, ač jest tam nejednou přímo naznačen a také i vypravováním jeho popsán, není sv. Grál ničím jiným, než obrazem pro *neskonalou ideální touhu*, touhu vystoupiti ze zakleté říše individuální osamocení v svět, přinášející této plně pochopení,

svět, v němž se lze plně vyjádřit *činem*. Opakuje se tu zase jen základní téma faustovské oúvetury na slova: „Der Gott, der mir im Busen wohnt, kann tief mein Innerstes erregen, der über allen meinen Kräften thronet, er *kann nach außen nichts bewegen*; und so ist mir das Dasein eine Last, der Tod erwünscht, das Leben mir verhasst.“

S touto svojí touhou Lohengrin v reálním světě ztroskotává a nevrací k sv. Grálu jinak, leč jako zlomený, zklamaný trosečník, jenž se zde stahuje na pustý ostrov svých snů. Poněti sv. Grálu rozplývá se v chladnou abstrakci, jež svého rytíře obdaňuje sice výjimečnými vlastnostmi, ale *absolutního štěstí, gaudia in Deo*, jak bylo by od takové svátosti lze právem očekávat, mu pohřídu nedává.

A tak Wagner i tento svůj sv. Grál opouští, aby se k němu vrátil již jako vyrovnaný stařec, a to po veliké oklice gigantských evokací mytických a dramati i nezihér, sublimujících středověk a celonárodní tradici německou, vrací se k němu, aby symbol co nejvíce přiblížil svému světu. Dlouhý pobyt v Itálii měl značný vliv na pontifikální ráz této poslední jeho posvatné hry; zde není cítiti již sebemenšího odporu k církevní tradici, od které by byl s počátku své umění rád úplně oprostil. Ovšem jeví se zde sv. Grál čímsi, čeho nutno vydobýti, *ethickou hodnotou*, již možno nabýti *teprve vyvinutím určitých ctností*, v první řadě *vírou a křesťanskou láskou* . . . Zdůrazněna i čistota života; kde je tato porušena, tam i sv. Grál ztrácí svou blahodárnou sílu nadpřirozené milosti . . .

Ujasníme-li si *tyto dvě fáse* sv. Grálu Wagnerova, vidíme, že umělec, když se po veliké cestě vývoje ve *smyslu duchovní očisty* zbavil *těžívého dědictví osvícensky-pantheistických mlhovin a sublimně sensuálních prvků své mystiky*, vycítil, že v *náboženském životě není Kompromisů*, že se symboly nelze zacházeti leč důsledně, inají-li jimi zůstat. Parsifal není a nebude na divadle asi nikdy populární naproti Lohengrinu, nábožensky neujasněnému. Nelze sice též říci, že by i toto parsifalské poněti sv. Grálu bylo katexochen katolické, ale rozhodně se mu blíží, což vycítil zlomyslný oponent Wagnerovy mystiky, Nietzsche, nazvav umělce, od kterého čekal něco jiného, pro Parsifala „církevní radou“.

SVĚTLA SOUMRAKU

KDYŽ MUŽ prošeďivělých již vlasů vztáhl ruku po telefonu, nevěděl vlastně ani, proč tak chce učinit. Jakási nejasná myšlenka visela mu v hlavě jak temný mrak, bránící volnému rozhledu. Jeho oči uvázly na kterémsi předmětu v koutě světnice. Snad na starých hodinách se zlatými ručičkami, které zvolna, ale nezadržitelně blížily se deváté hodině. Odložil doutník, beztoho již dávno vyhaslý a jeho oči, jak se zdálo, hledaly někoho, komu bylo by lze položit vážnou otázku:

„Co bude dále?“

Celý dům byl rozechvěn. Již prvý úder zvonu, zavěšeného na chodbě ústavu, zděl se býti znamením k jakési nezvyklé události. Krátkým zazvoněním začínalo totiž v ústavě ráno právě tak, jako východem slunce počíná den na horách.

Dvacet chovanců jako dvacet vojáků vyskočilo z postelí. Jen jeden nevyskočil. Bylo to nezvyklé. Hoši se sběhli k posteli, stáhli pokrývku, avšak postel byla prázdná.

V tu chvíli přicházela již pěstounka.

„Co tam máte tak pěkného časně zrána?“ ptala se pěstounka. „Váno nechte vstávat?“

Aniž odpověděli, odstoupili chlapci od prázdné postele a dívali se tázavě na slečnu.

„Proč tu stojíte a nejdete se umývat? A kde je Váno?“ ptala se slečna poněkud znepokojena.

„Není zde!“ odpověděli rozpačitě hoši.

„Jak to, není zde? Proč by zde neměl být?“

„Protože byla postel prázdná,“ povídají chlapci.

„To není možné. Snad vstal již dříve. Snad se již umývá.“

Ústavní oblek Vánoův, pěkně složený u postele, domněnku tuto ihned vyvrátil. Ale přesto se slečna nevzdávala naději, že Váno vezí přece někde v ústavní budově.

Nastalo hledání. Nebylo místa v ústavě, které by nebylo prohledáno. Naposled pak šla slečna do skladiště, kde byl ukládán „civilní“ šat, ve kterém přicházeli hoši z domova do ústavu.

Prohlédla příhrádky a ustrnulá zpozorovala, že příhrádka označená jménem „Váno“ je prázdná. A ježto úzké, ne příliš vysoké okénko bylo otevřeno, nebylo již pochybností, že Váno v noci proklouzl okénkem a zmizel pak ve spleti ulic a uliček města.

*

Hledáním uplynula hodina velmi rychle. Hoši byli již umyti a seděli v jídelně u kávy nějak smutní a zamklí. Zmizení Vánoovo působilo na ty chlapece nesterjých povah a nesterjného stáří silným dojmem. Hoši mezi šestým a čtrnáctým rokem věku, vytrženi od rodinného krbu,

byli dnešní příhodou zmateni a rozteskněni. Nevedlo se jim zde zle. Naopak. Nepostrádali ničeho. Vzorná ložnice, vždy čistá, čisté pokrývky, prostranná jídelna, přiměřená strava, čistý oděv a slušné zacházení, toť jsou přednosti našeho ústavu, řízeného domácím řádem a hodinami.

Bylo to v ústavě tak krásné.

A Váňa přece utekl.

Proč?

To nevěděl nikdo.

Ani hoši, jak se zdálo, toho nevěděli.

Občas podívali se jeden po druhém s jakýmsi strachem ke dveřím. Což kdyby tak někdo potíchu otevřel dveře a řekl jim, ať odejde, kdo dce. Jakému krutému zápasu byly by v tu chvíli vydány jejich útlé duše.

Který z nich odvážil by se následovati Váňu?

Nebylo by snadně překročiti práh dveří a vykročiti bez cíle a bez domova do ulice, v níž zuřila právě prudká sněhová bouře.

Ubohý Váňa!

Kde asi je, zkrhlý a hladový?

Kudy najde cestu k dědině v horách, zapadlé sněhem?

A proč by tam vlastně šel? Vždyť tam nikoho nemá. Po smrti matčině zůstal sám z celé rodiny, sotva jedenáctiletý. V ústavě se mu vedlo dobře. Možná mnohem lépe než doma. Avšak kdož ví, zda plný stůl v ústavě vyrovnal se onomu u nich doma, jenž voněl láskou a svobodou, jak váza plná květin. Na stole takto vystrojeném i holé brambory voněly krásně a chléb chutnal jako mana.

U stolu sedávala s ním maminka.

A Váňa byl přece její.

Cítil to z každého jejího polohedu a pohybu, z každého slova a úsměvu. Cítil se k ní tak připoután. A jak mu bylo v blízkosti matčině dobře!

Cítil se u ní tak volný a při tom tak bezpečný.

Okno jejich chaty nebylo zaměřováno ponurými železnými pruty. Nebylo velké, pravda, ale časně ráno přicházivalo jím slunce, jemuž se denně podívoval znova a znova, proudíval jím vzduch prosycený tisícerými vůněmi stromů z blízkých lesů, vlhkou vůní luk a potoka. Když ráno vstal a vystrčil kučeravou hlavu z okna, zdálo se mu svět tak velký a krásný, plný slunce, svobody a života.

Komu měl za toto všechno vděčiti, ne-li matce? Zdálo se mu, že ona jediná je původcem všeho jeho dobra, každé jeho myšlenky. Vždyť se přece ve všem shodovala s ním.

Otce neměli. To bylo, pravda, smutné. Ve vsi nebylo mnoho takových, kteří neměli otce. Často o tom přemýšlel. Ovšem jen potají. Věděl, že matka, kdykoliv zmínil se o otci, bývala smutna. Zvláště navečer. Vždy se mu zdálo, že rosa padající na tichá stébla trav pod okny, padá též do očí matčiných.

Pár skoků od chalupy po stráni dolů šuměl potok. Lesklá jeho hladina zaplavená sluncem vlnila se mezi zelenými stromy jako stříbrný pás, v němž zrcadlilo se nebe, modré jako chrpa v obilí za domem.

V zrcadle potoka bylo lze pozorovati obláčky podobající se širokým křídílům neklidných ptáků, letících neznámo odkud ani kam, jimž žádná země nebyla domovem.

Zda nebyl nyní podoben oněm ptákům?

Většinu dní v roce pracovala matka u sedláků ve vsi za stravu a živobytí. Přinášivala si také jídlo, mouku, mléko a jiné věci domů. Možná, že dostávala také peníze.

Někdy brávala Váňu s sebou k obědu do statku. Ale Váňa nikdy necítil se tam spokojen. U cizího stolu zmocňoval se ho vždy jakýsi nevysvětlitelný pocit stísněnosti a sousto vážlo mu v hrdle.

Hospodyně se urazila.

Chtěla přece vykonati dobrodiní. A Váňa, sotva jedenáctiletý chlapec, přes to že, jak se zdálo, s chutí sedl ke stolu, je odmítl.

I hospodář si toho povšiml a večer mluvili o tom s hospodyní.

„Taková žebrota a tak pyšná!“ pravila selka.

„Pohrdá tím, co by jiný rád sebral.“

Neměla však pravdu. Váňa nepohrdl jejím soustem. On jen nedovedl je přijmouti.

Až dosud vše, čeho mu k živobytí bylo třeba, dostával od matky a nikdy se nestaral o to, kde to matka vzala. Když zazvonilo poledne, vracívala se matka domů. Rozžehla v kamnech oheň a než se nadál, byl oběd hotov. A jak to čutnalo!

*

Jednoho dne, kdy zima byla již tuhá a silně sněžilo, vrátila se matka odpoledne domů, celá promrzlá a nemocná.

Zatopila v kamnech a lehla si.

Váňa seděl u postele a díval se na matčiny líce, rozpálené horečkou. Její oči zbavené lesku a něhy, kterou vidával v nich při každém úsměvu, zdály se mu kalné jako voda v potoku navečer, kdy slunce je již vzdáleno a vlny zdají se potřísněny krví.

Ještě nikdy neviděl matku takto přijíti domů.

A kdesi hluboko podivná, je mu dosud neznámá myšlenka jako had vstávala mu v duši.

Ještě nikdy na to nepomyslel. Až dnes.

Co si jako mrazení přelétlo mu tělem. Zachvěl se, jako by to chtěl se sebe setřásti.

Vždyť sousedé také bývali nemocní.

Vzpomínal si, kteří to byli.

Jaké byly jejich nemoci?

Neuhodl ani jediné.

Snažil se mysliti na něco jiného.

Ani to nebylo nic platno.

Zdálo se mu, že u nich ve vsi umírají lidé zdraví. Jednoho dne lehnou a druhého dne zemrou.

V jeho očích zaleskly se dvě slzy, čisté a jasné jako nebe letního rána – –

B. CHLEBOVSKÝ – „ŽOFINKA“

„Dej mi vody, Váňo,“ řekla matka, tak tiše, sotva slyšitelně.

A její hlas zdál se Váňovi tak cizí, že se až polekal. Zněl jakoby odněkud z dálky . . .

Vstal, nabral hrníčkem vody ze džbánu a podal matce. Jak rád byl by se jí zeptal, co jí bolí a zda snad ještě něčeho nepotřebuje, ale zdálo se mu, že není možno, aby promluvil. Stál před matkou jako před někým, koho zde již není.

Dnes po prvé snad v životě nešel spát jako obyčejně. Schoulil se na lavici u kamen a mohutný proud nejrozmanitějších myšlenek unášel ho jako dravé vlny rozvodněné řeky, zmítal jím sem a tam. Váňův znavený oddal se těm vlnám a nechal se jimi unášeti, až spánek přikryl ho ležícího na lavici jako stinné větve stromu . . .

*

Když prohlídka všech místností ústavu zůstala bez výsledku, shodly se pěstounky, že ohlásí celou záležitost řediteli. Bylo několik minut před devátou hodinou ranní.

Ředitel vyslechnuv zprávu nejstarší pěstounky, poznamenal si jméno a rodná data, popis oděvu a vše, oč se v takových případech zajímá policie.

Pokynul pěstounce, aby odešla. Bylo jeho zvykem, každou věc v klidu o samotě rádně uvážiti. Policie se bude přirozeně také zajímat o to, proč ten chlapec dal přednost zimě, hladu a bezpřístřeší před – možno říci – dosti pohodlným životem v ústavě.

Na tuto otázku nebude ovšem odpověď snadná. Chlapec byl v ústavě dnes právě sedmý den.

Nyní je pryč.

Kde?

Pěťadvacet lidí v ústavě přemýšlí o tom již plně tři hodiny.

Jakmile zvednu mikrofon a ohlásím věc policii, položí si tuto otázku snad nových pětadvacet lidí. Pak se věci chopí tisk a vydrhlí zprávu o tom do všech oblastí země. A konečně ohlásí to radiem do všech kontinentů. Všichni se budou ptáti, kde je Váňo.

Nepatrný chlapec stane se na chvíli známým celému světu. Vynoří se jako znamení na nebi, jež na chvíli oslní oči a navždy ztrácí se pak v nekonečnu.

Jak je to podivné!

Z nespočetných milionů lidí, kolik hostí jich naše země, jeden jediný se ztratil a svět si toho povšiml. Ba co více! Přeje si ho nalézti a uvéstí opět do svého středu.

Před sedmi dny, možno říci, o tom chlapci ještě nikdo nevěděl. Až do té doby byl neznámým dítětem, žijícím se svou matkou v malé víscce pod horami uprostřed zdivočelé přírody. Pro běh života měl asi takový význam, jako liška spící v doupěti v lese, nebo skřivan, zpívající nad širým polem v hodinách poledních –

Zapáliv si vyhaslý zbytek doutníku, pokračoval ředitel ve svých úvahách, nyní již hlasitě.

Váňův život začínal ho hluboce zajímat. Srovnával život Váňův se životem jiných chlapců a dívek, které měli v ústavě. Zkoumal a srovnával prostředí tiché vesničky s prostředím velkoměsta.

Zde ve městě měli jistou čtvrť, které se říkalo „Čtvrť vrahů“.

Vzpomínal si, zdali z vrahů, které viděl v soudních síních v posledních letech, patřil některý této prokleté čtvrti.

Nenašel v paměti ani jednoho.

A přece musili tam býti. Proč by se tak říkalo? Již samotné domy té čtvrti, odrané a špinavé, v jichž nitru hlodaly hladové krysy, nevěstily nic dobrého. Opilci vracející se v noci domů vrávorají temnými uličkami a prostitutky, mezi nimiž, Bože můj, bývají i dívky téměř ještě děti, nabízejí svou náruč každému, kdo tam zabloudí.

O těch tam, jak se zdálo, málokdo něco věděl.

A kdo by se také o ně staral?

Bůh ví, kam by byl ředitel ve svých myšlenkách zabloudil, kdyby ho byl nevyrušil zvonek telefonu. Policie oznamovala, že úředníci podytali asi třicet po městě se toulajících chlapců, avšak ani na jednoho z nich se nehodí popis ústavem oznámený. Ostatně každý z nich se vykázal příslušností do zdejšího města. Nyní bude nutno obrátiti pátrání směrem k jeho rodné obci.

*

Od prvního dne, kdy byl Váňa dodán do ústavu, přemýšlel jen a jediné o tom, jak z ústavu uprchnouti a vrátiti se domů. Ovšemže neměl doma nikoho a zdánlivě nebylo ani příčiny, proč by se tam vracel. Avšak jakási nepopsatelná touha vábila ho zpět a zvolna ovládla celou jeho vůli a všechny jeho myšlenky. Sedmého dne svého pobytu v ústavě podlehl své touze úplně.

Asi k páté hodině ranní vyklouzl v bačkorách z ložnice, prošel několikrát chodbami ke skladišti. Obléknuv se do svých šatů spustil se s okénka do nádvoří. Přehoupl nízký plůtek a znižel v temné uličce.

První jeho starostí bylo zajisté nalézt cestu k domovu. V tak časné hodině bylo to pro jedenáctiletého chlapce v městě mu neznámém velmi nesnadné. Tu a tam potkal sice jednotlivé chodce, ale neměl odvahy se ptáti. Teprve po šesté hodině, když mlékařky zvonily již konvicemi u dveří domů, začal se vypyátati. Po dlouhém hledání asi k deváté hodině ranní našel konečně toužebně hledanou cestu, která ho měla přivésti do jeho domova, zpět ke všem včem, které měl tolik rád, k stinným dubům, olším a borovicím, k potoku a lukám pod modrým nebem, ale především k matce.

Je-li možná, že jí už není, že jí už nikdy neuvidí?

Po třech hodinách namáhavé chůze dostal se Váňa konečně do vesnice.

Rodný dům byl prázdný a uzamčen. Nahlédl oknem do jizby. V šeru viděl stůl, kama, lavici u kamen, na níž ztrávil onu osudnou noc, lože, obrázky svatých, malé kulaté zrcátko u dveří. Hlava se mu zamotala a srdce sevřelo.

Sousedka z chalupy naproti shlédla ho oknem a vyběhla ven.

Váno! Jsi to ty? A běžela k chlápci. Vzala ho za ruku a vedla k nim do chalupy. Nechal se vésti jako beránek. Byl tak zmořen a tak smuten. Dostal hrníček teplé kávy a kus buchty. A Váno jedl.

Však, co to?

U Vánoových domku zastavili se tři muži a dívali se zkoumavě do oken. Byl to starosta obce s jedním sousedem a cizí strážník ve stejnokrójí.

Nebylo pochyby. Hledají Váno.

A než by se kdo nadál, zamířili k domu sousedčinu a zaklepali na dveře.

„Tady ho máme, Váno,“ povídá starosta.

„Kdo by to do něho řekl! Takový chlapec!“

*

Když Váno se strážníkem nastoupil zpáteční cestu do ústavu, bylo již pozdní odpoledne. Silná sněhová vánice, která zuřila v tom horském kraji téměř celý den, uklidnila se již tou měrou, že bylo možno vydati se do města.

Cesta vedoucí ze vsi záhy splynula se zasněženým polem a chaty vzdalující se vesnice ztrácely se v mlčných mlhách věstících blízkost soumraku. Děsivá bělost zimní krajiny rozlévala se v šir i dál, a oni dva, Váno a policista, plížili se spoustami sněhu k městu. Dva černé body pohybující se zvolna uprostřed pohádkové bělosti zdály se tak tajemné. Ticho, jež pokrývalo svými bělostnými křídly celou krajinu, bylo tak děsivé a tíživé. I průvodci, jenž chlápce vedl, počalo být jaksi teskno v duši. Občas se obrátil a podíval se na chlápce, jenž se mlčky potácel za ním jako jeho zlomený stín.

Byl by rád zapředl hovor s tímto podivuhodným chlápce, ale nevěděl, čím by měl začít. Najednou zdál se mu ten nepatrný chlapec mohutným člověkem, který se dnes ráno vzeprl veškerému řádu a pořádku, který odmítl to, čím se společnost lidská chtěla vůči němu ospravedlniti.

Byl to vzdor?

Nebo snad přílišná jemnost duše?

Váno zatím přemýšlel o svém. A měl toho na přemýšlení dosti. Vždy znova vracel se v myšlenkách k domovu. Čím více se od vsi vzdalovali, tím větší touha vábila ho zpět. Nohy byly již znavené, zůstával pozadu, a když se vzdálenost mezi Vánou a průvodcem rozšířila o několik metrů, aniž slova řekl, otočil se Váno směrem ke vsi. Dálky byly stále temnější a temnější, až se setnělo docela.

Sám Bůh ví, dluho-li bloudil chlapec polem. Byl-li blízko domu, či vzdálen, bylo již lhostejné, neboť duše lidská je rychlejší než čas a překoná všechny dálky. Co na tom, že chlapec bloudí tu oceánem sněhu, že nohy vysílené klesají a těžká víčka kličí se únavou, když duše Vánova stihla již práh matčina domu. Jakýsi pocit nevýslovného blaha uvolnil mu všechny údy. Zdálo se mu, že padá kamsi hluboko.

A přece ne. Stojí u domu. Tichounce otvírá dveře, plíží se dovnitř a usedá ke stolu. Sám. Bohužel. Matky tu není. Odešla před několika dny.

Malými tabulkami v oknech vnikalo sem temné světlo. Bylo to světlo soumraku? Nebo snad odraz bílého sněhu? Madonna nad postelí skrývala se za bleděfialovým gázovým závojem. Staré hodiny visely němě v koutě světlice opředeny čerstvou pavučinou.

Však co to?

Okna se zbarvila růžovým nádechem.

Bylo snad již ráno?

Zdálo se, že slunce vrhá sem bílé paprsky a světlice se rozjasňuje.

„Kéž by tak přišla!“ pomysll si Váňa.

Leč ona byla již zde.

Stála ve dveřích usmívajíc se. Vzala Váňu za ruku a vyšli ze dveří do otevřených polí vonících jarem . . .

DORA PILKOVIC – přel. OTTO F. BABLER

STROM VE VĚTRU

Otevřelo se nebe bolu nade mnou.

Klesla jsem k svému snu, jež větry ohýbají:
mé dvě ruce jsou dvě prosby, sepjaté
kolem tenkého, křehkého jarního stromku.

Bolestí, nebem prorůstá jako oblak
vzdálená podoba.

Mému snu nesvítí slunce,
mému snu nezáří nebesa,
jen na chvíli jím přelétl stín dalekých růží,
červených jako výkřik.

Otevřelo se nebe bolu nade mnou.

Utiš se, druhu větre, bratře větre, ustaň,
zlomíš jediný strom v mém tichém sadu.

THULY

Úvod do staroislandských ság.*

VROCE, na který připadá tisícileté výročí státního zřízení Islandu, který je domovem těchto jedinečných hrdinských „ság“, bylo dokončeno v nakladatelství Evžena Diedericha v Jeně vydávání překladů staroseverských epických zkazek pod jménem „Thuly“.

Pozdvížení islandské kolonie norských přistěhovalců na vlastní, samostatný stát a umělecky vytvořené poslání kulturní a vědecké starogermánského ducha vyžaduje u Islandčanů nejen oslavy vlastní, ale i pozornosti celého vzdělaného světa. Dodnes můžeme ještě určitě slávu a lesk starých písní z trosek, které zůstaly zachovány po celé Skandinávii – arci že jen poskrovnu – i po proniknutí jich jinou kulturou.

Jediná kolonie germánská na Islandu, která místo na jih uhnula před z jihu přicházejícím nátlakem na sever, zachovala si staré hrdinné pohanské zpěvy neporušeny. Zpěvy tyto tvoří v starogermánské literatuře rozsáhlý okruh (= nordische Sagenkreis) s hlavními osobnostmi a hrdiny: Hagen – král irský, Hilde – jeho dcera, Hettel – král norský, Gudrun – jeho dcera. Pověst o „Gudrun“ je jedna z nejstarších germánských pověstí a vznikla asi o dvě desetiletí později, než o Hildebrandovi.

Když konečně dosáhlo křesťanství i na dálný ostrov Severního moře, nemohlo ihned staré zkazky a zvyky přizpůsobit svému učení. Po dvě staletí bylo nuceno bojovati zuby nehty o kousek pevné půdy lidí drsného srdce, ježtž celá tradice byla svěřena hrdinskému eposu „Thule“, aby ho dobylo konečně tak pevně, jako snad jen v málokterých zemích. Takové byly tedy poměry a povahy drsných normánských kmenů v době pronikání křesťanského živilu na sever, že si Islandčané zachovali bez psaných zpráv starou hrdinskou píseň neporušenou po celá dvě další století.

Ale ještě více než to: Pod stále pevněji se zakořeňujícím křesťanstvím a s jeho přirozeným uklidněním poměrů v zemi, za kterých starý, výbojný Viking se přeměnil v obchodníka a jeho sídla v skvělou residenci věd a umění, rozvinula se částečně islandská – nordická – společenská a rodinná kultura a nadšení historické a básnicko-umělecké nadání tohoto lidu k stále bohatšímu a pestřejšímu životu.

Vedle nepsaných vypravování, která opěvují předchůdce, jeho významné činy, stará sídliště a události dějinné velkých dob, dosáhla na nehostinném ostrově uznání a slávy i odvaha a podnikavost mladšího pokolení, které, ač už nemělo s Norskem, původní vlastí Vikingů, nic společného, zůstalo přece jen v podvědomém spojení s oním královstvím, které jeho předchůdcové opustili.

* Autor těchto řádků přeložil do češtiny starogermánskou hrdinskou pověst „Gudrun“, která vyjde na podzim 1932 u Obziny ve Vyškově. Tyto řádky jsou úvodem do celého díla. Autor. poznám.

A právě to mladé pokolení hledalo a sytilo v oné době svoje choutky a ukojení neskrutitelné krve vikingské v dobovacích plánech po Grónsku a Sev. Americe – skoro navzdory křesťanství, ovšem že marně, neboť zdárné sítě jednou zaseté rostlo a mohutnělo.

Ale toto poznání cizích krajů, dobrodružství při tom zažitá a vzpomínkové upoutání nebylo už vsunuto nebo přeměněno na písňové verše, také se však ústní podání nepřehánělo příliš přes skutečnost. Naopak, mladé pokolení starých Vikingů dalo si nutnou práci, aby informovalo pokud možno nejpravdivěji, nejvěrohodněji, a tak ve formě více informativního než vznětlivě hrdinného podání tvořily se první kusy hrdinných ság severských, plně ostré, ale nadměru jasné obrazivosti a plně sytého zabarvení.

Tak vzniklo takřka v ústech toho malého národa – kterému, jako žádncmu jinému národu té doby, byly vlastní dějiny známé, kterému tvrdá hrouda a dlouhá polární noc dodala plně odolnosti – první hrdinské vypravování starogermské v próze – zapsané runami*, dvě stě let před tím, než Italové dostali Boccaccia jako původce prozaické novely, a v době, kdy v současném Německu si všichni ještě líbovali v rytířském eposu francouzském a historicismu latinském.

Dějiny Islandanů, jejichž nejstarší část je námi i jimi samotnými nazvána „doba ság“, vznikly a rostly po celou řadu generací v umělecky pěstovaném a ústně podávaném vypravování, zachovaly se tak z generace starší na mladší až do sklonku 12. a na začátek 13. století, kdy dvě nebo tři generace nadaných, uměleckých „zpravodajů“ – byli to většinou křesťanští kněží – daly jim dnešní úplný tvar některými doplňky a písemným zaznamenáním.

Převzali po předcích bohaté dědictví, které – v národě původně ne právě bohatýrských Vikingů – se doplnilo na bohatýrské zkazky a které sami upravili, doplnili a dokončili v jejich dnešní podobu jemným smyslem pro zodpovědnost, umění, jemnost a pravdivost – a to vše s takovou láskou, že jim nemohla žádná učenost a křesťanská morálka něco vyčítat, naopak: katolicismus tím byl posílen a jeho tradice zapustila v Islandanech pevné kořeny.

Tato islandská literatura se stala – a jest jí ještě dodnes – klasickou literaturou drsného severského národa. Je zároveň také vrcholnou literaturou germánského starověku vůbec. A dnes jsou zkazky staroislandského hrdinského eposu nejdůležitějším východiskem pro ty, kdož se chtějí poučiti o dějinách nejen Islandanů, ale i starých norských králů a jsou nejdůležitějším pramenem i pro studium ranných dějin kmenů germánských jak na severu tak i na východě a jihu vůbec.

EDDA

Překlad islandských „Thul“ vyplňuje samostatný věk raného germánského úsvitu, o jehož pestrosti, inužné síle a pevném umění se

* Runy – starogermské písmo.

tušilo teprve něco od dob Herdrových. Přece však bylo potřeba ještě celého století vážného badání vědeckého, než vykonala věda svou práci. A právě v tomto objevení a oživení staronordické literatury a jejího ducha vrhla dlouhá řada nových objevů od písně Hildebrandovy* po epos „Nibelungů“ a německou povídku a lidovou píseň vůbec, a dodává tím sporným zbytkům germánského předkřesťanského básnictví teprve široký a pevný základ a tvoří tím i cizím vlivem vytvořenému eposu dvojnásobnou a hrdinnou vlastní pozadí.

To, co víme také o obsahu a formě jihogermánských zpěvů z doby stěhování národů, víme hlavně z hrdinných eposů, nazvaných „Edda“.

Dokonce i na severu zpracované „Nibelungy“** zachovaly se v Eddách v starší podobě – a snad jako docela původní – jako obsáhlý středohornoněmecký epos. Zpěvy „Edda“ zastupují vysoké, idealisující umění, které kořeny v celé hloubce prožitého, skutečného života. Popisuje a oslavuje – nebo lépe řečeno – chválí nesvědomitou nepodajnost vlastní vůle vůči kolektivu a bezohlednou vzdorovitost a nesmiřitelnost proti osudu, která vede k smrti a záhubě.

Ta stále záhadná touha po tragice, kterou sem tam přece proleskuje něco úchvatné krásy i touhy po zářících pokladech života, je vlastní jen germánským hrdinným eposům. Tvoří svět sama pro sebe – svět germánský – ze kterého snad ostatní rasy, optimističtější založené, mají jen málo.

SKALDY

Úzká, ztísněná píseň, výraz to pohnutých dob a života, byla všem kinením germánským společnou poesii.

Islandané ji prohlubovali a zdokonalovali až po hranice jejich formy, ba šli ještě v zdokonalování tak daleko, že vytvořili docela nový druh germánských hrdinných zpěvů „skaldy“.

Tato písňová forma vznikla sice na dvorech norských králů, ale Islandané stali se záhy jejími nejpřednějšími nositeli a zdokonalovateli. Byli mistři v tvorbě nadmíru umělecky a přesně podle stálých rozměrů a dokonalých rýmů zpracovaných zpěvů. A když toto přežralé umění počalo vadnouti – v 2. polovici XI. století – nastává doba prózy, která většinou čerpá ze starších „skald“.

Zásoba dějů a postav tohoto národa je nevyčerpatelná. Ale přes to odvrací se od tradice norských králů, na jejichž dvorech „skaldy“ vznikaly a žily, opouští navždy i verš, který mu byl dosud jedinou formou k zhášení „vyššího“ života Islandanů; vrhá se na zkazky a na ústním podáním zachované zprávy z raného úsvitu dějinného a popí-

* Hildebrand, který pokládá svého syna Hadubranda – z ciziny se vrátivšího – za vyzvědače hunského, zabije jej v souboji.

** Nové badání Brockstedtovo a jeho střízlivé objevy posledních let, dosud ne dosti širší veřejnosti známé, rozptýlily romantické kouzlo severskomythologické dokázavše, že i Nibelungy spočívají na starofrancouzské předloze, jako celá ostatní dvorská epika středohornoněmecká.

suje tak namnoze pod vlivem Iru stále se rozšiřující okruh vlastních dějinných pověstí.

Vypravují o životě a umírání Vikingů a velkoobchodníků feudálního typu, jimiž Island oplýval. Vypravují o jejich dvorech a sídlech, o jejich sporech správních a právních, o nepřátelích a přátelích, o nenávisti a lásce, o jejich panovačnosti a zneuznání. A celý ten svět, který každý Islandan žil svým způsobem a který ho nutkal k různým činům, rozvírá se před našima očima v „*skaldádh*“ s hluboko raženým názorem.

Dům, louka, loď, dvůr, smetiště, chrám, obětiště a pohřebiště – to vše zanechává ve čtenáři typické duševní dojmy. Vždy mění se dějiště. Jednou Island a pak – náhle cizina; Anglie, Rusko, Norsko, ba i Cařihrad nalézají v „*ságách*“ svoje místo. Celá životnost a pestrost každodenního dění Vikingů zrcadlí se v těchto pověstech čisté radosti z blýskavých zbraní, užitých jak v nutnosti, tak i ve hrách a zápasech. Všude ještě panuje život hrdinné písně, která v době „*vyprávěčů ság*“ ještě nezanikla a nebyla zapomenuta a která proniká každou pestrou směsici bojů a hrdinných činů, odvážného umírání a vzdorování a prosazení vlastní vůle za každou cenu – i za cenu života. Ale tento zvýšený život má svůj původ v každodenní střízlivé skutečnosti všedního dne a jeho okolí, ve kterém „*vyprávěč ság*“ sám ještě žije, ve kterém zná každý pahorek a každý potůček; at už se odehrává děj na dvoře, nebo na pohřebišti – ve kterém leží pohřben starý pohan i s koněm nebo lodí – všechna místa jsou vyprávěči osobně známa.

SÁGY

I přes časté neskutečné přívěsky zachovává vyprávěč „*skald*“ přece jen svůj původní úkol: zachovává věrohodnost a pravdivost. Vyprávění má historickou cenu aspoň v kostře, která sama je teprve opředená pestrou směsicí nepřítrozených výmyslů a všemožných neskutečností. Tak vznikly „*ságy*“.

Nejznatelnější pochod duševního děje je v „*ságách*“ vyjádřen nepřímo postavou a jejím znázorněním; není tedy popsán nebo slovem vyjádřen, ale tělesný úkon určuje sám okamžitě duševní rozpoložení. Zčervenání a zblednutí v obličejí, pohled oka a pohyby – to jsou vyjadřovací formy bolesti, zlosti, radosti i uspokojení.*

Toto úmyslně stručné podání vytváří výstupy a obrazy plně plastičtosti a názornosti, mnohdy křiklavě osvětlené a až k prasknutí napnuté vnitřním pobouřením a rozrušením, které se pod nimi skrývá. To dodává také přímé řeči, která v dokonalejších „*ságách*“ nabývá stále více místa vedle prostých tělesných úkonů, drastičnosti, ostrosti a hranatosti. A právě v mluveném slově dostává umění podatelstské

* Ani jediného slova nepřejde přes ústa Egilova, když v královském sále sedí naproti Adalsteinovi, pln smutku nad ztrátou zabitého bratra a v očekávání královské odměny; vytáhne pouze meč do polovice z pochvy, opět jej zasune a pohne trudně obočím. Král Adalstein však dobře chápe a vidí, co Egil žádá a cítí, a podává mu stejně zmlkle zlatý prsten. (Thula III., str. 146 a dále.)

svůj nejsilnější prostředek znázorňovací, že se vždy více zamlčí než řekne.

Kdo pozná duševní sílu a nevyčerpitelné bohatství islandských „ság“, celkově nazvaných „*Thula*“, porozumí také, proč a jak si dovedli Islandčané zachovávat po několika století nejhorší bídy a duševní nouze nejdrahocennější poklady: drsnou a při tom i krásnou a čistou řeč, která je dnes taková, jaká byla před tisíci lety, takže každé dítě může bez velkých účeností číst jejich „ságy“: tvořitelskou zálibu tvůrčí síly, která umožňuje i dnes ještě pokračovat v načatém díle jako žádný jiný národ na světě: jejich vysoký smysl pro duševní život, jehož středem jsou slova starých „ság“, slova nanejvýše živá, která svým vlastním a typickým způsobem skrývají pevnou víru v Boha a lásku k vlasti i svobodě.

Z toho velkého pokladu ranného úsvitu trávili Islandčané v době největší nouze a tradice tato vlila se jim tak do duše, že i dnes ještě učí se islandští prozaikové na bohatství „ság“.

Kdo dnes cestuje Islandem, shledává se v každém kraji s dějinami tak svéráznými a stačí se jen optati kteréhokoliv z obyvatelů, aby vám řekl na jihu pověst o bílém *Njal*, na západě o *Gistlovi* a silném *Greitirovi* atd. . . . Každé umění má své vlastní svérázné ságy a jejich hrdiny.

Ságy na Islandě nejsou mrtvé: můžete se stýkati s jejich hrdiny nepřímo ústy lidu, takže se vám zdá, že žili v době teprve nedávno minulé. A celá krajina je ještě plna památek a připomínek na ně.

Takové pokračování literatury, která má své kořeny v dobách před celým tisíciletím a ještě dříve, je největší chválou její a zároveň nejlepším důkazem její hodnoty.

JOSEF TESAŘÍK

NOC

Když večer usne a nad zemí vykvete měsíční noc,
v duši mé zaznívá tajemné ticho, v němž vládne Tvá moc
uprostřed tmění, když zvedá se sen.

Stříbrné paprsky měsíce kanou na mlčící zem,
nežiji – svobodu podávám citům a myšlenkám všem,
sedím sám, zadumán, nocí zpít, omámen.

Vznáším se ve sférách nezemských, zvedaje čiš,
jediný Meteor svítí mi na cestu a pravi: zviš,
dříve než procitne z temnosti den.

Zvroucňelé pohledy vzdávají díky mé za všecken mír
v duši se třpytící jak svatý Věčnosti vesmírný žír,
jímž Ty se zjevuješ, životem prosycen.

MEZI HORAMI

VHORÁCIH se rodil den. Slunce se červenalo nad bílými sněhy a hladilo svými paprsky východní svahy jako matka dětí ráno se probouzející. Obloha byla jasná a modrala se, jsouc jen nepatrně zadýchaná lehounkými mráčky. V hlubokém údolí mezi křišťálovými boky hor vládlo ticho a tál noční chlad. Na táhlé, stříbřité ploše seděla řada dřevěných chaloupek, něžně přikrčených k zemi.

Tmavé lesy pod sněhem se nepohnuly, ani vitr se neozval. Na konci údolí objevila se tmavá skvrna, jež pomalu se pohybovala a rostla. I zvonek se ozval a příjemně rušil dojemné ticho. A už hrubě utesané saně s kravkou klidně vjížděly do mlčelivé dědinky. Byla tak podivná a krásná v tom zakletém údolí. Chaloupky její byly bez oken a dřímaly ve dne i v noci.

Zatím okolní velikáni pozdravili den, zašuměli zadumanými korunami stromů a sytili se nescísnými polibky rozjásaného slunce. Jako by veliký svátek naplnil zapomenuté údolí. Nebyla neděle, byl všední den, ale přece jeden z těch, které jsou požehnány úrodou a bohatstvím života.

Zdálo se, že vzduch je prosycen zvláštním fluidem radosti a že klid a spokojenost klade se na vše, čeho se svými hedvábnými prsty dotkne. Tisíce a tisíce stříbrných jisker zářilo na zemi. Kravka je občas rozstříkovala v chůzi a lině táhla prázdné saně.

Ne, nebyly prázdné! Seděla na nich mladá žena s mužem. Tváře jí zimou zčervenaly a usmívaly se jako květ v rozpuku. Byla v hrubém kabátě a nohy měla zabaleny v houni. Muž držel opratě a nemusel ani kravce naznačovati směr jízdy. Saně minuly několik dřevěných chalup a asi uprostřed tiché dědinky se zastavily. Zvonek umlkl.

V zápětí roznesla se bílým údolím prazvláštní vůně. Čpěla lučinami a omamovala jako noc parného léta. To mladý muž, otevřev dveře nízké chyše, zvedal už vidlemi vonící seno a ukládal je do saní. Všchno okolí sytilo se jeho opojným dechem. Kravka se spokojeně krmila z hromádky sena jí podané, čekající, až muž naplní saně. Ten se činil a nenechal ženu pracovati, musela se ukryti v druhé části boudy. Ráda ho poslechla a mezi vonícím senem přemýšlela, jak mu oznámí to, co už několik dní jí činí šťastnou.

Seníky mlčely a s hor do hlubokého údolí velikými oblouky sjížděly lyžaři.

Slunce jásalo. Jako by slyšelo posvátná slova, která v šeru vonícího sena pronesla žena:

„Jáno, budeme mít dítě!“ –

Saně odjížděly do vsi a mijely klikatou řadu seníků. Na saních seděla příští matka jako drahokam v prstenu, jsouc pečlivě zabalena. Zvoneček klínkal kravce na krku, ale ženě se zdálo, že uspává její dítě . . .

ROZHOVOR S KOČKOU

ONEHDY jsem vešel do nádražní restaurace na kteréosi stanici a při sklence piva jsem sám pro sebe seděl u stolu, přemítaje o nutné, ale tragické osamělosti lidské duše. Započav se svým rozjímáním utěšoval jsem se, že všechno zpravidla se dá pozorovati v celé přírodě, ale řekl jsem si ihned, že jsem tím led neprolomil a že srdce potřebuje o něco více. Byl bych asi po delším hledání našel ještě třetí rozluštění, trochu méně ošpané než obě prvá, když osud, či dobrý úděl, či náhoda, či oceán a má odranná hvězda mi sem poslaly žíhanou, hedvábnou, dlouhosrstnou kočku.

Je-li pravda, že každý národ má kočky takové, jakých si zasluhuje, zasluhuje si anglický národ dobrých koček, neboť nikde na celém světě neprospívají tak dobře a nejsou tak laskavé. Ale i na anglickou kočku byla tato kočka neobyčejně laskavá a pěkná – ale především laskavá. Vyhoupala se mi jediným půvabným skokem na klín, uhnízдила se mi tam a lísavě natáhla pravou přední tlapku, aby se s roztočilou nespěšností dotkla mé paže, jako by se chtěla představit, obrátila ke mně oko plné jasně, ale nevinně přichýlnosti a pak se usmála utajovaným schvalujícím usměvem.

Nikdo by nemohl býti tak plachý, aby na takovéto přiblížení nějak nereagoval. Já jsem reagoval. A dokonce jsem se osměčil pohladit Amatheu (neboť tímto jménem jsem uvítal tu vidinu), a ač jsem si při tom zprvu počínal velice uctivě, podle nejlepších předpisů pro zdvořilé obcování s cizinci, brzy jsem tomuto projevu dodával vřelosti, neboť s dojetím jsem poznával, že jsem získal přítele; ano, zde, na konci tratí v S. W. 99. Od laskání přešel jsem (jak je to jistě správné) k řeči a pravil jsem: „Amatheo, nejkrásnější všech koček, jak to, že sis k toliké přízni ráčila vyvoliti mne? Poznalas ve mně přítele všeho, co dýše, či jsi sama trpěla samotou (ač se domnívám, že dlíš v blízkosti svého vlastního milovaného domova), či sídlí v srdcích zvířat soucit, jako sídlí v srdcích některých lidí? Či co jiného bylo pohnutkou tvého počínání? Anebo jsem vskutku pošetilec, že se ptám, místo abych prostě bral vše dobré, čeho se mi jakýmkoli způsobem dostane od bohů?”

Na tyto otázky odpověděla Amatheo hlasitým předčením, kterým i při svých v extasi zavřených očích vyjadřovala, jak ji obšťastňovalo naše setkání.

„Jsem více než polichocen, Amatheo,“ pravil jsem, jako bych odpovídal, „jsem utěšen. Nevěděl jsem, že je ve světě dýchajících a hýbajících se tvorů opuštěna tak dokonalá žíhaná bytost, která by byla ochotna poskytnouti někomu přátelství pro přátelství a dovedla si pouhým soucítěním mezi vším, co žije, vybrati někoho za soudruha. Nehovoříš-li ke mně slovy, znám toho příčinu a schvaluji to; neboť

v slovech leží símě všech sporů, a láska, když je nejhlubší, je mlčenlivá. Tak jsem alespoň četl v kterémsi knize, Amatheo, ano, teprve onehdy. Ale přiznávám se, že mi ona kniha nepověděla nic o gestech, která jsou lepší než slova, anebo o tomto laskání, kterým se k tobě obrácím se vši vděčností svého ubohého srdce."

Amatheo učinila lehký přisvědčující pohyb, nikterak ne pohrdavý, přikynula trochu hlavou a uložila ji pak v hlubokém uspokojení.

"Áh, krásnosrstá Amatheo, už mnozí tě velebili, než jsem se tu namanul já, abych tě velebil, a mnozí tě budou velebiti, někteří také ve tvém vlastním jazyku, až já už nebudu držen v poutech tvé přítomnosti. Ale nikdy tě nebude velebiti upřímněji. Nebot nikdy z žijících neví lépe než já, že čtyři kouzla kočky spočívají v jejich zavřených očích, v její dlouhé a líbezné srsti, v jejím mlčení a nakonec v její projevované lásce."

Při slově *projevované* Amatheo pozvedla hlavu, pohleděla na mě něhyplně, znova napřáhla tlapku, aby se dotkla mé paže, a pak se uvelebila a blaženě předla.

"Ty jsi si jista," řekl jsem smutně, "nemáš před očima smrtelnost. V tvé pohodě není předtuchy smrti anebo třeba jen rozluky. A proto jsi mi, kočko, tím milejší. Nebot byl-li tvému rodu dán tento odpočinek v každodenním životě, snad jej také my lidé najdeme, budeme-li se držeti tvého příkladu a nebudeme-li si příliš všimati toho, co se ještě může stát a příliš vzpomínati na to, co bylo a co už se nikdy nenavráti. Děkuji ti tedy za to, Amatheo, můj sladký Euplokame," (nebot jsem se stával trochu důvěrným, znaje ji už plných pět minut a nenaraziv ani na nejmenší odpor) "žeš mi připomněla mé mládí a žeš mi je jako stín na chvíli předvedla před oči. Nebot je věk, blažený věk, ó moje kočko, i pro ubohé pokolení lidské, kdy všedny věci jsou v soulase s životem těla, kdy spánek je pravidelný a dlouhý a hluboký, kdy nepřátelství je buď neznámo anebo je předmětem radosti a kdy celá bytost se oddává naději, jako se ty, Amatheo, nyní oddáváš mému klínu. Ano, také my, rod zavržený, známe mír. Ale kdežto vám je dán od doby, kdy jste slepá kotata, až po onen poslední temný den, který pro vás bývá tak milosrdně krátký, my jej uchvátíme jen na kratičkou chvíli. Ale nechtěl bych tě rozesmutniti nářkem nad smrtelností. To by věru byla zrada a špatná odplata za tvou dobrotu. Co! Vyyvolila-lis mě mezi sedmi miliony Londýňanů k tomu, abys mi udělila sladkou útěchu tím, žeš mi tak bez okolků projevila svou lásku, mám já tebe zato zasvěcovati do utrpení těch, o nichž nevíš nic jiného, než že tě u sebe přechovávají a okolo tebe chodí? Alespoň nás nepovažuješ za bohy, jak to činívají psi; a proto jsem ti také tím pokorněji zavázán za malou službu, kterou mi prokazuješ svým uznáním – a ještě za něco více."

Amatheo se zvolna zvedla na své čtyři nohy, vyklenula záda, zívla, podívala se na mě s úsměvem sladším než dříve a pak se obracela a obracela, připravujíc si nové lože na mém kabátě, načež se usadila a znova předla v nadšené spokojenosti.

Už jsem si byl jist, že se mi v prázdném a nicotném světě dostalo zakořeněné a zakotvené lásky, která od té doby bude živiti mou duši; už jsem změnil dlouholetou náladu a cítil jsem se obrácen k životu věcí, pocítoval jsem společnost a příbuznost se stvořeným světem – a to vše z jediného nového pouta laskavé vlídnosti – když najednou to, co vždy odtrhne pohár blaženosti od rtů smrtelného člověka (Tupper), jej u mne odtrhlo rázně a krutě. Starý Nepřítel vložil osudnou větu do mého srdce, neboť my jsme hračkou vyšších mocností, z nichž některé jistě jsou zlé.

„Nikdy mě neopustiš, Amatheo,“ řekl jsem; „budu mít v úctě tvůj spánek, a budeme tu spolu sedět po celou nesčítanou dobu, já tě budu držet v náručí, a ty budeš snít o lučinách Ráje. Nic nás nerozloučí, Amatheo; ty jsi moje kočka, a já jsem tvůj člověk. Nyní i v budoucnu v plném míru.“

V této chvíli Amatheo se znova zvedla a jemným, diskretním, nepostřehnutelným pohybem svých dokonalých nožek lehce seskočila na zem, líbezna jako vlnka. Zvolna ode mne odcházel, aniž by se třeba jen přes rameno ohlédla; měla jiný úmysl. A když se tak půvabně a majestátně blížila ke dveřím, které hledala, pravil krátký, nehezky člověk, který stál u nálevny: „Psss, psss, psss,“ a sehnul se, aby jí jemně poškrabal za uchem. S jakou velikou, podivnou náklonností, čistou a hlubokou, k němu vzhlédla a pak se třela o jeho nohu se zjevným a zřetelným výrazem posvátného, nehynoucího přátelství!

TINE DEBELJAK – přel. OTTO F. BABLER

Z HLUBIN . . .

Z hlubin duše, Bože, volám k Tobě!
Moje tělo padlo do plamenů,
z planoucího žáru křičím,
Bože můj!

V hlubinách mých vyschly všechny vody –
kde mám hasit vášně rozpálené,
Bože můj?

Když jsi zmíral v bouři na Golgotě,
myslel jsi i na mou spásu,
Bože můj?

K Tobě pozvedám své spjaté ruce
v utrpení duše trýzněné:
Těžké krve zbav mě,
Bože můj!

RUS

I

Dnes mnohý tak se od vás odvrací.
 A právě dnes, kdy Rusko krvácí.
 Proč právě dnes, ba víc než před tím, víc
 ó Rusi má, ti nikdo nejde vsítit?
 Mohutná Rus – vždyť přece není Rusi
 tam, kde pod tlakem svobodné vše dusí,
 kde toulavých sta dětí s bledou lící,
 kde staruška jde z chrámu vzlykající,
 kde mlžné slunce paprsky své stele
 na trosky chrámu Krista Spasitele,
 kde lidskou bídu nelze unést,
 kde moře slz a hoře, bolesti,
 kde stesk a smutek divý kolem dých'
 ze štíhlých světců, z ikon rozbitých . . .,
 nezměrná bída ruce zvedá k výši
 a zevšad krutá beznaděje číší – – –

II

Již širošířé stepi přikryl sněh
 a chladný vítr fičí se všech lích.
 To není vítr, spíše to je smích,
 to, Nikolaji Gogole, tvůj smích,
 toť „smích skrz slzy“, jehož hlasem temně
 zní podivná ta nekonečná země,
 kontrastů země, protiv, rozporů,
 kde bída lidská těžší nad horu,
 zem poutníků, Dostojevského běsů,
 zlacených cerkví, stepí, tajg a lesů,
 mužiků, světců, činovníků, kupců,
 hrdin i sketů, mudrců i hlupců – – –
 a odevšad z těch širošířích plání
 slyšíš-li smích? To není smích, to štkaní.
 To bezradná se ústa v smíchu kříví,
 toť smích skrz slzy, Rusi, tvůj je divý,
 a v rudém smíchu Rus se širá dusí.
 To bezmocný tvůj smích, má bědná Rusi!

NIKOLAJ GUMILEV

KONCEM srpna 1921 bylo v Petrohradě objeveno rozsáhlé protiso-
větské spiknutí. V jeho čele stál univ. prof. V. N. Tagancev, mimo něj
se zúčastnilo spiknutí mnoho představitelů akademických a vyšších
vojenských kruhů. Dne 1. září deník „Petrohradskaja Pravda“ přinesl
obsáhlou zprávu o chystaném a zmařeném převratu: článek končil
seznamem 61 jmen spiklenců. Jen jediný z odstavců tohoto seznamu
smrtí má význam pro dějiny ruské literatury. – Zní takto:

„... popraven zastřelením ... *Gumilev Nikolaj Stěpanovič*, 33 let,
filolog, básník, člen kolegia nakladatelství „Světová literatura“, nená-
ležel k žádné politické straně, bývalý důstojník. Pomáhal psátí prokla-
mace. Slíbil, že ve chvíli převratu spojí spiklenecké ústředí se skupinou
Inteligentů ...”

*

Nikolaj Gumilev se narodil dne 3. (t. j. 16.) dubna 1886 v Kronstadtě;
jeho otec byl významným státním úředníkem. Děťství prožil v Petrohra-
dě, Tiflisu a v Carském Sele; r. 1906 maturoval na carskoselském gym-
nasiu. Dva roky trávil ve Francii. V Paříži se pokusil o sebevraždu;
jed však byl příliš slabý. Příčina Gumilevova sebevražedného pokusu
tkvěla v jeho tíživé samotě – tak alespoň ji sám vysvětloval svému
příteli Alexěji Tolstému (viz „Nischoždenie i preobraženie“, Berlín
1922, strana 7).

V roce 1909 navrácí se Gumilev do Petrohradu a začíná vydávati
poetický časopis „Ostrov“ – prvního čísla se prodalo jen 30 výtisků,
druhé číslo zůstalo ležeti v tiskárně. Gumilev dosáhl toho, že mu bylo
svěřeno redigování divadelního programu, avšak z divadelního listu
stala se brzo básnická revue ve skvostné grafické úpravě. Leč správa
divadla se včas vzpamatovala a již po třetím čísle byl Gumilev zbaven
redaktorství.

Gumilev vstoupil do literatury r. 1905. První jeho sbírky se jmeno-
valy „Cesta konkvistadorů“ a „Romantické květy“. V té době mladý
básník vede samotářský život, je poněkud příliš upjatý, snad dokonce
excentrický. Zamiluje se do mladé dívky D., jež byla snad nefantas-
tičtější postavou ruské literatury. Láska nebyla opětována – jejím
dítětem je poema „Kapitáni“. Měla však i jiný trapnější následek –
Gumilev byl uražen básníkem M. Vološinem. Svědci ujednali souboj,
zamítli však příliš tvrdé podmínky, na nichž trval Gumilev. Tato epi-
soda je jakýmsi mezníkem: Gumilev hodně se pozměnil, zavrhl své
estétství, stal se seriosnějším a přísnějším k sobě. V brzku se oženil
s básnířkou Annou Gorlenkovou, známou pod pseudonymem Adina-
tová. Po svatbě odjel do Habeše, kam ho vedla neukojitelná touha po
exotice a dobrodružství.

Manželství dvou umělců nebylo šťastné. Poesie jejich podává o tom četná svědectví:

Jako stéblem piješ moji duši.
Vím, duť její hořce opojivá.
Já tě muky prosbou nepřeruším.
Ještě mnoho klidných neděl zbývá . . .

(Anna Achmatová, Bílé hejno; překlad M. Marčanové.)

Zabij mne třeba, dčeš-li,
ať slov tvých se nemusím bát.
Ty nedčeš ode mne děti
a veršů mých nemáš rád.

(Achmatová-Marčová.)

Gumilev zdůrazňuje své odcizení, opuštěnost a osamocenosť.

Nelíbí se mi unylost
vašich zkřížených paží,
ani ta poklidná skromnosť,
stydlivý úlek v tváři.

Hrdinko Turgeněvových románů,
tak hrdá jste, něžná a čistá,
ve vás se vtělilo ticho podzimu,
mír alejí, kde listí létá.

Nikdy ničemu neuvěříte,
dokud nespočtete, nezměříte
a nikdy nikam nepůjdete,
na mapě cest když nenajdete.

Vám je cizí šilený lovec ten,
jenž vystoupiv na strmou skálu
v opojném snu, v pocitu bezjmenném
přímo do slunce míří střelu.

universitě.

Tiskem vyšly tyto jeho spisy:

Písmo svaté Nového zákona pro lid obecný vysvětleno. Brno 1791, 8°.

Ranní výklad epištol nedělních celého roku. Brno 1782, 8°.

Katolická modlitební knížka pro obecný lid k vzdělání pravého křesťanského náboženství. Brno 1798 a 1802. (Je to překlad výborné Reuterovy modlitební knihy.)

Oratio dicta in magna aula Academica a Francisco Polaschek, Dogmatices Professore et C. R. Lycei Olomuceni Rectore, dum expugnata Mantua Sacra fecerunt Deo Professores et Academici Olomucii die 23. Augusti 1799. Olomucii 1799, 4°.

Vota in secunditias Nicolai Quapil, parochi Smržicensis. Olomucii 1802, 8°.

Moralis christiana. Olomucii 1803, 8°, dva svazky.

Carmen gratiarum actionum Aloisio Josefo Krakowsky. Olomucii 1803.

Regulae pastorales in usum (suorum) auditorum ad curam animarum finito anno scholastico egressorum. Olomucii 1803, 8°.

První poznání Boha, aneb dvoje hodinky o dokonalostech božských k vzdělání domácí pobožnosti. Olomouc 1803, 8°.

U Wurzbacha čtu tento název: Poznání pravého Boha aneb troje hodinky o dokonalostech božských ku vzdělání domácí pobožnosti. Olomouc 1803. Snad je to též spis.

Příkladové neb křesťanské mravné učení v příkladech na každý den v roce. Olomouc 1807, 8°.

Naučení v obraze i písmu pro školní dítky farnosti dolanské. Olomouc 1811, 8°. U Wurzbacha: Naučení z obrazu písma svatého pro školní děti farnosti dolanské.

Knížka k čtení a k modlení pro milé dítky. Brno 1811, 8°.

Polášek zanechal v rukopise náčrtky (rozvrhy) kázání a to v české, německé i latinské řeči. (Farníci jeho byli Češi a Němci.) Ačkoliv byl po osm let upoután na lože, diktoval je v té neb oně řeči, jak mu napadlo, někdy ve všech třech řečech po sobě. Pro výbornou upořebitelnost opisovali je a používali jich kněží olomoucké diecese po tři desetiletí. Wurzbach praví, že se olomoucká arcibiskupská konsistoriální rada rozhodla náčrty upravit jako kázání, doplnit je a vydati pak tiskem. První vydání, které vyšlo v Olomouci roku 1846, bylo rychle rozebráno, roku 1849 vyšlo vydání druhé.

V olomoucké Studijní knihovně je osm svazků „Predigt-Entwürfe“. Verfasst von Franz Pollaschek, gewesenen Professor der Moral- und Pastoraltheologie an der Hochschule zu Olmütz, dann Pfarrer zu Dolein. Herausgegeben von Ludwig Tidl, Pfarrer zu Speitsch. Olmütz 1844.

Upoután na lože pracoval také na díle v české řeči, jež však nevyšlo tiskem. Byla to lidová učebnice, ve které vykládal katolickou věrouku v poučkách, příslovích a obrazech snadno srozumitelným způsobem.

V Rybičkově díle: „Přední křesťané národa českého“, (V Praze 1883.) dočetl jsem se zajímavou zprávu, že si s Poláškem dopisoval Kramerius.

Životopisné zprávy o Fr. Poláškově obsaženy jsou dále v těchto spisech: Joh. Jak. H. Czikan: Die lebenden Schriftsteller Mährens. Brünn 1812, str. 118–121. Notizenblatt 1858, Nr. 5, str. 4. Naučný slovník Riegrův a Ottův pod příslušným heslem. V I. svazečku 2. vydání Tindlova díla uveden je také Poláškův životopis. Zápisy P. Stryka v Dolanské pamětní knize, zpráva P. Ignáce Strouhala, rodáka a faráře dolanského a zápis faráře P. Jana Stáhaly tamtéž.

Jan Bapt. Wolný. Narodil se dne 24. června roku 1766 v Příboře. Ukončiv studia gymnasiální, věnoval se studiu vyšší matematiky ve Vídni, ale záhy se rozhodl pro stav kněžský. Studoval bohosloví v Olomouci a byl roku 1790 vysvěcen na kněze. V duchovní správě působil jako kooperátor v Paskově a Mor. Ostravě, od roku 1792 byl farářem v Paskově. Roku 1816 byl jmenován biskupským radou a přísedícím konsistoře. Roku 1819 stal se farářem v Dolanech u Olomouce a zůstal zde až do své smrti. Od roku 1830 byl děkanem, arciknězem a čestným kanovníkem kroměřížským. Roku 1840 slavil své padesátileté kněžské a roku 1842 padesátileté farářské jubileum.

Wolný vynikl jako znamenitý kazatel. Ferdinand Pokorný píše ve Vlastivědě moravské (Příborský okres, str. 153, 154), že vydal část svých kázání v českém jazyce tiskem. O těchto kázáních nemohl jsem nic bližšího vypátrati. V olomoucké Studijní knihovně našel jsem jenom jeden tisk: „Kázání na neděli XV. po svatým duchu při slavné oběti, kterauz nejdůstojnější pán, pan Augustýn Koch . . ., infulovaný Prelát

atd. Při obnovení padesátiletého řeholního slibu a kněžství svého . . . vykonal; držané v chrámu Páně Rajhradském dne 20. září v roku 1829, od Jana Wolného, jeho c. k. Výsosti a Eminenci Pána Pána Kardynála, Knížete a Arcibiskupa Olomouckého, též i . . . Děkana a Faráře v Dolanech atd. Obětováno dobročinné společnosti mužské. V Brně, vytištěno u Jana Jiřího Gastla."

Jako výborný matematik získal si značné zásluhy o zdokonalení diecesánní mapy olomoucké (Řehoř Wolný praví, že je dosud někde v rukopise). Na dolanském kostele a tamní faře zřídil sluneční hodiny.

O dolanskou faru má zásluhy, poněvadž ji zvětšil a roku 1834 dostavěl hospodářské stavení; okolo celé farní zahrady zbudoval velikou zeď z pevného materiálu. Dále založil v Dolanech kostelní knihovnu pro potřebu kněží a laiků o 2000 svazcích. Jsou v ní podnes knihy z 16. až 19. století.*

Wolný vynikal zbožností, učeností a horlivostí v duchovní správě. Zemřel dne 29. dubna 1843.

Většinu uvedených zpráv mám ze zápisu P. Stryka v Dolanské pamětní knize.

Bonifácius Buzek. Narodil se dne 31. ledna 1788 v Příboře, zemřel dne 21. června 1839 v Brně. O tomto znamenitém učenci a ušlechtilém člověku promluvil jsem obšírněji na jiném místě. (Kravařsko. Vlastivědný sborník, roč. I., č. 3., 4., 5. 1932.)

František Xav. Benedikt Richter. Narodil se v Příboře dne 11. listopadu 1791, chodil do obecné školy ve svém rodišti a od roku 1803–1807 do tamního piaristického gymnasia. Roku 1808 vstoupil do řádu piaristů a vyučoval v Hustopeči a Mikulově (1808 a 1809), jednak na obecné škole, jednak na gymnasiu. Filosofii studoval částečně v Mikulově (1810), částečně v Brně (1811). Roku 1812 byl v prvním ročníku teologie v Brně a roku 1813 působil jako vychovatel v rodině p. Göttmanna v Královicích. Druhý ročník hohosloví studoval v Praze (1814), třetí v Brně (1815). Dne 3. října 1815 vstoupil do řádu sv. Benedikta. Následujícího roku (1816) prodělal v Rajhradě noviciát a roku 1817 studoval čtvrtý ročník bohosloví v Olomouci, načež vysvěcen na kněze dne 5. října 1817 v Brně. Téhož roku a to dne 29. března podrobil se zkouškám učitelské způsobilosti z vědy náboženské a 7. srpna z theoretické a praktické filosofie. Byl uznán způsobilým z obou věd. Roku 1818 stal se bibliotekářem v Rajhradě a vyučoval také gymnasijním předmětům tamní hochy zpěváky (Sängerknaben).

Roku 1819 podrobil se v Olomouci s úspěchem zkoušce učitelské způsobilosti pro filosofické ústavy z theoretické a praktické filosofie. Roku následujícího ustanoven profesorem náboženství na filosofickém ústavu brněnském. Po celou dobu svého působení až do roku 1835 byl pro svoji milou povahu svými žáky ctěn a milován. Roku 1834 dosáhl

* J. Šndler: Obrázky z dějtn obce Dolan, str. 7. Vlastivědný sborník r. IX., č. 4. Příloha „Olomoucko“. Ve „Vlastivědě okresu olomouckého“, uveřejňovaném v časopisu „Pozor“, je zaznamenáno (7. ll. 1932), že knihovna má 4690 svazků.

na universitě pražské hodnosti doktora filosofie a již roku následujícího povolal bavorský král Ludvík I. Richter za profesora na nově zřízené lyceum do Augšburku. Zde působil blahodárně až do roku 1841, kdy mu svěčena stolice náboženství v Linci. Ale Richter úřad ten nenaštoupil, nýbrž pracoval po tři léta na sestavení nového učebního plánu. Zatím byl jmenován 1. října 1842 profesorem theologie a paedagogiky na vídeňské universitě. Za bouřlivého roku 1848 byl přinucen vrátit se do Rajhradu. Od roku 1857 byl děkanem v Ostrovačicích, kdež i zemřel roku 1859.

Našel jsem v olomoucké Studijní knihovně jen dva spisy Richterovy, které vyšly tiskem.

1. Řeč při pohřební slavnosti Jeho Milosti Císaře Františka I., kterouž Benedikt Richter, kněz řádu Benediktinského v Rajhradu, Doctor Filosofie senior a Professor náboženství i vychovatelství na ústavu filosofickém v Brně . . . držel. Vydána od Wiktora Schlofsara, Preláta Moravského Opatu kláštera Rajhradského. V Brně 1835 vytištěno u Rud. Rohrera.

2. Kurze Anleitung eine Bibliothek zu ordnen und in der Ordnung zu erhalten von Benedikt Richter, Benediktinerpriester des uralten Stiftes Raigern in Mähren, Doctor der Philosophie und der freien Künste, Scholarch des Oberdonaukreises, Rektor an der katholischen Lehranstalt bei St. Stephan in Augsburg, Professor der Philosophie daselbst. Augsburg 1836. Verlag der Karl Kollmann'schen Buchhandlung.

Z životopisných pramenů uvádím: Archiv filosofické fakulty olomoucké. G. Wolný: Kirchlliche Topographie II. Bd., II. Abth. Brünnner Diöcese, str. 1, Brno 1858.

Ferd. Pokorný: Vlastivěda moravská. Příborský okres, str. 154, 155. Mil. Hýsek: Literární Morava v letech 1849–1885, Praha 1911, str. 8, se jenom stručně zmiňuje: „ . . . učený bibliotekář Benedikt Richter, jenž se věnoval obsáhlé katalogisaci rajhradské knihovny – katalog ukončil Ant. Rucker.“

Řehoř Wolný. Narodil se dne 20. prosince 1793 v Příboře, zemřel dne 3. května 1871 v Rajhradě. Jeho záslužný život byl opětovně oceněn. Zde jej doplňují zajímavým příspěvkem.

Roku 1819 dne 25. září a následující dny konali moravští řeholní kněží v Olomouci zkoušky způsobilosti učitelské pro filosofické ústavy. Mezi kandidáty byl také Řehoř Wolný, který se podrobil zkoušce z řecké filologie a všeobecného světového dějepisu. O výsledku podalo ředitelství filosofické fakulty zprávu gubernu. Koncept toho podání uložen je v archivu olomoucké university a podávám z něho některé podrobnosti.

Z životopisných dat: Gregorius Wolny, 27letý, narozený v Příboře, benediktin kláštera rajhradského. Chodil do obecné školy ve svém rodišti, tamtéž od roku 1805–1809 do gymnasia. Filosofická studla konal v Brně roku 1810 a 1811. První ročník bohosloví studoval roku 1812 v Olomouci, 2.–4. v Brně od roku 1813–1815. V noviciátě byl roku 1816.

Připravoval se ke zkoušce učitelské způsobilosti z všeobecných dějin (nepochybně pro gymnasia), podrobil se jí 3. července 1817 v Olomouci a uznán byl způsobilým. Roku 1818 odešel do svého kláštera, byl tam vysvěcen na kněze a stal se ředitelem kúru. Kromě toho byl také činným v duchovní správě. Velmi ho doporučuje jeho prelát A. Koh.

Účastní se konkursu pro řeckou filologii a světové dějiny. Ve zprávě jsou uvedeny všechny otázky a to při ústní i písemné zkoušce, dále jak je kandidát zodpovídal nebo vypracoval a pak profesorský sbor posoudil. Potom následuje celkový výsledek zkoušky.

Z řecké filologie uznán Wolný způsobilým a to ve vyšším stupni než jeho spolukandidát J. Schaumann, augustinián od sv. Tomáše na Starém Brně.

Při zkoušce z dějepisu posouzena ústní přednáška za „vollkommen würdig“. Vypracování tří otázek písemné zkoušky bylo uznáno za „vollkommen gelungen“. Zajímavý je dodatek k posudku, ve kterém se praví: „... dass G. Wolny durch eine solche Stärke und Sicherheit des Gedächtnisses, durch eine solche Reife des Urtheils und durch eine solche Disciplin der Phantasie sich auszeichne, daß ihn die Natur selbst durch ihre Anlage zum historischen Studium bestimmt zu haben scheint, woraus die natürliche Bitte fließt: die höheren Behörden wollten diesen G. Wolny auf jeden Fall auf eine historische Lehrkanzel berufen; weil es ein wahres Glück für den Staat und für die Wissenschaft ist, wenn ein Individuum auf jenen Posten gestellt wird, für welchen es die Natur selbst bestimmt zu haben scheint.“

Podání je datováno ze dne 27. ledna 1820. Podepsán Voigt.

Karel Wisnar. Narodil se v Příboře (v čísle 318) dne 25. října 1852. Navštěvoval zde obecnou školu a studoval na nižším gymnasiu, vyšší gymnasium absolvoval v Těšíně, všechno s výborným prospěchem. Za studii zápasil často s nedostatkem, neboť otec, nadzorce finanční stráže, nemohl ho dostatečně podporovati.

Theologii studoval v Olomouci a byl zde 19. března 1875 s dispensí vysvěcen na kněze. Po vysvěcení působil jako kooperátor v Lesnici, ale již 1. listopadu téhož roku stal se lektorem Pisma sv. v semináři a adjunktem bohoslovecké fakulty.

Dne 19. června 1879 dosáhl doktorátu theologie. Roku 1880 byl kooperátorem u sv. Michala v Olomouci a již následujícího jmenován profesorem dogmatiky na olomoucké bohoslovecké fakultě.

V lednu roku 1887 nastoupil v kněžském semináři úřad vicesuperiora a roku 1889 v červenci superiora.

Sídelním kanovníkem olomouckým se stal 6. července 1901, 18. prosince 1904 pak světicím biskupem.

Z dalších církev. hodností, kterých dosáhl, uvádím ještě: 10. ledna 1896 jmenován generálním vikářem a 8. února 1921 zvolen kapitul. děkanem.

Wisnar zemřel 15. dubna 1926.

Vynikal jako dobrý kazatel a velmi horlivý kněz. Stručný životopis uveřejnil Ferd. Pokorný ve Vlastivědě moravské. Příborský ok.:es, str. 156.

KVETOUcí STROMY

Jdeš cestou mezi kvetoucími stromy.
Jdeš proti slunci, které zapadá.
A v jeho záři růžovějí domy
a pod lesem se šerí ohrada.

Ty stromy kvetoucí jsou jako hosté:
hle, přišli, hovoří a všichni hledí na ně.
A cosi svátečního v duších roste.
Jsou slova vřelejší a teplejší jsou dlaně.

Až stromy odkvetou a hosté odejdou,
až slunce zapadne a bude noc a tma, –
i duše ponoří se v temnou hořst svou
a ze slunce a květů zbude vzpomínka. –

JULJAN TUWIM – přel. OTTO F. BABLER

ŠÍLENSTVÍM BOUŘÍ ZBIT . . .

Mais, vraí, j'ai trop pleuré!
Rimbaud.

Šílenstvím bouří zbit jak koráb opojený,
netoužím po ničem, než ať se všedno ztíší;
dci někoho, kdo pozná žal můj bezejmenný,
kdo nevyslovitelnou tesknotu mou slyší.

Kdo jasnou duši svou by napojil mé žití,
bych odpočal si v božím míru po vši muce,
kdo prudké srdce mé by doved usmířiti,
položiv na mé oči milosrdné ruce.

Jdu za svým štěstím. Za tichem. Však kde je?
Kam jít? Ach, slepě vpřed jdou moje nohy obě.
Vím však, že dojdu, ač mi temno vůkol zeje –
vždyť všechny moje cesty vedou jenom k Tobě!

BRATRU POLÁKOVI

(Z knihy „Zygzaki“, Poznaň 1932.)

Za nejtěžších útisků vždy jsme důvěřili,
že jak Kristus vstane zas, v šatu jak sních bílý,
a že na tvář padnou hned vášní spory lité,
jako kdysi před hrobem hlídky ostražitě,
že z nás každý pozná Ji po lámání chleba,
Jejích ran se dotýkat že nebude třeba.

A když dnes se z lože přec jako Lazar zvedá,
jenom v cáry nesvářů zahalena, běda,
bez praporů, ubohá, i bez svatozáří –
zvony zvoňme! Však se Ji nabrat síly zdaří,
rozhledne se nebem i končínami svými
a nám vejde do srdcí – dveřmi zavřenými . . .

JAROSLAV ŠULC

DNES . . .

A mému srdci dnes stačí
tíše kvést
jak šípkový keř
u zaprášených cest.

Mám dobrou radost
z chladného jitra
a neptám se,
co přijde zítra . . .

Zda je to vítězství,
zda je to prohra,
mně nikdo nepoví.
Však nač se trápit tím?

Ani se na to neptám,
vždyť někdy je krásné všechno.

Prohra i vítězství!

SJEZD KATOLICKÝCH NOVINÁŘŮ A SPISOVATELŮ

konaný ve dnech 4.–6. července v Olomouci, shromáždil značný počet (118) našich literárních a kulturních pracovníků, k nimž se přidružili také zástupci Slováků, Poláků a Slovinců. V programu sjezdu byly valné hromady Svazu katol. novinářů a Družiny literární a umělecké, pak dva přátelské večery, z nichž druhý byl ve formě rautu v rezidenci kanovníka Fr. Světlíka; oba přispěly jistě mnoho k osobnímu seznámení a k navázání nových přátelských styků našich spisovatelů a novinářů, kteří se nechtějí dělit na „generace“ a „směry“, nýbrž pracovat svorně, třebaš rozličnými cestami, za společným cílem. Tato jednotná vůle projevila se zvláště na manifestační schůzi, konané dne 6. července v zasedací síni olomoucké radnice: po přednáškách spisovatele inž. Vil. Bítvara (o vývoji a významu katol. žurnalistiky české za posledních 100 let) a šéfred. *dra Jos. Dolčála*, a po zprávách o výsledku valných hrad obou spolků byla jednomyslně přijata obsažná resoluce, jež zůstane i pro budoucnost významným projevem o nejdůležitějších potřebách katolického tisku a naší kulturní práce. Proto ji tu otiskujeme v plném znění; všechny ostatní projevy, připsly atd. budou otištěny ve zvláštním pamětním spisku, jenž přinese podrobnou zprávu o celém sjezdu.

Resoluce zní:

Katoličtí spisovatelé a novináři českoslovenští, shromáždění na prvním svém sjezdu v Olomouci ve dnech 4.–6. července 1932, vědomi si vážnosti doby a hlubokého současného rozvratu náboženského, mravního i hospodářského, pokládají za svou povinnost, upozornit na časově nalahavé úkoly katolického tábora československého i na zvláštní potřeby katolického tisku a katolické literatury v celkovém plánu Katolické akce.

Pro veřejné hnutí katolické jsou dvě základní životní starosti: o posílení základů národní svobody a samostatnosti, stejně jako upevnění vlivu církve katolické organicky, souběžně, vzájemně se prolínající a důležité. Považujeme proto za souhrnný úkol současné katolické politiky v našem státě, aby ona byla přitažlivou silou i pro katolicism u všech lidí, jejichž politické a životní přesvědčení určuje v první řadě cit národní nebo cit sociální, dále pak i pro ty, kdož cítí úzkostlivou potřebu a touhu veřejné i soukromé spravedlnosti. Spoluvytvářet a organizovat živoucí a tvůrčí jednotu těchto sil tak, aby katolická politika sjednocovala v sobě hlavní dynamické síly národního života současného, přidávajíc k nim a umožňujíc je svým osobitým úsilím o náboženské zdraví a mravní neporušenost lidu, základ to a záruku národní síly pro doby nejhorské. To pro katolický tábor znamená, dělat politiku národní, podporující vnitřní rozvoj žilvu českého a slovenského, politiku aktivně-sociální, poněvadž je to příkaz papežských sociálních encyklik na přelomu hospodářského a sociálního řádu doby i příkaz spravedlnosti, a politiku demokratickou, poněvadž samostatnost státu spo-

čívá na odhodlanosti a vůli všech vrstev národa jí bránit i pro ni žít.

Škodou katolického hnutí v našem státě je politováníhodná roztržičnost v kulturní a osvětové činnosti. Je třeba v tomto směru soustředit a jednotně vést akci kulturní a její vědeckou přípravu. Jde především o věci školské, kde je třeba soustavné evidence zkušeností z dnešních škol a závad jejich a organizace akcí obranných, dožadujících se nápravy pořadem zákona. Osvětová činnost volá po sjednocení z nynější roztržičnosti. Je třeba důkladného a velkorysého plánu osvětové činnosti katolíků v celé republice, vypracovaného podle určitých období a zájmů jednotlivých katolických ústředních organizací.

Tíže odpovědnosti za rozkvět a stav katolictví nespočívá jen na přirozených vůdcích, na duchovenstvu a představených církevních. Všecky doby, kdy tato zásada platila, byly dobami úpadku náboženského života nebo aspoň předzvěstí takového úpadku. Pokládáme proto za nutné, aby v katolické inteligenci a laické buzena a pěšična byla co nejživější účast na životě církve v duchu Katolické akce.

Jsmo přesvědčeni, že tuto akci možno plně rozvinouti zejména dokonalým dobudováním jednotného tábora katolické mládeže v Československu, ježto soustředění katolické mládeže jeví se životní nutností katolického hnutí a bude splněním příkazu a provedením směrnic papeže Pia XI. o výchově a organizaci katolické mládeže.

Pronikavější účast katolíků na moderních technických zbraních propagandy, na filmové produkci a propagaci dobrých filmů je důležitým příkazem přítomnosti. Dosavadní výsledky činnosti katolíků na tomto poli jsou nepatrné a naprosto neuspokojivé. Zprostředkovatelská služba filmová funguje nedostatečně a její stav volá po rychlé nápravě. Je třeba soustředění, které by umožnilo dokonalý výběr hodnotných filmů. Katolické filmy nemožno obmezovati jen na životopisy svatých nebo na historické obrazy, ale musí obrátiti zřetel hlavně k sociálním problémům. Film, který tak sugestivním způsobem zasahuje do mravního vývoje národa, musí býti v popředí zájmů katolického tábora československého.

Rozhlas, který má sloužiti širokým zájmům občanstva jako lidový-chovní prostředek, neplní své poslání objektivně a spravedlivě. Katolická novinářka a spisovatelé žalují, že této největší vymoženosti doby a ducha se užívá jednostranně na úkor většiny obyvatelstva státu, katolíků. Z toho důvodu vyvolali katolická novinářka v život obrannou akci katolických posluchačů, aby dosáhli nápravy.

Katolická publicistika jsou si vědomi, že i v této době rozpětí hmotné kultury má duchovní a krásná literatura dosud svou vůdčí důležitost. Tento úkol má zvláště literatura katolická, jejíž rozšíření do všech veřejných knihoven a čítáren je největší povinností představitelů katolického hnutí u nás.

Katolická publicistika, která je z velmi důležitých nástrojů katolické obnovy v Československé republice, má též čelit destruktivnímu vlivu tisku tak zvaného pokrokového a socialistického, (deníků, týdeníků, měsíčníků, revuí a pod.), který nejrůznějšími způsoby pracuje proti základním směrnicím katolického života soukromého, proti veřejné i sou-

kromě mravnosti, proti výchově náboženské, proti manželství, proti svobodě církve.

Boj proti nemravnému tisku a literatuře, která svou lehkou přístupností otravuje kořeny mravní síly mládeže a tím národního života vůbec, je příkazem zvláště nalahavým.

V této tiskové akci katolické mají katoličtí novináři a spisovatelé českoslovenští zvláště vynikající směrnicí činnosti v encyklikách papeže Pia XI. o výchově mládeže, o manželství a o otázce sociální. V účinné propagaci a uplatnění těchto směrnic při všech zjevech národního života vidí katoličtí novináři a spisovatelé hlavní úkol tiskové akce katolické v přítomnosti.

Ani katolický lid nechápe vždy plně důležitost těchto snah proti záplavě úpadkového tisku. V našich rodných čte se tisk buď nábožensky thostejný nebo nevěrecký a knihy, které ohrožují čistotu mládeže.

Prosíme ndp. biskupy, aby ve svých pastýřských listech neustali, jako činí dosud, vyzývatí věřící lid, aby odebíral a četl katolické listy a knihy, a aby zavedli ve vhodné roční době týden tiskový, který by byl propagandou i podporou katolického tisku. Této akce je třeba, má-li dobrý katolický tisk prospívat a zkvétat.

Katoličtí novináři a spisovatelé zvláště upozorňují na fakt, že tisková akce katolická vyžaduje v dnešní době jednak technické vyspělosti a dokonalosti i plného soustředění sil, úměrného přemoci zbraní protikatolických, stejně jako vzdělání a křesťanského charakteru katolických novinářů a spisovatelů, nutného pro stálou obnovu duchovních zbraní a pohotovosti bojových sil.

Spolupráce v katolických časopisech i listech katolických stran budíž svěťována novinářům a spisovatelům, u nichž není pochybnosti, že plní základní příkazy církve v otázce víry a mravů.

Katoličtí novináři a spisovatelé staví se ochotně a s nadšením v řady Katolické akce, již nabízejí všedny své síly.

Katoličtí novináři a spisovatelé doporučují vybudovati širokou akci tiskovou v rámci Katolické akce v Československu. Za účinný prostředek rekatolizace národa označují především katolické sjezdy a sociální týdny katolické inteligence. Proto prosí activě sbor biskupů, aby i u nás svolal všeobecný katolický sjezd a tento sjezd aby také věnoval plnou pozornost problému katolického tisku, jeho dobudování a rozšíření. Buďtež pravidelně pořádány sociální týdny speciálně pro katolické publicisty a katolickou tvůrčí inteligenci, aby byl soustavně vychováván dorost veřejných pracovníků.

Abyste tyto úkoly mohly býti pronikavě plněny, je nutno zajistiti existenci těm, kdo nesnadnému povolání žurnalistickému se věnovali. Proto vítají katoličtí novináři zákon o právním a sociálním zabezpečení novinářů jakožto důležitou spolupodmínku duchovní a charakterové pevnosti a dožadují se též náležitého zabezpečení spisovatelů. Katolické hnutí má zvláště a mimořádnou povinnost náležitě péče a hmotného zajištění spisovatelů nejen v době jejich plné aktivity duševní, ale i ve stáří.

Katoličtí novináři a spisovatelé budou vždy cílevědomě a soustavně pracovat ke sblížení a dorozumění Čechů se Slováky a k jejich bratrskému soužití ve svobodném státě. Budou radostně spolupracovati na dobování svobodného státu Čechů a Slováků a dobrý poměr Československa k Polsku a Jugoslávii pokládají za samozřejmý a nutný v politice i kulturním snažení Slovanů v Evropě.

BISKUPSKÉ POSELSTVÍ KATOLICKÝM NOVINÁŘŮM A SPISOVATELŮM

Metropolitní moravský arcibiskup dr. *Leopold Prečan* na slavnosti sňuzi sjezdu katol. novinářů a spisovatelů pronesl tento významný projev o úkolech katolického tisku v dnešní době:

Velevážení přátelé!

Račte mi především dovoliti, abych vás pozdravil jako diecéšní biskup jménem svého duchovenstva a všech věrných katolíků našeho staroslavného Olomouce i celé mé arcidiecése, která zajisté dovede oceniti vaši těžkou, úmornou práci ve službách katolického ideálu.

Stojíte na výspě před skálou, na níž zbuodoval Kristus Pán církve svou, a odrážíte od ní útoky všech nepřátel jejích. Jest to vpravdě, jak jsem řekl, práce úmorná. Ale není jiné pomoci. I když máme přislíbení Ježíše Krista, že pekelné brány nepřemohou církve, nesmíme složit ruce v klín anebo dokonce malomyslněti a z boje utíkat; dbáti je nám spíše slov: Člověče, přičiň se a Pán Bůh ti požehná, v dobách pak zlých: Ne z matného oka, z ruky pilně naděje kvitne!

Drazí přátelé! Je fundamentálním právem katolické církve hlásati všem národům evangelium Kristovo, ale je též v pravém slova smyslu svatou povinností všech, kdož v církvi zastávají učitelský úřad, učiti lidstvo celému obsahu katolických pravd věroučných a mravoučných a starati se o to, aby co nejvíce získali pomocníků ve všech stavech a povoláních, by práce jejich dála se co nejintenzivněji a v rozsahu co největším. Podaří-li se to, aby spolupůsobením všech sítě víry Kristovy zaseto bylo do srdcí všech lidí a aby ten svatý kvas nebeských pravd pronikl život náš veřejný i soukromý, pak zajisté bude možno říci, že Kristus je Králem srdcí našich.

A mezi těmi pomocníky zaujímáte vy, velevážení přátelé, místo nej přednější. Je však k tomu na prvním místě zapotřebí, aby duše vaše naplněny byly nezlomnou věrností k zásadám, jež ukládá každému katolíku naše svatá víra v *životě praktickém* a abyste za tyto zásady bojovali co nejstatečněji na poli vám vlastním, t. j. ve vašich listech a zbraní dnes zvláště ceněnou – katolickým periodikem, katolickým tiskem.

Právím, abyste bojovali, a dodávám – bez kompromisů! Kdo mnoho spoléhá na kompromisy, kompromituje často věc, za níž má žít a umírat. Dělati kompromisy je věc velmi chouloustivá a předpokládá velkou

prozíravost a abyh tak řekl, státnickou moudrost. Ale slevovat z křesťanských zásad a při tom vsugerovat čtenářům zvlášťujícího ducha nemůžné bázlivosti a zakřiknuté ostýchavosti – to není moudré, to je velká chyba. S armádou tak vychovanou bychom ten boj proti svým nepřítelům, zajisté vždy bezohledným, nevyhráli.

A tak by též nebylo správným, kdyby se někdo domníval, že není povinen starat se o rozkvět církve a že bojovat za víru a náboženství je jenom věcí kněží a biskupů, kteří jsou k tomu Bohem samým povoláni. Ať jsou generálové sebe chytřejší a jim podřízení velitelé sebe statečnější, nemají-li udatných vojáků, veta po všem. Tu je dbáti slov, jež se tolikrát opakují v životě církevním – sentire cum Ecclesia – cítiti s církví. Kdo nemá ctu pro církev a její život, ten nemůže být katolickým novinářem.

Kladu zvláště důraz na slova: v praktickém životě. Dnes ten život náš tak se utváří, že jsou v něm mnohé věci a poměry, k nimž kněz se ani nedostane, jednak že jsou již značně mimo obor jeho působnosti, jednak též že se mu nedostává ani času ani síly, aby vše kontroloval a snad i na omyly a chyby, jež se v katolickém veřejném životě dějí, upozorňoval. Tu právě má katolický novinář právo a povinnost, aby tento úkol kněžstvu někdy nedostupný v novinách prováděl a zásady církevní v různých oborech veřejného života uplatňoval.

Kolik máme dnes po ruce výtečných okružních listů papežských, které možno nazvat zákoníkem veřejného života katolického světa, ba snad ještě více: codex orbis terrarum! Jak slavným stal se v tomto ohledu náš sv. Otec! Svými listy dovedl se dotknouti všech nemocí našeho věku a přinésti hojivý lék ubohé duši lidské. Ale tyto slavné encykliky nebyly vydány jen proto, abyhomy je obdivovali, nýbrž abyhomy je plně studovali, moudrost v nich uloženou šířili a všem lidem dobré vůle přístupnou činili. Ejhle, tu je nový úkol katolického novináře: studovat moderní projevy posledních papežů, zvláště sv. Otce Pia XI., ale studovat je způsobem správným. Nutno jít *do hloubky*. Není zajisté na světě nic horšího než povrchnost a polovičitost. Z těchto dvou slabostí tolik příznačných naší době nevyrostlo a nevyroste nikdy nic dokonalého.

Ale i při tom ještě je zapotřebí zvláštního mistrovství, *jak poddvati těžké pravdy* čtenářům, aby se jim nestaly příliš nezáživnými a nestražitelnými. Tato vada často provází důkladnost a hloubku novinářského projevu, třebaž tyto dvě vlastnosti jsou opakem zminěné polovičitosti a povrchnosti. Říkáme tomu novinářský suchopar. A toho je nutno se uvarovati zvláště již proto, že v táboře protivném snaží se naši odpůrcové právě formou se zamlouvající a štatutností výrazu nahrazovati prázdnotu obsahu. Bude tudíž katolickému novináři vždy dbáti slov Horácových: Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Volně přeloženo: Je mistrem nad mistry, kdo dovede psáti i užitečně i příjemně.

Co bych vám, velectení přátelé, obzvláště rád na srdce vložil, jsou vzácná slova, jež napsal sv. Jan apoštol ve své 2. epístole, totiž: „Budíž s vámi milost, milosrdenství a pokoj od Boha Otce a od Ježíše Krista,

Syna Otcova, v pravdě a lásce." Tato dvě poslední slova in veritate et caritate měli bychom si všichni vepsati hluboko do srdcí svých.

Že musí být vůdčí hvězdou každého katolíka v životě veřejném působícího, ale zvláště katolického novináře, pravda, pokládám za samozřejmo. Jsou-li lidé proti nám bojující opačného názoru, budíž! Ale pro nás je každá lež a křivě svědectví hříchem, jehož je se nutně uvarovat stůj co stůj! A tu je mi s velkým povděkem konstatovati, že v této věci nelze o zlé úmyslnosti v našich listech ani mluvit a že nepřijemné mystifikace, když se některému listu přihodí, ochotně se opravují bez vytáček a bez okolků. Tolk de veritate, o lásce k pravdě.

Ale sv. Jan žádá též, abychom žili a jednali vždy in caritate. Je zajisté pochopitelné, že úsilovné hájení zásad křesťanských ve veřejném životě vyvolává bezděky v srdcích našich hněv a spravedlivé rozhořčení nad zatvrzelostí, úmyslným překrucováním a hanobením svatých pravd, jako vůbec každý boj plodí hořkost a hněv proti nepřátelům. Ale tu je zapotřebí ušlechtilého sebezáporu, který dbá pravidla: fortiter in re, suaviter in modo. Být rázným, kde jde o věc, ale mírným ve způsobu boje. Zřikáme se tím arci hrubé střelby, již operují proti nám odpůrcové. A také mnohý čtenář, kterého uchvacuje nemorální radikalismus lhavého pera, vidí v tom klidném a poctivém způsobu našeho boje ve veřejných listech jakousi mdlobu a nestatečnost. Ale pro nás musí být svatým pravidlem: „Nepromluviš křivého svědectví proti bližnímu svému“ a „Milujte nepřátele své!“

Končím, velevázení, vroucím přáním, aby Sušilova slova o nebeské a pozemské krásce a její vládě v srdcích našich, která jsme za našich mladých let tak často slyšovali a jež dnes se zdají mnohým v národě našem přežitkem, aby tato slova, pravím, byla opět katolickým novinářům heslem tak mocným jako druhdy, dokud ještě v národě našem byl živý smysl pro jednotu a svornost a láska ke všemu, co té svornosti pomáhá a nás spojuje. Cesty mohou být i dnes ještě rozličné, jenom vůli mějme všichni svornou.

PRACOVITOST DRA PODLAHY

výstižně ocenil profesor Karlovy university dr. Cibulka na slavné schůzi nej-přednějších našich kulturních pracovníků konané dne 9. března t. r. ve velkém sále filosofické fakulty v Praze. Mezi jiným také pravil: „Podlaha byl podobný oněm barokním světcům, kteří se zavazovali slibem, že nepromarní ani vteřiny. Spával málo, často jen čtyři hodiny, časně vstával a čas si rozdělil podle starého mníšského hesla: *Ora et labora* . . . Neznal jiných radostí, než práci a dobročinnost. Jediným vytržením z celoroční námahy bývalo těch několik dnů, které dluhal v Mukařově mezi ubožáčky Růžencové výroby . . . Ale i sem si vozil práci sebou. Jestliže v Praze nevycházel na procházku, ač mu byla lékařů ukládána, bylo to zajiště jen proto, poněvadž tolik navykl práci, že už nedovedl bez ní být.“ (Biskup Antonín Podlaha, český kněz, archeolog a historik. Praha 1932 str. 63n).

Vyvoedristopný čas!
Vážný úkol!

Právě rozvila se kniha sámt
„Bible“. čím dle dle pokračuje,
tím větší mám radost z
práce Vaší, a tím větší také
touhu, aby již byla dokončena.

Tiště bude i o prázdninách
rychle pokračovati; přál bych
si, aby do konce roku vytištěn
byl celý Pentateuch, a možno-li,
ještě více!

Ačkoliv zejména pro celoroční
práci potřebujete oddech, práce
osmetují se prvně, aby se, pokud
to možno bude, i o prázdninách
věnovali se ráčil naší „Bible“!

Ještě dť již holovo? Teď se na ně!
vroucena pítvím utěšených
prázdnin

jezen Váš v přátelské úctě
oděný

Brno, 2. července 1914.

Portala

Známo, že když jezdíval na návštěvy, inspekce i do lázní, že mívá sebou v kufříku korektury četných prací, jež vydával.

Jako však uměl sám časem na výsost hospodařiti, tak žádal i od svých spolupracovníků vytrvalou práci, aby jeho podniky literární pokračovaly rychlým tempem. Sám pracoval válcem, a soudil podle sebe, že může a musí tak pracovati každý. Zdálo a zdá se mi, že jeho snaha pracovat a do práce zapřáhat i jiné, zapřáhat a k trysku pohánět byla u dra Podlahy *svatá vášeň*. Žraučil se také v tomto listu ze dne 2. července r. 1914, kdy bylo ještě v plnění velké, monumentální dílo Podlahovy edice, nyní již dokončené, „*Bible česká*“. List svědčil dru Janu Hejčlovi, překladateli tří svazků Starého zákona (1917, 1921, 1925).

O PŘÍSLUŠNÍCÍCH HORSKÉ REPUBLIKY

Čistokrevnými příslušníky Horské republiky zrozením a mocí domovského práva jsou jen dva: Emil Zegadłowicz a Janina Brzostowska.

Ti druhzí přišli odjinud a přisahalí věrnost a lásku Horské republice bez výhrad. Byli spoluzakladateli a staviteli. Polská literární historie bude zapisovati jejich jména zvláště skvociými literami.

Janina Brzostowska vydala r. 1924 první knížku „Štěstí v cizím městě“, po níž následovaly 1925 sbírky „O zemi a mé lásce“ a „Erotiky“.

1929 vydává jemnou knížku básní: „Nejpěknější příhoda“.

Plna snů a horoucí lásky k horskému beskydskému kraji octá se autorka v cizích městech, jako by tam měla najíti pravé štěstí, ale zdá se, že tam pravého štěstí nenalezá, vrací se často k břehům Skawy, k městu Wadowicím a Żywci. Její svět jest svět Horské republiky.

Józef Birkenmajer, autor četných sbírek básnických a prozaických, z nichž zvláště nutno vyzvednouti „*Poszумы Bajkalu*“, „*Ulica i droga*“ a poslední knížku „*Wycieczka*“, která obsahuje skvělou báseň intimní vroucností „*Listy matczyne*“ (Překlad uveřejnime později).

Wiktor Hanyś nevydal dosud svých básní knižně. Projevuje se v nich jako básník nevšedního nadání, jdoucí cestou, která jest neschůdná, jako ty beskydské vrchy, avšak osvětlena a prozářena sluncem lásky k zemi a Horské republice.

Edward Kozikowski miluje vesnici a nenávidí život měst, ač jej nemilosrdný osud donutil, tak jako Brzostowskou, zaměnití pobyt na vonných stránkách a šítech milovaných Beskyd za 5. patro ponurého činžáku varšavského.

Tadeusz Szantoch pochází z Tarnova, jest historikem umění, býval profesorem, válka ho později vřadila na několik let do armády.

Kozikowski o něm dobře a vtipně praví, že byl za své vojenské dráhy zuřivým militaristou a „bjjal i pljal. Teraz już nie!“

Když se dostal na gymnasium do Wadowic v bezprostřední blízkost pobytu E. Zegadłowicze, přihnul k horám.

Po prvé sbírce „*Básni*“ 1906 se odmíchl a teprve válka, v níž byl těžce raněn a pozbyl oko, mu znovu vtiskla do ruky pero. Napsal nejlepší polské válečné básně 1916 „*Z lutni żołnierza*“ a později „*W zorzach krwi*“.

1924 vydal sbírku básní „Cyklady“. Do tisku připravil „Z wlatrem z wodą“, kterou dokumentárně zdůvodní svoji příslušnost k Horské republice.

Přesídlil do Krakova a před nedávnem se stal členem redakce „Gazety literacké“. –
adg.

LIDSKÝ HLAS

Před časem byla v „Arše“ již zmínka o tomto díle Jean Cocteaua, vyšlém knižně v zdařilém překladu Jana Kučery u nakl. Adolfa Synka v Praze v edici Omnia.

Snad nebude nevhodno rozepsat se podrobněji o *Lidském hlasu*, jednoaktovém dramatu, jež Cocteau, jak v předmluvě výslovně uvedeno, napsal nikoliv již pro scény avantgardní (ty se v Paříži proměnily zatím v bulvární), ale pro oficiální divadlo Comédie Française, které dílo skutečně provedlo – po prvé 19. února 1930. Je zajímavé, že jednomu z nejprůbojnějších surrealistů francouzských záleželo tedy posléze přec na příziti scény, jejíž oponou prodávají francouzští dramatikové, aby vstoupili mezi klasiky. Ba Cocteau dokonce, jak říká, „zkoncoval s nejhorsším předsudkem mladého divadla proti scénám oficiálním“. Svůj kus zadává oficiální akademické scéně proto, poněvadž publikum Comédie Française „je dosud lačné citů“, zatím co obecenstvo nových bulvárních scén „je chtlivé sensací a nic nerespektuje“. Dávno-li tomu, kdy avantgarda, volajíc naléhavě po osvobozené scéně, zavrhovala tradiční divadla, prohlášujíc jejíž publikum za nedápné, pohodlné maloměstáctvo! Vyzvedují-li se tyto věci, činí se tak proto, aby zřetelně vystoupila obdoba mezi avantgardou francouzskou a tou, která nikdy v ničem nedce zůstati pozadu, totiž avantgardou naší, která už dlouho, přes zřejmou nepřízeň divadelního obecenstva, tlačí se do Národního divadla velmi neodbytně.

Co se týče díla samého, nutno přiznati, že *Lidský hlas* je práce křehká čistoty výrazové, stylu až klasického, silného citového zvlnění, jež – je-li dobře zahrána – může docílit mocného účinku. Ale přesto neváhám říci, že se nestotožňuji s překladatelem, jenž v úvodě knihy zřejmě přeceňuje tuto práci, nadřazuje-li jí nad vše, co Cocteau dosud napsal, ba říká-li dokonce, že toto dílo pro svou jedinečnou *originalitu* samotné by stačilo uhájtí velikost básnickova umění. Naopak tvrdím, že všechny Cocteauovy dramatické práce *dřívější* jsou právě svou experimentálností daleko originálnější a svou podnětnou výbojností pro vývojové cesty divadla nesrovnatelně významnější. Scénická forma telefonického dialogu, z něhož slyší divák jen hlas telefonující ženy, zatím co její hra i pomlky ve svých střídavých délkách mají vzbuditi představu vět pronášených jejím milencem, je mi spíše nezvyklostí, než ohromující originalitou.* Také se jistě nikdo určitého smyslu dějové osnovy nedohádá. A to je hlavní nesnáž tohoto dramatu, jež nedtěló

* Ostatně forma monodramatu není žádným novem. Setkáme se s ní již v ruského spisovatele A. P. Čechova v jeho jednoaktovce *Protialkoholická přednáška*. Není v ní síce použito moderní rekvizity – telefonu – avšak je dosaženo obdobnými prostředky shodného účinku. (Toto dramatické dílo Čechovo je přeloženo též do francouzštiny.) Zcela podobnou konstrukci má i Čechovova povídka *Člověk a pes*.

býtí problémem, a přece se jím stalo. Diváků jest arci z monodialogu jasno, že jde o rozhod milenců; pozná dokonce, že příčinou rozhodu je dychtaný sňatek mužův, s čímž se telefonující milenka odevzdaně, ač bolestně smíruje; zachytí též lež milencovu, jenž nechává milenkou v domnění, že ji telefonuje ze svého bytu, zatím co ona zjistí náhodně (byvši centrálou přerušena a volajíc známé číslo milencova bytu), že byla obelhána; postřehne dramatický vrchol scény, kdy milenka, když je znovu milencem zavolána k telefonu, dce úsilovně na milenci lstí vylákati doznání ke lži, což činí jen z jímavě prostého důvodu, aby jí zůstala po milenci vzpomínka, očištěná od jakéhokoli klamu. To vše je jasné. Ale zcela nejasná je postava milence. Nezáleží na mužově vnějšku, ale divák chce vědět něco o jeho povaze; nikterak se nedopídáme důvodu jeho sňatku, ani důvodu lži, ani důvodu ostré nadávky, již mu telefonem žena vmetla v tvář. Divák nemůže neviditelnou postavu ani soudit, ani omlouvat. Chybí naprosto její *karakteristika*. A to je, myslím, v dramate vada tak kardinální, že by se mělo trochu šetřit diváloú tak přílišnou, byť šlo i o zjev tak veliký a obdivuhodný, jako je Jean Cocteau. *Zdeněk Spilka*.

BRNĚNSKÉ VÝSTAVY

Ani poupěte ani zvadlého šípku se nezeptáte, zda jest mlád. Celé jaro růže rozkvétá a voní, aby krása její dozrála v mdlé, podzimní listky, jež jsou kouzelnou schránkou podivného, květného oparu omamujícího ještě po letech. To, co nevyprchalo, co darem bylo něžné růži, co smálo se všem vzdechům mlujících a žilo beze dnů i nocí, vzbudilo vzpomínky na prchlou rosu čerstvých listů a na ono kouzlo, jež dříve přehlušené přec ovíjelo nás svým tajemstvím. Růže se smála, když litostnili čmeláci nad jejím zvadlým květem a loučili se s jejím životem i mládím. Opojně voněla veselím, neboť nepoznali, že dovadla v jasné mládí. Bůh dal jí nesmrtelnou vůni. Svým životem oklamala svět, aby mohla spočinout na smetišti a radovat se s rozbitými skořápkami, z nichž vzlétko cosi krásného, věčně krásného, skutečné mládí. Křehounké poupě! Jen jednou tebe rosa zhalí v mlhový vánek a ty nevíš, že nastalo loučení s neznámým klidem a tichým štěstím, ty nevíš, že všude na tebe číhají a přerov tué žití než dospělo bys své krásy.

Co jiného, než zápolení s technikou, výrazem, dýcháním viděli jsme na výstavě tří mladých výtvarníků – *M. Ehlerové, Sv. Havrlíka a F. Proseckého*, z nichž první dva jsou malíři, poslední hledá půvab plastiky. Havrlíkovy krajinky tíží všedno kouzlo a zesmutnějí, když vrátili se lovci s prázdnými sítěmi, jimiž proklouzl vánek s pytlek pohádkových kouzel a jichž se ani nedotkl jásavý stín slunečních paprsků. Ze všeho zbyly jen lovecké sítě. To více zbožňující vášně a lásky plane v obrazech Ehlerové, jež miluje lidskou kůži tak hebkou, mechovou, v níž i lehounký polibek vtiskne hlubokou stopu a stírá sametové zátočky. Laská tělo žen a boří jejtch kltd. Skulinou dívá se v obličeje jak sběrač motýlů, aby pak řekla: ty jsi to, tvé kouzlo jest mé. Co o třetím bych pověděl z těch poutníků, již vydali se na cesty a hledají modřinovou svou ratolest? Jen to, že ani on není mlád. Teprve hledá, jakou krásu vložil Bůh v ruce lidské, hlinu, mramor.

Zdeněk Kalista, Mládi Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kavalíra. Obálku navrhl Em. Frinta. Část I. textová stran 269. Část II. poznámková stran 125. Nákladem autorových s přispěním České akademie věd a umění. Praha 1932. – Málokterému z českých a zvláště katolických šlechticů dostalo se tak skvělé monografie, jakou věnuje Zdeněk Kalista synu známé hraběnky Zuzany Černínové. Jeho rozměrné dílo, krásně vypravené a obrazovým přílohami bohaté vyzdobené, je z veliké části apologií onoho „barokního kavalíra“, jenž byl dosud jak od historiků, tak od básníků (Svat. Čech) zobrazován příliš jednostranně, s obvyklou již u nás plochou, nepravdivou sentimentalitou. Autor přiznává, že k tomuto novému názoru na poblohorského katolického šlechtice byl přiveden prvně studii Pekařovou. Ale to, co jeho učitel jen naznačil, dokázal Kalista způsobem opravdu vynikajícím. Dlouholetým studiem původních pramenů, o němž výmluvně svědčí celá druhá poznámková část díla, vnikl hluboko jak do duše svého hrdiny, tak i do celého kulturního a civilizačního prostředí, v němž mladý kavalír vyrůstal a vytvářel svou nevední osobnost. V obojím, v kresbě doby i v líčení psychologického vývoje Černínova, projevil autor nejen mnoho odborné znalosti a vědecké nezájímavosti, rozvažující spravedlivě světlo a stín (srov. třebaš partii o Jesuitské výchově!), ale i nevední umění stylistické a kompoziční. Zdeněk Kalista vstoupil do literatury jako básník a básníka nezapřel ani zde. Jest opravdu požitkem číst tuto knihu, poutavou jako ušlechtilý psychologický román. M.

Dr. Valerij S. Vilinskij, Unionismus. Do slovenčiny upravil Lad. Šulgan-Lazovský. Výber reprodukcii usporiadal dr. Joz. Myslivec. Auktorka kreseb Tatjana Rodzianková. Vydal Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1932. Stran 353 a XIX. – Řada prápravných prací o Rusku, jeho historickém a náboženském vývoji i o dnešních církevních poměrech oprávněna jistě dra V. S. Vilinského, aby napsal nové velké dílo o otázce, jež se stala po válce jedním z nejdůležitějších zájmů roztržených křesťanských církví. Na konci svého spisu „Duch ruské církve“ zhustil ji v několik větách, zde podává podrobný její rozbor a výklad. Opírá jej ovšem, jak přirozeno, opět o základ historický: rýsuje v hlavních bodech obraz dějin pravoslavné církve, zejména v Rusku, vylučuje názorně vznik a rozvoj rozkolu, vysvětluje příčiny jeho rozšíření a trvání i velké vnější a vnitřní převraty, jaké nastaly po světové válce revolucí a posledními činy sovětské vlády. Vlastním jádrem spisu jsou ovšem kapitoly, v nichž pojednává o věroučných a jiných rozdílech církve východní a západní a o snahách dospět ke sjednocení. Autor pronáší tu vřelá slova uznání dosavadním nadšeným pracovníkům unionistickým, oceňuje význam myšlenky cyrilometodějské a stanoví program další činnosti v tomto oboru; jako hlavní prostředky sjednocovací práce uvádí vzájemné poznání, úctu a zejména modlitbu. – Kniha dra Vilinského přináší mnoho poznatků i podnětů důležitých pro každého věřícího Slovana a zasluží proto pozornosti také českých čtenářů. Je psána velmi jasně a přehledně. Vydavatelstvo věnovalo značnou péči také její zevnější grafické úpravě i ozdobě: vedle kreseb T. Rodziankové má kniha 16 zvláštních příloh na křídovém papíře s obrazy některých památ-

ných ruských chrámů i umělců. Obrazy vybral a vhodný věcný doprovod k nim napsal dr. Jos. Myslivec. Tak i v tomto směru jest kniha projevem opravdového unionismu – společné práce Rusů, Slováků i Čechů. M.

Vilém Bitnar, Čítanka svatojanská, vydaná péčí Vboru svatojanského pro oslavu 200. výročí kanonisace v Praze. Svazek první: Náboženská osobnost sv. Jana Nepomuckého. Podíl údů Dědictví svatojanského r. 1932. Stran 174. Cena 10 Kč. – Nová antologie Bitnarova vznikala současně s antologií svatováclavskou, jež vyšla k jubileu r. 1929 pod názvem „Antologie středověké poesie svatováclavské“. V úvodě vysvětluje autor podrobně a dokumentárně, jak se jeho myšlenka a práce o ní vyvíjela, uskutečňovala i přetvářela, než nabyla nynější své podoby. Poněvadž dílo má býti zároveň přípravou k stoletému jubileu Dědictví svatojanského (1935), vyjde v pěti ročních svazcích, z nichž každý bude obsahově uzavřeným celkem. První svazek je věnován náboženské osobnosti sv. Jana Nepomuckého: přináší soubor vědeckých pojednání, různých statí, básní, kázání, modliteb a jiných dokumentů, jež osvětlují hlavní období života světce od jeho narození až do doby, kdy se stal oltářním kaple vlašimské. Je jím předelána úvodní stat' P. Jos. Rybáka o významu sv. Jana Nepomuckého pro českého katolíka po stránce náboženské a zvláště významná literární historická studie Bitnarova o symbolech svatojanské litanie: autor zkoumá tu litanii Beckovského (okolo r. 1700) jako literární útvar a ukazuje, že i po této stránce naše přehlížená literatura modlitební dobře snese měřítko slovesné estetiky a liter. historie. Tato litanie svými symboly inspirovala také pořadatele k věcnému rozčlenění bohatého obsahu celé čítanky, jež jako podíl Dědictví rozjede se v desetitisících mezi český lid a přispěje tak k novému vzrůstu úcty svatojanské. M.

Kodex Jana z Jenštejna. Iluminovaný rukopis české školy malířské ve Vatikánu. Se 47 obrazy a frontispicijí Jana Konůpka. Ve 170 exempl. vydal Alois Dyk, Smíchov čp. 1540. Cena 80 Kč. – Ve sbírce Monumenta Artis vydal smíchovský bibliofil již několik krásných publikací: Lektionář Arnolda Míšenského, Kodex Gigas, Kodex Jana z Jenštejna, Listy královny Kunhuty králi Přemyslovi. Vesměs jedinečné středověké památky, z nichž dvě jsou těžko dostupné v zahraničních knihovnách. Jejich vydání lze nejen ospravedlnit, ale i vítati, vyžadovalo mnoho nezlétného nadšení se strany autora textu dr. Friedla i se strany nakladatele. – Kodex Jana z Jenštejna, tak jako Kodex Gigas je jen odleskem slávy středověku, ale dovede ještě dnes oslnit naše oči uvyklé na díla vytvořená nebo spíš načrtnutá ve spěchu. A nejen naše oči! Jaká grandiosnost, jaká odvaha a jaké sny! Jak ti lidé dovedli pracovat a snít! Ta tragická postava arcibiskupova, jeho láska k umění, jehož svěžest zůstala do dnešního dne! Když už se vydávají bibliofilie tedy by to měly být bibliofilie, takového druhu. Myslím, že tato kniha může být pro bibliofily kořistí pokud se týká obsahu, úpravy i ceny, srovnáme-li ji s tím, co dnes se všechno bibliofilsky vydává. J. Lip.

František Neužil, Pět v kruhu. Interpretace. Vydal Arne Jakeš v Pozořicích 1932. – Bylo by zajímavou věděti, co přimělo autora, že právě tuto pětičl mo-

ravských básníků (Zdeněk Bár, Rajmund Habřina, Josef Koudelák, Jan Zahradníček, Jaroslav Zatloukal) spjal ve svůj kruh. Neboť tyto básníci nejsou ani vnitřně ani formálně zpřízněni; také nelze o všech říci, že jsou nejvýznačnějšími představiteli mladé moravské poesie. A podívno: právě tomu z nich, jenž jest nesporně nejsilnějším básnickým zjevem pětice, Janu Zahradníčkovi Neuzil ve své knize místa nejméně (pouhé 4 stránky), kdežto studle o Josefu Koudelákově čítá stran 25! Zdá se, že vůbec Koudelákoví Neuzil ve své studii přátelsky straní: mluví na př. „o řhnocích se tónedi čarodějně melodie“, ač ani ucho hudebně cvičené nepostihne v Koudelákově poesii hudebního zvuku. A naopak zase ve stati o R. Habřinovi, básniku silného hudebního citění, není melodičnost verše vyzvednuta. Nejlépe a neobjektivněji vykládá Neuzil Jaroslava Zatloukala; stat o něm je jistě nejlepší částí knihy. Žel, že kritická práce Neuzilova trpí též nedokonalostí slohovou, ba i kazy pravopisnými.

Z. S.

Josef Měchura, Rozvědčici u Kazaně. Nakladatelství Moravský legionář. Brno 1932. Stran 154, cena 15 Kč. – Kniha Měchurova je prosta četných nedostatků vzpomínkových prací legionářské literatury: negeneralisuje a neaplňuje vzdělejších zkušeností na dřívější události. Autor zúčastnil se výpravy, kterou vedl podporučík Káňa k dobytí Romanovského mostu. Den za dnem, takofka krok za krokem dokumentárně přesně je líčen život a zážitky malé skupiny čl. rozvědčiků. Dr. J. Kudela v předmluvě správně poznamenává, že čtenáře nejvíce upoutají kapitoly o Kazaně. Skutečně, prosté vyprávování Měchurovo o opuštěné Kazani lépe nežli nějaký mnohomluvný traktát líčí onu tragedii, kterou byl pro obyvatelstvo odchod české armády. Kniha velmi pečlivě vypravená je doprovázena četnými reprodukcemi.

Dr. V. Vilinský.

Jaroslav Kunz, Poslední hřidy Rakouska a jiné vzpomínky. Stran 162. Cena 15 Kč. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1932. – Nový spis gen. Just. J. Kunze doplňuje jen novými detaily jeho tři předěšlé knihy „rakouských vzpomínek“, o nichž bylo tu již referováno. Autoru se totiž zdá, že nové pokolení zapomíná již na bývalé těžké doby válečné, proto pro poučení a výstrahu snaží se zachovat to, nač hleděl hodně zblízka a co tvoří i kus jeho života. Starším vzdělaným čtenářům jistě tyto jeho statě osvětlí leccos z bývalých poměrů, jichž dříve nechápali, a ovšem oživí i mnohé neradostné vzpomínky. Zajímavé jsou ukázky, co se za války konfiskovalo v novinách a jakými cestami se uplatňovaly ve školách snahy povojačít a poněmčít výchovu mládeže.

B. J.

Arnošt Denis, Válka. Autorisovaný překlad dra Jind. Vančury. Str. 420. Cena 26 Kč. Nakladat. Šolc a Šimáček, Praha 1931. – Spisovatel pokusil se vyličit ve své objemné knize bezprostřední i vzdálené příčiny světové války a vystihnouti následky, jaké přivodila či přivodí v poměrech jednotlivých států. Psal jí hned v prvním válečném roce, v měsících, kdy se přirozeně i jeho dotkly „hněv a nadšení“ všech Francouzů. To ovšem působilo i na jeho názory: nestraná historie již dnes posuzuje mnohé události a zjevy zcela jinak než francouzský učenc, rozbolestnělý nadto ztrátou syna na bojišti. A nepřed-

pojatý historik docela jinak zhodnotí také poměr katolické církve k válce a nepoužije nikdy tak nespravedlivých a věčně nesprávných vět o ní, jak to učinil Denis v 5. kap. svého spisu. M.

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY

Josef Tesařík, Město mezi haldami. Básně. Stran 44. – Vytiskl Miloš Zapletal v Mor. Ostravě-Mar. Horách, 1932. Pětí dřevoryty opatřil Bohumil Chlebovský. Cena 25 Kč. – Knižní debut Josefa Tesaříka jest věnován Ostravě, v níž vyrostl a s níž dokonale srostl. Město s tisícem továren, zbudovaných nad slojem uhlí, město černé dýmem a sazemi, kde vypjatý technický pokrok bere dnes živohyti desetitřicetím lidí, kteří při veskeré ohromné dřině touží po kousku štěstí a porozumění, toto město inspirovalo Tesaříka k sociálním básním, jež jsou úplně prožity a jež kličí do dalekého světa o fyzické a mravní bidě obyvatel, zakletých bojem o chléb mezi haldami při Ostravici, a o velkých rozdílech sociálních, jež svou bezohledností volají leckdy o pomstu až do nebe. Soucítění srdce básníkovy výmluvnými slovy hromadí temný obraz na obraz. Kdo Ostravu dobře zná, najde v básních Tesaříkových její věrné zrcadlo. Melodické verše formálně dokonale sice místy připomínají J. Wolkra, ale sujetem i malbou prostředí jsou čistě ostravské. Drobná kniha jest jen výběrem z dosavadní tvorby básníkovy, avšak dobrým příslibem do budoucnosti. – Grafik *Bohumil Chlebovský* z Ostravy provází verše Tesaříkovy pěti jemně pracovanými dřevoryty, o nichž lze jen jedno tvrdit: tak vypadá Ostrava opravdu! Dva z nich přináší toto číslo „Archy“. – Tentýž grafik postaral se o vzornou, zrovna bibliofilskou úpravu sbírky. J. M. Svoboda.

Vladimír Holan, Kolury. Vytiskl a vydal Vlastimil Vokolek v Pardubicích 1932 jako 20. svazek edice Paprsek. – Vladimír Holan, jenž píše v poslední době vyzrálé básně neobyčejné hudebnosti a barvitosti, jeví se i v této knize básní v próze, již předcházela básnická sbírka *Triumf smrti*, jako opožděný symbolik někdy až barokní tvárnosti, ale značných metaforických zkušeností. U pomene-li nejedno místo Kolur na francouzské mistry tohoto žánru, zůstává tu přece ještě dosti čísel, v nichž leccos básník vidí zcela po svém a dovede to vpravdě básničky vyjádřit. Je-li v knize až zbytečně mnoho ptoresknosti, jsou tu také místa magického pološera. Někde zabloudl Holan také do dekadentních slér, ale mnohé verše, zvláště závěrečná báseň *Proč?* dávají tušit, že čusem očistí svůj básnický zdroj ode rimutu a nánosu literárních reminiscencí a dá nám pak poesl třebas prostší, ale zato křísťálné čistou. Z. J.

Jakub Deml, Smrt Pavly Kytlicové. Se třemi světlotisky, s obrázkem Panny Marie tasoovské a s jedním dřevorytem. Cena obyč. výtisku 35 Kč. Na skladě má Anna Demlová, Brno, Ugartova 18. – Kniha lásky, smutku a bolesti, tryskající ze srdce, jehož kreví je psána. Tu cítíme zřetelně: jsou snad knihy tragičtější, ale není knihy pravdivější, není knihy, jež by se dovedla dotknouti jemněji a účinněji lidského srdce. Adresa na obálce pochází od neznámé ruky, neboť Jakub Deml je nemocen. – „Tento měsíc dostanete ještě „Smrt Pavly

Kytlicové" – píše v dopise – „možná, že do té doby budu ještě živ a snad právě proto s vydáním této knihy nechvátám: zdá se mi, že po této knize už nemohu napsat nic". –
J. L.

Sigríd Undsetová, Kristina Vavřincová. Román. Dílu druhého (Paní) část I. Stran 307. Cena 30 Kč. Vydal Lad. Kuncič, Praha 1932. – Nedávně padesátiny S. Undsetové oslavilo velké norské nakladatelství Aschehougovo lidovým vydáním jejích historických románů a právem zahájilo je nejlepším jejím dílem – „Kristinou Vavřincovou". V úvodě napsal o ní básník Valdemar Rørdum, že je to velké dílo o lásce, jemuž podobného sotva kde najdeme. „Zde žije láska ve všech podobách, jako sen a touha, radost a šilenství, štěstí a utrpení, rozkoš těla a blaho duše..." Norský básník má pravdu. I v tomto druhém díle tryská z každé kapitoly nesmírná láska ženského srdce: je to ovšem již láska, která se zvolna čistí jasným vědomím viny a touhy po odpuštění, prohlubuje se dlouhým utrpením ženy i matky a posvěcuje se stále obětavým, mlčelivým odříkáním. Autorka nevyhýbá se ani zde některým drastickým scénám, a přece jako cudná a vnitřně pravdivá je tato hrdinka lásky, pravdivá i tam, když pokorně a radostně bere na svá mladistvá ramena kříž nekonečné bolesti. Ale spisovatelka vniká směle i do hlubin mužských duší, jak ukazuje postava nestálého muže Kristinina Erlenda, ale zvláště jeho bratra, kněze Gunnulfa. Jak jemně a bystře postihla tu jeden z největších psychologických kněžských problémů! Co v rukou jiné spisovatelky vyznělo by jistě jen prázdňe a banálně, nese u Undsetové opět pečeť oné vnitřně pravdivé, uměním posvěcené lásky, jež je zdrojem celého jejího díla.
M.

Václav Krška, Dionysos s růží. Edice Anakreon sv. 1. Vydal Jos. Hladký. Hranice. Cena 14 Kč. Tato knížka vznikla pravděpodobně pod dojmem autorovy cesty do Řecka: jakési básně v próze, v nichž próza opravdu převládá. Kršku zajímá především nebo jedině člověk živočich, tělo a jeho kult, a proto ten bezvýhradný obdiv antiky, oné antiky, která vyzítá umírala, její nemravnost a mravní nezodpovědnost, jejích výstřelků, jako by nebylo Platona, Sokrata, Seneky a stoiků. Tento kult těla, osvobozeného od ducha, přesazují jako churavou, zkomírající rostlinku degenerovaní ctitelé antiky, nikdy nedosycení ve svém erotickém hladu. Tato renaissance antiky je však neporovnatelně ubožejší a falešnější než renaissance středověká. Smutná radost, která zachraňuje před zoufalstvím a spleenem. Směšný vyhlazovací boj spirituálnosti. To není tragika Verlainova, ba ani ne tragika Oscara Wilde. Coherentie a zastřená nefest, jímž eufemisticky se říká kult těla. Krška je v zajetí smyslu, tápe v extrémech, ale chtěl by výš. Snaží se poboršovat filistry, ale neumí se smát, příliš jej tíží život. Jeho lidé se nikdy nesmějí. Je to zvláštní: sensualistický lyrik vyznávající životní radost nikdy se nezasměje, ani jednou vás nerozesměje ve svých knihách. Jak živelně a nenapodobitelně se dovede smát takový Jakub Deml, básník přec spirituální! Krška je smutný, vážný a ironický. Jeho Dionysia obklopuje celé bratrstvo antického božstva a on nám vypráví o jejich životě. Nezávidíme jim jejich radosti a jejich rozkoši, jež spíše dráždí než nasycují a uspokojují. Dionysos s růží může být lekturou pro ty, kteří chtějí ochutnávat život ze všech číší, pro ty, kterým se fíkalo kdysi

přesycení, ale již jsou vlastně věčně nenasyčení. Kniha pro epikurejce, kořenicí jejich touhy. A Krškův styl? Přilíš mnoho pathosu, vzdychání, výkřiků, epithet a adjektiv. Na obálce knížky podobizna nahého efeba v póze operních pěvců, práce Františka Pavelky.

J. Lipanský.

V. J. Krýsa, *Pomněnky českých hřbitovů. Týž autor, Když hroby hoří*. Edice „Páteční sloupky“ v Plzni 1931. – První knížka, vycházející již v 3. vydání, obsahuje lidovou poezií hřbitovní, z žalu vytrysklé sloky v srdečné a jímavé prostotě, jak je autor porůznu nasbíral z náhrobků na své pouti českými hřbitovy. Někdy se tu setkáme i s verši, jež jsou parafrází nebo jen nepatrně obměněnou kopií plodů známých básníků. Je ovšem otázka, je-li správné, aby literární práce byla podobně měněna, třebaš se to děje k dobrému účelu. Sbírka je zakončena ukázkami hřbitovní poesie umělé (Petr Bezruč, Fr. S. Procházka, J. Š. Baar, Jan z Wojkowitz, Alexander Berndorf, František Sekanina, K. V. Rais a j.) – Knižka *Když hroby hoří* je bibliofilsky vydaná povídka, již autor připsal F. X. Svobodovi. Námět její, upomínající poněkud na Erbena, je vzat z ozduší dušičkového. Tato povídka o zlé maceše a truchlícím dítěti, jež hledá zástíly na hrobě matčině, není prací literárně náročnou, níméně zaujme právě svou citovou prostotou a pekným, pečlivým slohem. Knižka je vyzdobena dřevorytem grafika Fr. Midla.

Z. S.

ZÁBAVNÁ LITERATURA

František Němec, *Alibi*. Román. Nákladem „Melantricha“ v Praze. – Když František Němec vydal svou první útlou knížčičku „Sebe i Vás“, upíralo se k němu mnoho nadějí. Někteří v něm viděli talent větší než jakým se později osvědčil. Leckterá slabost se omlouvá a odůvodňuje mladím. Ale už druhá knížka jeho veršů byla jaksi uměle křehká, neduživá a do výše vyvolaná jako jistě rostliny ve skleníku, beze slunce, které vyženou do výše na úkor své bytostné solidnosti. Po dlouhém odmlčení vydal Němec román *Alibi*. Jsou nyní favorisovány apaecké romány – Němec tedy napsal román apaecký. František Němec má humor, žilvu a bystrou představivost, zná dobře prostředí, o němž vypráví – o rodné jakési lupičské aristokracie. Střídají se scény groteskní a ponuré se scénami humornými a veselými. Bezděky vzpomene se na podobné situace v románech Chestertonových. Ale to je jen jako ozvěna, jen v obrysech upomíná na geniálního Angličana. František Němec nemusí, nechce být a není epigonem. Jestliže Nor, který vydal v poslední době román z podobného apaeckého světa, je konkrétnější a původnější v nárysu svých postav, Němec je humornější, jeho obraznost jest smělejší, jeho slovo výraznější a tvárnější. Na novinářského soudního referenta je tato práce víc než obstojná.

J. L.

Karel Dewetter, *Dáma v zrcadle* a jiná dobrodružství lásky a vášně. Knižovny Horizont sv. 3. Stran 240. Cena váz. 9 Kč. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1932. – Autor jeví se i v těchto 9 novelkách romaníkem, obdařeným živou obrazivostí i schopností vynalézat vzrušující, až fantastické příběhy, jež

umístuje do pražského ghetta, do malostranských šlechtických paláců i do záseří zpodobněné a katedrál. Náměty nejsou ovšem vždy nové: ozývají se tu vzpomínky na křesťanské legendy, ale i na staré romantické příběhy s ožvlýhlými obrazy a záhrobními přízraky. Patrně jsou i v dnešní strážlivé době lidé, kteří se rádi vzrušují takovou četbou, zvláště když spisovatel umí vypravovatli svižně, lehce a obratně.

B. J.

R. R. Hofmeister, *Březnické obrázky*. Stran 464. Cena 45 Kč. Nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha 1932. – Autor chtěl podat v řadě kulturně-historických obrázků jakousi kroniku svého kraje, zejména městečka Březnice. Látku k tomu čerpal, jak přirozeno, hlavně z archivních a dějepisných pramenů, jež zpracoval většinou beletristicky, zbytek pak shrnul na konci knihy v několik více méně populárně naučných statí. Aby byla kronika úplná, doplnil ji v prvních částech vymyšlenými výjevy ze života „pralidí“: tak se tu uplatnil opět autor „Pravěku Čech“ a četných fantastických románů z doby předhistorické. Ale přiznávám se, že osobně je mi milejší ve svých kulturních obrázcích, mnohdy opravdu zajímavých a cenných, zvláště tam, kde nezabočuje nevhodně do cizích oblastí, zejména do úvah a poznámek náboženských.

B. J.

POZNÁMKY A ZPRÁVY

Profesor dr. Jan Drábek: Památník prázdninových kursů učitelstva československého, Olomouc 1932. Je v něm zachyceno v zkratce vše, co účastníci loňského a předloňského prázdninového kursu ve Frýdlantě a Mor. Krumlově zažili. Probírajíce se sneseným materiálem úpravného Památníku, pocítujete radost a zadostučinění, že mezi učitelstvem čsl. je složka, která nejen křesťanské ideály má, nýbrž také podle nich žije a v nich svěřenou mládež vychovává, cítíte rašení nové, lepší doby, která radikálně účtuje s materialismem a positivismem a přilmyká se k hodnotám věčným. Jak možno chápat dobra života, krásy Boží přírody a vlasti, jarost mládí se stránky užitečné pro tělo i duši, jak možno spojití osvětlení sil tělesných s poučením a prohloubením ducha ve věcech odborných a eminentně časových, jak možno vše posvětit vztahem k Bohu a radostným vědomím práce subspecte aeternitatis, o čistotu duše a mírem du-

cha ponořeného v plnost života v Bohu – to vše jako v zrcadle ukazuje tento Památník kursů, jichž idea vznikla v blavě mladého nadšence, dobrého hođa, učitele Jana Kunc̄ka, rodáka olomouckého. S prof. dr. J. Drábekem, rovněž z Olomouce, a jinými idealisty, za duchovního vedení dp. P. Daňky z Prahy, pustili se do díla, které nese zřejmě požehnání Boží, protože jejich snahou je šířiti království Boží nejprve v duších vlastních a pak v duších svěřených mládeže, naděje národa i církve. Z obsahu Památníku je zřejmo, že se kursisté napájeli ze studnic vody živé, že sedávali u nohou našich nejlepších duchovních lidí. A toto ušlechtilé sobectví je zárukou, že i další kursy budou mít llni vzestupnou a budou šířiti podle sebe vždy větší kruby jak zájmu v řadách učitelstva, tak i účtu a respektu u přátel i nepřátel.

Ejes.

„Gog“ *Giovani Papini-ho*, jednu z nejpozoruhodnějších knih poslední doby

překládá do francouzštiny básník René Patris. Papíni, jak známo, konvertoval, podněcován jakousi hrůzou před bezcilností a spíše z hoře srdce nežli rozumu. V knize „Gog“ líčí nám svým barokním stylem, přervaným, plným ironie a monstrózní symbolické obrazností antikrista této doby, která nemá filosofie a její sociální systémy jsou bez základů. Papíni svým jasným, latinským duchem správně tuší, že bohatí nemohou být šťastní, že evangelium o blahoslavenství chudých má platnost pro všechny doby. J. L.

Doba českého baroka byla dosud zanedbávána. Byla a je často znehodnocována jako doba „temna“. Četné studie a badání učenců očišťují dobu českého baroka a ukazují na mocný vzruch, který přinesla tato doba do našich zemí jak po stránce výtvarné, tak i myšlenkové. V době barokní nutno také hledat kořeny našeho národního osvobození. *Lidové akademie* v Plzni vydá knižně studii „*O českém baroku*“, kterou napsal povolání znalec, literární historik a spisovatel, inž. *Vilém Bitnar* z Prahy. Subskripční cena 1 výt. (bibliofilská úprava, obrázky, asi 80 stran) Kč 15.—. Závazné přihlášky přijímají do 15. října 1932: *Josef Resl*, farář v Touškově. *Václav Štajs*, odbor. uč. a red. „*Dět. světa*“ v Plzni, Radýňská 16.

Antonín Šorm, *Za biskupem Antonímem Podlahou*. Stran 16 velké 8°. Nákladem vlastním. Tiskem Československé akc. tisk. v Praze 1932. — Čtíteľ zesnulého velkého biskupa vydal na křídovém papíře zvláštní otiisk svého vzpomínkového článku z kalendáře. Spisek vyzdobený četnými podobiznami a obrázky z činnosti dra A. Podlahy má podnítiti zároveň jeho přátelé a čtítele, aby pomohl autoru sbírat

a soustřediti veškerý materiál týkající se osobnosti zvěčnělého.

P. Emilán Soukup O. P., Mluvil v podobnostvidi . . . 600 příkladů o náboženském životě naší doby. Edice Rozsevač, sv. 3. Stran 529. Cena 50 Kč. Vydalo Lidové knihkupectví v Olomouci 1932. — Není to sbírka obvyklých kazatelských příkladů, nýbrž podobností a přirovnání z přírody i ze současného života, doprovázená autorovými myšlenkami a důsledky pro vnitřní náboženský život. Spisovatel předem vyloučil mnoho balastu, jenž tak často zatěžoval starší sbírky, zato shromáždil tu bohaté zásoby myšlenek a obrazů blízkých dnešnímu životu a dnešním náboženským potřebám. Jeho pěkně vypravená kniha znamená tudíž opravdu radostný návrat ke způsobu, jakým učil sám božský Učitel a jakého užíval i nejslavnější kazatelé: nechce jen naplnat zvědavost posluchačů, nýbrž nabádat k dalšímu myšlení. Proto poskytne hojně látky nejen kazatelům a učitelům, nýbrž i jiným k duchovní četbě a rozjímání.

Obrázkové přílohy tohoto svazku jsou ukázkami nových dřevorytů osvědčeného již umělce *Bohumila Chlebovského* z knihy básní *Jos. Tesaříka* „*Město mezi haldami*“, o níž přinášíme posudek v rubrice „*Z. nové krásné literatury*“. Pro bibliofily poznamenáváme, že 50 výtisků číslovaných a podepsaných je vytištěno písmem „Kabel“ prof. R. Koda na ručním papíře „*Hahnemühle*“.

Několik posudků o nových knihách (*Dom. Pecky*, *O. Zicha*, *H. Balzaca*, *J. Škodáčka*, *J. M. Slavíka*, *Fr. Hrubého* a j.) bylo možno již zařadit do tohoto svazku. Budou otištěny ve 4. sv., jenž vyjde v listopadu. Redakční uzávěrka koncem září.

Družina literární a umělecká

vydala a nabízí tyto knihy:

KNIHY POUČNÉ A ZÁBAVNÉ

Bělohávek Václav: <i>Oheň Eliášův</i>	Kč 14—
Dohnal František: <i>Studie a profily</i>	Kč 15'60
Havráněk Hubert: <i>Duše Hané</i>	Kč 20—
Hofer J.: <i>Povídky z Kopanic (Rozebráno)</i>	
Holý Prokop: <i>Suzanna</i>	Kč 20'60
Hruban Jaroslav: <i>Poutí do Ravenny</i>	Kč 15'50
Hruban Jaroslav: <i>Duše mosaik</i>	Kč 18'60
Konařík B.-Bečvan: <i>Nedobrý (Rozebráno)</i>	
Lang Alois: <i>Otec pouště sv. Jeroným</i>	Kč 17—
Odvall František: <i>Svítlání (Rozebráno)</i>	
Masák Emanuel: <i>K branám věčnosti (Rozebráno)</i>	
Pecka Dominik: <i>Matka Boží v trní</i>	Kč 15—
Pecka Dominik: <i>Assunta</i>	Kč 17'60
Řehulka Jaroslav: <i>Ministranti (Rozebráno)</i>	
Řehulka Jaroslav: <i>Stráci (Rozebráno)</i>	
Řehulka Jaroslav: <i>Tetky a ježibaby</i>	Kč 10'60
Sborník „Dante a Češi“ v pěkné úpravě brožované	Kč 40—
ve skvostné vazbě	Kč 100—
Štorm Břetislav: <i>Značky stavu kněž. v zemích českých</i>	Kč 12—
Vyhlídal Jan: <i>Znáš ten kraj, kde hadčké palmy kvetou? (Rozebráno)</i>	
Vyhlídal Jan: <i>Když světová válka zuřila</i>	Kč 12'80

BÁSNĚ

Děřda F. B.: <i>V bouři života</i>	Kč 9'50
Dohnal František: <i>Zklamání touhy (Rozebráno)</i>	
K. Dostál-Luttnov: <i>Šlehy a něhy (Rozebráno)</i>	
K. Dostál-Luttnov: <i>Orlí fanfáry</i>	Kč 10'60
K. Dostál-Luttnov: <i>Květiny</i>	Kč 10'60
Karmík Jan: <i>Zdvěťti</i>	Kč 9'50
Kašpar František: <i>Zastavené hodiny</i>	Kč 10—
Kyselý František: <i>Z Hše světla</i>	Kč 18—
Odvall František: <i>Co v duši zaléhálo</i>	Kč 8'50
Zýbal František: <i>Píl ptáček</i>	Kč 5'20

DIVADELNÍ HRY

Ronaj Gabriel: <i>Sluneční pšeň</i>	Kč 2—
Ronaj Gabriel: <i>V městě (Rozebráno)</i>	
Střížovský František: <i>Maridnský sloup</i>	Kč 7'80

ROČNÍKY REVUE „ARCHY“

od roč. V. 1917 až r. XVIII. 1930

ROČNÍKY ČASOPISU „OBZOR RODINNÝ“

od roč. II. 1920 až roč. V. 1923

Členové Družiny mají právo na 20⁰/₁₀ slevy.

PODÍLOVÝM PŘEDPLATITELŮM!

Pro letošní rok 1932 přichystali jsme pro podílové předplatitele tyto knihy:

„*JARNÍ SONATA*“, román ze studentského středoškolského života, od Dominika Pecky. (Krámská cena 21 Kč.)

„*ATHOS*“, cestopisné obrázky z mnišské republiky na hoře Athosu, od mladého spisovatele a cestovatele Jetřicha Lipanského. Kniha bude vyzdobena 4 obrázky od J. Konůpka.

„*HVĚZDY MARIÁNSKÉ*“, 12 básní od Fr. Střížovského v bibliofilské úpravě architekta Břet. Štorma.

„*VOSÍ HNÍZDO*“, sbírka epigramů Jana Karníka.

Tyto 4 knížky dostane **30 Kč.** Výhodu předplatného každý, kdož předplatí pochopíte snadno, uvážíte-li, že krámská cena jediného románu Peckova činí 21 Kč. Proto jistě bude těch, kteří se na tyto čtyry cenné knížky podílové předplatí co nejvíce. Ovšem zdůrazňujeme, že je nutno se předplatit. Těm, kdož by zůstali dlužni, budou knihy počítány, jak jinak není možno, v krámské ceně.

Předplatitele z loňského roku 1931 upozorňujeme, že obdrželi od nás ještě 3. podíl za rok 1931, a to literární studie Frant. Dohnala „*Glosy k poesii francouzské na konci XIX. století*“, s jejíž tiskem jsme pro vážnou chorobu autorovu uvázli.

Vhodným dárkem

Jsou i mnohé starší knihy vydané Družinou literární a uměleckou v Olomouci. Upozorňujeme zvláště na cenný román *Dom. Pecky „Matka Boží v trní“*, sborník „*Dante a Češi*“, studii dra *Al. Langa „Otec pouště sv. Jeroným“*, básně *Fr. Kašpara „Zastavené hodiny“*, *Fr. Odvalila „Co v duši zaléhalo“*, *Jana Karníka „Závěti“*, *K. Dostáda-Lutinova „Květiny“*, *Fr. Dohnala „Studie a profily“* a dra *Huberta Havránka „Duše Haně“*.

ARCHA

D
LU

XX. ROČNÍK, SVAZEK 4

Zdeněk Spilka, <i>Z nových básní</i> . . . 201	Ada Habřina, <i>Cizinec</i> 285
Bedřich Slavík, <i>Vrhlícký v kritice let devadesátých</i> 232	Jan Pietrzycky, přel. J. Karník, <i>Ry-tífská písnička</i> 287
Hynek Ch. Růžička, <i>Lampa</i> 261	
Paul Claudel, přel. Otto F. Babler, <i>Přiroda a mravnost</i> 262	
Adolf Gajdoš, <i>Čekárny</i> 263	
Dr. V. Vilinský, <i>Chvála detektivky</i> 264	
Valerij S. Vilinskij, <i>Lidska Ivana Karmanova</i> 268	
Jetřich Lipanský, <i>Z mladé italské poesie</i> 280	
Wilhelm Matthiessen, přel. Otto F. Babler, <i>Requiem</i> 281	
Albert Schamoni, přel. Otto F. Babler, <i>Stávdme</i> 283	
Ady Endre, přel. Bedřich Pflieger, <i>Adame, kde jsi? Modlitba po boji</i> 284	
	OKNA
	Pražák pláče nad sebou v Olomouci 288
	Brněnské výstavy 290
	Výstava B. Němcové v Litomyšli 292
	Bůh - Hrnčíř 294
	Z nové naučné literatury 294
	Z nové krásné literatury 297
	Poznámky a zprávy 301
	OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY
	František Bílkovský, <i>Cesta k Betlemu</i> -
	František Bílkovský, <i>Dívka z Nazareta</i>

NOVÉ PUBLIKACE

Z nakladatelství L. Kuncíře v Praze:
 J. E. Georg, Pohlavní život v manželství. Se zvláštním zřetelem k problému omezení porodů způsobem přirozeným a mravně nezávadným. S tabulkami k určení neplodných dnů u každé ženy. Stran 176 velké 8°. Cena 20 Kč. - Spis je pracován na základě výzkumů japonského profesora dra K. Ogino a švýcarskohradeckého prof. dra H. Krause a podává bohatou látku medicínsko-filosofickou způsobem vážným, ušlechtilým a přesvědčivým, na základě mravních zásad křesťanských. V době, kdy se i veřejně v tisku často projednává otázka regulace porodů, přijde vážná

knihla velmi vhod rodičům i duchovním vůdcům.

Z nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze:
 V. Vilinský, V Rusku boj trvá . . . Politické vraždy, procesy a spiknutí v SSSR. Stran 314. Cena 24 Kč. - Frank Harris, Bernard Shaw. Cena 40 Kč. - O tomto díle známého publicisty, jež vzbudilo v Anglii sensaci, jakož i o novém zajímavém spise dra V. Vilinského, přineseme referát v I. svazku nového ročníku. Podobně o nových dvou dílech Jana Havlasý: Roztříštěná duha. Kniha japonertí. Str. 276. Japonské jaro. Zlomky života. Stran 570. Cena 75 Kč.

FRANTIŠEK BÍLKOVSKÝ – CESTA K BETLÉMU
LINOLEORYT

Z NOVÝCH BÁSNÍ

MYŠLENKY

Letí a letí myšlenek roje.
 Jasně i ponuré, podivná směs.
 Hladí i bodají,
 některé konejší, jiné spát nedají,
 byt' zahrnány včera,
 jsou znovu tu dnes.

A jak nezměrné jsou
 myšlenek zdroje!
 Z hlubin mdlého šera
 i s výšín, kde plá čisté víry jas,
 odevšad zní jejich neodbytný hlas.

Myšlenky lidské, široká, bezedná
 jsou vaše zřídla!
 Ni dálka bezmezná
 vám neoslabí křídla.

Sejete někdy v duši
 i pochyby, klam.

Však za dary kouzelných snění
 dík budiž vám
 a za to, že člověk nikdy není
 v samotě sám.

IN MEMORIAM

V takový krásný májový den,
 kdy je tak radostno žít a růst,
 v takový plný den uprostřed jara
 padls jak podtatý strom.

Pravda, byl jsi už stár,
 ale kdo v máji, rozvoněném máji,
 kdy kraj je jediný živoucí symbol zrodu,
 pomyslí na smrt?
 Osmdesátčtyři jar jsi viděl v květu,
 ale právě na toto jaro ses tolik těšil.
 A zatím!

Uzavřen v smutné zdi sanatoria
směl jsi jen bolestně tušit, že pod okny rozkvétá třešeň,
že v zahradách voní střemcha a bezy čekají . . .
Tvé poslední, nemilosrdné jaro!

Před rokem v máji byls na mé svatbě –
letos ti jde vnuk tvůj na pohřeb . . .
A doma, instinktivně znepokojen,
pláče v kolébce můj syn,
tvůj pravnuček,
nejmladší ratolest rodu.
Skoro v stejnou dobu nový život vzniká
a starý zaniká . . .

Snad je to vyšší řád tajemných dění,
snad jenom smutný paradox,
tak podivný

jako ta smavá kytice s vůní měsíce května
rdoušená stuhou černého flóru,
jež padá na tvou rakev.

HLAS LESNÍCH ROHŮ . . .

Hlas lesních rohů mi zůstal dnes v srdci
a stíhané zvěře šílený let.
Což není i člověk podoben srnci,
jenž neví, kdy vydechne naposled?

Života zápol nás pohání vpřed,
bez zastavení se řítíme v dál.
A není času se ohlédnout zpět
a času není, bys chvíli jen stál!

HALUCINACE

Hudbu tajemných orchestrů
slychávám ve spánku hrát.
Hudba ztlumených orchestrů.
A přece nedá mi spát.

Není to jasná kantáta,
co ve snách čeří můj sluch.
Vzrušeně vířící vibrata
zní hlasem nejistých tuch . . .

Že by snad dalek neznámých

byl to měkce varovný hlas,
jenž v tóny náповěd lehce dých
budoucna, jež dříme v nás?

TÍHA NOCI

Zas s neúprosnou důsledností je tu spánku čas,
všem milým věcem nutno dáti sbohem!
Za mrtvou temnotu zaměnit denní jas,
k pestré kytici živoucích jevů voněti v snění pouhém!

Oh, věčných střídání noci a dne!
Světelný kolovrat vlákna rušných dějů přede a přede . . .
V soumraku večera předivo dění se náhle přetrhne.
A čekat, čekat zas, až s novým procitnutím úsvit bdění vzejde.

VEČER V PARKU

Měsíce stříbřitý srp
rozlévá modravý svit
po řízách smutečních vrb,
po písku cest,
do vůně lip,
jež začaly kvést.

A ticho leží v květech a zeleni,
jen ševel ve větvích, tajemná slova.

Zátoka klidu po bouřích dní.
Zahrada kouzelníkova.

CÍL

Příd lodi namířenu v dál nejistých moří
chci plouti bez rozmyslu do neznámých vod.
Dbát nechci výstrahy, již v noci maják hoří,
vše lhostejno, kam smělou jachtu vrhne dravý proud.

Jen pevný směr dám lodi: přímo na jih,
vstříc slunci, jasu, čirým dálavám.
S vírou, že zakotvím u břehů Zaslíbených,
se řítím vpřed, jen vpřed. Nazpět se nedívám.

Vím, že mne příboj vln hnát může na útes,
tak často v bouři ztroskotává loď.
Však směru nezměním: jen vpřed se nechám vést
tím Hlasem Neznámým, jenž stále volá: Pojď!

VRCHLICKÝ V KRITICE LET DEVADESÁTÝCH*

1892–1898

SLEDOVATI kritické hlasy o J. Vrchlickém v období 1892–1898 znamená vyličit jeden z nejpříkřejší vedených bojů o nový směr v české literatuře. Neboť v mnohých případech byly kritiky o díle Vrchlického mladé generaci pouhou záminkou, aby mohla rozvésti svůj program.

Na prahu tohoto šestiletí stojí polemika proti t. zv. moravské kritice. Kvapilův feuilleton, uveřejněný v „Hlasu národa“ (21. V. 1892), který vytyká moravské kritice nepříznivé posuzování Macharových „Zimních sonetů“, nalezl odezvu v Roháčkově „Nivě“ 11, 12 v anonymním článku Moravská kritika. O „moravské“ kritice se tu píše, že „za veškerou svoji hroznou pověst a vlastně též i za svůj vznik děkuje škole lumírovské; vznikly zároveň. Škola Lumírova s Vrchlickým v čele zaváděla do literatury naši formu i myšlenky moderní – „moravská“ kritika chtěla, aby zůstalo při formě a obsahu českém. Protivy se přiosťily teprve tehdy, když „moravská“ kritika žádala, aby každá básně byla tou měrou bezvadná, aby mohla býti předložena i drobnému studentstvu, a když kritikové do knih školních, jež náhodou pořízovali, o své újmě počali uvádět básně Lumírovy školy – skutečně obřezané. Ale to vše bylo zas vysvětlitelné z občanského zaměstnání pánů kritiků – náleželi vesměs do třídy filologické nebo aspoň profesorské. Byli to: řed. Fr. Bartoš, prof. Blažek, prof. Havelka, inspektor Kosina, ředitel Prasek kromě n. j. Dědicví této školy, jejíž představitel dnes už kriticky činní nejsou, přijali ve dvou různých podobách do jisté míry: prof. Fr. Bílý a prof. L. Čech a rajhradská „Hlídkka literární“. Slovein tedy: *Kritiky moravské, kromě prof. Bílého a Leandra Čecha není – a Hlídkka literární jest jí potud, pokud vezmete na vědomí její přísné stanovisko katolické. Vše ostatní, co se na Moravě tiskne, kritikou moravskou není a my protestujeme nevrozhodněji proti tomu, aby Morava zodpovědná byla za něco, čím vinnou se necítí.*“ (srv. „Literární listy“ XIII, 13, 14, F. X. Šalda, Literární kapitoly; tamtéž č. 13, F. Dlouhý, P. T. panu Jar. Kvapilovi, spisovateli v Praze.) Podstatu sporu vystihl –ej (F. V. Krejčí) v „Rozhledech“ II, 9: „Boj Lumíra proti moravským kritikům vedl se z velké části pro jejich směr úpadkový. „Lumír“ domnívá se býti strážcem a obhájcem mladé generace proti dekadentství, moravské listy domnívají se hájiti svobodu umění proti okřikování

* Přítomná práce je pojata jako příspěvek ke kritice díla a činnosti Jaroslava Vrchlického v období 1892–1898. Odtud vyplývala nutnost potlačit subjektivní hodnocení básníkova díla i jeho kritiků a omezit se více méně na objektivní reprodukci materiálu, z něhož podáno všedno, co bylo autorovi přistupno.

ve jménu Ideálnosti a morálky. Druhá příčina sporu je obrana prostřednictvím naproti prvním téměř pokusům o vážnou analytickou kritiku." Rozladění mezi Vrchlickým a generací mladých urychlil anonymní článek „Lumíru“ XXI, 60, který napsal: „Pisatelé kritik jsou většinou lidé naprosto bezvýznamní, rekrutováni ze třídy, která nemohou se žítivi myšlenkou vlastní, živí se ohlodáváním zahrad cizích. Sami nemají co ztratit, jinému berou sil. Tento voj housenek stále roste a odporou se jich dotýkat.“ Za autora feuilletonu byl „Lit. listy“ (XIV, 161) považován Sládek nebo Vrchlický. Otázka přišla na přetřes v „Nivě“ (III, 224) a v „Lit. listech“ (XVI, 28), kde útok přičítán Vrchlickému. „Lumír“ pokračoval ve svých výpadech proti novému směru a pro další vývoj sporu je nejdůležitější číslo z 20. května 1893, v němž je uveřejněn referát o verších Aloise Škampy „Venku a doma“ a parodistická „Ukázka z nejmmodernější české poesie“. Referát o Škampově knize je podepsán pseudonymem Parnassista a ihned v úvodě je zahrocen proti „některým listům moravským, které by rády po všem cizím se opičí“, proti „pepické próze anebo nesmyslnému blábolení jinde omeletých a otrepaných frází“, proti „filosoficky-mystickým teoriím pp. Karásků a Procházků“. Na referát Parnassistův navázal kromě polemiky A. Procházký, vedené v „Nivě“ (III, 206n.) F. X. Šalda v „Lit. listech“ (XIV, 296), kde za autora označuje Vrchlického. Jeho domněnka je potvrzena Sládkem v „Lumíru“ (XXI, 204). „Ukázka z nejmmodernější české poesie“ podepsaná Josef Vocásek, přináší v básni „Sláva západu“ travestii slohu Karáskova, Procházkova a Březinova. Možnost, že na parodii spolupracoval J. V. Sládek vyvrací Šalda v „Soumraku slušnosti I“ („České slovo“ 15, IV, 1924), odvolávaje se na rozmluvu se Sládkem, který v „Chudobě“ r. 1900 popřel jakoukoliv účast na této věci. Mimo tuto parodii uveřejnil Vrchlický několik satir na moderní směr ve „Švandu dudákovi“. Verše jsou nepodepsány. Podle svědectví Hýskova, který se informoval u red. l. Herrmanna, možno za pravděpodobného autora označiti Vrchlického (v „Nár. listy“ 23. IV. 1924). Z parodií jsou nejznámější: „Jsem zamčený záchodek v zakampí šeré ulice, kde sázejí se saze zkroucených obzorů a lnou k nekonečnosti vesmíru, klíč, jehož ztratil policejní strážník a jenž proto nezamčen na věky.“ („Švanda dudák“ XIV, str. 19) nebo: „Máš pravdu. Měš byl tak divně zelený a záby kuňkaly tak dojemně, ten celý žert stál zlatku. – Holka, dobrou noc. Ó šli jsme spolu kvetoucí alejí našich snů.“ (tamtéž XIV, 70). Obdobného rázu jsou i nepodepsané parodie na dekadenty v „Šipech“ (VIII, 7): „... Ó Mysterie, mysterie plná mátohy popelavých šmouh. Ó vůně severského porcelánu. Porceláne somnambulistický, tančící za žlutých zvuků shnilého menuetu Rameauova jak žabí dchdhot karmínový... Mozek zelený, smrdutý nose obrovským, geniálním – slonovým – zamračeně – mi – vykapává. Miska mozku mého ospalá, miska mozku plochá, bez hmoty, žádná miska, miska morosní lichotná, plná plísně, dělá ze mne flagelanta, černého sakristána, básníka modrého, zhuštěného, zahořklého, hnilobného s pohřebním rytmem pomerančovým...“ nebo č. 12: „My

bez květů a bez růží – dcecm básně české mít, nám stačí bláto kaluží,
– v nich hvězdy své dcecm zřít . . .”

Na tyto útoky odpověděl se strany mladých A. Procházka v „Lit. listech“ (XIV, 13) v článku „Listy z Prahy II“: „Píšu poděkovací list . . . Je tomu již delší a nastavovaná doba, co seskočil (t. j. „Lumír“) s neohobnou pružností invalidů se staromodního, rozedřeného fauteilu, zaslouženého odpočinku starým a zmalátnělým kostem. Kde u vyhasínajících kamen povadlé glorie odřikával růženec odbytého a poprášeného creda prázdňného formalismu. A učinil novou toaletu. Místo teplých bačkor obul rytířské škorně. A tabatěrku nahradil kordem, na neštěstí rezi rozežraným a ozubeným. K výpadu za hlaholu „žamputárských bubnů“ kaučukové svižného p. Liera vypůjčil si skvěle pověstného jankovitého osla pakritického-emfatických frází, výkřikův a gest vždy věrného a neúmorného Sandho Panzy p. Jaroslava Vrchlického. V bratrské lásce a nezištné obětavosti vytáhl kulhavým poklusem na sousední Moravu, aby ji zbabvil smrduté hlízy, morové rány, řádící s tvrdou krutostí v počestně šosáckých a klidně dřímajících členech psavého cechu domácích literátů, řemeslníků a vozičkářů.“ A závěr této stati: „Nedáme se nikdy ani reformovati ani terorisovati duševními dětmi a chudáky. Protože známe svou cenu a význam. Že víme jaký jest intelekt a duševní horizont našich protivníků. Tím méně mohou nám imponovati a zdrtití nás poslední zoufalé a žalostně ubohé konvulse marasmem zmírājících veličin. Máme svůj cíl. Svůj velký, planoucí, moderní ideál. O jeho realizaci pracujeme . . .”

Uvedl jsem útoky obou stran více méně podrážděné a subjektivně motivované, aby bylo jasno, že se bojovalo stejně prudce na obou stranách a to v době, kdy většina tisku po zásluze hodnotila Vrchlického básnické i překladatelské dílo, vzpomínajíc věčně a okázale jeho čtyřicátých narozenin. Nežli přejdu k tomuto bodu, uvádím pro zajímavost Karáskovo Zasláno, adresované Sládkovi, ale dotýkající se velmi pochybným způsobem Vrchlického („Lit. listy“ XIV, 13). Karásek nechce, aby zůstalo utajeno, že to byl „p. J. Vrchlický, jenž se objevil na sklonku své umělecké dráhy před veřejností jako protektor Klášterských, Lužických a Dostála. A že to byl on, první náš básnik, který napadl mě proto, že jsem uváděl v literaturu *směr nový, ryze umělecký*. Třeba úpadkový. Že to byl on, který tleskal podvalu všemu prostřednímu, nízkému, plochému, střízlivému, ubohému, banálnímu, lacinému, by udupal a potřel poesie nových barev, nových tónů, nových vůní . . .” Poměr Vrchlického k dekadenci osvětluje vědecká studie „Z nové poesie francouzské“, jež vyšla počátkem r. 1892 ve „Věstníku České Akademie“. Symbolismu je tu vytýkána odvozenost a básnická nejasněnost. Proto není výtkou Vrchlickému, co Karásek uvádí v Zaslánu, že totiž Vrchlický v „Hlasu národa“ (II. VI. 1893) „z plné duše přisvědčuje“ slovům A. Brissona z časopisu „Les Annales politiques et littéraires“, odsuzujícím Jeana Moréase a St. Mallarmé mezi autory knih zapomenutých, zatím co V. Hugo potrvá jako „sfinx“, nýbrž je to pouhé důsledné rozvedení dřívější studie. Na

Karáskovo vyvrcholené sebevědomí a vypjatou sebelásku upozornil již ve svých přednáškách „Boje o nové směry v literatuře české“ J. Máchal a tyto vlastnosti, jež nechyběly ani jiným, znemožnily pro ten čas objektivní kritiku díla J. Vrchlického. Že ovšem značnou úlohu ve sporech hrál zákon generační, je samozřejmé. Oprávněně je tvrzení Pražákovo, jež pronesl při rektorské instalaci, mluvě o Zápase generací v literatuře: „Při Hugovi a Vrchlickém jako protagonistech generace se zdálo, že jejich umění jest nepřekonatelným vrcholem a že přetrvá na věky. A přece se tu náhle objevil Verlaine se „Sagesse“, Baudelaire s „Les Fleurs du mal“, Březina s „Tajemnými dálkami“, Sova se „Zlomenou duší“ a Hlaváček s „Mstivou kantilenou“. (Ročenka university Komenského v Bratislavě za r. 1928–1929, str. 44). Generační poměr k Vrchlickému definuje Machar v „Nových prouděch“ 4. III. 1893: „Tam brilantní hra ve stavbě veršů a sloh – u nás snaha po jednoduchosti, tam plno obrazů, metafor a básnických figur – u nás zúmyslná střízlivost a prostota v provádění, tam velikolepá, barvami a plastikou hrající minulost, antika po prvé v českých verších, Egypt, Orient, severní pověsti – my ke všem těm impulsům neteční Jsouce, dovedeme se jen diviti hotovému; tam velká víra, a jasný zrak v příští osud lidstva – u nás zahalený obzor, skepse, negace...“

Čtyřicáté narozeniny Jaroslava Vrchlického vyvolaly kromě přátelských vzpomínek, zdravic, básní, oslavných článků i studie, z nichž daleko vyniká práce prof. E. Alberta: „Jaroslav Vrchlický, Příprava k budoucímu studiu jeho lyriky a epiky.“ Nejslavnostěji bylo vypraveno jubilejní číslo „Zlaté Prahy“ (X, 13–14). Kromě četných ilustrací, jež zaslali na př. A. Liebscher, K. Svoboda, V. K. Mašek, E. m. Dítě, V. Hynais, L. Marold, V. Brožík, K. Liebscher, A. Mucha, A. Němejc, B. Knüpfer, V. Oliva, J. Úprka a m. j., přispěli do čísla básněmi zástupci generace starší i mladé. Tak tu nalezneme E. Krásnohorskou, J. V. Sládku, A. Heyduka, O. Mokrého, J. S. Machara, F. Táborského, Boh. Kaminského, G. Preissovou, A. E. Mužiku, A. Sovu, Jar. Kvapila a j. Sládek vzpomíná společně práce s Vrchlickým: „Trním cesta šla a kvítím – já byl prostý poutník žitím, – nad zemí tvůj duch se tratil, – ale s tím, co má jen země, – s kusem lásky vždy ses vrátil – bratře, ke mně.“ Machar zakončuje svůj List verši: „Můj příteli a cizí dálka brání, – že nemohu Ti ruku stisknout ani...“, kdežto A. Sova v závěru Mistru Vrchlickému zahrocuje: „Vždy velké snahy měly velké plody, – vždy trpké bolesti i stíny, ostny – i hříchy domnělé i skutečné, – a přece nebyly ni o vlas menší.“ V člancích vzpomíná R. F. Jamot, jak vznikl pseudonym „Vrchlický“, Šubert líčí divadelní styky s básníkem, jeho poměr k cizině vyšetřují E. v. Jelínek a Fr. Kvapil, o Brandesově návštěvě u Vrchlického se zmiňuje Ferd. Schulz. Všechny tyto vzpomínky jsou psány s úctou a láskou k jubilantu. V závěru je připojena bibliografie básnickových prací z let 1872–1892. Kriticky soudnější než „Zlatá Praha“ byl „Světovzor“. Jeho redaktor J. M. Šimáček v úvodním článku jubilejního čísla Vrchlického a Sv. Čecha (XXVII, 13) pronesl zdravici plnou obdivu pro díla obou básníků, z jejichž tvorby si

především povšiml onoho období, kdy byli členy redakce „Světozora“ a jeho stálými příspěvateli. Jako jediného soupeře jejich díla ve významu národním uvádí Kollárovu „Slávy dceru“ a opakuje obrat básníkův, že Vrchlický i Čech „strní jak dvě průčelní věže gotického domu naše poesie, hledící do minula i budoucna. Poesie jich zní z těch věží hlaholem velebných zvonů. Slyšíme jej, skláníme hlavy a srdce naše chvějí se zbožnou radostí a hrdou vděčností.“ Nejcennější je v čísle Albertova studie Jaroslav Vrchlický. Po zjištění faktu, že básník užíval všech poetických kategorií kromě časomíry, zabývá se Albert Vrchlického schopností assimilační, se kterou přijímá nejrůznější látky z cizích ovzduší a slohů a „duchu svému je podrobuje a básnický rekonstruuje“. Na verších z „Hudby v duši“ „Ticho – jenom fontán kvílí“... a na básni „Po dešti“ (Na obzoru pruh modrý – juž se mih) dovozuje veršovou plastiku, barvitost, umění drobnomalby, zpěvnost a pod., při čemž ale plně oceňuje jejich myšlenkovou strukturu. Z celkové charakteristiky Vrchlického vyzvedá fantasmii, epickou invenci a citovou bohatost. Po stránce jazykové řadí básníka mezi „nejodvážnější a největší hráče v oboru jazykové techniky vůbec.“ Detailněji se zabývá poměrem básnictví a malby, básnictví a hudby. Všechny tyto na svou dobu velmi bystré postřehy Albert spíše nadhazuje než rozvádí. Celá stat, jež je psána jako oslavná studie, zůstává spravedlivě hodnotící ve svých základních úsudcích, neostýchajíc se vytknouti básníkovi na mnohých místech pouhou retorickou pózu a řečnický efekt.

Plně ocenění Vrchlického podal Albert v publikaci vydané vlastním nákladem jako první souborný spisek o básníkovi s podtitulem „Příprava k budoucímu studiu jeho lyriky a epiky“. Přednost i vada, pro dnešního čtenáře, spočívá v Albertově metodě, v úsilí o přehlednost za každou cenu i když je to na úkor mnohoznačnosti básníkovy portréty. Kromě uspořádání celé produkce v přehledné skupiny, jež přihlížejí k myšlenkovému i formálnímu bohatství, upozorňuje autor na minulý i dnešní význam německé literatury u nás, sleduje vliv romantismu i antických studií, uvádí paralely literární na Hálkovi, Fričovi, Heydukovi, chválí Nerudu, zabývá se hudebníky i výtvarníky. Z referátů, jež se obíraly Albertovým spiskem, nutno uvést P. Vychočila, red. „Hlídky literární“ (X, 7), který oceňuje Albertův bystrozrak i umělecké založení, vytýká mu však přílišný formalism a referentský způsob. Připomíná autorovi výtky, které mu činila t. zv. moravská kritika, totiž, že jeho básně jsou plny „dychných novotvarů, kakofonií, hrubých chyb proti mluvnicí i skladbě a fraseologii české“. Doporučuje mu, aby si na usvědčenou přečetl rozbor slovesných chyb Vrchlického, pořízený prof. L. Šolcem v „Hlídce literární“ 1886, 179. I když připustíme tuto výtku, zůstává dílo Vrchlického v této době na takové jazykové výši, že ze současníků se jí může jen málokdo honositi. Pro vývoj pozdějších bojů o Vrchlického je důležitá výtká přílišného napodobování cizích vzorů a nedostatek jednotného názoru. V této věci není možno přijmouti omluvu básníkovu, kterou pronesl na banketu České Akademie a již otiskl „Čas“ (VII, 7): „Vytít se mi,

že dost nepromýšlím svá díla, já však píši jen, jsa k tomu vnitřní silou puzen. Píšu, že musím, aniž dlouho uvažuji. Díla, jež nedopsal jsem na jeden rozběh, chladnou mi pod rukou a zůstávají nedokončena." Pozdější tragédie Vrchlického spočívá většinou na tomto nedostatku autokritiky a nezalostí omeziti se.

Z ostatních projevů, uveřejněných na počest básnických narozenin, je svým charakterem nejvýznamnější feuilleton Sv. Čecha v „Nár. listech“ (XXXIII, 46) Jaroslavu Vrchlickému (k zejtřejším 40. narozeninám). Čech vzpomíná svých mladých let, kdy se mu čeština jevila materiálem „nevědčným, hrubým a neohebným“ i pozdější své snahy „vybrousiti naši řeč básnickou do jemnějších a trýpytějších hran, dodat jí větší elegance a skvělosti, vyloudit z ní delikátnější odstíny barev“. Znovu si připomíná dojem, jakým na něho, jako spoluredaktora „Lumiru“, působila četba rukopisu Satanelly, kdy si uvědomil, že „svět, do něhož tě vnesla ta báseň, je krásnější a kouzelnější nežli všechno, co kvete a pje ve tvém vlastním nitru“. Brání se, je-li naše poesie přirovnávána ke gotickému dómu od dvou průčelních věžích: „Souvěká česká poesie má jedinou věž, strmicí vysoko nad celou stavbou a zářící skvostným vrcholem svým daleko do širého světa. A ctí dostatečnou jest, býti kmenem v tom kamenném lese pilířů, který skromnější vzpíná své řiály ve stínu onoho velkolepého, nebetyčného kolosu“. Co učinil Vrchlický s básnickou řečí českou? „V jeho rukou stala se oduševněnou látkou, poslušnou každého nejlehčího pokynu myšlenky: tu jest tvrdým diamantem, který pod jeho prsty vybrušuje se v nejjemnější fasety, hrající všemi možnými odstíny čarokvoucích barev; tu mění se v lehkou pavučinu, z níž tkají jeho prsty vzdušné krajky; tu jest pentlický mramor, z něhož dláto jeho tesá lahodné formy antické; tu zase pružná ocel, z níž umění jeho kuje břitkovú čepel, s nejskvostnějším zákalem Východu; není barvitého odstínu, pro který by neměla na své paletě nejdelikátnější tón; není nádherného lesku, který by nezářil v nevyčerpateľné její klenotnici; není nuance myšlenkového a citového zákmitu, která by se nejevila nejvýmluvnějším, nejkrásnějším odleskem na její líci; není zvuku, kterého by nedovedly z té klaviatury vylouditi jeho geniální prsty: od šepotu listů a sladké písně slavičí až k slavným úderům zvonu a hromového radotu bouře obsahuje v harmonii velkolepé nekonečnou stupnici tónů, zaznívající i tajemnými ohlasy i jiného světa, pravá řeč bohů“. O vzájemném vztahu obou básníků bude pojednáno později při článku Vrchlického k padesátinám Čechovým.

Přetisk Čechova feuilletonu přinesl „Čas“ (VII, 7), jehož referent –s (Kraus?) zabývá se v jubilejním článku v č. 6 širěji překladatelskou činností Vrchlického, považuje za její vrchol oba díly Fausta. Zajímavé je stanovisko Pelclových „Rozhledů“ (II, 3), v nichž anonym vidí ve Vrchlickém ducha, jenž sám vlastní silou, téměř bez předchůdců, učinil pro poesii a literaturu naši to, oč usilujeme my se stránky politické a sociální." Váží si ho, že „bořil zbytky školní německé metafysiky a učil ji oblévatí výsledky pozitivních, materiálních věd září opojného

pantheismu" a přeje mu obroditi národní život ve všech jeho stránkách pod těmitěž hesly, jež práci jeho vedla k vítězství. Jako dokument budíž ještě citována Karáskova báseň: J. Vrchlickému v den čtyřicátých narozenin, uveřejněná v „Nivě“ (III, 6) a tamtéž odvolaná v č. 14:

„Vždy k boji hotov být a poslední jít z řad,
kde pravda proti lži se v mocném vzdoru brání,
vždy kráčet po květech tou dlouhou žití pláni
a blátem všedních dnů svůj nepotřísnit šat.

A nedbat podlosti a zloby, pohrdání,
jež v pohár života dav všední mísí rád,
a stkvosty krve Svě si nechat pošlapat
s úsměvem mudrce, ježž nic už neporání. –

Co více, Mistře, chceš, kdy opřen o Svůž štít
v tmu roků zapadlých se díváš v zadumání,
kde dávno dohasl hvězd bledých jas a třípyt?

Snad ještě jediný z těch svitů zachytit,
jež vlídně vedly Tě tak dlouho žití pláni,
než v stezky padne Noc, jež nad krajem se sklání?“

V této době Vrchlický vydává „Breviř moderního člověka“, „Život a smrt“, „Bodláci z Parnassu“, „Moji sonatu“, „Potulky královny Mah“ z dramatických prací Pietra Aretina, „Trojí políbení“, z prózy „Nové barevné střepy“, z literárních studií „Studie a podobizny“. Sledujme nejdříve jaký ohlas našla u kritiky jeho tehdejší produkce básnická. Pro „Breviř moderního člověka“, který svým vznikem náleží před r. 1892 uvádím pouze příznání „Časopisu českého studentstva“ (VI, 6, –ic): „I my můžeme velkého básníka, za ty, jež mluvíme, ubezpečit, že v snahách svých nechceme nikdy zůstat za starými, že zůstaneme věrní práci a že náš pozitivismus nevyklučuje poesii, cit a vzlet, že nechceme se státi ani přežilým fin de sièclem, ani sobci jen po dlebě jdoucími.“ Přesto, že zjišťuje u Vrchlického nejednotnost názorů, píše: „Hlásíme se k tomu jménu a rádi bychom ho byli hodni.“ Sbírkou „Života a smrti“ povšimly si orgány mlado i staročeské. Referát „Nárlístů“ (XXXII, 315, –ic) zachycuje myšlenkový proud Vrchlického a z jeho prudkosti vyvozuje přeplněnost básnickových obrazů, barevnou sytost líčení a širokou oblast představ. „Hlas národa“ (1892, 209, jq) má pro verše nekritický výraz nadšení. Obdobně citově rozeřdění proniká kritikou realistického „Světózora“ (XXVI, 514), kde Fabius staví sbírku na vrchol básnickovy kontemplativní lyriky.

„Bodláci z Parnasu“ bylo přijato kritičtěji. Hlavně kruhy katolické je odmítají. Ve „Vlasti“ (IX, 3) nesouhlasí Jan Hejný s Vrchlického panteismem a beznadějí a dodává: „Podobnou poesii co neirozhodněji odsuzujeme a nikdy se nespřátelíme s básníkem, byt byl vyhlášen

i za boha, a kdybychom byli jedinými v boji proti takovému směru, vydržíme do posledního dechu.“ „Illická literární“ (X, 4, 5) formuluje svůj celkový dojem jako výtku eklekticismu: „Jet on (Vrchlický) duch přírodu velenadáný, železnou prací a vytrvalostí zmohutnělý, ideální a pro krásu, hloubku a velkolepost vnímavý, ale studiem a obdivem cizích literatur všech možných směrův a ideí příliš „mnohostrunný“ nebo lépe rozervaný a snad i bujnou citovou smyslovostí na scestí sváděný. Nejistěji vystoupil Karásek v „Rozhledech“ (III, 2) v článku „Nové knihy lyrické původní II.“ Nespravedlivě vidí u Vrchlického „stálý kompromis“. Povrdní je i výtkou básníkovu verbalismu, kterým se prý sbírka „zvrhá v sentence a aforismy nejgrotesknějšího zrna“. V „Rozhledech“ č. 3 ohraňuje se Karásek proti tvrzení J. V. Sládka („Lumír“ 7, str. 84), jako by chtěl nařknouti Vrchlického z plagiátu. Šlo mu pouze o napodobení faktury balad Mickiewiczových, charakterisoval básníka, od kterého vyžaduje, aby byl umělcem ne virtuosem, ne aby imitoval z rozkoše, bravury a virtuosity. Nemístná je výtku vyhovování zálibě davu, vlastenecké poesii. Ze Vrchlický v této době se zabýval i českou literaturou toho dokladem jsou „Studie a podobizny“, o nichž bude psáno níže. V recenzi „Moji sonaty“ navazuje „Vlast“ (IX, 6, B. M.) na Macharův článek v „Nových proudech“, který tvrdil, že dnes jméno Vrchlický se má vyřknout skoro s akcentem modlitby a pokládá tento výrok za přehnaný; Macharovo přirovnání veršů Vrchlického k Renanovi mluví prý samo za sebe. Voborníkův posudek v „Nár. listech“ (XXXIII, 124) dhvální básníkovu svěžest, jež slučuje „přirozenost, prostotu i nehledanou plynlost výrazu s rafinovaností nejmolejší techniky“.

„Potulky královny Mab“ posuzují „Lit. listy“ a Karásek v „Rozhledech“. Karáskovi vadí ve sbírce „prázdnota vnitřního před přeplněností vnějšího“. Vrchlický prý všechno vysvětluje a tak působí dojmem „jisté tvrdosti nebo nahosti, urážející oko umělecké“. F. V. Krejčí („Lit. listy“ XV, 5, 6), když si byl ujasnil místo a význam snu v duševním životě a v umění, shrnuje svůj soud: „Potulky královny Mab“ jsou knihou odpočinku, vše, v čem hledáme energii individuality umělecké, setřeno, oslabeno, obsah ideový žádný nebo jen slabě prokmitající.“ Krejčí je zásadně proti tomuto druhu l'art pour l'artismu, proti umění „pracujícím fantasií a sněním“, jež nechce mít obsahu „zůstávajíc při pouhých reflexích skutečných sytých dojmů, hrajíc neplnými, obsažnými předměty, ale při vši pestrotě a jiskrnosti přec jen prázdnými, průhlednými stíny, vztahy, formami“. V celkové produkci Vrchlického zaujímá kniha „předchod od vzrušené, silně ideové a citově vypjaté produkce dřívější k dílům měkčích, lahodnějších linií, temperamentu slabšího, síly resignující“.

Kritiky dramatických prací „Pieta Aretina“ a „Trojího políbení“ byly poččetnější než posudky o sbírkách básnických. Od anonyma „Nár. politiky“ (X, 124), na něhož provedení intriky Aretinovy působilo dojmem „geniální povrchnosti“, možno sledovati většinou pochvalné referáty až k objektivně chladnému soudu České Thalie. Divadelnímu

referentu „Nár. listů“ (XXXII, 123, š) nahrazuje nedostatek dramatickosti autorův „suverenní rozmar“, „eminentně básnický styl“ a „absolutní poesie“. Proti této podivale pozoruje Josef Flekáček („Vlast“ VIII, 9) nedostatek děje a „Zlatá Praha“ (IX, 25) vidí v Aretinovi dramatický portrét, který, kdyby chtěl působiti, musel by se postaviti „na široký základ lidskosti a znázorňovati charakter, podle možnosti všeobecný, v samé přirozenosti lidské kotvíci“. Jinak náleží komedie „historii a ne životu, a ani jiskra básnického ducha nemůže přivolati ji zpět a vltíjí jí teplý dech skutečnosti“. Odezíráme-li od pochvalné zmínky v „Času“ (VI, 18) je divadelnický nejoprávněnější charakteristika Ladeckého v „České Thalii“ (VI, 13), který vynáší soud se zřetelím i na jiné dramatické práce autorovy: „Krásná řeč, prosycená poetickými a často i duchaplnými obraty, je přední chloubou těchto výtvorů, nejasnost, ba i úplný nedostatek charakteristiky nejbolestnější a nejcitelnější jich chorobou.“ Podobný kritický osud stihl „Trojí políbení“. Referent „Nár. listů“ (XXXII, 284, š) viděl v něm „lyrický vzlet“, stejně Anežka Schulzova ve „Zlaté Praze“ (IX, 49) objevila „teplý proud citů, dojmů, nálad, básnických myšlenek, obrazův atd.“ F. X. Šalda v „Lit. listech“ (XIV, 6) nazval hru „delikátní a graciosní proverb jako je psali mimo jiné básníci z milosti boží A. de Musset nebo (v konkrétním případě trochu bližší genrem našemu dramatickému autorovi) Theodor de Banville. Má dikci čistou, hudební a sytou, bohatou v paralelních liniích poetické techniky“. Když byl informoval o Julienově „Živém divadle“ a symbolickém úsilí Maeterlinckovy metody, shrnuje: „Dnes rozhoduje jen obsah, materie umění. Jeho hodnota psychologická. A stejně je tomu v graciosní fantasii, v měkém verbu. Vad formálních není, jsou jen vady psychologické“. Ladecký v „České Thalii“ (VI, 30) nenašel v dramatické básni „scénické koncepce“ a „Hlídka literární“ (IX, 12, D. L.) nevěděla, má-li před sebou „nějakou rytířskou hru, nebo nějakou „Schäfererei“ z minulého století nebo moderní persifláž à la „Orpheus v podsvětí“. V závěru jizlivě poznamenala, že po „Trojím políbení“ věří Vrdhlickému, že nevida úspěchu svých dramát vzdá se navždy dramatické tvorby. Na toto prohlášení Vrdhlického reagovala m. j. „Niva“ (II, 23), připojujíc se k dopisu českých beletristů v „Máji“ sousíředěných, v němž se vyslovuje naděje, že „rozhodnutí toto snad přece křížováno bude elementární silou tvořivosti básníka samého“.

V kritice knihy črt a povídek „Nové barevné střepy“ je povrchnější anonym „Nár. politiky“ (X, 87), kterému vše „nese ráz čistého umění“. Spíše záznam než soud pronáší významný kritik „Osvěty“ (XXIV, 89) L. Čech. Podává charakteristiku jednotlivých povídek a kromě látkové i myšlenkové bohatosti poutá ho na sbírce „jednoduchá, přirozená forma“. Podobnost s „Barevnými střepy“ rozvádí F. V. V. ve „Světozoru“ (XXVI, 251) a v souhlase s jinými kritiky po zásluze vyzvedá „Triumf Aspasie“, „Pepinu“, „Manželství a přátelství“. Nejobsažnější referát přináší „Lit. listy“ (XIV, 1) z pera F. X. Šaldy, který nalezl v povídkách „stručnou a plastickou hotovost, lásku formy konečné a

přesné, reliefnost situace" a pod. Rozdíl mezi prvními dvěma knihami prózy a přítomnou vidí v tom, že „obě prvě byly více dilem intuíce a fantasie, legerní gracie a příjemné fabulace, duchaplné pointy a subjektivních exkursů do uměleckého i filosofického makro i mikro-kosmu. Dnes je jinak. Většina kusů je tu objektivní a konturová („Kuchař Matioli" má na př. určitou a suchou tvrdost některých kreseb Gavarniho, Daumiera nebo Grévina), reliefní a pozorovaná, hmotná a plastická nebo strážlivá a šedá, analytická a formační. Připomíná proto ve dvou třech nejlepších číslech drobnější práce Maupassantovy".

F. X. Šalda napsal také kriticky nejceněnější zhodnocení Vrchlického „*Studii a podobizen*" („Lit. listy" XIV, 19 ad.). Vrchlický „parallelisuje a porovnává příliš, málo vymezuje, vystihuje, vykládá přímo a hmatavě. Neřízne rovnou linií, názorem všeobecným, principem, generalisací do jisté otázky". Hlavní nedostatek této metody spatřuje Šalda v „nemožnosti geometrické filiace". Jednotný bod vidí v eklekticismu, pojímaném jako „renanovský diletantismus". Referáty „Athenea" (1893, 4, vt.) a „Světзору" (XXVII, 8, F. V. V.) shodují se v tvrzení, že úvahy psal básník ne kritik, jemuž šlo o citové vystižení duševních nálad poetů, jež má lehkost koncepce a „sumárnost, vyčerpávající vše podstatné a nezabíhající do podrobností". „Vlast" (IX, 6, Tom. Coufal) stejně jako „Hlídka literární" (X, 2, D. L.) považují za nejlepší čísla věnovaná české literatuře. Stať o poesii V. Huga pokládá j-v v „Čase" (VII, 6) za „vzácnou uměleckou zповěd, za srdečnou, věrnou a pravou charakteristiku nejen velikého poety francouzského, nýbrž i za nejtrefnější samokritiku velikého básníka našeho". Ve zdařilém srovnání obou básníků praví m. j.: „Tytěž odlehle látky, spadající většinou v orientálský pravěk i v epodu starořeckou a římskou; totéž vysoké, abstraktně humánní stanovisko k strádajícím, utištěným i zavrženým; táž konstrukce a rekonstrukce jakýchsi ideálních dějů osvěty lidstva; totéž panteisticky zvroucnělé pojmání přírody, a jednou filosoficky deistické, jindy zas mysticky teistická oslava ideje božstva; týž skvělý mytologický aparát všech věkův a národův; táž barevně sytá a žhavá malba kontrastem situace, předmětu i slova, a táž vířivá, často pompésní hra antithés i apostrof. Doré i Makart zároveň; totéž široké řečnické pathos, někdy až překračující hranice poesie; a konečně táž forma veršová, rytmicky přerozmanitá a virtuosní." Machar v citované již literární causerii „K jubileu Vrchlického" („Nové proudy" 4, III, 1893) píše při srovnání s V. Hugen: „V poesii Vrchlického zní tajemná hudba citu jen Slovanům vlastní, jež se nedá definovat a jíž lze jen chápat. Fasona Vrchlického jest románská – z ní však mluví slovanská duše."

Z překladových prací Vrchlického je nejdůležitější v tomto období převedení Ariostova „Zuřivého Rolanda". V kritických poznámkách „Překlad v národní literatuře" („Lit. listy XIV, 1) píše Šalda o překladech Vrchlického, že jsou „dílo subjektivní, které bylo částí jeho procesu tvůrčího a originelního tím, že v něm hledal prvky, cesty, formy svému umění vlastnímu a osobnímu. Mají předem význam genetický

pro poesii překladatele a jeho epigonů". O překladu „Ariosta“ mluví Šalda v „Lit. listech“ (XV, 17 a d). Nastíniv kriticismus, reflektivní rozvahu a sebevládu Ariostovu v Rolandovi jako konstitutivní znak jeho genia, zjistiv dějinné podmínky doby, za níž vznikal, nesouhlasí s Českou akademií, jež vypustila v překladu některá místa. (Proti tomu „mrzačení“ se ozval již před tím Karásek v „Lit. listech“ (XIV, 19) cituje příslušná místa.) Na Vrchlického poznámku v předmluvě, že Aristo je národnější Tasso, zaznamenává Šalda historickou kritiku v nepochopení a uctívání Ariosta a prohlašuje národní charakter za pojem dynamický. Stanovisko Vrchlického, jež neulpívá na doslovném znění originálu, ale snaží se vystihnouti „celkové naladění, zabarvení, vztuch a ráz díla“ považuje Šalda za jediné správné a umělecké. Na základě srovnání některých míst originálu a překladu praví, že Vrchlický dostal svým „celým, bezpečným a silným uměním“ nejobtížnějšímu požadavku Ariostova technického umění „rozmanitosti, pohyblivosti, měnnosti“.

Pro nejšířší kruhy veřejnosti uspořádal Vrchlický „*Anthologii*“ ze svých básní. Většina kritiky byla proti výboru. Anonym „Zlaté Prahy“ (XI, 47) chválil autora, že sebral, co dosud roztroušeno po jednotlivých sbírkách „nejvznešenějšího a nejkrásnějšího“. V „Nedělních listech“ (1894, 348) nesouhlasil Václav Černý s básnickým rozdělením na sedm knih. Jak možno na př. oddělití pojem „láska“ od pojmu „život“, kterak z romanci, balad a legend učiniti samostatnou knihu, když obsahem musí ony básně spadatí v knihy dřívější, buď „Vlast“, „Lidstvo“, „Umění“ nebo „Láska“. Takto jednotlivé básně položeny vedle sebe „bez rozmanitosti a oddechu, samy sobě navzájem vadí, jaksi se utloukají a plný svrchovaný dojem zeslabují“. Ve výboru je velmi chudě zastoupena epika. V básnické fysionomii Vrchlického vidí čtyři obličejce: „Nejprve je to člověk antický, opozděný Hellén, mající dokonalejší a hluboký smysl pro mythus a historický život klasických národů i dějiny veškerého lidstva, dále člověk český, prožívší a pročitivší v srdci svým celý náš vývoj od prvních červánků příchodu Čechova k nejpálčivějšímu polední naší přítomnosti, za třetí jakýsi merlinovský obličej, hledící hlubokým okem v tajemnou dílnu přírody, v její tvoření a umírání, život i zhynutí, a konečně člověk moderní, mající vybroušený smysl pro nejdělikátnější a nejčasovější otázky naší nervósní, neukojené doby“. Jacques v „Nár. listech“ (XXXIV, 261–262) vytýká Vrchlickému, že jeho portrét „*Anthologie*“ je naprosto jednostranný; souměrné a úplná jeví se zde jenom lyrik. Závěrečnou studii Przesmyckého pokládá za „nejobsáhlejší a také nejhlubší stat, jež dosud byla o básníkovi napsána. Správnější v tomto ohledu je ocenění F. V. Krejčího v „Nivě“ (V, 14), který ve studii vidí „opojnou, ohněm entusiasmu sršící apotheosu“. Krejčí zjišťuje stanovisko mladé kritiky k Vrchlickému, které je úplně rozdílné od stanoviska let sedmdesátých: „Na rozdíl od starší kritiky, která nedovedla se dívatí na Vrchlického než z chudoučkéka hlediska národní svéráznosti a zbytečného strachu před kosmopolitismem a které vlastní obsah této poesie byl choul-

tivou půdou, na níž vstoupiti necítila se dosti vyzbrojenou, mladá kritika staví se na tutéž půdu, ze které tato poesie vyrostla, zachycuje její paprsky v samém ohnisku, z něhož vycházejí – klade na ni měřítko ne pouze české, nýbrž všeobecně evropské, jak při poesii tohoto rázu přec jinak nelze.“ Tragiku Vrchlického vidí v tom, že „nemá za sebou školy v pravém slova toho smyslu – staří ho ještě nedohonili, mladí jsou však již daleko před ním, rozumí se ovšem ne svými uměleckými produkty, ale svými programy a uměleckými aspiracemi“.

Časově ranější než Anthologie byly dva výběry H. V. Wunsche: „Jaroslav Vrchlický jako učitel lidstva“ a „Jaroslav Vrchlický jako básník milostný“. Obě tyto práce posílal referent „Nár. listů“ (XXXIV, 261–262) do musea našich literárních rarit. Při vlastním referátu o knize polemizuje Voborník („Nár. listy“ XXXIII, 333) s Wunschem, který vyloučením pedagogicky závadných citátů „přivedl básníka za učitele žactvu a ne lidstvu“. Nejostřejší posudek přinesl Karásek („Lit. listy“ XV, 1: „Jar. Vrchlický jako učitel lidstva“, tamtéž 10; „Jar. Vrchlický jako básník milostný“). První kniha je mu záminkou, aby „stigmatizoval jeden z těch odporných výstřelků směšného byzantinismu, jenž se lepí u nás na paty každému jen trochu nad normál vynikajícímu muži, jakmile tento dá najevo, že ho po zásluze neodkopne a neodbude, ale naopak, že jej bude živiti, podporovati a hejčkatí“. Odsuzuje předmluvu, jež je provanuta „podezřelým čmoudem kadidla nejlacnějších a nejmšnějších komplimentů“ a ironizuje hlavně výraz pro „Hudbu v duši“: „toto perlicí víno hrající duhou v číši samého Boha,“ „ten světelný vodomet, tuto Aeolovu harfu v ráji pozemského života“ a dodává „já, ubohý, v bledé závisti mroucí zákopník „moravské“ kritiky, nevidím v „Hudbě duši“ nic jiného než pracně kopie starofrancouzských balad Villonových atd. a padělaný Orient, odkoukaný u Rückerta, z jeho parafrázi nejkrásnějších čísel východní poesie, Růmiho, Džamiho atd. Čtete na příklad ghazel z Růmiho „Ich sah empor und sah in allen Räumen Eines“ a poznáte hned, na čem se pan Vrchlický inspiroval k číslům jako „Dle Joba“, „Rozšiřujte Boha“ atd. Pro upozornění na bombast úvodních gloss k jednotlivým oddílům knihy, připomíná Wunschovi Brandesovo: „Die Huldigung des Mannes aber ist und bleibt die beste, die zugleich eine Huldigung der Wahrheit ist.“ Neoriginálnost vytýká Vrchlickému i ve druhém výběru. V básni „Litanie lásky“ vidí imitaci Baudelairovy „Franciscae meae laudes“ a „Les litanies de Satan“. Kniha Wunschova ilustruje prý lépe než by dovedla sebe pronikavější analýsa naprosto žurnalistický ráz valné části tvorby p. Vrchlického, celý balast knih vyvolaných ne snad z uměleckých intencí autora, ale z pouhých praktických potřeb nakladatele.“ Nachází tu verše, jež by neprominul ani nejposlednějšímu básníku (na př. na str. 39) „Krutá láska – smavá maska, – plná číř a pohodlí, – struna praská, ta tam sázka, – pospěš, čas ten neprodíš“, objevuje i nonsensy (na př. str. 40) „však pozor kousavé dát na štíky – zlych řečí lidských, které bodnou zmijí“. I když tyto kritiky jsou příliš agresivní, neposloužily oba Wunschovy výběry ani literatuře ani básníkovi.

Nejlepší antologií z básní J. Vrdhlického byla Albertova „Neuere Poesie aus Böhmen“, kde při ocenění básníka čteme: „Tak jest dnes Vrdhlický mužem z nejnadanějších, duchem z nejuniversálnějších, vysoko povznesených nade všechny momentální proudy, hoden, aby nejen od svého národa ctěn, nýbrž ode všech vzdělcův znám byl.“ Z překladu vyzvedá F. T. v „Nár. listech“ (XXXIII, 99) B. Wellkovo tlumočení E. ndymiona „Auf den Blüthen thau' ge Perlen“ a Albertův překlad vánoční balady „Die Bauern rotten sich zusamm.“

Po literární bouři, již způsobila „Vlast“ r. 1893 svým odmítavým stanoviskem k Nerudovi, kdy se za něho postavila celá liferární obec česká v čele s „Májem“, je největší literární revolucí *boj o Háľka*, vyvolaný Macharovým článkem v „Naši době“ (II, 1) ze dne 20. října 1894. O vzniku článku se dovídáme od samotného autora v „Rozhledech“ (IV, 3). Píše, kterak přišel k vídeňskému antikváři, který prodával ohromnou slovanskou knihovnu. Jejím majitelem byl inženýr Petraň (v. Machar, „Knihy feuilletonů“ I, str. 102). Z knihovny si koupil Háľkovy spisy a přes zrazování přátel začal s chronologickým studiem Háľkových prací. Z touhy objasniti si jeho velikost vznikl článek, který již během četby slíbil prof. Masarykovi pro „Naši dobu“, v níž vyšel k dvacetiletému výročí básníkovy smrti. V obšírné studii čteme: „Nesamostatnost a nepůvodnost tkví na většině prací Háľkových. „Večerní písně“ jsou dítkami Heinovy „Knihy písní“. Je ovšem vytrháno včelám německého poety ostré žahadlo – jakož vůbec Háľkovi chybí satira, ironie, sarkasmus, humor – zbývá jen sladkost a sentimentálnost a s nimi Heinův aparát přírodní: slavík, růže, hvězdy, měsíc, sad a les. Do šlépějí Byronových a Mickiewiczových vstoupil Háľek „Mejrimou a Hussejnem“. Básník je jako gymnonotus elekticus; vydav silnou omračující ránu, má pak jen vždy slabší a slabší rány pohotové, až konečně všecka síla ujde,“ pravil Neruda. „Mejrma a Hussejn“ byly poslední touto ranou. „Máme svého Shakespeara“ volalo se po Čechách po provozování „Careviče Alexeje“ a „Záviše z Falkenštejna“. Napodobil hranatosti, hrubosti svého vzoru, charakteristika jednajících figur, ovzduší doby, barva místa, hluboká idea na dně kusu, dramatictčnost a tragika – to bylo nad jeho síly a nadání. Jeho rekově jsou pathetickými řečníky, mají dlouhé monology a umírají s ariemi a při bengalu jako hrdinní tenoři. Ženy jsou vesměs nesnesitelné. O psychologii vůbec nemožno mluvit.“ Na srovnání začátku Goara a místa z Childe-Harolda („Přec, svobodo, tvůj prapor potrháný“) ukazuje Machar, kterak se básní „hlavou a slovy, srdcem a krví“. Výronem čisté individuality jsou „Balady a romance“, „V přírodě“ a „Pohádky z naší vesnice“: „A tak duše Háľkova je vyslovena celá, je to duše malá, neumělkovaná, nestrojená a vyslovena neumělkovaně, nestrojeně. Příroda je mu největší poesíí, studnicí krásy, matkou moudrosti a prvním zákonem.“ Po pochvalě povídek zakončuje: „Háľek byl talent druhého řádu. Nedostatek autokritiky vězel v jeho malé sečtětlosti a velké víře v sebe. Jeho pravá poesie jest lesní studánkou: čistá, průhledná až ke dnu a svěží. Háľek nemá hloubky a nemá tajů.

FRANTIŠEK BÍLKOVSKÝ – DÍVKA Z NAZARETA
LINOLEORYT

Nemá jediného verše, jenž by otvíral perspektivu duši čtenářově: „nemá jediného tónu, jenž by vzbudil delší echo neb rozvlnil ji k harmonickému souznění. Za dvacet roků nenajdete v Hálkovi víc, než dnes – bude-li jej vůbec kdo číst – za dvacet roků bude však teprv známo, jakým nedoceneným zjevem – vzdor těm chválám dnešním a prázdným hymnám – byl Neruda. Hálek měl význam a patřil době, kde žil, Neruda jde v budoucnost.“ Konečně žádá Machar úplné vydání básnickových spisů (kritiky, aforismy atd.).

Boj o Háška rozdělil český literární život na dva tábory: na jedné straně realisté s „Časem“, „Naší dobou“, „Nivou“, „Rozhledy“, „Lit. listy“, „Českou stráž“ a „Moderní revue“ a na druhé „Osvěta“, „Lumír“, „Zlatá Praha“, „Čech“, „Hlas národa“, „Národní listy“, „Šipy“, „Humoristické listy“, „Švanda dudák“ („Světozor“ vystupoval proti modernímu směru, z kterého vyjímá Machara). Macharové odpovídal Zaslánem v „Nár. listech“ (27, X) prof. Jar. Goll, nazval jeho článek „nepěkný“. Machar reagoval několika glossami v „Čase“ (3, XI) poukázav na to, že v článku „vážil každické slovo“. Důležité časové glossy „K našim posledním bojům literárním“ uveřejnil Vrchlický v „Hlasu národa“ (4, XI). Současnou situaci líčí: „Zle a zle to bouří v té malé sklenici vody, kterou jsou – proti událostem světovým, nás obklíčující – naše literární poměry. Malá obec literátů českých jest rozestvána docela. Nová hesla víří ve vzduchu, nové osobnosti tlačí se s energií mládí vlastní a jemu jinak dobře slušící do popředí.“ Mluví ne za sebe, ale za „svazek solidarity, který poutá živé k mrtvým a činí z nás všech i z těch, kdo přijítí mají, jednu obec“. Především si všímá postupu nejmladší generace a porovnává jej s lety sedmdesátými. Přiznává: „Dnešní zápas není nijak zásadný, nýbrž pouze osobní. I v literatuře zavládla šplhavost a neupřímnost. Jsou u nás lidé, kteří jedním dechem dovedou někoho uznávat a velebit a hned vedle téhož řadí mezi „falešné bohy Parnasu“ a tleskají pod maskou nahodilou – obrazoborcům.“ Jako projev neutěšeného boje jmenuje Macharův článek, který ho zarmoutil „tím více, že byl psán od básníka vynikajícího, který si nemůže stěžovat, že z kruhu starších nebyl uznán a ceněn“. Hlavní výtky: „Článek, který leckde pravdu povídá, chybí všelka noblesa, veškeré pojitko tradice, které je svatým úločným a jemným lidem. A to uráželo, nebo pravdy v něm pronesené jsme znali všickni, v tom směru nám pan Machar nepověděl vsuktu nic nového“. Jako jiné prvky boje uvádí „zaryté a nepřátelské vystupování proti všemu, co nese na sobě vignetu historickou“; nejvíce ale chybí „tolerantnost, chybí noblesa a chybí – dnes zastaralé slovo – láska jedněch k druhým“. Machar v „Čase“ (10, XI) odmítá výtku, že formu boje převzala mladá generace od německé Moderny a vytýká generaci let sedmdesátých, že neúčtovala se svého stanoviska s tím, co přejímala. Otisk Vrchlického článku přinesl „Lumír“ (10, XI) s poznámkou, zda se mají odkopávat mládeži starší, kteří této mládeži nepřekážejí, leda tím, že jsou, pracovali a pracují. Proti Macharovi píše Ferd. Schulz řadu článků v „Nár. listech“ (od 6. XI) s názvem „Literární

revoluce". Polemizuje s Masarykem a jeho kruhem příspívatelů. V Macharově článku si všímá srovnání Hálkovy poesie s Heinovou a o poetickém materiálu (slavík, růže, hvězdy, měsíc atd.) tvrdí, že byl „od věčnosti do věčnosti společný všem lyrickým básníkům na celém světě". Rozepisuje se o tradici naší přírodní poesie, ve které vidí tři periody: Popisování (M. Z. Polák, „Vznešenost přírody"), oduševňování (Čelakovský a Erben) a vyšší humanitní reflexe (Hálek). Po odsouzení Macharova pesimismu a nedocení lásky končí polemikou s Masarykovým článkem Časové směry a tužby. Machar odpovídá v „Čase" (17, XI) a na citátech dovozuje, že Hálkovi chybí Heinova satira i sarkasmus. Vliv Heinův na Hála potvrzuje Albertovou Anthologií a slovy Jar. Vlčka („Čas" VI, 602). Roztřídění naší přírodní poesie se mu zdá škatulkování. Neví podle něho, kam s Múchou, Nebeským, Sabinou. Končí: „Pan prof. Ferd. Schulz našel v „Literární revoluci" Waterloo své kritické praxe." Krásnohorská uveřejňuje v „Osvětě" (XXIV, 1122) kritiku o kritice Vítězslav Hálek. Odsuzuje Machara jako kritika a o „Večerních písních" praví: „Je to naprostá seriousness citů a představ, stupňující se až na přesvědčenost a nadšený pathos." Na Macharovu poznámku o poměrech v letech sedmdesátých: „Celá ta generace Vrdhlického, ač v prvním ohni mládí měla svou nedůtklivost, nejenže onomu heránku (roz. Krásnohorské) dávno dala satisfakci upřímným přátelstvím a dokonalou kolegiálností, nýbrž učinila mnohem více, něco tak charakterního a poctivého, že jest tu úcta na místě. Ač mohla generace ona právem býti hrda na své skvělé talenty a na svou bohatou produktivnost, zapřela osobní hrdosť, pochopila věcně a brzy, čeho jsme od ní žádali my starší a jala se s nadšením a krásným výsledkem pracovati na tom poli poesie původně národní, kam jsme ji byli zvali." Výpady proti Hálkovi nazývá „nejmodernějšími lichtensteiniádami v literatuře české". Machar Krásnohorské cituje („Čas" 1, XII) její článek „O Hálkovi slovo v čas" („Osvěta" 1879), který v kritickém hodnocení se mnoho neliší od jeho úsudku v „Naší době". V referátu o Vrdhlického „Kytkách aster" („Zlatá Praha" XII, 4, 5, 6) napsal F. Schulz o mladých: „Jejich veřejné projevy mínění zvolily si takovou formu, v níž následovati jich nedovoluje osobám jimi napadeným už vlastní duchovní povaha, ne méně než povinný zřetel k samému umění." Prvou část posudku končí Vrdhlického básní Zatopeními sodám Karlova mostu: „My máme jiné větší práce: – v stran ohni divně vznátém – pro příklad příští generace – se pohazovat blátem, – na velikost štěkat, jen se lekat – svých stínův, na budoucnost čekat, – druh druhu býti katem." Machar („Čas" 22, XIII) vytýká Schulzovi jezovitství, neboť touto invektivou míří na „Šipy", „Humoristické listy", „Čechu" atd. Do „Švandy dudáku" (XIII, 2) píše Kvapil idylky „Literární jubilea": Neruda s Hálkem navštíví na nebeském předměstí II. Sachse a blahopřeji mu k čtyřistaletému jubileu. Nazítří Hálek oslavuje 20leté výročí smrti a podává Nerudovi blahopřejný článek „Naší doby": „Dělají mi funus nový – inu první nepostačil. – Měl jsi včera pravdu, Jene – už jsem taky starý brach."

Neruda se usmívá: „To je vina otce tvého. – Měl tě tatík také poslat – na řemeslo na ševcovské – nebo vandrej do Německa: líp je v Němcích ševcem býti, – nežli v Čechách básníkem.“ Na opětný útok Krásnohorské („Osvěta“ XXIV, XII) odpověděl Machar v „Času“ (29, XII). Z tohoto i předešlého článku se dovidáme o tom, kterak Vrchlický a Sládek v r. 1879–1883 vyřizovali spory s Krásnohorskou a Schulzem, komu se strany Lumírovců platila slova „šosáci, pedanti, mentoři, staré panny“, z tábora protivného „kavalerista, choroba, půl tuctu „světových““.

Časově náleží do tohoto období Vrchlického Zasláno v „Hlasu národa“ a interview s Láďou Matušem. Na Herbenův výpad v „Času“ odpovídá Vrchlický: „Není pravda, že by byl článek v „Revue Slave“ z r. 1879 prof. Sob. Pinkasovi inspirován někým z kruhu t. zv. Lumírovců.“ Článek cenil totiž Hála dosti nízko. Herben si došel k Pinkasovi a Pinkas vysvětluje: „Vyhledal jsem si – r. 1879 – k několika rozmluvám pana Vrchlického. Vrchlický mě informoval o literárním životě českém za r. 1878. Odstavec o Hálkovi v informovaném článku psal jsem dílem podle vlastního úsudku, dílem podle úsudku p. Vrchlického a mám v dobré paměti, že můj úsudek nebyl v odporu s úsudkem p. Vrchlického, nýbrž úplně se kryl.“ Interviewovaný v „Hlasu národa“ praví: „S Pinkasem jsme mluvili v kavárně Slavii, ovšem i o literatuře, ale nějaké formální informace, po časopiseckých článkách nemůž být řeči. Nota bene já svoje Zasláno Pinkasovi ukazoval a on passus o sobě takřka sám stylisoval. Vyzvěděl-li z něho „Čas“ teď zase něco jiného, nemohu za to.“

Odezíraje od sporu Veselý („Vlast“) a Bouška („Niva“), v němž Bouška („Niva“ V, 4) objasňuje svůj přátelský poměr k Vrchlickému, a od Šaldových vývodů proti Vrchlického výtce na divadelní kritiku, je důležitý Karáskův článek „K naší literární revoluci“ („Moderní revue“ I, 3). Snahy nejmladší generace formuluje: „Dnešní generace jest jiná, než byla generace, s níž srostl pan Jar. Vrchlický. Jiné jsou její snahy, jiné umělecké metody, jiné názory. Mladá generace chce pravdu, stará chce noblesu. Rozumíte-li vy noblesu tak, aby se z piety k osobně milému a sympatickému básníku, jenž byl za svého života přečtenován, tajila po smrti jeho nepřijemná pravda: rozumíme my jí zase tak, aby se tato pravda netajila, ale aby se zjednal jeho literární osobnosti pevný, třebaš nižší podstavec, na němž by neotřesně stál, kdežto se nyní na hliněném královském svém prestolu nebezpečně a k rozbití vracte třese a kolébá.“ Ukázal, že „noblesou se škodilo Nerudovi“ a vyrovnav se se Zákřejsem za „Nová světla“ („Osvěta“ XXIV, 10, 12) končí: „My mladí bez rozdílu svých uměleckých konfesí, hůjme volnost diskuse, ale nerozumíme jí tak, aby bylo komukoliv, i tomu, kdo se literaturou jakživ nezabýval, volno v literární diskusi zasahovati. Nikoliv. Opakujeme a s důrazem akcentujeme: literatura patří lidem, kteří mají o literaturu interes, a ne lidem, kterým připadne na mysl, že máme literaturu jen tehdy – kdy vidí, že by se dalo v zkalených vodách pohodlně lovit.“ Totéž číslo „Moderní revue“ přináší písničku

na Schulze, Vrchlického a rytíře z Čenkova. Rytíř z Čenkova zakončuje Sonet o přítelově slavomamu (na Machara) ve „Švandův dudákoví“ (XIII, 2): „Kde sok tvůj? . . . V říši mrtvých velikánů. – Nuž ránu smrtelnou jsi mu dal, když – věnce hrobu jsi mu pošlapal!”

Pro úplnost budíž zaznamenáno: lednové číslo „Švandy dudáka“ se třemi písničkami na dekadenty, „Šípy“ (2, II) s parodií „Rýma duše“, „Humoristické listy“ s karikaturou Herbena, který má v ruce šátek s uzlem, ale nemůže si vzpomenouti, komu má ještě vyčítati. Do rozsáhlé polemiky se nevmísily „Literární listy“. Spor zaznamenávala „Vlast“ a svoje stanovisko definovala v č. 4: „Co do věci zavrhuje názory realistů a odsuzujeme naprosto směr moderny. Nejkrásnější článek v celé záležitosti napsal p. Fr. Zákrejs v „Osvětě“.“ „Naše doba“ v Rozhledech časopiseckých napsala: „Nám článek Macharův Hálka nezměnil, naopak zvětšil, protože nám ukázal, co z něho si máme vyvolt.“ V Hlídce literární Bouška uznává, že článek Macharův nebyl „drzý a brutální“ a vyžaduje jako Vychodil, aby se nebránilo nutně revist literatury.

Polemiky jsou v podstatě ukončeny Macharovým „Epilogem“ v „Rozhledech“ (25. I. 1895), z něhož partie o vzniku článku byla již uvedena. V druhé části lituje Machar Golla a Vrchlického, že se dostal do téhož tábora s „Humor. listy“, „Šípy“ atd. V samotném boji vidí dvě složky: „Boj žurnalistů s literáty o vrchní tribunu soudcovskou v literatuře a boj literátů s literáty o věci čistě literární, o směry staré i nové.“ Rekapituluje některé útoky a přihlašuje se k Bahrovu kředu Moderny. Vzpomíná na nedbalost a neúplnost při vydání Hálkových spisů a zakončuje: „Faktum je: naši staří neudělali pro památku svých přátel mnoho, ale co udělali, nestojí za nic.“ Takto skončil spor o Hálka, který trval přes tři měsíce a ve kterém se nešetřilo osobními invektivami nejpochybnějšího rázu (na př. když „Šípy“ VIII, 22. XII. odvozovaly Machar od mrcha a pod.) a k němuž mnozí zaujali stanovisko naprosto žurnalistické (na př. Seykora v „Čechu“), jiní vyřizovali si stranické záležitosti (na př. moravský katolický „Obzor“) a pod.

Na polemice Šimáček-Šalda, jež byla vedena mezi „Světózorem“ a „Rozhledy“ o kritickou praxi obou autorů, zúčastnil se Vrchlický pouze podepsáním Prohlášení („Světózor“ XXIX, 21), kde zároveň s ostatními spolupracovníky „Světózora“ potvrdzoval, že Šimáček si počínal v redakční praxi „velmi liberálně“.

Ze studií o Vrchlickém v této době je nejobsáhlejší a nejdůkladnější *Masarykových*. „Několik myšlenek o literárním eklekticismu“, týkajících se rozboru Vrchlického „Twardovského“ („Naše doba“ II, 4, 5). Výtku eklekticismu činili básníkovi již před tím referenti na příklad „Hlídky literární“ nebo „Literárních listů“, žádný však nepodal obraz tohoto nedostatku tak názorně jako Masaryk. Jeho vývodům o Vrchlického literárním eklekticismu předcházely myšlenky o anachronismu nehistoričnosti Exulantů, rozbírané v „Času“, časově nespadaající do tohoto přehledu. Po stanovení rozdílu mezi původním autorem a eklektikem patří Masaryk v díle Vrchlického jeden ze základních problémů

člověka – ideu faustovskou, o jejíž nejuplněnější řešení se básník pokusil v „Twardovském”. Po vyličení obsahu, nenachází Masaryk v provedení faustovského titanismu: „Postaveny jsou sice vedle sebe smyslnost a její zlé následky fyzické – nikoli však její protiva, ani skutečná krásna, ani láska, ani čistota, nevidíme a necítíme žádného boje smyslnosti a ducha a pokud se na to v „Twardovském” pamatovalo, jen se o tom několik slov říká, ale idea se ani filosoficky ani umělecky neprovádí.” Důkladněji si všimá poměru dábla a „Twardovského” a ve srovnání s „Faustem” a „Mefistofelem” označuje jej za nejasný, nejednotný a neurčitý. Hlavní výtky: „V „Twardovském” je mosaika, kaleidoskop anebo jak tu mechanickou aglomeraci mínění, názorů a obrazů chcete zvatí, ale schází mu jasná, pevná, určitá a určená myšlenka.” V básni vidíme „tu kousek z Goethova „Fausta”, jehož hlavní idea básníka vedla, tu zase vidíme části z „Twardovského” a konečně tu postavena scéna podle Krasinského, poznáváš vzory Danteho, Byrona a ještě jiných – taková nejednotnost právě jen slabostí eklektickou dá se vyložit . . . Eklekticismus jeví se tedy jako nezpůsobilost překonat cizí myšlenky, usjednotit je a souladně zpracovat, ve svůj celek.” Na otázku českosti a národovosti Vrchlického odpovídá Masaryk: „Jistě každý umělec a myslitel nejlépe dá výraz svým rodovým vlastnostem, když váží z hloubi své duše, neohlížeje se na hlasy těch, kdo dnes tak nesoudně rozhodují o ryzosti a neryzosti ducha národního.” Obraz tehdejšího hodnocení Vrchlického, jež se dělo v příkrých protivách, doplní studie Krasnohorské, podaná v „Českém básnictví posledních dvou desetiletí” („Osvěta” XXV, 1022; XXVI, 55, 160). Proti Masarykově výtku „nedostatku přesnosti a myšlenkové svědomitosti” u Vrchlického podává Krasnohorská místy pouhou apotheosu básníkovu, místy zase si vypořádává účty s mladou generací. Myšlenkový a citový svět Vrchlického vykládá z renaissance, jejíž prvky a podněty se však krystalisují v útvary zcela moderní: „Užití blaha života, tato svodná sklonnost renaissance kontrastující se seriosně romantickým motivem obětování života i jeho slasti – nalézti život krásný jako kalich květiny a ssáti z něho vonný meč, tato snaha i s tisícovým svým zklamáním jest předmětem obrovského počtu nejkrásnějších a nejtýpčtějších výtvarů našeho velkého poety.” Při rozboru díla probírá nejdříve epiku. Jako zajímavou věc uvádí že v pracích básnických převládá legenda. Po důkladnějším popisu legendárních látek, hlavně s motivy českými, všimá si básní, věnovaných oslavě „věrné oddanosti ženského srdce”, z nichž nejvíce cení Savitri. Nesouhlasí s básněmi, ve kterých se horuje pro ženskou krásu a kde „žádostivost volá lásku stůj co stůj”. Upozorňuje na motivy z nejrůznějších oblastí a zastavuje se u Selských balad, ve kterých vše „žár přímého, odníkud neodraženého, ničím nezbarveného a nezmlomeného paprsku”. V pracích lyricko-epických vidí nedostatek autokritiky „průznost talentu”. V lyrice oceňuje ohnivou erotiku, pesimistickou reflexi a mystické hloubání. Při rozboru vlasteneckých motivů ze sbírky „Poutí k Eldorádu” píše: „Ano, Vrchlický se dávno ocitl v táboře našem „starovlasteneckém”, a jak komicky natvnil je zlost moderních bažlivců a

štváčův, že jej vítáme, slavíme, oceňujeme." I když přiznává v díle reminiscence z cizích autorů, omlouvá: „Napodobení to jest tak bezděčné a tak prohráté vlastním citem jako básníkovo nejpůvodnější líčení..." Pro polemicky podhybný způsob kritiky, který byl charakteristický nejenom pro Krásnohorskou, ale i Schulze, Zákrejsa a mnohé jiné, citují obsírněji závěr studie: „Vrchlického neuznati za básníka dce zfantilná, dlapeckou samolibostí opořená generace, která svou reformátorskou činnost započala mnohoslibným vyzváním, aby jen každý český spisovatel šel k nejbližšímu stromu a na něm se opřel – která v tomto duchu pokračuje a nevíme ještě, čím skončí; pro tu chvíli však tato záškodná čhása táhne za vojem od pozitivních našich pracovníků čekajíc, brzo-li již bude větřiti někde mrtvolý, které by svlékala; a o žádný lup nestojí tak velice jako o jméno a čest Vrchlického... Žel jenom, že se této moderní „kulturní práce“ účastní kromě literárních nicek také lidé, jejichž jméno nezanikne s prachem a jekem této vřavy, ale ponese hanbu toho boje před veškerou budoucností, jsouc talentem povoláno k delšímu žití. Jsou schváleny deliriem a na tváři jim sedí žloutenka závistí. – Nuž nechat se přežene ten paskvil bouře s rykem sebe větším: Jar. Vrchlického nestrhnete s výše a neporazíte v bláto, jeho vavříny jsou rukám vašim nedosažitelný; on žije životem, jež vám nemožno zbraněmi svými skláti: životem nesmrtelných." Takovýto způsob obhajoby, které Vrchlický proti svým odpůrcům tehdy nepotřeboval, rozjilil ještě více sotva uklidněné literární poměry.

Dříve než přistoupíme ke kritikám o jeho dílech, pozastavme se u smrti Jos. Jiřího Kolára a padesátin Svatopluka Čecha. Vrchlický napsal do „Lumíru" (10, 11) Kolárovův nekrolog, v němž se dvakrát dotkl mladých kritiků: „O něm (roz. Kolárovi) se může právem říci, že i kousavá někdy i bodavá jeho ironie ztrácela ostří, již tím, že ten od koho podházela, měl k ní právo prací celého života, skutky bohatého a velkými zásluhami svými o náš kulturní vývoj. Škleb a ironie z úst chlapců a nezkušenců, kteří sami nevykonali ničeho, působí při vši naivnosti jejich jen odporně, toho důkazů podává náš literární život v poslední době více než dostatek." „Čas" (X, 7) ironicky poznamenává: „Kdy začal Vrchlický kritisovat, nebyl víc než chlapec a nezkušenec?" Druhá výtka platí „Stráži pod Vítkovem", která nazvala Vrchlického básně „Savitri" parafrazí německého překladu Meierova: „O původnosti měl (roz. Kolár) arci své docela zvláštní pojmy a představy, ale i ty byly ve všem jen odlikou stejné praxe velkých jeho mistrů. Do výhně svého genia naházal on často plnou lopatou škváry a trusky předchůdců, svařil vše a přelil ve formě naprosto nové a převahou lepší. Takto udělal i Shakespeare i Molière, které kdosi nazval největšími plagiátory světa. Že někdy v této tavné ideji a obrazů proklouzl i v plném původním znění celý verš v originálu? Možná. Ale prosím Vás, ta jeho obrovská paměť čtenáře i recitátora cizích děl to dostatečně ne-li omlouvá – aspoň vysvětluje."

Padesátiny Sv. Čecha pozdravil Vrchlický kromě básně ve „Zlaté

Praze" feuilletonem v „Národních listech“ (XXXVI, 51). Vyzvedá krásu jeho řeči a při zmínce o „Snech“, „Adamitech“, „Bouři“ a „Václavu z Michalovic“ doznává: „Zde jsme pili plným douškem katarakty velké poesie finoucí se z ducha zářícího a skvělého.“ „Čas“ (X, 9) používá Čechova jubilea k výpadu proti Vrchlickému. Anonym nazývá Vrchlického diplomatem a konstatuje: „Pan Vrchlický to byl, jenž nelaskavě a nedůstojně nám všem udeřil do tváře na podzim 1894 pro Hála. Kolik v tom bylo jezovitství a osobních pohnutek, víme jen my. Ale to nebyl začátek hořkostí proti p. Vrchlickému, to byl jen konec. Mladé pokolení dávno před tím už se od něho odkloňovalo. Ono cítilo společně a skoro každý jednotlivec také sám pro sebe, že v něm nebylo nikdy tepla a lásky.“ Vrchlického „lístek jubilejní“ hrál značnou úlohu v polemice o kritickou metodu F. X. Šaldy v r. 1924. V „Soumraku slušnosti“ („České slovo“ 15. IV. 1924) uvádí Šalda citát z „Času“ a kterak Vrchlický „žárilil“ na své druhy připomíná nepodepsaný článek o Sv. Čechovi v Ottově slovníku naučném v V. díle (10. II. 1892). Za autora prohlašuje, na základě tvrzení dr. A. Šolce, Vrchlického („České slovo“ 4. V. 1924). Na obranu Vrchlického vystoupil ve stejnojmenném článku Miloslav Hýsek („Nár. listy“ 23. IV. 1924). Stejně jako Šalda je přesvědčen o autorství Vrchlického. Jeho domněnku utvrzuje srovnání hesla s článkem k Čechovým padesátinám, jehož rozšířený otisk vyšel v Nových studiích a podobiznách. O stanovisku obou prací píše Hýsek: „Stačí vzít do ruky „Breviř moderního člověka“, vydaný právě r. 1892, aby bylo zcela jasno, že se Vrchlický pod svým jménem básnický vyrovnával s těmi problémy, jež určily jeho soudy o některých sbírkách Čechových, a sice v tom smyslu, jak to vyjádřil v Naučném slovníku. V realismu, proti němuž již po několik let bojoval divadelními referáty v „Hlasu národa“, viděl sploštění a znehodnocení velké poesie a umělecké krásy a toužil básníka uchránit od kalu všedního života a jeho bojů; byl nedůvěřiv k mladému pokolení, jemuž i později na př. v „Hlasech v poušti“ „vytýkal honbu módnosti a nedostatek hlubšího poměru k životu.“ Na autorství Vrchlického poukazuje i Machar v „Naší době“ (20. III. 1896). Pro Machara stejně jako pro referenta „Času“ je Sv. Čech Vrchlickému pouhý socius dolorum. Jako doklad uvádí oslavné verše Vrchlického ze „Zlaté Prahy“ s výpadem na kritiku: „... Ač závistivý se mnohý ozval pes – Tys hrdě čelo vždycky vzhůru vznes“. Podrážděné výpady, jež možno zaznamenati na obou stranách, doplňuje pověstný Hilbertův feuilleton „Vrchlický – fotbal“ („Volné směry“ I, I). Hilbert m. j. píše: „Stalo se dnes nejmilejší zábavou našich estetických metařů kopnout si časem po Vrchlickém. Vrchlický fotbal nazval bych tento nový sport, jenž rázem udvítil kde koho svou ušlechtilostí: učení pánové s desetiletou českobratrskou praxí a nejmladší synkové, jež dobrá máti opatřila řádnými botami na pout, provozují jej vesele na úpatí českého Parnassu... Ano je to ta pravá česká sprostota, jež mluví dnes z ústku na Vrchlického, tak něco specificky našeho, s čím člověk potká se ve všem veřejném životě, náš národní znak, řekl bych skoro, dědictví věků, v nichž byli jsme

podruhy, neobhlesá myšlení, neprojemnění citu, nevychování přese vsi vzdčanost, zkrátka: sprostota." Po citování dvou kritik, z nichž prvou psal B. Práčník, rozhorleně volá: „Lúzo, když nemáš úcty pro práci básníka, pak aspoň mlč a táhni z našeho luhu. Rvi se v politické aréne, vraždíš se se svými žurnalistickými konkurenty, a králují si na smetišti veřejného života – ale z našich niv pryč a nešlap po našich záhonech.“ Hilbertův článek, kterým se mladý autor staví do řad Vrchlického obdivovatelů, byl nazván „Moderní revui“ (V, 95) „hanswurštíádou hors concours“. „Česká stráž“ (1896, 45) sesměšňuje Hilberta, který spal patrně několik let v Blaníku a probudiv se chytil poněkud obstarlá dvě čísla časopisu „Čas“ z června (roz. Hilbertův článek vyšel v říjnu) a „Lit. listy“ asi čtvrtroční. Poznav, že se tam píše o jeho světoznámém lounském krajanu „hnul se v něm básník nad tou českou sprostotou, letěl horem pádem, aby té sprostotě vynadal . . .“

Kritika tvorby Vrchlického ukáže, do jaké míry byly oba tábory spravedlivy. Krásnohorské v „*Nových zlomcích epeje*“ („Osvěta“ XXV, 177) „vše září a hraje luznými barvami a přemělým hranením epických lepokamenů . . .“ Z důvodu národního rmoutí se nad básněmi s látkami germánskými. Genius Vrchlického „žije v minulosti a v budoucnosti – přítomnost se ho nejméně dotýká; proto jest věnem jeho veliké poesie vzpomínka a ideál, ne však odpor a boj náš životní.“ Ferd. Schulz („Zlatá Praha“ XII, 8, 9) všímá si některých básní na př. skladby úvodní, „Hugina“ a „Munina“, „Merlinova zajetí“ a vyhláše je za díla mistrovská. V básni „Při zprávě, že kosti Kollárovy do Čech převezeny nebudou“ obdivuje vlastenecký idealismus. Voborník („Nár. listy“ 1895, 33) rozeznává ve sbírce trojí druh básní: předmětné, podmětné a neutrální: „V předmětných je patrnó výhradně umění a vkus, neb i vědomě vyslovená theorie, tedy jednak popisné, jednak filosofické básně. V podmětných je maska historická, ale podstata duševní zcela básníkova. Neutrální jsou ty, při nichž záleží na dojmu čtenářové a jeho náladě, připočte-li je k oněm nebo k těmto.“ Po vytknutí některých nečeských vazeb (na př. ví, třeba abych v boj se řítíl, že musím) nazývá sbírku koráhem, který „vyplul na zbouřené moře literární a z nejhoršího počasí. Když tak, je třeba nechatí všeho a přihlásiti se k vlajce, at dují jak chtějí vlny vod slaných i neslaných.“ „Světozoru“ (XXX, 3) básně jako „pochodně osvětlují ostře pravé i křivé cesty, kterými se bralo lidstvo ve svém kulturním rozvoji, kdežto referent „Rozhledů“ (IV, 7, K1) odmítá Vrchlického filosofa dějin, neboť dovede „křísiti a malovati minulost chladně a objektivně anebo podávati prostřednictvím minulosti sebe“. Karásek („Lit. listy“ XVI, str. 106 a d.) pozoruje v knize únavu a mdlóbu proti sbírce „Duch a svět“ z roku 1878. Básně, jež jsou libovolnou galerií obrazů a genrů z historie lidstva, metodou i stylem upominají na V. Huga. Chlad vytýká i B. Chaloupka v „Moderní revui“ (1894, 4).

Eroticky motivované sbírky Vrchlického jsou v tomto období zahájeny bolestně subjektivními „*Okny v bouři*“. Jacques („Nár. listy“

XXXIV, 254) zabývá se zejména cykly „Pisně o štěstí“ a „Z lásky a o lásce“, které definuje jako „nejjemnější záchvčvy pocitů, zachycené v nejisté poloutmě duše i přírody, které marně hledají soupeře i v nejmmodernějších a nejzvláštějších aspiracích našich básníků „strachu a hrůzy“. „Světozor“ (XXVIII, 40. –a–) uhadá závažnou tragiku sbírky a jasně formuluje: „Zde každá sloka, sevřená a těžká, nese zrno životní moudrosti, k níž mistr dospěl věkem, zkušeností a prací, sloka stala se prostší, ale za to tím obsažnější, slovo, verš, obraz jednodušší, ale za to cit tím hlubší a opravdovější.“ Za poesii hluboce prožitou, která „vtěluje osobní zážitky a životní filosofii básníkovu v tuhé pouto úsečné formy a ostrých point“ prohlašuje „Okna v bouři“ KJ. v „Rozhledech“ (IV, 1). F. V. Krejčímu („Lit. listy“ XV, 22-23) jsou básně „nejen jednou z nejlepších knih dnešního básníkovy stadia, nýbrž jednou z nejlepších, nejmělečtějších vůbec“. „Moderní revue“ (1894, 1) vidí v ní „plně prožití a dokonale procítění“. Kritiky ostatních lyrických knih uvádím dle chronologického postupu sbírek. S katolického hlediska odmítá „Kytky aster“ Quido Beatus ve „Vlasti“ (XI, 2): „Duch, jaký z této knihy vane, je rozhodně protivný duchu Kristovu, je to hned pohanství, hned pantheismus, hned duch moderních filosofů atheistických...“ Krásnohorská („Osvěta“ XXV, 176) zjišťuje základní tón sbírky v „ušlechtilé resignaci“ a obdivuje se básníkově fantasii, která „obrazí celý svět krás a pod níž se kryje průzračná hloubka přemítavého ducha.“ F. Schulzovi („Zlatá Praha“ XII, 4, 5, 6) slouží sbírka za výpad proti kritice mladých: „Dlužno povědět veřejně, že žádný ze starších literátův českých neprokázal literárnímu dorostu českému právě v oněch kruzích, odkud nejnověji se metá prapodivně střelivo proti J. Vrchlickému, tolik platných služeb jako on. Napodobili ho, „amplifikovali“ jeho poesii podle libosti, doznávali jeho vídné intervence i ve hmotných stránkách své produkce po léta způsobem, jenž jím tehdy byl velice vhod, ba někteří ještě před několika nedělemi užili ho jako drtící zbraně proti Hálkovi: teď sklízí jejich vděk a jest zasypáván důzkazy jejich šlechetnosti a umělecké vzdělanosti.“ Šířeji se rozepisuje o jednotlivých cyklech sbírky a vyzvedá obrazy z přírody, básně, zabývající se problémy umění, vlastenecké elegie. Referent „Lit. listů“ (XVI, str. 151) pozoruje na knize blížící se stáří. Mimo čísla intimního procítění hlučí mu zde množství „básní verbalistních, kejklišké hry slov a rýmů“. Podobně soudí anonym „Moderní revue“ (1894, 2): „Podzim vešel v básníkovu duši a srdce.“

V „Knize sudiček“ spatřuje „Zlatá Praha“ (XIII, 2, –1–) „dozvuky tékavých snů mladých, nedůvěru a skepsi plného života“, která posledním cyklem se mění „přes vlastní bolest básníkovu a přes mnohý záchvčv hrůzy v – klid, pochopení, odpuštění“. Na moravskou „Hlídku“ (I, 2) působí kniha sympaticky svou „intimností a tím, že se tu častěji ozývá básníkovu duše česká“. „Národní listy“ (XXXVI, 317, –vap–) nazývají sbírku reflexem celého lyrického díla. Záporně ji posuzují realisté a „Moderna“. „Naši době“ (III, 2, –pp–) značí „mdlou vyčerpanost“ a „pouhé paběrkování na strništích“. Základ mdloby nalézají

„Rozhledy“ (V, 3, –il–) „v erotice, v kultu ne ženy, ne krásy, nýbrž pohlavného pro pohlavné.“ Jako „Naše doba“ soudí i F. V. Krejčí („Lit. listy“ XVII, 2), kterému kniha je „málo hluboká, málo výrazná, bez ohně, barev, síly . . .“ a Vrdhlický typ básníka, který „vyplýval všechny silnější barvy svého štětce na nesčetnou řadu obrazů, zářících sice, ale málo vnitřných, a jemuž nyní na paletě zbývá jen několik tlumených barev, které teprve dávají vyniknouti nedostatku této vnitřnosti, poněvadž ukazují, jak celé tajemství jeho poesie spočívalo především v bohatství barevném a obrazovém.“ Karásek v „Moderní revui“ (1896, 5) odbyl sbírku jako „fádni publikaci“, povšimnuv si „Listů do památníků“, jejichž otištění prohlásil za „nedostatek autorské noblesy“.

Na básních „*Než zmlknu docela . . .*“ dhválí Dr. A. Kolísek ve „Vlasti“ (XII, I) hlavně IV. oddíl „Co není v evangeliích“, který pro ryzi soucit, pochopení Ježíšova ducha, všelidskou reflexi náleží k nejlubším číslům Vrdhlického poesie . . . „Nejkrásnější tóny citové i meditační“ objevuje ve sbírce „Zlatá Praha“ (XII, 18, J. K) a básně „Echo zpívá“ přirovnává záhvěvům Shelleyovým. Tento cyklus staví nejvýše „opravdovosti, prožitkem i procítěním“, „Světozor“ (XXIX, 28, –a–). Jako „Zlatá Praha“ i „Národní listy“ (XXXV, 183) prohlašují sbírku za „nejúměrnější“ v produkci Vrdhlického. Jenom Karásek „Moderní revue“ (1895, 4) ironisuje: „Starý krám pod novou firmou.“

O knize „*Napadlo rosy*“ zaznamenává A. Váňa v „Lumíru“ (XXV, 3), že jest „vážné nálady plná muže, usilujícího dojítí útěchy a smíru.“ „Národní listy“ (Vbk, XXXVI, 237) ukazují, že básník „trpí nejvyššími problémy, tajemstvím božství a smrti, že když je řeší, zůstává stále v pravé výši básnické, že si vede i při všech ostatních problémech a boled tím lépe, čím blíže je pošínuje k oněm věčným, a tím hůře, čím více sám se dává uchvacovati city, pouze osobním, fyzickým stykem, vyvolávanými za podnětů soukromých.“ „Světozor“ (XXX, 37) upozorňuje na „Siciliany“ a „Moderní idylly“ a obojí, aniž by srovnával, uvádí ve spojitost s Detlevem von Liliencron. „Rozhledy“ (V, II, K) zařadují sbírku k nejvyrovnanějším a nejbohatším poslední doby. Naproti tomu „Lit. listy“ (XXVIII, 3, D.) vytýkají eklekticismus, připouštějíce „nové výhledy ven do světa, do nekonečného bohatství jeho tvarů, vznětů a barev“.

K dřívějším znělkám básníkovým se druží *Poslední sonety samotáře*. „Národní listy“ (XXXVI, 127, Vbk) nazývají je „kaleidoskopem“, „Světozor“ (XXX, 44, –a–) vyzvedá básnické reliely „Mask a profilů“ a vzpomíná básníkovy resignace. „Naše doba“ (III, 6, –pp–) označuje sbírku za veršovaný deník, a proti moderním snahám celá poesie Vrdhlického je steskem po umění, které tu již bylo. Nejzámítavější kritiku uveřejnil F. X. Šalda („Lit. listy“ XVIII, I, 2) pod pseudonymem B. Ptáčník. O knize m. j. píše: „Stejně pustá, unavná a mdlá kniha jako byly „Písneč poutníka“ . . . Táž rozříštěnost, táž jalovost, táž zoufalá snaha šutrovat a vycpávat to zející prázdno.“ Vrdhlickému vytýká, že si nenašel jednotného charakteristického stylu, že jeho sonet nemá

struktury, že ustrnul na poetice osmnáctého století: mythologické abstrakci, allegorické dekoraci, poetické ceremonii a etiketě." Kritika byla r. 1924 jedním z podnětů k polemice Kodíček-Šalda. Kodíček („Přítomnost" 1924, 8) vytkl Šaldovi dvojakost při posuzování Vrdhlického. Šalda se hájil poukazem, že jeho tehdejší pseudonymy B. Ptáčník a P. Kunz byly v literární obci známy („České slovo" 1924, 16. III.). K svému stanovisku o Vrdhlickém uvádí kritiku Krále a Ptáčníka („Lit. listy" XIX, 13), o níž bude na příslušném místě referováno. Probabilismus připouští teoreticky, v praxi se jím neřídil. V kritice, podepsané B. Ptáčník, zdůraznil prý jenom, že „zásadní přelom a rozpor generační byl stálý leitmotiv mých úvah kritických: stále a všude znal jsem se k zásadám Moderny a potíral zásady kruhu Lumírova." Pod pseudonymem B. Ptáčník kritisoval Šalda již před tím „Pisně poutníka" („Lit. listy" XVII, 21), ve kterých našel „čirý indifferentismus mravní" a s Masarykem opakoval „diletantismus v zlém slova smyslu". To, co se pokládá u Vrdhlického za universalnost nazývá hrubým, barbarským materialismem. „Vrdhlický byl tam, kde stojí poměrně nejvýše, malířem vnějšího hmotného světa, malířem chladným a studeným." Reakci proti jeho „tuhému, nadutému, pateticky krocanímu verši" zahájil Machar: „Machar je v naší poesii typický představitel proudu Vrdhlickému právě protilehlého, proudu intimního, duševního, vnitřního. Vrdhlický není než ceremonář poesie..." Referát, ve kterém není žetřeno výrazu à la básník provádí „panáčkování v Akademii a farizejství a veřejné baletní produkce a profesionální spílání mladým", končí charakteristickou generace Vrdhlického a jeho epigonů: „Rozlítali se po všem, roztekali se po všem, chtěli lásku svou rozdávat dlouho, dlouho... a přirozeně po trojnicích... v mědi, v takové rozměněné mědi. Ale láska se neplatí po penížkách – ona se dává celá najednou, jedné ideí a pro vždy." I když Šaldův článek nutno brát jako útok, vysvětlitelný ze situace tehdejších předdrážděných poměrů a autorova příklonu k realismu, přece není možno jeho kritické metodě vytknouti probabilism. Diletantismus a eklekticismus odmítal Šalda, částečně pod vlivem Masarykovým, již v r. 1893 (srv. výše). Machara proti Vrdhlickému stavěl Ptáčník i Šalda („Lit. listy" XVIII, 73). Proti retorice Vrdhlického vyzvedal Ptáčník i Šalda („Lit. listy" XVIII, 87) Nerudu. Na některém místě možno souhlasit dokonce s tím, co k této otázce napsal O. Fischer („Národní osvobození" I. IV. 1924): „Ptáčník shrnuje, leckdy zaostřuje a v systém uvádí to, co současný Šalda proti Vrdhlickému namítá pod odpovědností svého plného jména." Konečný úsudek o této věci zůstává ovšem vyhrazen přímým účastníkům, dnešní hodnocení je, co do své úplnosti, znemožněno pro nedostatek průkazného materiálu. Na Ptáčníkovu kritiku „Pisní poutníka" reagoval básní „Panu Jaroslavu Vrdhlickému" Viktor Dyk („Volné směry" I, I). Poslední dvě sloky:

„A v okna civí ona Přišera,
ta, která kdysi spila Baudelaira,
ta Nepřítelka, žena – nízká hluboce!

A cizinec – li kolem dvorů kráčí;
jednomu teskno, zoufale až k pláči,
druhý se chechtá, drže, divoce.“

Ostatní časopisy posuzovaly „Písně poutníka“ příznivě. „Zlatá Praha“ (XIII, 2, –i–) napsala: „Vážnost života a zlaté jeho zkušenosti slily se ve slokách básnickových na zdravou, výživnou filosofii, někdy snad přísnou na pohled, ale utěšující a povznášející.“ Životní credo a „zhuštěný, silně soustředěný výraz životní zkušenosti“ vidí v knize „Národní listy“ (XXXVI, 23, –i–) a „Světozor“ (XXX, 44, –a–). Pro lyriku Vrchlického je zajímavá Masarykova kritika některých lyrických sbírek, uveřejněná v „Naší době“ (II, 6, 7). Profil básníkův je tu načrtnut jako profil „moderního člověka, rozrušeného návalem myšlenek a bohatostí života, hledajícího ukojení v čisté poesii a v přírodě, hledajícího, ale nenalézajícího“. „Nejkrásnější poesie je tam, kde podává city, nálady a myšlenky co možná jednoduché a zakončené. Vzory pravé poesie jsou ve všech jeho sbírkách, kde dává výraz svým citům intimním, lásce k ženě, dítěti a vůbec všude, kde sujet je více citový, tam pan Vrchlický zpívá od duše k duši. Kde sujet je složitější, kde potřeba je přesnější práce myšlenkové, jeho poesie již tak nepůsobí, obrazy nejsou pak dosti jednotné a zcelené, básník stává se řečem a svěžest a plnost citů se třísí.“

Z dramatické produkce Vrchlického byly kritikou různorodě přijaty aktovky „Svědék“ a „Závět Lukavického pána“. „Svědék“ se líbil divadelnímu referentovi „Vlasti“ (XI, 6, Josef Flekáček), který pouze litoval, že za námět sloužila „tolikrát již odsouzená manželská nevěra“. A. Schulzová („Zlatá Praha“ XII, 15) byla oslněna závěrečnou scénou „tak pravdivě tragickou ve své britkosti a stručnosti“. „Závět Lukavického pána“ jí byla roztomilým žertíkem. „Hlas národa“ (1895, 44, F. R.) nešetřil nad „Svědkem“ chválou, označuje ho za dílo „bez nejmenšího kazu“, kdežto „Závět Lukavického Pána“ působila jako roztržený jablkový závitek, obalený těstem nemožného romantismu z let čtyřicátých. Anonym „Nivy“ (V, 10) se diví, že se vůbec najdou lidé, kteří dovedou „takovéhle věci“ poslouchati. „Čas“ (IX, 7) píše: „Nám je pracička „Svědék“ malou, ploskou, bez hloubky a vážnosti, naposled i bez znalosti lidí. „Závět Lukavického pána budí rozpaky a politování.“ Šalda („Rozhledy“ IV, 8) shrnuje v třířádkové kritice: „Jsou to sdramatizované anekdoty. O psychologii, pravděpodobnosti a jiné takové lapalie se tu p. Vrchlický nestaral.“ J. Klička v „Moderní revui“ (1894, 6) soudí obdobně: „Realismus psychologický, vnitřní zdůvodnění chybí naprosto.“

Tragediemi „Láska a smrt“, „Epponina“ a dramatem „Marie Galderonová“ upoutal k sobě Vrchlický všeobecnou pozornost. F. Zákřejs („Osvěta“ XXVIII, 376) má „Lásku a smrt“ za drama „silně romantické, s rozvahou rozčláňované a na častý efekt vypočítané“. „Lumír“ (XXVI, 8, –z–) je uhdváčen „virtuosní efektností, bravurně a pevně konstruovanými postavami, lesklým jasmem dialogu, hrůzou tragiky

i něhou milosti". Novák v „České revui“ (I, 5) podivuje se pevně, účinně stavbě, scénám ryze dramatickým. „Národní listy“ (XXXVII, 333, 8) chválí vzletnou dikci, lesklý kolorit, dobový, bezpečně řešované profily postav. Jako námitku uvádějí, že láska Marquítina k otci a zároveň k jeho vrahovi odehrává se za scénou, že z nepřítelství zůřivce Alvára se stane rozumný rytíř. S hlediska scénické účinnosti prohlašuje „Světozor“ (XXXII, 4, P.) tragedii za kus bravurní a dodává: „Jako architekt scény nemá Vrchlický u nás soupeře.“ „Čas“ (XI, 50) chápe hru jako španělský kus, co pro nás znamená „neobyčejně působivé, zdařilé, lákavé libreto, které po hudebním skladateli přímo křičí,“ kdežto „Rozhledy“ (VII, 6) vidí ve všem „pomalované plátno“. Hru úplně odsuzuje Šalda („Lit. listy“ XIX, 4). Prohlašuje ji za divadelní dekoraci, jalový pathos, vyvětralou duševní nicotu. Místo charakterů nalezá schémata a postrádá jakékoliv ideové i psychologické architektury, scénické techniky i básnického výrazu. Karásek v „Moderní revui“ (V, 3) staví tragedii pod Hladíkův „Nový život“, vytýká obsahovou nesourodost. Jizlivě konstatuje: „Ale pardon, zapomněl jsem: ruiny chrámů, ale přece jen chrám. Zde se devotně smeká, slepě věří a – mlčí.“ Ve španělském dramatu „Marii Calderonové“ nachází Zákrejs („Osvěta“ XXVII, 473) mnoho nevysvětleného, hlavně v poměru Marie k Filipovi a Marie ke královně: „Jak komposici hry, tak vystupujícím osobám málo svědčí nápadná kolísavost, nespolehlivost, nelogickost, již postupem podléhají. Autor začal „Marii Calderonovou“ jako básník, ale skončil ji jako improvisátor.“ J. K. ve „Zlaté Praze“ (XIV, 24) rozhorluje se na kritiku, že vždy dce od autora něco jiného než se jí dostává. „Lumír“ (XXV, 21) místo posudku velebí Vrchlického jako autora „universálního ducha, titánské síly, úžasné tvořivosti, jasného a všeobzírajícího genia“. „Světozor“ (XXXI, 24) staví drama ihned za antickou tragedií Vrchlického. V poměru krále ke královně upozorňuje, že materiál se příliš rozrostl a tím utrpěla forma. „Čas“ (XI, 17) shledává v práci nedostatečnou motivaci a povážlivě psychologické nemožnosti. „Rozhledy“ (VI, 15) ji vyhláší za drama reflexí mozku, vědomostí. Ve srovnání se Zeyerovou „Doňou Sančou“ působí na Šaldu („Lit. listy“ XVIII, 17) Vrchlický „mdle a slabě“. O únavě mluví i Kamínek v „Moderní revui“ (VI, květen). „Epponinu“ nazývá Zákrejs („Osvěta“ XXVI, III, 8) „čelnější improptaci“. Podvalné referáty přinášejí „Zlatá Praha“ (XIV, 2, J. K.) a „Lumír“ XXV, 6, –z–), jemuž titulní postava je „plná vznešené síly a tklivé něhy“. Nepravděpodobnost a nedostatečnou propracovanost motivů nachází „Vlast“ (XIII, 4, Josef Flekáček) i „Světozor“ (XXXI, 2, P.). „Čas“ cituje referát Kamperův z německé „Politik“, který ve hře spatřoval úchvatnou dramatickou sílu a mohutnou koncepci celku, a jmenuje jej „literární depravací“. Stejně „Rozhledy“ (VI, 5, K.) vidí ve hře prázdnotu myšlenkovou i formální.

Z překladů Vrchlického bylo nejvíce psáno o souborech „Moderní básníci francouzští“ a „Z cizích Parnasů“ a o přetlumočení Baudelaireových „Květů zla“. „Světozoru“ (XXIX, 5) vyhovuje u „Moderních básníků

francouzských" abecední seskupení autorů, pečlivý a svědomitý výběr ukázek, skvostně vystižení originálu. S. Bouška („Hlidka literární" XI, 9, II, 12) srovnává antologii Vrchlického s prací Lemerrovou a dává Vrchlickému přednost pro úplnější zahrnutí básnických vzorů. Uspořádání by si přál, když ne již podle škol a různých proudů novodobých, aspoň podle chronologie. Po srovnání některých textů, hlavně Maeterlincka a Mallarmého, uzavírá posudek: „Ohromná a svědomitá práce překladatelova, poesie mistrovsky dokonalé formy, obsahem většinou neklidná, rozervaná, tápající ve věcech víry, často i nelibě a příkře dotýkající se smělymi slovy srdce věřících." Karásek „Rozhledy" IV, 4) považuje za nejlépe přeloženou básně V. Huga, za nejhůře M. Maeterlincka. Podobně soudí anonym „Moderní revue" (1894, 6). U anthologie „*Tři knihy vlaské lyriky*" a „*Z cizích Parnasů*" byla kritikou rozbírána otázka zda se má překládati doslovně prózou nebo tlumočiti veršem. K otázce píše Jacques („Nár. listy" XXXV, 26): „Tvořící umělec potvrdí, že teprve forma jest oplodněním myšlenky a že právě tam, kde se myšlenka s formou setkává, je zárodek uměleckého zrození." Básnická díla, přeložená cizím jazykem bez vlastní své a jediné možné formy původní jsou disiecta membra poetae." K stejnému názoru se přiklání Bouška („Hlidka literární" XII, 9) a „Světozor" (XXIX, 7). Ke kompromisnímu řešení dospívá Masaryk („Naše doba" II, 6, 7): „V takovém anebo podobném případě, kdybych chtěl dát celistvý dojem, přeložil bych, jak právě dovedu třeba prózou – položil bych vedle toho originál celý nebo části, aby čtenář (snad i nezající jazyka) měl obraz alespoň pro oči a konečně snažil bych se náležitě komentářem opsat a vysvětlit oč běží." „Lit. listy" (XVI, str. 187) vytýkají Vrchlickému snahu zachovati rým a metrum na úkor ideového obsahu. Šalda („Rozhledy" IV, 12) postrádá u „*Tři knih vlaské lyriky*" vyšší psychologické hodnoty literární, kulturní i společensky mravní. Soubor má pro něho význam jako publikace odborná. „Moderní revue" (1895, 4) odsuzuje úvod ke knize „*Z cizích Parnasů*" pro nesnesitelný bombast. Překlad „*Výbor z Květů zla*" je společnou prací Jar. Golla a Vrchlického. Karásek („Niva" VI, I) vítá překlad hlavně proto, aby se dalo posouditi do jaké míry jest na něm závislá nejmladší poesie česká. Méně se mu líbí výběr, nejméně překlad. Vrchlickému přiznává techniku verše: „A právě proto nemohu souhlasiti s překladem, jenž stírá i ducha, i náladu, i barvu, i odstín původní básně, a jenž z Baudelaire dělá všedno možné, hned V. Huga, hned Banvillea, hned Gautiera, hned Leconta de Lisle nebo Copéa, jen ne toho, jehož má vystihovati – Baudelaire." Podobně Šalda („Rozhledy" V, I, 2, 26) nenachází ve výboru charakteristických čísel poesie Baudelaireovy, ale jenom jeho obraz jako epigona hugovského romantismu. Překladatelé nepochopili dikci, „rozbahnil" ji falešným retorismem a mnohdy i gramaticky špatně přeložili originál. Nerýmovaný překlad hájí Alap (A. Procházk) v „Lit. listech" (XVII, I).

Po bouřlivém období 1894–1896 omezuje se kritika u Vrchlického na pouhé hodnocení jeho vydávaných prací. Z projevů uvádím Dopl

o Jaroslavu Vrchlickém, který napsal (25. XI. 1896) O. Březina S. Bouškovu. Otisk přinesl „Nový život“ (II, 2). Březina odpovídá na Bouškovu studii, v níž uvedl též jeho mínění o Vrchlickém: „Může se hněvat (roz. Vrchlický) na nás, že jdeme jinam, jinými cestami? On, jehož dílo má tragickou vinu právě v tom, že s žizní, které ani nepřítel neupře obdivu, chtěl opítí se vším, co zrálo na vinicích ducha. A který právě tím, v dobách prvního vývoje, kdy se tvoří v umělci tvůrčí metoda, nabyl jistého chvatu, improvisačního lesku, který byl odjakživa nepřítelem těžkého dobývání z hlubin a kořistění z panenských půd. Neděci mluvíti o uměleckém významu jeho díla. Dopis by na to nestačil. Nebyl dosud pojat definitivně, jak by se zdálo. Mramor k jeho pomníku je ještě v lomech. A bude to nádherný pomník. Snad jednou bude mně možno vysloviti ve zvláštní studii o mistru Vrchlickém svůj soud básníka, soud, vím dobře, který nebude těžkou analýsou vědec-kou (na to přijdou jiní a povolanejší), ale pokusem zachytit hlas mistrův v končinách tajemného a odpovědět mu hlasem třesoucím se ještě pohnutím ze vzdalující se vlastní vise.“

Z básnických prací do r. 1898 byly kritikou posuzovány dvě knihy lyrické „Pavučiny“ a „Na sedmi strunách“, epepej ze židovské války proti Římu „Bar Kochba“ a časové „Skvrny na slunci“.

Referáty o „Pavučinách“ a „Skvrnách na slunci“ bývají obyčejně spojeny. Nejlyričtější píše „Lumír“ (XXVI, I, 2, zjz): „Kniha „Skvrny na slunci“ jest jaksi kopulovitým dovršením lodi hlavní, jež stíhlymi pilastry a směle zahrocenými oblouky svých filosofických kleneb tak závatně vysoko k nebi vyčnívá, kdežto druhá kniha připadá mi jako kaple postranní, útulně v sebe schoulené, do jejížž mosaikově vykládaných stěn zachyceny jsou nejintimnější vzdechy stejně jako stisky mužného sebevědomí i mučivých pochyb umělce zpovídajícího se z každého záchvěvu své duše před majestátem umění.“ Obdobně „Nár. listy“ (XXXVII, 195, Vbk.) vidí v „Pavučinách“ „silně pohnutý výraz v hloubi uraženého, trpícího a raněného, ale nijak nezmoženého srdce básnického“. „Zlatá Praha“ (XIV, 18, J. K.) píše nejdříve o stavu literárních poměrů: „Ten poprask pouličních bojů literárních minul dříve než jsme se nadáli. Vře sice dosud leckde v pobočných uličkách, tropí si navzájem pod okny bývalých kamarádů výtržnosti, nosí dosud na odlv papírovou čepici vítěze, s nímž nikdo nezápasil, ale takto zajímá se o něj už jen veselost školáků, vyhrnuvších se právě z těsných škamen a z pod rákosky páne učitelovy.“ „Skvrny na slunci“ znamenají mu tušení nové doby. Při „Listech z deníku“ („Pavučiny“), jimiž reagoval básník na naše literární poměry, dodává „Světozor“ (XXXI, 41, -a-): „Je věru na čase, aby bylo uvažováno, stojí-li výsledky celého toho hnutí nejmladších za to otrávení všeho našeho života literárního.“ „Skvrny na slunci“ staví k nejsilnějším knihám Vrchlického („Světozor“ XXXI, 18): „Je to básnická kniha myslitele, který třeba měl porozumění i pro zjevny nejvšednější, tíhne přece k nejvyššímu a pojímá život člověka jako článek nekonečného všehomíra.“ Znechuceny od sbírek se odvracejí „Rozhledy“ (VI, 22, D.), poněvadž pompesní

verbalismus básní je již příliš starý: „Dnes by mohl Vrchlický uhájit své postavení v literatuře jen nejpřísnější autokritikou a největším napjetím své síly. Ale to už je dávno známá věc, že největším škůdcem a nepřitelem p. Vrchlického je – pan Vrchlický sám.“ Za knihu stesku, melancholie a usmíření označují sbírku „*Na sedmi strunách*“, „*Zlatá Praha*“ (XV, 25) a „*Světozor*“ (XXXII, 27).

Největšího kritického ohlasu dosáhl „*Bar Kochba*“. Zákrejs („*Osvěta*“ XXVIII, 825) vytýkal ústřední postavě i celé knize nedostatek duševního proniknutí. Lituje, že básník „*Bar Kochbu*“ nepojal jako „prototyp ryziho, osvíceného, ušlechtilého národovce nebo že jej tomuto prototypu co možná nepřiblížil“. Všechno „*lidsky krásné a krásně lidské*“ viděl anonym „*Zlaté Prahy*“ (XV, II). „*Česká revue*“ (I, 7, h.) by si přála reliefnějšího obrazu obou navzájem se potírajících náboženství. Jinak pokládá jako „*Lumír*“ (XXVI, 12–13) epos za básnický čin a obohacení české poesie. Nelad na práci, způsobený příliš rozrostlou látkou, která podmiňuje názorovou i citovou fluktuaci jednající osob, pozoruje „*Hlídka*“ (III, 3). Proti básnickové představě velikosti, postavené mimo lidské neštěstí a utrpení, píše Vbk. v „*Nár. listech*“ (XXXVIII, 98): „*Jest duchu lidskému při čtení té básně jako na veliké skluzavce. Hned vzlétáme do výšin věčné poesie historické slávy lidského vývoje, hned se řítíme zas dolů s té výše srazení nepremožitelnou skepsí vniklou hlavně z únavy dlouhými řeči a ze stálého přetřhování děje*“. Opačné mínění má „*Světozor*“ (XXXII, 14, –a–), jemuž dílo představuje básnickou a lidskou epopej, hledajíc „*vnitřní souvislosti tam, kde historie nemá vysvětlení*“. Hlavní výtka „*Času*“ (XII, I, 2) se soustřeďuje na nejednotnost plánu, kterou dokládá na př. rozbohem *Bar Kochova* stáří nebo přílišným zdůrazňováním *křesťanů*. „*Naše doba*“ (V, 4, z) postrádá v díle iluze skutečnosti. Jako slitinu reminiscencí na nejrůznější typy reků, starozákonní i antické, pojímají „*Rozhledy*“ (VII, 20, D.). *Quidamovi* („*Lit. listy XIX*, 15) je stavba „*Bar Kochby*“ vnější a kronikářská. *Karásek* v „*Moderní revue*“ (I. VIII. 1898) je epopejí nadšen: „*Zde uhodil p. Vrchlický na problémy, před nimiž chvěje se každé lidské srdce, zde oživil bázně, jež dřímou v nitru každého z nás, v bolestném zmrtnění a zdusení, aby je sevrhel v linie grandiosné, nějak patheticky a obřadně slavné poesie*“. Příspěvek k ocenění antiky v básních J. Vrchlického podal v „*Naší době*“ (III, II, 12) dr. *Lev Šolc*: „*Vrchlický je mistrem v básních výpravných, ovládá výborně scénický materiál poetický, ale tam, kde se duch obrátí od vnějšíku díla k jeho vnitřní podstatě, tu nastává rozčarování, kouzlo mizí*“.

Na divadle vystoupil Vrchlický veselohrou „*Král a ptáčník*“. *Flekáček* („*Vlast*“ XIV, 6) přál si místo jejího cizího prostředí ovzduší české. „*Zlatá Praha*“ (XV, 17, –ug–) nazývá morálku kusu štiplavou a nevěří, že se veselohra udrží na repertoiru. Jako směs scén poetických i drastických, pravou masopustní komedii vidí hru „*Lumír*“ (XXVI, 16, –z–), „*Česká revue*“ (I, 8, N-k) a „*Nár. listy*“ (XXXVIII, 53, q.). „*Světozoru*“ (XXXII, 16, P.) vadí, že v novince slyší veliká jména a vidí malé

lidi. „Rozhledy“ (VII, II, K.) mluví o nebožce veselohře a o díle „Impotentní fantazie“. Šalda („Lit. listy“ XIX, 13) nezabývá se veselohrou, ale vyvolává nezdravé poměry literárního žurnalismu, který oslavuje Vrchlického jako oficiální veličinu, ale pravdu se mu bojí říci: „Ne, toho si nezasloužilo to velké básnické srdce, které jsme slyšeli bít z jeho některých starších veršů, tak slavně a slunně jako nejtoužnější zvony na nejvyšších horách, a kdyby hly chyby jeho jakékoli, toho si nezasloužila ta vřelá, sama sebe stravující a udýchaná kdysi jeho duše, toužící obejmout celý svět a celý vesmír, ta duše, z níž dnes ještě občas tryskající jiskry a šlehají plameny, které bolí a pálí a zpívají a pláčí: – – ne, toho zlého bolestného, k smrti tragického osudu, jaký ho dnes potkává, si Vrchlický nezasloužil.“ Kamínkovi („Moderní revue“ VII, 6) je práce na mnohých místech „bedlivě připravenou krmí pro poslední galerii“.

Kromě překladů „Z nív poesie národní a umělé“, které minuly téměř bez ohlasu, vydal Vrchlický knihu kritických studií „*Nové studie a podobizny*“. „Světozor“ (XXXI, 34, F. V. V.) pokládá jejich eklekticismus, universálnost a nepodjatost za básnickovy přednosti. Naproti tomu Quidam („Lit. listy“ XVIII, 19–20) vidí všude estetický dogmatismus a formální kult parnasistický. Jako „Světozor“ i „Rozhledy“ (VI, 17, K.) upozorňují na Vrchlického profily o české literatuře. Nesouhlasí s básníkem, když klade hlavní důraz na virtuóznou formu zevnější.

HYNEK CH. RŮŽIČKA:

LAMPA

Bílý šíp světla narazil na sítnici,
rozsvítil v oku.
Lampa jest sluncem noci.
A v nekonečném toku
k světlu jdou trpící a kajícíni. – – –

V odrazu paprsků umírá bílý den,
duhovkou přešel stín,
kol lampy krouží motýl.
Kolík je smutku, kolik lidských vin!
Nad lampou visí milosrdný sen. – – –

PŘÍRODA A MRAVNOST

Malíři Seiho Takeuchi.

JEDNOU ze zásad sekty Zen je ta, že veliké Pravdy jsou nevyslovitelné. Nelze jim vyučovat, dostávají se do duše jakými druhem náказы. Úvaha bývá zakrátko neutralisována jinou úvahou, ale vírava v hloubi naší duše nemůže se na dlouho ubránit mlčení, ani voda odlesku. Radí se nám, abychom naslouchali, a idea nehybnosti bude do nás zaseta, dospějeme-li k nějakému hledisku, které nás naučí na chvíli se nehnouti s místa. Zlo je stav odloučenosti a násilí; nepodaří se nám udržeti se v něm, stejně jako ono a v houslích nebude dlouho vydržováno, když mu byl zvolna odebrán rozkošný prvek flétny.

A zatím co tohoto lednového rána v Kyotu jdu v ohradě staré opuštěné zahrady Ryuanji navštívit tu strohou krajinu, utvořenou patnácti kameny a pískem, který může představovati už nevím jakou dětskou bajku o pardálech a tygrech (tygra připomíná nejspíše pravidelná kresba, již tvoří zuby hrabí, tyto brázdy moře, když je vítr obdělává kolem tří ostrůvků, které jsou na plochem břehu jako značka a pečť a umělcem modelovaný erb), dobře vím, že na to, aby mě přilákala na tuto cestu posetou uschlými větvičkami, postačila jediná lest zemřelého poustevníka: v nadhledem byl tento rybníček po mé pravici, tak čistý, že by mu neunikla ani nejmenší snítka těchto stromů, obnažených zimou, ani rozhovor vesmíru s těmito trofejemi, roztrženými nachovou hnědí, jakou se cestou k tomu umrtvovanému pozorovateli mezi kajicnými břehy stal nejvyšší závit lesa. A také já cítím, sotva má noha spočinula na kamenném mostě, jehož oblouk je dovršen duchovní úrovní pode mnou, že mi ledem této neúplatné zimy byl vzat *dojem* a že jsem byl donucen dáti zástavu. Stromy, obalené rubášem mechu, stojí kolem mne, jako by okolní svět byl postížen vetochostí, a vchlázím do věčnosti branou stáří. Předě mnou už je jenom les a první stupně stoupajícího schodiště; a červotočivý chrám pod větvemi zve méně k odpočinku než k zastavení, chovaje neprůhlednost nejvyššího svědka při tomto rozloučení.

Všechno umění starých malířů japonských (kteří nejčastěji bývali mnichy) vysvětlí se nám, pochopíme-li, že viditelný svět pro ně byl neustálým náznakem Moudrosti, jako ten veliký strom tam dole svým nevýslovným klidem se za nás odřiká zla. Náznakem, nikoli ilusí. A čteme-li v Svatých knihách, že Moudrost na nás čeká i na místech tak nepravděpodobných, jako jsou rohy ulic a rozcestí škol a soudů, oč přirozenější je, že na nás čeká při východu slunce u tohoto pluhu, napolo zabořeného do brázdy, pod tímto stromem, mrznoucím v krupaví sněhu a ledu? A i v nejhmotnějších částech naší přirozenosti je něco, co se vnitřně slučuje s pravdou, jako se na korejském laku zlatý prach slučuje s nehlubší černí. Stejně jako mnohá podívaná poskytují

našemu přímému pohledu jen kalný a zmatený povrch a čeká, až se obrátíme, aby za námi vyjevila svůj tajný smysl a aby nás z boku udeřila svým nejpronikavějším oštěpem, tak také umělec, podává-li nám květinu, člun, ptáka, odvolává se na svět spíše zastřený než nepřítomný, odvrácený od tohoto pomíjivého světa, který nemůže mít obyvatel jiných než nás. Jedná jako lovec, který si nožem na stromě poznačí místo, kde nastrážil léčku. Pouhá tlapa huňáčova, nakreslená nejjemnější špičkou štětce – a jakým kopím, ocelovým a jemným, jsme zasaženi!

A nyní hleďte na tento oslňující svitek, který je tu před vámi rozestřen! Toť moře mezi ostrovy. Ó moralisté, nač tolik vysvětlování a teorií a hrozeb, víme-li ihned, že bláto v nás je nesrovnatelné se safírem? Ať barva a vůně osvobozují naše smysly, místo aby je zotročovaly! Jen očistěná duše pochopí dech růže.

ADOLF GAJDOŠ

ČEKÁRNÝ

Jak v šestistěnu světa stojím na šedém linoleu a nejsem jediný
pohroužen do hluboké modře čtyř stěn
s bílým příklopem stropu a operačními stoly
na dveřích napsáno: od – do – jsou ordinační hodiny
každého z nás něco v srdci bolí

Pokašlávající dusíme se jodoformu padem
na lékaře čekáme oděné pláští bílými
tetelice se úzkostí a strachem
až vstoupí s termometrem a žlutými brýlemi:
přišel jste v svrchovaný čas – – –

Signály odbily poslední vlaky ze Země odjíždějí
zbývá již jen poslední pozdravy vyříditi chvatně
Jediné javory na nástupišti zachovaly důstojně staletý klid:
kolejnice ječí bolestí pod koly věčných Wagons Lits
Průvodčí vlaku mávají k odjezdu ledabyle:
Chopina marche funèbre

Než uzavrou železné brány hřbitovní
vstoupíme do příšeří chrámové lodi
padneme na tvář skrytí před paprsky věčného světla
čekající až černý stín plížící se mezi dubovými lavicemi
otevře pozvolna dvířka zpovědnice
podá nám fialovou stolu k políbení
modle se za nás a naše hříchy:
To bude poslední večer a Mír sestoupí
k nám laskavý a tichý – – –

CHVÁLA DETEKTIVKY

ARMA VIRUMQUE CANO! Velebím, ano docela vážně velebím muže i zbraň – i autora, který je stvořil. Velebím nevyrovnatelného a jedinečného Wallace, Walshe, Adamse, domácí zboží – Rosůlka, Harmattana, Wiltona a také jakéhosi Fairliho. Necht' jsou jejich jména požehnána a necht' jejich knihy se vyprodávají v nákladu až stotisícovém. Mám upřímně rád Danny Boundaryho z „Křížového spodku“, hezkou Betty Carewovou, která tolik snášela od úžasného dra Laffina. A což „Maska“, lupič gentleman Arthur Milton, který vždy zvítězí nad sympatickým detektivem Blissem! O ovzduší Skotland-Yardu, daleké obzory obou břehů Temže, zkušenosti lupičů nedobytných pokladen, hroznýšů a všelijaké jiné havěti, kterou přechovávají k postrašení mužů zákona odvážní zločinci! Opájím se vašimi jmény, rytíři hasáku a páčidla, falešní hráči pokeru, potměšilé prohané hraběny! O Lacy Marshalte, Doro Eltonové, Audry Shannon – mohl bych uvádět vaše jména do nekonečnosti, kdyby moje police detektivních románů nebyla tak uboze prázdná, kdyby mou zásobu detektivek si ode mne nerozpůjčili doktoři, bohoslovci, spisovatelé, lékaři, právníci a příslušníci všech ostatních povolání.

Kdyby Jaroslav Durych, Vančura, Jiří Mahen, Jakub Deml, Karel Čapek, F. V. Krejčí a vůbec všichni spisovatelé a básníci měli nás, své čtenáře, opravdu rádi, mohli by nám alespoň jednou ročně napsati nějakou hezoučkou detektivku. Leč Karla Čapka musím vyňati z tohoto trapného seznamu autorů, nesvědomitě konajících své povinnosti: chápe zplna, jak je příjemno občas přečísti něco dobrodružného a podle sil a schopností vyhovuje tomuto poznání. Nejhůře jsou na tom autoři tak zvaní katoličtí – ti tomu nerozumějí a proto odpuzují čtenáře.

Jaký jest vývoj moderní detektivky: přece v každém českém článku literárním musí býti něco řečeno o vývoji – byl bych úplně znemožněn, kdybych nedostál této podmínce! Začneme od konce: dnes vládne Wallace a četní jeho napodobitelé. Před tím byl nezapomenutelný autor Sherlockův. Chesterton se svým otcem Brownem, anarchistou Čtvrtkem a jinými personážemi také patří do našeho krámu. Podstatnou součástí pojmu „detektivka“ není Skotland-Yard, nýbrž zápas mezi právem a bezprávím, mezi dobrem a zlem – tedy mezi detektivní autory zahrnujeme J. Londona, Wellse, ba i Viktora Huga a samozřejmě i Dostojevského! Jeho psychologisování, sloh atd. jsou tu věcmi vedlejšími – jde o to, že Dostojevský si liboval v zločinu, a to nikoliv nějakém nepatrném přečinu, nýbrž v zločinu docele pořádném: vražda, znásilnění (Lisavěta Smerdjaščaja, rozhovory Svidrigajlova), falešná hra. Před Dostojevským byl ovšem autor „Pařížských tajností“ Eugen Sue, kterého rád čítával tvůrce Raskolníkova a bratrů Karamazových. Není to rodokmen docela postačující?

Avšak velebím nejenom detektivku, nýbrž dobrodružný román vůbec. Nemám osobně rád „indiánky“, leč znalci mi říkali, že to stojí za přečtení – mezi těmito znalci byl jeden zasloužilý spisovatel, sám autor asi půl sta seriosních knih. I knihy historické nebývají špatné, má-li ovšem jejich autor dosti literárního vkusu: – aby totiž nám nerozváděl všelijakou dvoukrejcarovou psychologii, neotravoval čtenáře historickými detaily, anebo dokonce popisováním přírody! Ne, chceme slyšet něco jiného: jak odvážný střelec probodl zrádného panaše šípem na vzdálenost tisíce kroků, jak rytíři se bijí na turnaji, jak abatyše se umlouvají výrazy starých granátníků, že si poberou statky po popravených rebelích, jak statečný Kozina volá „do roka a do dne“. Chceme zkrátka scény barvitě, detaily poutavě, rychlý shon a spád. Nepodají-li nám to spisovatelé historičtí, tedy prostě nebudeme kupovat jejich knihy a raději zaplatíme přemrštěné ceny za paměti Welzovy, předplatíme si serie „Sínxu“ a budeme se kochati docela slušnými dobrodružstvími, jaké svého času vydával Kočí.

Mluvím-li „detektivka“, tedy používám tohoto slova v nejširším obsahu – mluvím o knize dobrodružství vůbec. Ale ze všech dobrodružných knih přece nejlepší zůstává opravdová detektivka – je to koruna, vrchol, meta, cíl, vtělená skvělost, dosažení ideálů. Budiž velebená detektivka!

A proč jí velebím? Proto, že nás uklidňuje, navrácí do časů zlatého dětství, ukazuje nové obzory, dává chuť k práci a zbystřuje naši fantasi. Viděl jsem mládence, spanilého jinocha jako liliový květ, hocha cudného s duší křišťálově průsvitnou, plného všech dobrých vlastností a ctností. Stál uprostřed gobelinového sálu vídeňského musea, neřídval se však na gobelíny, nýbrž na skleněný strop. Zeptal jsem se ho, proč tak činí. I řekl mi hlasem zachvívajícím se: „Přemýšlím o tom, jakým způsobem by bylo možno ukrást tento velký gobelín!“

Byl to občasný čtenář detektivek. Není to skvělý důkaz toho, jak podobné čtení „zbystřuje“ náš rozum? Kdyby tak četl Libuši Baudyšovou anebo Jana Vrbu, zajistě by se díval na gobelíny. Takto se díval na strop. Jeho mozek se nespokojoval pozorováním nehybné a hodně pochybné krásy jakýchsi opelichaných koberců – ne – toužil po nepopiratelně krásné skvělých kombinací, pohybů nečekaných východisk.

Velebím detektivku, protože je čtením vysoce mravnostním, upevňujícím naši víru v lepší příští, ve vítězství ideálu nad plochou a hrubou empirií. Vždy zvítězí zákon, vždy zvítězí právo, poctivost, mužnost, čest, zločinec nikdy neunikne – leda na konci prvního dílu, bude však zaručeně potrestán v díle posledním. Happy end není jen banálním ukončením, závěrečná hubička mezi pronásledovanou dívkou a statečným detektivem není pouhou sentimentalitou. Ne, je to jen jiný výraz onoho vše ospravedlňujícího heteronomního zákona, o němž přemýšlel Imanuel Kant v onen okamžik, když se díval na hvězdy. Je to obměna českého „Pravda vítězí“. Zkrátka – je to ona náplast, které potřebujeme my nešťastníci, odsouzení čísti literaturu surrealistů, urbanistů, neorealistů a všech ostatních dekadentů, ať trochu lepších

anebo trošinku horších. Naše nervy jsou rozdrásány stálým opakováním tak zprotivělých psychologických dramatů hrdin a hrdinek skutečné, kritikou uznané literatury. Láska šťastná, láska nešťastná, Pavel jde do kláštera, Petr do kláštera nepůjde, Marie se otráví, Andula se provdá, zárlivost, lhostejnost, sexus mírný, výbojnější a nevíbojnější! Plazí-li se Nezvalův hrdina jako hoch podél nahých stehů necudné služky, napíše jiný spisovatel román o pětiletém děvčeti, které se na mořském břehu otíralo o dva starší pány. Zdá se, že slušný autor píše podle docela ustáleného pořádku: vypočítává – vášeň k sestře již zde byla, vášeň k matce také, k tetičce rovněž, k babičce – ano, tedy napíše román o mladém krasavci, který se zamiluje do své prababičky!

Nač bychom se prodírali tímto houšším oslavovaného sexu, když můžeme v detektivkách a dobrodružných románech nalézt cosi jako záblesk lásky docela obyčejné, a to takové, která nám ku podivu – imponuje! Statečný policejní inspektor jen letmo se podival na dívku, kterou zachránil z hořícího domu – pak nic, zase nic, až si vyznají lásku na poslední stránce. O, jakým by bídným byl náš život, kdybychom neměli detektivek!

Literatura je totéž, co divadlo. Jaký je cíl divadla? Přijdete k pokladně, zaplatíte dvacetikorunu, anebo jenom pětikačku a za tento nepatrný peníz jste přeneseni do říše snů. Sednete si na židli, potaženou rudým sametem, stařeček-divadelní sluha prodá vám program, funění souseda vás rozčiluje, pak konečně zhasnou světla a zvednou oponu. Diváte se s počátku nedůvěřivě a roztržitě: což tato dlouhatánská babizna je opravdu něžná Julie, anebo ten tlustoch že by byl Romeem?

Ale pomalu vás to zachycuje a unáší. Nejste již panem Novákem, kapitánem Fiedlerem, anebo čalouníkem Nejezchlebem. Ne – jste Romeem. Nikoliv ten komický tlustoch – vy sám, tak vznešený a hezký, kráčíte po jevišti. Jaké pak ostatně jeviště – je to půda, opravdová, skutečná půda Benátek, Florencie, Verony. To vy se zachvíváte v nehlstotě, to vy nevíte, je-li slyšeti skřívánčí hlas, anebo píseň slavíkovu. Vy se obáváte, aby šero úsvitu vás nepřekvapilo v náručí milenky – jak je známo, Romeo neměl kapesních hodinek.

Tedy občan Novák, Fiedler anebo Nejezchleba byl v říši kouzelné – byl tam za pouhou dvacetikorunu. Necht jsem na dvě hodiny Romeem – toho očekáváme všichni od divadla. Nechceme být pozorovateli, nýbrž účastníky. Totéž platí o knize. U A. France jsme vždy pouhými pozorovateli a u Čapka rovněž. Sedíme spolu s autorem a díváme se na to, co je před námi promítáno, ani na chvíli nezapomeneme, že jsme cizími diváky. Také u Durycha – výjimku činí „Valdice“. A nepřejeme si a nechceme být pozorovateli – chceme se toho zúčastnit, necht jsme znovu jako děti, necht kniha je nám divadlem, říší fantastických pohádek.

Tato šílená touha zapomenouti na vlastní osobnost, na své já, na svody, úklady, trampoty a nudu tohoto světa může být ukojena jedině detektivkou, románem dobrodružným. Letmež s víchrem o závod na

šileném koni, vyskočíte z okna jedoucího rychlíku, skloňme se pokorně před drtivou rukou zákona, která těžce dopadne na naše rámě. Potřebujeme exotiky, potřebujeme dobrodružství . . .

Snad řeknete: čtíte tedy literaturu legionářskou – poučíte se o psu třetí roty, fence roty páté a o králíku šestého batalionu? Děkujeme pěkně – tam není nejmenší exotiky, jsou to pracně sestavované kroniky, vzpomínky na všelijaké věci, které kdysi byly. Tohle nás vůbec nebaví – vždyť toužíme po tom, čeho nebylo! Nechceme nic vědět o lupiči Štěpánu Gruntovi, jeho životopis není románem, nýbrž jen návodem, jak máme loupit nedobytné pokladny. A toho prozatím nepotřebujeme – dokud daně nestoupnou, jsme přece poctivými občany. Nezajímá nás ani to, jak se rabuje zlatnický krám, ani to, jaká rota dobývala nějaké zapomenuté dědky. Chceme exotiku skutečnou, opravdovou, pořádnou. Proto rádi čteme Havlasu, Welzla, s menší chutí – Rosůlka a s chutí největší – Wallace, krále spisovatelů detektivek.

Ano, jsme konečně u jádra věci. Potřebujeme – ne logicky, ne rozumově, ale pudově – chápete, naše pokožka, celá naše bytost potřebuje – literatury poněkud jiné než jaká je nám předkládána. Dnes je každý nakladatel esteta a každý spisovatel – esteta ještě větší. Zdá se, že znovu se navracení doby Oskara Wildeho, jenomže s tím rozdíl, že těžkopádná elegance domácích i cizozemských elegantů je doplněna těžkou vůní sexu. Víme, že máme to ze slušnosti obdivovat, že se nám to musí líbiti. Neaprotujeme, leda jen zřídka. – Ale přece občas toužíme po rebelii. Musíme odpočinout od všech těchto fitness ducha, ducha, který ztratil sám sebe a stal se naprosto bezduchým. Zasněně toužíme:

– O kéž by naši spisovatelé alespoň po nějaký čas psali pro nás toliko obyčejné detektivky, abychom pookřáli a dovedli znovu rozlišovat mezi dobrem a zlem. Abychom tak odpočinuli od stravy příliš masité a příliš chutné, která nám pokazila žaludek – abychom mohli jíst stravu drsnou, avšak přirozenou a ne umělou. Abychom četli knihy dějem až natřískané, nikoliv dlouhé rozhovory anebo fádni básně v próze. Aby tak autoři nevěřili, že všechno, co napíší, musí být pro nás zajímavé . . .

Ano, takový je obsah čtenářských meditací. Zpět k časům loupeživých rytířů – i moderní bursián může být obstojným loupežníkem – pane příručí, dejte mi detektivku. Něco od Wallace, prosím. 302 stránky za 15 Kč včetně originální celoplátěné vazby. – O nevědění zajímavosti ani nemluví. Ta je započítána do ceny. Pane příručí, dejte raději dvě detektivky.

Rádi vydáme svědectví z vlastní méněcennosti v očích přesycených estetů! Co je nám po nich – máme v těle krev, oni – vodu. My, čtenáři detektivek dobrodružných, pirátských, indiánských románů, my navracíme svěžest literárnímu vkusu bezejmenného davu čtenářů. Nám patří budoucnost – Arma virumque cano! Budiž veleběna detektivka . . .

LÁSKA IVANA KARMANOVA*

KAPITOLA X.

KARMANOV si nikdy nevyšimal sousedstva, dokonce ani nevěděl, kdo bydlí v druhém křídle jeho domu. Jednou se navrátil z garáže poněkud dříve, takže si mohl řádně po práci odpočinouti, aniž musel ihned konati nutné přípravy k dnešnímu strašení otce Amfilochie. Klidně seděl u okna a díval se dolů do zahrady, když tu neočekávaně se setkal s odvážným a poněkud výsměšným pohledem dvou ženských očí. Byla to dívka, zřejmě služebná, pružná, menší štíhlé postavy, pohyblivá, se spoustou zlatohnědých, hezky učešaných vlasů. Bílá zástěrka koketně obepínala její postavičku, pružné nohy byly v černých průsvitných punčočkách. Nebylo v ní vskutku ničeho, co by odpovídalo dosavadní představě Karmanovově o ženské kráse. Vždy se domníval, že může být upoután jediné typickou kozáckou dívkou, se zády širokými jako pec, poněkud vysedlými lícními kostmi, ruměnnou, osmahlou pleť a zvonivého silného hlasu. Tato dívka však byla pravý opak jeho ideálu – a snad právě proto, že nebyla podobná kozáckým dívkám, vzbuzovala v něm jakousi podivnou a neujasněnou touhu. Karmanov byl rozzechvén. Vše trvalo jen malý okamžik, menší než zákmit nečekanéhoblesku. Dívka spatřila, že je pozorována. Rychlým pohledem se dovádívě pousmála, vyplázla špičku růžového jazyka a zmizela v kuchyni protějšího bytu.

Ten den byl Karmanov rozladěn; zdálo se, že sní, a málem by se byl prozradil, když večer docela mechanicky, bez nejmenšího zájmu strašil oba ctihodné otce. Druhý den, jakmile se vrátil z garáží, vyšel na dvůr a usedl v zahradě na lavičku. Zřejmě na někoho čekal. Jeho čekání nebylo příliš dlouhé.

Dveře sousedního bytu se otevřely a štíhlá služka vyklouzla ven. Nesla velké boty, kartáč, nějaké krabičky a flanely. Vykročila doprostřed dvora, dávajíc najevo ostenativní nezáměm o všechno, co se snad kolem děje. Začala leštiti boty, leč nevydržela dlouho, aby se tvářila lhostejně. Dívala se po očku na Karmanova, který pružně seskočil s lavičky a oslovil dívku:

– Snad slečna dovolí, abych jí pomohl? Berete příliš mnoho krému, musela byste dlouho kartáčovatí.

Tak prosaiccky se navázala jejich známost. Avšak tento prosaický začátek byl pro Karmanova opředen kouzlem nekonečné a nevyslovitelné poesie. V Ivanově srdci rozkvetla láska – stalo se to právě tehdy, když leštil boty Mařenčina milostpána, poslance Břicha, a Mařenka se smíchem naslouchala jeho neobratnému dvoření. Bez

* Ukázka z humoristického románu „Ivana Karmanova bludné cesty životem“.

dlouhého vyptávání dověděl se Karmanov, že Mařenka je pokojskou a že je již třetí rok u poslance Břicha. Rovněž byl informován o tom, že milostpaní je poněkud hašteřivá, leč přece v podstatě dobrá ženská; pan poslanec je vůbec dobrák od kosti – jen v létě poněkud funí a je podrážděn. Jinak však každému přeje.

Ivan vyseďával všechny večery v kuchyni u poslance, kouřil pánovy cigarety, štípal dříví, vypravoval kuchařce a Mařce svá dobrodružství a jenom občas, ve volné chvíli uspořádal nějaký menší zážrak pro otce Amfilochie. Vytrvale, ale nanejvýš slušně se dvořil Mařence, nosil jí na půdu koše s prádlem, obstarával nákupy a pochůzky, toužebně vzdychal při pohledu na její tvářinku a kupoval jí listky do biografu. Činil zkrátka vše, co se má v podobných případech činiti. Někdy měl příležitost promluvit s paní poslancovou, obstarožnou to ženou, která občas docházela do kuchyně a vlídně mluvívala s čeledí, neboť nezapomněla na to, že sama musela před lety dosti těžce pracovat. Ivan získal si její srdce tím, že jí ukázal, jak se má vařit pravý ruský čaj: do malé porcelánové konvičky nasypati lžičku čaje a políti horkou vodou. Pak se nechá na teplém místě chvíli státi. Asi po deseti minutách nalije se trochu tekutiny do šálku a doplní podle chuti horkou vodou. Čaj pije se bez rumu a bez citronu. Paní poslancové se zamlouvalo aroma takto připravené tekutiny a uvěřila, že čaj může býti lahodný nápoj, nikoliv jen jakýsi druh domácího léku proti nachlazení anebo rýmě. Paní poslancová uvěřila v dobré kvality ruského čaje a současně též v dobré kvality samotného Karmanova. Byla dojata, když líčil své osudy. Zamlouvala se jí jeho vážnost a ustálenost, chválila Ivana Mařce a vůbec jako všechny ženy chovala se protektorsky k mladé, klíčící lásce. Občas Karmanov přijel po sedmé hodině večerní nákladním autem, usadil kuchařku a Mařenku vedle sebe, šlápl na pedál a vyrazil největší rychlostí někam za město. – Kdyby román jeho lásky se odehrával v Rusku, Karmanov by mohl voziti svou vyvolenou na rychlém kozáckém koni, na sáňkách, popoháněl by trojku a juchal tak, až by se polekali nahodilí chodci. Takto však byl odkázán na nákladní auto a mohl ukojovati svou touhu po rychlém pohybu jenom potud, pokud stačila zásoba panského benzinu. Činil se však seč mohl – nákladní auto poskakovalo a se sténáním živé bytosti přelétávalo kameny, louže, příkopy a bláto – Ivan miloval rychlou jízdu a v Mařenčině přítomnosti zapomínal na všechny dopravní předpisy. Chtěl jí ukázati, jak jest neohrožený a statečný.

Jejich románek byl nanejvýš slušný; Karmanov oslovoval dívku „slečno“ a teprv po delší době se osmělil jí říci Mařenko. Odjížděl-li nákladním autem někam za Prahu, neopomenul nikdy poslati pohlednici s adresou –

„Spanilomyslné slečně, vzácné dívence Mařence Vránové, služebně u slovatného pana Aloise Břicha, poslance Národního shromáždění republiky československé, předsedy strany liberální atd.“.

Dlouho trvalo, než se Karmanov odhodlal projeviti jí svou lásku. Nebyl ostýchavý vůči Rumunce Markétě, ani vůči svým dřívějším známým – zde však se ho zmocnilo zvláštní rozechvění. Chtěl vybranými slovy vyznati Mařence svou lásku a proto namáhavě si skládal řeč, v níž měla býti krasořečnická zmlínka o osamoceně palmě, o zářné hvězdě, svými paprsky ozařující vyprahlou poušť jeho neradostného života, o lanči štíhlosti Mařenčiny postavy. Zmohl se však toliko na nesrozumitelné kóktání, nesouvislé mluvení bez ladu a skladu. Jeho obličej byl rozpálen, ruce zvlhly, v ústech pocítil sucho. Stále opakoval – „Mařenko . . . Mařenko . . .“

Mařenka výtečně pochopila, oč jde. Zvonivě se rozesmála, řekla mu, že ho také miluje, a ihned ho počala oslovovati Ivánku. Karmanovovi se dělaly mžítka před očima, přísahal věčnou lásku a sliboval, že hory převrátí, jen aby Mařenka byla spokojena. Ji se však zřejmě nezamlouvaly podobné až příliš extrémní důkazy lásky. Raději mluvila o sňatku a Karmanov ke všemu nadšeně přitakával.

Vlásce se ukázal rozdíl jejich povah: Mařenka byla praktická, kdežto Karmanov se choval jako snilek; oba se však navzájem dobře doplňovali. Ivan raději se zabýval líbáním, než budováním konkrétních plánů. Snil o žhavých objetích, hodinách bezmezně a nespoutané vášně. Mařenka vytrvale mluvila o bytě, o tom, jakou budou mít ložnici, a že po svatbě ihned opustí místo. Odmítala něžnosti příliš bouřlivé a dbala na neporušený vzhled svého živůtku. Ivan se musel zřici obvyklého, hodně prudkého kozáckého způsobu námluv; nezbývalo mu, než aby se přizpůsobil běžnému pražskému vzoru.

Láska šoférů a služek je stejná na celém světě. Nemá však méně romantiky, nežli jakákoliv láska jiná. Její průběh se ostatně ani mnoho neliší od lásky hraběcí a komtesek. Karmanov se zamiloval až po uši. Zapomínal na všechno. Zasněně se usmíval na dopravní strážníky, čímž je vydražďoval až k nepříčetnosti. I své kněze zanedbával. Jen zřídka vymýšlel nějaký okultní zjev pro otce Amfilochije; Pamfilovi však častěji než dříve přinášel různé pochoutky. Pokaždé, když koupal něco pro Mařenku, vzpomínal na tohoto růzvolícího stařečka a koupil mu nějaký pamlsěk.

Neměl mnoho času, aby se zabýval metapsychickými záhadami. Chtěl se oženiti co nejdříve. Hledal, jak by hmotně zajistil své budoucí štěstí, byl odhodlán vybudovati si pevnou existenci.

KAPITOLA XI.

Karmanov byl přesvědčen, že jeho putování východní a střední Evropou je navždy ukončeno. Doufal, že v Praze zůstane již na trvalo. Jaká však existence je hodna Mařenky? Jistě, že ne jízda nákladním autem a hubená mzda několika set korun měsíčně – ani příjem trojnásobný nebyl by pro ni příliš velký. To ovšem neznámená, že by Mařenka měla nějaké přemrštěné požadavky – to nikoliv – avšak Karmanovovi láskou omámenému zdála se bytostí tak ošlnivou, že by

ji byl dopřál všeho, nač by si jenom pomysllla. Možná, že by ji byl dovedl z lásky snísti. Alespoň ji oslovoval těmi nejgastronomičtějšími názvy: koroptvičko moje, slepičko, králíčku, šnečku . . .

Karmanov Jsa zamilován přestával býti světoběžníkem. Zapomínal na svou trpkou, vskutku spartánskou minulost a přetvořoval se v typického drobného měšťáka, snícího o buržoasním ideálu rodinného krbu a domácího blahobytu. I ta nejlepší ocelová dýka, je-li věčně v pochvě – rezaví. Místo! Trvalé, dobře placené místo, nejlépe místo ve státní službě! Mařenka byla pro to nadšena. Chtěla by mít muže úředníka, či třebaš podúředníka, v každém však případě s definitivou a pod pensí, a věděti, že její choť má jisté společenské postavení, že je třebaš malým, přece však nezbytným kolečkem v soustavě státní správy. Všichni úředníci tvoří jednotnou kastu, to je cosi jako zednářská lóže. Mezi sekčním šéfem a nepatrným kancelářským sluhou je menší rozdíl, nežli mezi tímž kancelářským zřízencem a nějakým ředitelem soukromé banky.

Karmanov ovšem ani nepomyšlel na místo sekčního šéfa; jen toužil, aby se stal buď šoférem vládního auta, anebo vrátným v nějakém ministerstvu. – Zasněně říkával:

– Nikdo by nedovedl tak vyhoditi nepohodlné návštěvníky jako já! Každý by uznal moji horlivost . . .

Podobné místo mohlo býti ovšem opatřeno jedině na zákrok nějakého mocného politického činitele. Kdož by mohl lépe zakročiti, nežli Mařenčin zaměstnavatel, člen mocné strany liberální, pan poslanec Břicho? Paní poslancová připravovala u svého chotě půdu; Mařenka vždy se zvláštní pečlivostí leštila mu boty, chystala večer domácí střevice a potajmu podstrkávala mu dopisy, které byly napsány ženským rukopisem. Dokonce i Ivan zdaleka smekal, když spatřil mohutnou poslancovu postavu.

Konečně přišel den, kdy Karmanov předstoupil před jeho tvář a pronesl svoji žádost: nějaké místo ve státních službách, třebaš šoferství, radovství anebo místo vrátného. Jenom aby to bylo definitivní a trvalé. Aby mohla býti Mařenka šťastna.

Poslanec Břicho řuněl:

– Příteli, rád vám pomohu. Víte sám, že když zakročí poslanec, tak to půjde jako na drátku, zejména poslanec naší jedině vskutku všennárodní strany. Jsem, díky Bohu, dosti vážen. Mám potřebné styky, abych vám mohl opatřiti podobné místočko. Vždyť také moji odpůrci říkají, že kam šlápnu, tam sedm let tráva neroste! Není to ovšem pravda, ale přece něco svedu. Půjde to, proč by to nešlo . . . Mařenka je hodně děvče, zdá se, že jste také hodný člověk. Ostatně mám Rusy rád . . . Avšak víte, musíte trošinku počkati . . . Je to sice mrzuté, ale nic se nedá dělati. Víte přece, že nás před rokem zatlačili do oposice. Museli jsme vystoupiti z vlády. Teď je ministerským předsedou Baryba, který mne nemůže ani cítiti. Právě na truc nám, opozičním stranám, dbá nejúzkostlivěji toho, aby se nic nedalo na protekce. Víte, máme kdesi takový zákon, že poslanec nesmí intervenovati . . . Já nevím, na

co ti lidé mysleli, když to odhlasovali. Buď byli ožralí, anebo měli nějaké ideály, či co . . . A on, Baryba, to vyhrabal a chce to doopravdy uskutečnit. Ale my mu ukážeme, že to nejde. Či pak je republika – jeho přece ne? Teď je pořádný člověk omezen na každém kroku . . .

Poslanec Břicho se rozohňoval, zapomínal, že není na řečnické tribuně, jeho hlas hřímal a pak se zachvíval opravdovým hlubokým pohnutím. Bylo viděti, že je skutečně pobouřen Barybovým ničemností a že jeho jednání pokládá za nekalý útok proti sobě. Nešeril urážkami ani invektivami. Konečně se rozpomenul, že není přece před voliči, nýbrž před pouhým emigrantem, který dosud nemá volebního práva. Unaveně vyštkl:

– Všechno vám učiním, dávám slovo na to. Ale teprv tehdy, až padne Baryba a my se znovu ujmete vlády. Dlouho to již nemůže trvati, pracujeme již dávno k jeho pádu a všichni lidé dobré vůle musejí spolu s námi k tomu pracovati. Vy také. Až padne vláda, bude všechno. Do té doby – nic. Máte moje slovo; teď musíte počkati. Dokud je Baryba u vesla, nemohu nic učiniti.

Karmanov zmaten odcházel. Myslel, že mu Břicho po vyslechnutí jeho žádosti ihned zaopatří místo. Nyní však takové překážky, jež znemožňují spojení s Mařenkou! Nikdy nerozuměl politice, ani ruské ne, natož české. Nyní však pochopil, že v demokratickém státě politické otázky se dotýkají každého občana: nikdo nesmí býti lhostejný k tomu, co se děje v ministerské radě. Pocítil v srdci palčivou nenávisť vůči Barybovi. Ano, bude spolupůsobiti k jeho pádu, dopomůže hodnému poslanci Břichovi k ministerskému křeslu – všichni lidé dobré vůle měli by se o to přičiniti!

Způsobiti premiérův pád nebyla ovšem věc tak snadná. Karmanov vypočítal několika známým emigrantům všechny hanebnosti vlády, pokusil se dokonce propagovati stranu liberální mezi šoféry sousedních garáží. Ašak šoféři si jeho propagandy nevíšali: tak jako tak považovali Barybu a Břicha za stejně špatné – patřilil ke komunistům, anebo sociálním demokratům, což v očích Karmanových bylo téměř stejné. Majitel garáží byl přístupnější. Stěžoval si na stoupající ceny benzínu a slíbil v příštích volbách odevzdati svůj hlas straně Břichově. Leč v celku bylo toho přece strašlivě málo. Takovým postupem se neporazí vláda.

Neočekávaně mu bylo umožněno pronikavě zasáhnouti do přediva české politiky. Jednou večer Mařenka ho zavedla k Břichovi a ten mu sdělil, že v nejbližších dnech bude se odbývati velká politická schůze, na níž promluví Baryba. Všechno, co dosud proti ministerskému předsedovi bylo podniknuto, dělo se v tajnosti, nyní však je nutno vystoupiti na veřejnost. Přímá akce, toť požadavek okamžiku! Na schůzi bude více členů dorosteneckých skupin liberální strany, také přijdou jiní opozičníci. Přinesou s sebou žabky, smrduté pumičky, budou pokřikovati, házetí shnilými jablky a volati „Pryč s korupčníkem Barybou!“ Necht tam také jde Karmanov, at huláká, řve, počíná si jako Kozák

R. ZEMÁNEK: KARMANOV A MAŘENKA

v dobytém městě, aby všichni odpůrci byli zastrašeni. A pak, až padne vláda – odmění se mu podle zásluh a podle jeho přání.

Před Karmanovým zrakem mihla se pomyslná postava policejního strážníka; v jeho hlavě zavířily vzpomínky na žaláře polské i československé, na šatlavy a četnické stanice. Pravděpodobně jeho obličej nevyjadřoval obzvlášť vřelého nadšení, poněvadž Břicho po malé přestávce dodal –

– Dávám čestné slovo, že se vám nepříhodi nic zlého. Nebojte se, nic se nestane, jako že jsem poslanec! Zde máte dvacetikorunu na řehtačku, případně byste si mohl vzít i nějakou automobilovou houkačku.

Karmanov vzpomněl na Mařenku, na její pružnou postavičku, hnědě rozčuchané kadeře . . . Vzal peníze, koupil si zásobu smrdutých pu-miček a šel na politickou schůzi.

KAPITOLA XII

Před schůzí stavil se Karmanov opatřen Břichovou visitkou v sekretariátě liberální strany, měl tam vyhledat tajemníka, hubeného, elegantně oblečeného mladíka s velkými brýlemi v černé kostěné obrubě. Tajemník byl ve víru neúměrné činnosti, hned cosi psal, hned kulatoučkými nic nepovídajícími slovy cosi vysvětloval přítomnému žadateli –

– Víte, naše strana se o to horlivě zasazovala, avšak jistí činitelé to hleděli znemožnit. V těchto věcech rozhodují také postranní vlivy . . . Řada nepředvídaných okolností . . . můžete však být jistí naši nejlepší vůlí . . . Stávající situace . . . doba je zlá, leč děláme, co můžeme . . . Naše parlamentní delegace bude mít tuto záležitost na zřeteli . . .

Pak se náhle chopil telefonního naslouchátka a začal chrlit větu za větou:

– Jste to vy, pane redaktore? Sepsujte, prosím, v zítřejším čísle ministra zemědělství, také můžete mimochodem se svěstí po ministru unifikací . . . Co? Že nemáte žádné záminky? . . . To nevádí. Vyhledejte nějakou starší záležitost. No, něco také přidejte . . . Ano, ano – i kdybychom to pak měli odvolávat. Potřebujeme to z důvodů taktických . . . Ne, nemusíte hned používat těch nejostřejších nadávek. Postačí říci, že je lump . . . Ano, také že je nestoudný lhář. Titulek přes celou stránku . . . Versi, že je krvesmilník, můžete odložit na pozítřek . . . Dobře, děkuji vám. Maucta.

Otočil se ke Karmanovovi, přečetl navštívenku a vlídně pokynul k židli. Dal mu všechny potřebné instrukce, jak se má chovat, kdy začít s hulákáním, co se musí pokřikovat. S pískáním a sykotem se nesmí vyrukovat již na začátku; zahájení schůze má být naprosto klidné. Vůbec kočičí koncert se začne až na znamení z levého rohu – táhlým hlasem pronesená slova – „A to zase není pravda“.

Při zahájení se má co nejvíce tleskat, aby nebylo vidět, že je nějak předem uspořádané spiknutí. Všechny útoky budou směřovat

jedině proti Barybovi. V první čtvrt hodině bude sykatí pouze jedna třetina poslaných, pak jim v pomoc nastoupí druhá třetina a konečně všichni dohromady, aby tak učinili dojem stále se stupňující davové nespokojenosti. Strážníků netlouci, okenních tabulí však není zapotřebí nějak šetřití . . .

Karmanov odcházel duševně posilněn a vzpružen. Je to jako ve válce, dispošice, rozkazy – to v člověku rozproudí krev. Do sálu přišel hodně brzo před zahájením schůze; nějaký důvěrník tajemníka v kostěných brylích mu hned u vchodu řekl, že tajní jsou umístění v páté a jedenácté řadě. Karmanov se usadil až vpředu, aby všedno dobře viděl; v kapse stále ohmatával připravené pumičky a řehtačku. S velkým zájmem pozoroval zahájení schůze, jak hubený, poněkud koktavý předseda s kozlí bradkou vítal všedny hosty, uváděl řečníky a seznavoval přítomné s účelem a programem dnešního shromáždění. Ve zdoluhavých a slavnostních větách vychvaloval Barybu jako největšího z žijících státníků, proslulého politika, který poctil svou přítomností . . . na žádost výboru . . . přednese vzácné informace . . .

Baryba ho poslouchal s hlavou poněkud ku předu nadýlenou. Byl to tlustší starší pán, takový ustaraný tatík, zevnějšku velmi úctyhodného s holou velkou lebkou a rozřeženým šedivějícím knírem. Připomínal Karmanovovi poslance Břicha: měli oba některé stejné pohyby, téměř stejné držení těla, ba i podobný trochu zastřený, jaksi tlumený hlas. Karmanov se pokusil pocítit nenávisť vůči němu, jako k člověku, který se vědomě postavil v cestu jeho štěstí. Proč nepřípouští dobrého poslance Břicha k moci? Proč odstrčil jedinou vsutku státotvornou a opravdu všenárodní stranu liberální do opošice? Leč dobrácký vzhled Barybův paralysoval tuto nenávisť a Karmanov jen s velkým sebepřemáháním a nucením dovedl se dívat na ministerského předsedu, jakožto na svého osobního nepřítel.

Baryba mluvil o politické a hospodářské situaci, o svízelných dobách, o těžkém a odpovědném postavení vlády – vysvětloval, proč tato musí tak ostře a přísně jednatí vůči každé nezodpovědné a nestátotvorné opošici. Všedno, co řekl, znělo přesvědčivě, rozšafně a moudře – Karmanov v hloubi duše souhlasil s každým jeho slovem, nechával se unášeti rytmem tohoto tlumeného hlasu, plynulostí a logičností pronášených argumentů. Několikrát přistihl sám sebe při tom, jak spolu s ostatními tleská řečníkovi. Tleskal nadšeně a naprosto upřímně. Dokonce, když zaslechl táhle „A to zase není pravda“, vykřikl, aby tam vlevo byli ticho. Teprv vřava, která se náhle strhla, připomněla mu, že nepříšel, aby se obdivoval Barybovi, nýbrž proto, aby jej pohanil. Buď Baryba, anebo Mařenka! Vykřikl první nadávku, která mu napadla. Snad to ani česky nebylo; několikrát zatočil řehtačkou. Avšak hluk pomalu utuhal, pořadatelé odváděli ke dveřím několik vzpírajících se křiklounů: dočasně se ustálil poměrný klid. Baryba pokračoval antž dal najevu třebas i nejmenší vzrušení. Znovu konejšivě proudil pomalý tok jeho hlasu a Karmanov opět se nechával strhovatí až k zuřivému potlesku vnitřní pravdivostí jeho argumentace. Náhle se však

s úžasem vzpamatoval z tohoto mámení – vždyť musí, musí za každou cenu být proti ministerskému předsedovi. Musí být proti němu již proto, že jedině tak mohl dosáhnouti kýženého místa jako vrátný ve státním úřadě a spolu s místem i žhavých objetí své milované Mařenky. Rozpomenul se právě včas: přesně podle plánu obryleného tajemníka nastupovala na bitevní pole druhá záloha – znovu se rozpoutávala bouře výkřiků, potlesku, nadávek a suché, jako rachot kulometů, drncání řehtaček. Karmanov strčil ruku do kapsy, vytrhl smrdutou pumičku a hodil ji na podlahu. V místnosti se rozšířil odporný pach kažených vajec; s výkřiky nevole dhytili sousedé Karmanova za lokte. Zazněly hlasy „Patrol!!“ V sále se objevily helmice uniformované policie. Karmanov se rozohnil, setřásl se sebe hrozen lidí, uhodil strážníka, takže ten se zhroutil, mohutným trhnutím ramen si prorazil cestu a řítil se kupředu.

Kdyby byl se stejným elánem zamířil k východu, snad by unikl pronásledovatelům, kteří pádili za ním jako zuřivá smečka. Ostatně válečný plán se podařil. Schůze byla znemožněna a nyní nezbývalo než odtáhnouti rezervy; každý měl klidně odejít. Avšak Karmanova poseda bitevní horečka, probudila se v něm kozácká krev. Zapomněl, že je v Praze, na politické schůzi, v sále, cítil, že se navracejí poženánané časy občanské války. Krev, oheň, plen, rachot! Neviděl před sebou nic než vysokou, trochu kupředu nakloněnou postavu Barybovu, který dosud zůstal státi na tribuně. V tento okamžik pocítoval Karmanov opravdovou nenávisť, opravdové bojovné vzrušení a zuření – vykřikl „Necht žije Břicho“ a širokým obloukem hodil poslední smrdutou pumičku přímo na vestu premiéra Baryby.

Detektivové a uniformovaní strážníci přivezli zle zbědovaného Karmanova na policejní ředitelství. Byl ihned vyslýchán s pohotovostí takořka záračnou. Komisař, předrážděný starší muž, přijal hlášení strážníků, že jde patrně o Rusa, a prudkým pronikavým hlasem začal předkládati otázky. Nevšímal si, že se Karmanov potácí, že nemůže vzrušením ani odpovídati. Tázal se s neuvěřitelnou rychlostí:

– Jste fašista, hakenkrejcler, komunista, slovenský separatista, maďarský irredentista?! Jste Rus – tedy jste agent Moskvy? Anebo jste monarchista, agent tak zvaného císaře Cyrila a generála Sacharova? Přiznejte se, člověče, mluvte konečně pravdu! Myslím, že budete vypovězen.

Karmanov mlčky naslouchal, jeho rty se chvěly. Ničeho nechápal. Náhle vzlykl:

– Mařenko!!

a zhroutil se se židle na zem.

KAPITOLA XIII.

Zprávy denního tisku nevěnovaly tomuto příběhu příliš mnoho pozornosti. Ač se věc týkala Baryby, přece celá příhoda zdála se být dosti všední. Konec konců ani vesta ministerského předsedy není

předmětem nedotknutelným anebo posvátným. V tisku vládním se objevila tato stručná lokálka:

„Na včerejší schůzi, na níž řečnil pan ministerský předseda Baryba, několik nezodpovědných individuí se pokusilo ztropiti výtržnost. Přítomné obecenstvo, rozrušeno podobnou surovostí, očistilo siň od těchto zvrhlíků. Byl zatčen jistý Ivan Karmanov, ruský emigrant, špatně česky mluvící. Bylo by již konečně na čase povšimnouti si zločinného řádění cizinců, obtěžujících nás svou nevíтанou přítomností. Obecenstvo uspořádalo panu ministerskému předsedovi nadšené ovace.“

Listy opoziční referovaly ovšem poněkud jinak:

„Pan Baryba t. č. ministerský předseda, pokusil se včera veřejně se ospravedlňovati ze své krátkozraké a neprozřetelné politiky; k těmto planým výmluvám si zvolil nikoliv parlament, nýbrž veřejnou schůzi. Vstup byl ovšem toliko na zvláštní, přísně kontrolované pozvánky. Všechna vzletná slova nedovedla však zastříti pravého významu faktů, které jsou každému srozumitelný. Posluchačstvo, právem rozčilené cynickostí pana Baryby, odpovědělo mu způsobem vsutku důstojným. Policie a tajní detektivové, jimiž byl sál až přeplněn, obušky rozháněli obecenstvo. Dokonce omylem zatklí jakéhosi Ivana Karmanova, ruského emigranta, který byl sjednán, aby za mírný peníz Barybovi tleskal.“

To bylo všechno, ale za tím se tajilo mnoho hrozivého. Zpráva z černé kroniky může někdy míti stejný význam jako válečné ultimatum. Pořadím těchto lokálek probleskovala lidská tragedie, opravdová a hluboká – a také škleb neúprosného osudu. Každý z účastníků jinak zažíval celou tuto tragedii. Karmanov vypával po včerejším vzrušení. Bolela ho hlava a celé tělo. Prozatím seděl ve své cele a očekával, že v brzku bude propuštěn. Nevěděl ničeho o oněch dvou zprávičkách, které znamenaly, že se začíná boj o jeho existenci, o jeho bytí či nebytí.

Mařenka lkala v kuchyni u kredence. Její slzy jako perly kapaly do otevřené cukřenky, ale ani si toho nevšimla a utírala si narudlá očka milostpánovým ubrouskem. Její Ivan, Ivánek, její Karmanov – je zatčen! Musí být mezi zloději, lupiči a poběhlíci, snad ho právě některá svádí? Snad ho ztýrali, udělali mu hořest! Vždyť šel na pánův rozkaz, šel bojovati za dobrou věc, proč ho tedy uvěznil? Milostpán ho přivedl do té bryndy, musí ho tedy opět vytáhnouti. Ano, půjde za milostivou, my ženy si rozumíme lépe – necht' jde za panem poslancem a všechno mu poví – přece také měla ráda Ivana!

Paní poslancová Břichová úplně sdílela Mařenčin názor, že je nutno, aby byl rychle Karmanov vysvobozen. Šla na svého chotě z ostra. S tváří zprísneňlou a zachmuřenou, neřikala mu ani starouši, ani tatouši, nýbrž začala přímo:

– Co si to vlastně myslíš? Tohle je mi krásný pořádek, a ty jsi pěkný poslanec! Co je pravda, to je pravda! Tak přivést človeka do kriminálu, to jo, ale pomoci mu odtud, to ne?

Účinek tohoto tónu byl zcela neomylný a rychlý: poslanec zrozpa-